

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zahraniční exkurze

Rumunsko

16.6. – 24.6. 2012

Sborník studentských prací

OP VK Inovace výuky geografických studijních oborů (Geoinovace)

OBSAH

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM.....	4
1) Trasa Bratislava – Budapešť.....	5
2) Budapešť – charakteristika města.....	11
3) Sibiu – charakteristika města.....	15
4) Brašov – charakteristika města.....	21
5) Bran – legenda a skutečnost.....	25
6) Vlad Tepeš – Dracula.....	28
7) Klima a vodstvo Rumunska.....	31
8) Fauna a flóra Rumunska.....	35
9) Geologie Rumunska.....	40
10) Rumunské Karpaty – Fagaraš.....	44
11) Rumunsko – historický vývoj území.....	48
12) Rumunsko pod osmanskou nadvládou.....	62
13) Rumunsko – vojenská hranice za rakousko – osmanských válek.....	70
14) Rumunsko po 2. světové válce.....	72
15) Nicolae Ceausescu.....	75
16) Plán systematizace vesnic.....	78
17) Politický systém Rumunska.....	81
18) Rumunsko a EU.....	83
19) Zahraničně – bezpečnostní politika Rumunska.....	86
20) Rumunsko – správní členění.....	89
21) Doprava a dopravní síť v Rumunsku.....	92
22) Dunaj jako dopravní tepna i hranice.....	97
23) Nerostné bohatství Rumunska.....	101
24) Energetika Rumunska.....	104

25) Zahraniční investice v Rumunsku.....	108
26) Hydroelektrárna Železná vrata.....	113
27) Národní park Železná vrata.....	115
28) Rumunský a srbský Banát.....	118
29) České menšiny v Banátu.....	124
30) Rumunsko: etnické a národnostní menšiny.....	128
31) Cestovní ruch v Rumunsku.....	133
32) Rumunské Černomoří.....	143
33) Náboženská mapa Rumunska.....	147
34) Rumunské školství.....	151
35) Rumunská kultura – spisovatelé, dramatici a jejich díla.....	157
36) Rumunští sportovci.....	160
37) Česko – rumunské vztahy.....	163
38) Rumunské tradice a zvyky.....	166
39) Rumunská gastronomie.....	168

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

Nedílnou součástí projektu Inovace geografických studijních oborů (Geoinovace), který je na Geografickém ústavu MU řešen v letech 2010 – 2013, jsou i nově zavedené zahraniční exkurze, jejichž hlavním organizátorem je olomoucký partner (UP). Hlavním účelem zahraničních exkurzí je hlubší poznání vybraných evropských zemí (Polsko, Slovinsko, Rumunsko aj.)

Předmět ZX508 Zahraniční exkurze 2 je koncipován jako delší z obou zahraničních exkurzí a zpravidla probíhá v pozdějším termínu. 8 - 9 dní exkurze je vyplněno poznáváním místních přírodních a kulturních pamětihodností, přičemž vedení exkurze preferuje komentáře místních znalců a odborníků před masovými turistickými prohlídkami. Obohacení je v tomto případě oboustranné – studenti se dozvědí i něco, o čem se nepíše v bedekrech, a průvodce má možnost zjistit, co konkrétně zajímá české studenty či jak se např. dívají na některé problematické aspekty jeho země.

Součástí exkurze jsou i studentské referáty na předem vybraná témata. Ta se týkají dané země, event. zemí, kterými se projíždí, a studenti je obvykle přednášejí přímo v autobuse či na místě, kde není místní průvodce. Při zpracovávání referátu si každý student může zvolit téma blízké jeho zaměření (popř. vedení exkurze navrhnout téma vlastní) a je zde snaha o co nejširší tematický záběr, který odráží charakter a specifika navštívené země.

Rumunsko – tedy jedna ze dvou navštívených zemí v r. 2012 – představuje historicky, ekonomicky a v neposlední řadě i krajinářsky velice zajímavé místo. V minulých desetiletích představovaly rumunské hory jednu z mála atraktivních zahraničních lokalit, kterou mohli občané ČR bez problému navštívit. Po částečném útlumu, zapříčiněném otevřením hranic po r. 1989, se návštěvníci opět vracejí – a jejich zájem se orientuje nejen na přírodní krásy, nýbrž také na kulturní pamětihodnosti karpatského regionu.

Sborník, který držíte v rukou, může sloužit nejen během exkurze, ale případným zájemcům o prohloubení studia i po návratu domů.

Mgr. Ondřej Herzán

V Brně 13.6. 2012

1) TRASA BRATISLAVA - BUDAPEŠŤ

Bc. Roman Stříž (KGG Přf UPOL)

1.1 ÚVOD

Nejkratší a nejrychlejší spojnici mezi Bratislavou a Budapeští se v 90. letech staly dvě dobudované dálniční trasy. Dálnice D2, která se táhne z Brna, dále přes Bratislavu až k hraničnímu přechodu s Maďarskem a druhá dálnice M1, spojující Vídeň s Budapeští. Tento úsek trasy, měřící něco málo přes 200 km, je situován v Malé uherské nížině, která je součástí Panonské pánve a díky svému rovinatému povrchu se stala ideálním místem pro lokalizaci dopravně obslužných komunikací. Oblast Malé uherské nížiny je tektonického původu, vyplněna mlado-třetihorními a čtvrtohorními sedimenty. Díky svým klimatickým podmínkám, především většímu výskytu srážek než jak tomu je ve východní části Maďarska a vyšším teplotám, je tato oblast s velice úrodnými půdami ideální pro zemědělskou produkci. Ta se zaměřuje především na pěstování kukuřice, pšenice, ječmene, žita, ovsa, cukrové řepy a slunečnice. Celé území pak spadá do povodí řeky Dunaje.

1.2 BRATISLAVA

Bratislava je hlavním městem Slovenské republiky, ve kterém žije okolo 432 801 obyvatel (k 31. 12. 2010). Jakožto největší slovenské město je sídlem mnoha mezinárodních organizací (Světové banky a OSN), zároveň je nejsilnějším ekonomickým celkem na území Slovenska a v neposlední řadě sídlem slovenské vlády. Rozkládá se na ploše o velikosti 368 km² a dělí se na 5 okresů, které se dále dělí na 17 městských částí. Rovinný charakter okolní krajiny umožnil Bratislavě rozšíření svých hranic, čímž se ze středověkého města stala moderní metropole rozprostírající se po obou březích veletoku Dunaje.

1.2.1 HISTORIE

Okolí města bylo osídleno už v dobách neolitu, avšak souvislé osídlení se datuje od roku 400 př. n. l. a mezi prvními osadníky v této oblasti jsou popsáni Keltové, kteří byli později nahrazeni Germány. Po zániku římské říše následovalo stěhování národů, kde se do oblasti kolem Bratislavy dostali Slované a Avaři. Okolo 7. století bylo město součástí Sámovy říše a později Nitranského knížectví. Kolem 9. století pak bylo město připojeno k Velkomoravské říši. Dalším historickým vývojem, téměř tisíciletým, prošlo město pod patronací Uherska a okolo 10. – 11. století došlo k velkému rozvoji města, především v náboženském směru, kdy docházelo k výstavbě nových kostelů a také vznikl kamenný hrad. Ve 13. století čelilo město nájezdům Mongolů a koncem tohoto století se do okolí města přisunulo další německé kolonizační obyvatelstvo, čímž došlo k rozšíření němčiny. V roce 1291 udělil král Ondřej III. Bratislavě městská práva, později získala i vlastní erb a v roce 1465 založil Matyáš Korvín první univerzitu na území Slovenska. Pod vlivem Osmanské říše, která si podmanila Budín, se Bratislava stala v letech 1536 - 1784 hlavním městem Uherska. V tomto období docházelo ke všestrannému rozvoji města, především výstavbou nových budov, dařilo se obchodu i řemeslům. Roku 1775 dává Marie Terezie příkaz na zbourání městských hradeb a vznikají tak první parky. V roce 1783 dává Josef II. příkaz přestěhovat hlavní město zpátky do Budína a tím klesá význam Bratislavy. Začátkem 19. století je město obléháno a bombardováno napoleonskými vojsky a po

podepsání mírové smlouvy dochází vlivem neopatrnosti vojska k rozsáhlému požáru, který zdevastuje celý hrad nad městem. Ten je opraven až v 60. letech 20. století.

1.2.2 EKONOMIKA A DOPRAVA

Bratislava se spolu s Bratislavským krajem řadí mezi nejbohatší oblasti Slovenska a po Praze je druhým nejbohatším regionem v EU ze zemí, které přistoupili v roce 2004. Je to také oblast s nejnižší nezaměstnaností (Bratislavský kraj: 5,41%, Bratislava: 3,18% - k 31. 12. 2010). Město je sídlem velkého množství širokospektrálních průmyslových firem, např. Slovnaft a Volkswagen Slovakia. Okraje města lemují tzv. business centra, kde se koncentrují softwarové a telekomunikační společnosti. Koncentrace firem v samotném středu města je situována do kancelářských a obchodních komplexů jako jsou Aupark, Polus City Center, Mlýnské nivy a Eurovea. Bratislava je také sídlem mnoha mezinárodních institucí, jako jsou např. International visegrad fund, středoevropské centrály Mezinárodní finanční korporace, rozvojového programu OSN pro Evropu a Společenství nezávislých států a také Populačního fondu OSN pro Evropu a západní Asii.

Bratislava se stala významnou dopravní křižovatkou a díky své výhodné poloze v ní nalezneme veškeré zastoupení dopravních prostředků. Vedou sem čtyři dálnice: D1-směr Žilina, D2- směr Brno, A6- směr Vídeň a M1-směr Budapešť. Železniční doprava je zastoupena několika tratěmi vedoucími jednak na východ a sever Slovenska, ale i do České republiky, Rakouska a Maďarska. Leteckou dopravu zajišťuje mezinárodní letiště M. R. Štefánika, které ročně odbaví přes 1,5 milionů cestujících. Říční doprava, jak nákladní tak osobní, probíhá po Dunaji a je vyhledávána především ze strany turistů. Samotnou dopravní obslužnost ve městě zajišťuje tramvajová, trolejbusová a autobusová doprava. Populační kritérium pro metro Bratislava nesplňuje, a proto se v dnešní době řeší projekt tzv. nosného systému MHD – rychlodrážní tramvaje.

Obr. 1 Polus City Center

Obr. 2 Budova národní banky

1.2.3 PAMÁTKY

Kontinuální osídlení Bratislavy dalo městu podobu mnoha slohů, mezi ty nejvýznamnější a nejvíce viděné v samotném centru jsou památky především v barokním a secesním stylu. Dominantou a symbolem města je Bratislavský hrad, ležící na jižním výběžku Malých Karpat a tyčící se ve výšce 85 metrů nad řekou Dunaj. Vznikl na místě keltského oppida a začátkem 19. století kompletně vyhořel. Rekonstrukce započala až v 50. letech 20. století a její konec je plánovaný na rok 2013. Cílem rekonstrukce je vrátit hradu podobu z 18. století. Od roku 1961 je národní kulturní památkou. Mezi nejvýznamnější historické památky můžeme zařadit:

- Starou radnici – komplex budov ze 14. a 15. století
- Michalskou bránu – jediná brána z původního středověkého opevnění
- Univerzitní knihovnu – využívána uherským sněmem
- Grassalkovichovův palác – sídlo slovenského prezidenta a sídlo vlády
- Primaciální palác – sídlo primátora
- Konkatedrála svatého Martina – korunovační kostel uherských králů
- Františkánský kostel – nejstarší zachovalý kostel v Bratislavě
- Kostel svaté Alžběty – vybudován v secesním stylu

a mnohé další. Bratislavu také postihla éra socialistické výstavby, kde se mezi největší díla řadí sídliště Petržalka, domov pro více než 115 000 obyvatel.

Obr. 3 Bratislavský hrad

Obr. 4 sídliště Petržalka

1.3 NÁRODNÍ PARK FERTÖ-HANSÁG

Národní park Fertő-Hanság byl vyhlášen v roce 1991 a má rozlohu okolo 49 tisíc hektarů. Rozkládá se v západní části Maďarska při hranicích s Rakouskem a je známý především díky vzácným druhům rostlin a živočichů, které se zde vyskytují. Chráněné lokality jsou jednak pod patronací státu, ale spadají i pod ochranu Ramsarské úmluvy a ochranu projektu NATURA 2000. Národní park se dělí na tři části, kde tu nejzajímavější část zaujímá jezero Fertő, které je největším jezerem se slanou vodou v Evropě. Toto jezero nemá žádný přírodní odtok, proto je odvodňováno Hanságským kanálem a je tradičně považováno za jednu z nejvýznamnějších vodních ploch v Evropě.

obr. 5 Logo NP Fertő-Hanság

1.4 VODNÍ DÍLO GABČÍKOVO

Přehradní nádrž o ploše 46 km² s vodní elektrárnou, jejíž projekt výstavby započal v roce 1971 na řece Dunaj, měl za hlavní úkol předejít záplavám a zlepšit splavnost v daném úseku řeky. Původně mělo jít o společnou československo-maďarskou stavbu, jenže kvůli ekologickým sporům na maďarské straně došlo k odstoupení Maďarska z realizace projektu a tím k přehodnocení a realizaci nového plánu na dostavbu vodního díla. Konečné řešení má fungující podobu, která pracuje bez objektů na maďarské straně, s tím že společná nádrž je rozdělena hrází na dvě a přehrady, čímž vznikla nová přehrada v Čunově. Vodní dílo bylo dokončeno v roce 1993, spuštěno v roce 1996 a stálo přes 6 miliard Sk. Instalovaný výkon vodní elektrárny je okolo 746 MW. Celé dílo slouží pro výrobu energie, chrání před povodněmi, reguluje výšku Dunaje pro celoroční splavnost a stabilizuje tok řeky, což vedlo ke zlepšení environmentálních parametrů, např. zvýšením kvality pitné vody atp.

Obr. 6 Vodní dílo Gabčíkovo

1.5 GYŐR

Historie města Győr a první doložené osídlení sahá až do roku 300 př. n. l., tedy do doby, kdy tato oblast byla osídlována Keltskými kmeny. V 9. a 10. století oblast osídlili Maďaři, kteří se zde usídlili a opravili starou opuštěnou římskou pevnost. Ve středověku bylo město pod neustálou hrozbou napadení z Turecké strany, a proto bylo rozhodnuto, že než aby padlo Turkům jako kořist, dojde k jeho zničení, od té doby město nese přívlastek spálené město. Po osvobození byl Győr vybudován v renesančním stylu, ze kterého se zachovalo pouze rozložení ulic. V 17. a 18. století město zaznamenalo největší rozmach a to také díky poloze mezi Budapeští a Vídní, díky čemuž zde vzkvétal obchod a řemeslná výroba. V současné době se řadí mezi jedno z největších maďarských měst s počtem obyvatel přes 130 tisíc. Historické barokní centrum doplňují zdejší termální městské lázně,

které poskytují alkalickou, hydrogenuhličitánovou vodu o teplotě okolo 63°C, jenž tryská z hloubky okolo dvou kilometrů.

obr. 7 město Győr

1.6 TATA

Město Tata, ležící v severní části Maďarska, čítá okolo 25 tisíc obyvatel a je oblíbeným výletním a odpočinkovým místem pro obyvatele z Budapeště. Na břehu tamního rybníka Öreg leží goticko-renesanční hrad, v jehož prostorách se nachází muzeum s velmi bohatou archeologickou, přírodovědnou, numismatickou a folklórní sbírkou. Hrad zde stojí od 15. století a je charakterizován čtyřmi věžemi v rozích stavby, které byly propojeny dvoupatrovým hradním křídlem. Hrad je ze severu chráněn rybníkem a z jihu hradním příkopem. Při tureckých nájezdech byl hrad několikrát obsazen a zapálen, proto byly na jeho ochranu postaveny italské bašty a hradní opevnění s kasematy, čili dlouhými chodbami, které umožňovaly přístup ke střeleckým či dělovým komorám.

Obr. 8 Hrad Tata

POUŽITÁ LITERATURA

- BUBLINCOVÁ, B. (1995): *Bratislava: turistický sprievodca*, Harmanec: Vojenský kartografický ústav.
- FALLON, S. (2007): *Maďarsko*, Praha: Svojtka & Co.
- INDRA, B. (2009): *Maďarsk : podrobné a přehledné informace o historii, kultuře, přírodě a turistickém zázemí Maďarska*, Praha: Freytag & Berndt.
- ŠÁŠKY, L. (1992): *Bratislava: Mesto na Dunaji*, Bratislava: Smena.

- BusinessInfo.cz [cit. 2012-06-08]. Dostupné na:
<<http://www.businessinfo.cz/cz/>>
- Maďarský statistický úřad [cit. 2012-06-08]. Dostupné na: <<http://www.ksh.hu/>>
- Madarsko.cz [cit. 2012-06-08]. Dostupné na:
< <http://www.madarsko.cz/pruvodce-madarskem/hrady-a-zamky/>>
- Městský portál Győr [cit. 2012-06-08]. Dostupné na: <<http://www.gyor.hu/>>
- Městský portál Tata [cit. 2012-06-08]. Dostupné na: <<http://www.tata.hu/>>
- Národní park Fertő-Hanság [cit. 2012-06-08]. Dostupné na:
< <http://www.ferto-hansag.hu/index.php?lang=en> >
- Případová studie – Vodní dílo Gabčíkovo [cit. 2012-06-08]. Dostupné na:
<http://www.herber.webz.cz/www_slovakia/case_studies/gabcikovo.html>
- Štatistický úrad Slovenskej republiky [cit. 2012-06-08]. Dostupné na:
< <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>>
- Zamky.sk [cit. 2012-06-08]. Dostupné na:
< <http://www.zamky.sk/?q=node/3&mon=10128>>

2) BUDAPEŠŤ- CHARAKTERISTIKA MĚSTA

Lukáš Tobiáš (KGG PŘF UPOL)

2.1 ÚVOD

Budapešť je hlavní město Maďarska, nacházející se v jeho centrální části. Historie města spadá až do období Římské říše, kdy bylo v 1. století n.l. založeno Římany. Počet obyvatel dosahuje necelých 2 milionů, což je téměř pětina obyvatel Maďarska. Budapešť představuje dopravní, hospodářské a kulturní centrum země.

2.2 ZÁKLADNÍ INFORMACE

Rozloha: 525 km²

Počet obyvatel: 1 733 685 (1)

Hustota zalidnění: 3 301 ob./km²

Správní členění: 23 městských částí

Vznik: V roce 1873 sjednocením obcí Budy, Pešti a Obúdy (Budapest.com, 2012)

2.3 KLIMATICKÉ PODMÍNKY

Město se nachází v podnebí mírného pásma s kontinentálním charakterem. Nejteplejším měsícem je červenec, kdy průměrná teplota dosahuje více jak 21°C. Roční úhrn srážek je 532 mm. (MET, 2012)

Tab. 1 Chod průměrných teplot a srážek

Měsíc	Průměrná teplota [° C]	Srážky [mm]
leden	0,4	37
únor	2,3	29
březen	6,1	30
duben	12	42
květen	16,6	62
červen	19,7	63
červenec	21,5	45
srpen	21,2	49
září	16,9	40
říjen	11,8	39
listopad	5,4	53
prosinec	1,8	43

Zdroj: MET (2012, vlastní zpracování)

2.4 HISTORIE

Historie osídlení spadá až do starší doby kamenné. Kolem roku 100 n.l. založili Římané osadu Aquincium, na místě dnešní části Obúda, jenž se stala správním střediskem provincie Panonnie. Od 5.století se oblast dostala pod nadvládu Hunských kmenů. Na konci 9.století se zde začaly usazovat kočovné maďarské kmeny. Oblast se stala jednou z opěrných bodů vznikajícího Maďarského státu.

Oblast zažívala velký rozvoj až do vpádu Mongolů ve 13.století. Poté nařídil král Béla IV. vystavět opevněný hrad v Budě, kde se usadil královský dvůr. Pešť se mezitím vyvinula v prosperující obchodní centrum. Po prohrané bitvě u Mohacse roku 1526 obsadili oblast Turci. Mnoho kostelů bylo přestavěno na mešity a došlo k modernizaci lázeňství. Roku 1686 dobyli města Habsburkové, což později přineslo hospodářský rozvoj. Po přenesení univerzity z Budy se Pešť rychle stala intelektuálním a politickým centrem. V roce 1873, několik let po rakousko-uherském vyrovnání, došlo ke sjednocení Budy, Peště a Obúdy měst a vzniku Budapeště. Na konci 19. století a počátkem 20. století zažívalo město období nebývalé prosperity. S rozvíjejícím se průmyslem se zvyšovala také prestiž města. Zpomalení rozvoje města nastalo až v meziválečném období, kdy se nově vzniklý stát nacházel v krizi. Za 2. světové války město utrpělo značné škody, ale od 60. let dvacátého století docházelo k postupné rekonstrukci a modernizaci města, jenž napomohla Budapešti stát se moderní evropskou metropolí. (Budapest.com, 2012)

2.5 TURISTICKÉ ZAJÍMAVOSTI

Aquincium

Zbytky římského města, nyní archeologický park. V obrysech jsou patrné veřejné lázně, dlážděné ulice nebo základy jednopatrových domů. Nacházel se zde římský civilní amfiteátr či akvadukt. Největší rozkvět zažilo město ve 2. až 3. století n.l. před počínajícími nájezdy Hunů.

Hradní vrch

Jeden kilometr dlouhá vápencová vyvýšenina vypínající se 170 m nad Dunajem. Nacházejí se zde nejzajímavější středověké stavby. Areál je tvořen dvěma částmi. Starým městem a královským palácem ze 13.století. Areál byl v roce 1987 zapsán do seznamu UNESCO.

Termální lázně

V Budapešti se nachází mnoho pramenů a 123 z nich je termálních. Proto se zde nachází velké množství bazénů a lázní. Mezi nejznámější patří turecké lázně Rudas postavené v roce 1566 s osmiúhelníkovým bazénem. Další známé lázně jsou např. Király v tureckém stylu z konce 16. století, Lukács s bahenními koupelemi nebo Szechenyi nacházející se v Městském parku.

Voda v lázních se nejčastěji pohybuje v rozmezí 26 až 40 °C.

Parlament

Novogotická budova, znázorňující maďarskou nezávislost, byla dokončena v roce 1902.

Nachází se zde více než 700 místností. Jsou zde také umístěny korunovační klenoty včetně koruny sv. Štěpána, představující jeden z hlavních národních symbolů. K jednání se zde schází obě komory maďarského parlamentu.

Bazilika sv. Štěpána

Stavba v klasicistním byla dokončena teprve v roce 1905. Průběh výstavby doprovázely neustále nepříjemnosti. Došlo k několika pozastavením stavby a v roce 1868 se dokonce zřítíl dóm zřítíl a začala kompletní přestavba budovy. Je zde uchována mumifikovaná pravice sv. Štěpána, prvního maďarského krále. (FALLON,S.,2007)

2.6 DOPRAVA

Díky své poloze a významu je Budapešť hlavním dopravním uzlem Maďarska. Město je napojeno na mezinárodní dálniční a železniční síť. Délka železniční sítě byla v roce 2001 206 km z nichž 65 % bylo elektrifikováno. Významný uzel nákladní říční dopravy představuje přístav na ostrově Csepel. Nachází se zde také mezinárodní letiště Ferihegy, které v roce 2001 odbavilo 4,6 milionu cestujících. Město má celkovou délku více než 4 000 km silnic a 1 100 km veřejných dopravních cest. Přes 30 km metra, budovaného již na konci 19. století představuje páteční síť městské hromadné dopravy. (Circa.europa, 2004)

2.7 HOSPODÁŘSTVÍ

Budapešť je přirozeným hospodářským centrem země. Ekonomické odvětví se po roce 1990 vyznačuje klesajícím podílem průmyslu ve prospěch služeb. V roce 2001 primární sektor představoval 0,3 % HDP, zatímco v roce 1995 0,5 %. Sekundární sektor klesl za stejné období z 22,4 % na 20,4 %. Terciární sektor vzrostl z 77,1% na 79,2%, což představuje je nejvyšší podíl ze všech krajů v Maďarsku. Podpora průmyslu se soustředí na malé a střední podniky. Významný podíl na hospodářství města má cestovní ruch. Prostředí města je ideální k lázeňské a kongresové turistice. Nejvíce návštěvníků přijíždí z Německa, Itálie a USA. Budapešť představuje také centrum výzkumu a vývoje (40 % maďarských výzkumných kapacit) na němž se podílí především Akademie věd, univerzity a výzkumná centra. (Circa.europa, 2004)

2.8 ZÁVĚR

Budapešť je v současnosti moderní evropskou metropolí s téměř 2 miliony obyvatel. Představuje přirozené centrum Maďarska. Je to město s významnou historií, důležitým hospodářským významem i vhodnými přírodními podmínkami, jež se podílí na vysoké turistické atraktivitě.

POUŽITÁ LITERATURA

- FALLON, Steve. *To nejlepší...Budapešť*. Praha: Svojtka s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7352-679-5.
- Budapest - economy. *Circa.europa.eu* [online]. 2004 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/dsis/regportraits/info/data/hu011_eco.htm
- Budapest.com. *Budapest Travel Guide – Tourism information Portal of Budapest* [online]. 2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.budapest.com/?sid=Met.hu>. *Éghajlat* [online]. 2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.met.hu/>

3) SIBIU / HERRMANNSTADT/NAGYSZEBEN

CHARAKTERISTIKA MĚSTA

Denisa Janáčková (GÚ PŘF MU)

3.1 ÚVOD

Město Sibiu je jedním z nejdůležitějších měst Transylvánie – má značný ekonomický potenciál, výhodnou pozici dopravního uzlu a také na jeho území najdeme mezinárodní letiště.

Ve městě žije 155 tis. stálých obyvatel a 25 tis. obyvatel, kteří zde nemají trvalé bydliště, a to především studentů. Město je největším v župě Sibiu.

Město se nachází v nadmořské výšce mezi 415 m n. m a 431 m n. m., v mírném kontinentálním klimatu, klima je navíc poznamenáno vlivy z blízkých hor. Průměrné roční srážky ve městě jsou 662 mm, s nejnižšími hodnotami v lednu (27 mm) a nejvyššími v červnu (113 mm). Průměrná roční teplota je 8,9 °C.

Místní komunita se skládá z rozličných etnik. Většina obyvatel města jsou Rumuni (95 %), dále zde potkáme Němce, Maďary, Romy a malou komunitu Židů, všechna etnika ovlivnila město svými kulturními rysy. To má samozřejmě vliv i na náboženství ve městě, dohromady tu žijí vyznavači řeckokatolické, římskokatolické, ortodoxní i reformační křesťanské církve a výše zmínění Židé.

Obr.9 Umístění města Sibiu v rámci Rumunska.

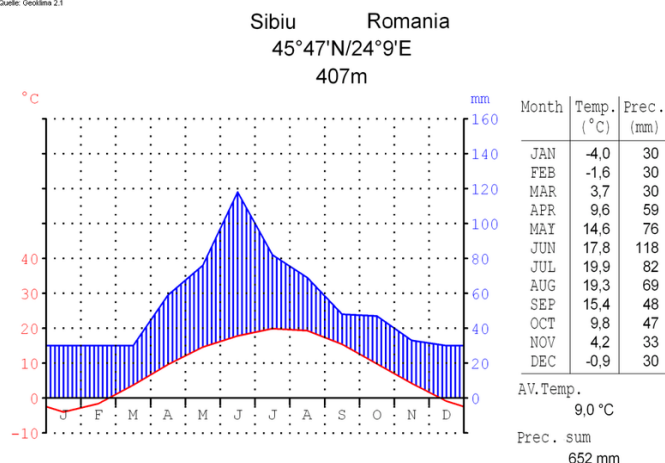
Zdroj: maps.google.com, upraveno

Obr.10 Současný znak města.

Zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

Quelle: GeoClima 2.1

Obr.11 Klimadiagram města Sibiu.

Zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

3.2 EKONOMIKA

Hlavním polem ekonomiky v Sibiu je výroba součástek pro automobilový průmysl, logistika, balení, potravinářský průmysl, textilní průmysl a v posledních letech také průmysl elektroniky, informační technologie a turismus. Ve městě se setkáme s vysokým školstvím (Lucian Blaga University) a s dalšími vzdělávacími institucemi, ať už státními nebo soukromými, díky nimž se ve městě koncentrují odvětví, vyžadující kvalifikované pracovníky. Proto zde pracují kvalifikovaní lidé z dalekého okolí.

Ve městě je díky tomu jedna z vůbec nejnižších měr nezaměstnanosti v celém Rumunsku, je také velice nízko pod průměrem župy Sibiu. Podle posledních statistik je nezaměstnanost ve městě Sibiu (pro obyvatele ve věku 18 - 62 let) pouhých 0,8 %.

Hlavním zdrojem pro zvýšení místního rozpočtu je zvýšení objemu daní z důvodu nových investičních projektů v Sibiu, zejména v západní průmyslové oblasti města. Počet společností, které přispívají k místnímu rozpočtu (prostřednictvím daní a poplatků) a také počet zaměstnaných osob zaznamenává nárůst, zvýšila se i průměrná hrubá měsíční mzda. V období mezi lety 2000 a 2007 zaznamenal místní rozpočet výrazný nárůst každý rok, z nichž nejvýraznější byl mezi roky 2002 a 2003 – tehdy se místní rozpočet zvýšil o 61 %.

Vzhledem k realizaci projektů v západní průmyslové zóně, Sibiu se znovu dostalo mezi města s velkou dynamikou v oblasti ekonomického rozvoje. Dohromady 31 společností chtělo investovat do Sibiu a rozvíjet své podnikání v západní průmyslové oblasti, a to v různých odvětvích průmyslu. Zájem o tuto oblast zde byl především z důvodu rozsáhlých infrastrukturních prací, které byly provedeny v posledních letech na úrovni celého města, a to kvůli projektům realizovaných s cílem zlepšit přístupové cesty do města a zviditelnit město jako takové. Město Sibiu se také stalo v roce 2007 Evropským hlavním městem kultury.

Pomocí nového územního plánu se místní správa v Sibiu snaží nalézt další vhodná místa, která by mohla být přetvořena na nové průmyslové zóny.

3.3 TURISMUS

Město nebylo jediné, které se připravilo na přijímání turistů jako hostů v co nejlepších možných podmínkách, stejně tak se připravovali i majitelé hotelů a ubytovacích zařízení.

Počet ubytovacích zařízení se dvojnásobně zvýšil a také se výrazně zlepšila kvalita služeb. Na začátku roku 2008 v Sibiu existovalo 72 ubytovacích zařízení se službami 2*, 3*, 4* a dokonce i 5* úrovně.

Již nyní jsou viditelné výsledky. V mnoha specializovaných odborných publikacích se Sibiu řazeno mezi města, kde by Rumuni rádi pracovali. Dále je město řazeno mezi 50 turistických destinací, které stojí za to v Rumunsku navštívit a dokonce i mezi 7 divů Rumunska.

Cestovní kanceláře mají stále větší zájem o Sibiu, nacházíme více zájezdů s touto cílovou destinací nebo navštívení města v rámci poznávacích zájezdů. Místní turistické kanceláře v Sibiu se snaží zase vybudovat profesionálnější turistickou síť ve městě. Díky investicím město vypadá lépe a lépe a tyto jeho tendence jsou neustále v rozmachu.

Obr.12 Katedrála Svaté trojice v Sibiu v zimě.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Sibiu_Orthodox_Cathedral

Obr.13 Náměstí Piata Mica (Malé náměstí).

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Sibiu>

3.4 HISTORIE

Sibiu, také známé pod německým jménem Hermannstadt, bylo vždy nejdůležitějším centrem německé menšiny v Transylvánii. Nyní je Sibiu městem s největší německou menšinou v Rumunsku, ale setkáme se zde také s Maďary. V naprosté většině zde převládá rumunská populace (95 %), je však možné si všimnout prolínajícího se vlivu všech tří kultur a také kultur dalších menšin (Romů, Židů).

Existuje legenda, která praví, že ztracené děti Hammelnu vyšly z jeskyní Almach v Transylvánii, někde v blízkosti dnešní lokace města Sibiu. Tato legenda vysvětluje unikátní jev – vzhled modrookých a světlavých lidí v těchto jižních zemích, kde lidé mluvili německy a žili stejně jako lidé ze vzdálenosti tisíců kilometrů, s podobnými zvyky a tradicemi.

Ve skutečnosti byly ve 12. století v Transylvánii založeny opevněné tvrze a vesnice přistěhovalci z údolí řeky Mosely, ležící v Německu, Francii a Lucembursku. Tyto národy jsou známy jako Sasové. První písemné zmínky o oblasti jsou datovány do roku 1191, kdy papež Celestýn III. schválil existenci volného probošství Němců v Transylvánii, které mělo sídlo právě v Sibiu, které se v té době nazývalo Cibinium.

S příchodem maďarských králů Sasové získali řadu práv a výhod výměnou za jejich pomoc při obraně země proti útokům Turků a Tatarů. Záhy vytvořili „Zemi sedmi pevností“, sedm opevněných měst spolu s vesnicemi s opevněnými kostely, které byly vybudovány jako úkryty v případech útoku.

Na začátku 20. století bylo Sibiu živým městem, třetím v Rakousko – Uherské monarchii, které zavedlo elektrické osvětlení a druhé z měst, kde se vyráběly tramvaje. První kino bylo otevřeno 1909 a první veřejné toalety roku 1910.

V roce 1919 se jméno města oficiálně změnilo na Sibiu a také ulice získaly rumunské názvy. Po 2. světové válce, v roce 1945, začala deportace Němců do SSSR. Vyhoštěno bylo celkem 2800 osob německé národnosti a mnoho z nich se nikdy nevrátilo.

Až na pár výjimek komunistický režim staré město neovlivnil, a v roce 1968 se Sibiu stalo hlavním městem župy. V roce 1989, 21. prosince, začaly v Sibiu protikomunistické demonstrace a pokračovaly také 22. prosince. Sibiu bylo druhým městem v Rumunsku (po Temešváru), kde obyvatelé povstali proti komunistické diktatuře.

Nyní se Sibiu představuje jako skutečné kulturní a turistické hlavní město Rumunska. Láká turisty svým středověkým kouzlem, malebným okolím, tradicemi, zvyky a gastronomií typickou pro Transylvánii.

Obr.14 Vzhled Sibiu v 17. století.

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Sibiu>

3.5 KULTURA

Sibiu vždy bylo vždy vnímáno jako město kultury, a to díky světským tradicím, uměleckému a také kulturnímu dědictví města a jeho okolí. Většina budov, náměstí, věží a bašt je starých téměř devět století, když zde přicestovali německy mluvící saští kolonisté a založili zde svá obydlí. V následujících stoletích ve městě zanechaly otisky i další kultury, jejich jazyky, náboženství a tradice se také promítly do současného vzhledu města.

První muzeum v Sibiu, Brunkenthalovo museum, bylo otevřeno již v roce 1817, a to 25. února. Bylo to druhé muzeum v Evropě a je pojmenováno po transylvánském vládcí a jejím zakladateli, Samuelovi von Brukenthal, který do muzea věnoval své osobní sbírky.

Jedním z nejdůležitějších magazínů o kultuře je časopis „Transilvania“, jeho tradice se započala již v roce 1868 pod vedením George Baritiu, jako nástroj a podporu Transylvánské asociace pro rumunskou literaturu a Kultury rumunských obyvatel.

Město nabízí návštěvníkům jedinečnou a atraktivní atmosféru a také možnost zažít na vlastní kůži kulturní život transylvánského města. Například první hudební společnost zde vznikla již v roce 1818 a tak známí skladatelé, jako například Johann Strauss nebo Franz Liszt měli své koncerty právě v Sibiu. V současné době se v Sibiu konají koncerty vážné hudby každý týden a město také každý rok organizuje festival s evropskou tradicí (například folklorní festival Cantecele Muntilor).

Město má dvoustoletou divadelní tradici, v současné době zde najdeme dva divadelní domy – Národní divadlo Radu Stanca a Divadlo Gong. Tato divadla hrají své hry jak v rumunštině, tak také v německém jazyce.

Mimo to je ve městě osm kulturních center, asociace spisovatelů, asociace sochařů a další kulturní či sportovní sdružení, která připravují bohatý program při různých událostech.

Obr.15 Rumunské ženské kroje, folklorní festival Cantecele Muntilor.

Zdroj: <http://www.infopensiuni.ro/cazare-sibiu/sarbatori-traditionale-sibiu/festivalul-folcloric-cantecele-muntilor>_329

POUŽITÁ LITERATURA

- National Geographic Průvodce Rumunsko, Computer Press a.s. Brno 2007 ISBN 978-80-251-2249-5
- *Sibiu: Oficiální stránky města* [online]. 2002-2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.sibiu.ro/>
- *Romania Tourism: Sibiu* [online]. 1998-2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.romaniatourism.com/sibiu.html>

4) BRAŠOV/KRONSTADT/BRASSÓ - charakteristika města

Bc. Klára Javorčková (GÚ PŘF MU)

4.1 ÚVOD

Brašov se nachází v centrální části Rumunska v oblasti historické země označované jako Sedmihradsko (Transylvánie) a zároveň je správním centrem stejnojmenné župy. Město se rozkládá na ploše 267,32 km². Leží v nadmořské výšce 625 m a ze tří stran jej obklopují Karpaty.

Obr. 15 Poloha Brašova v rámci Rumunska

Zdroj: <http://www.romaniatourism.com/>

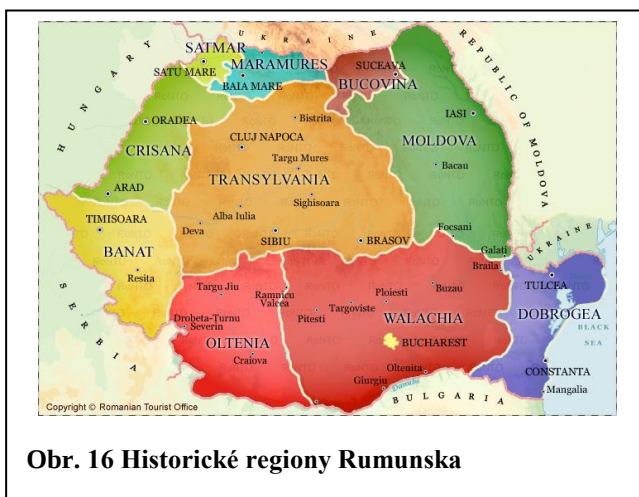
4.2 CHARAKTERISTIKA BRAŠOVA

4.2.1 Přírodní poměry

Brašov ze tří stran obklopují Karpaty. Nedaleko od města se nachází Fagarašské hory s nejvyšším rumunským vrcholem Moldoveanu (2544 m n. m.) a pohoří Bucegi (vrchol Omul 2505 m n. m.). Město spadá do oblasti vlhkého mírného kontinentálního klimatu (dle Köppenovy klasifikace typ Dfb). Průměrná roční teplota činí 7,6 °C. Obvykle se teploty v létě pohybují mezi 22 a 27 °C a v zimě mezi -10 a -2 °C. Roční úhrn srážek dosahuje hodnot 600 – 700 mm. (<http://www.brasov.ro/eng/index.php3>)

4.2.2 Historie

O rozmanité historii řada názvů, které se pojí. Je možné setkat se Corona, Brasco, Stephanopolis, z nichž nejznámějšími jsou právě poslední dnešního Brašova byla nalezených pozůstatků osídlena již v době zde usadili i Dákové a nejvýznamnější milník

Obr. 16 Historické regiony Rumunska

Brašova svědčí i s tímto městem s označeními Brasso, Kronstadt a Braşov, a nejužívanějšími dvě. Oblast dle archeology stop lidské činnosti bronzové. Na čas se Římané. Přesto v historii města

představuje saská kolonizace. Sasové tvořili heterogenní skupinu pocházející z frankofonních oblastí na levém břehu Rýna ze středního a jižního Německa. Do Sedmihradska (Transylvánie) je povolal král Gejza II. z hospodářských a obranných důvodů a jejich příchod dal impuls k rozkvětu měst. Středověcí Sasové založili Kronstadt (Město koruny) na počátku 13. st. a díky své výhodné poloze a podnikavým obyvatelům začalo město záhy prosperovat. Obchodníci a řemeslníci se stali

nejvlivnějšími obyvateli města a výrazně přispěli k jeho architektonickému rázu. Od 15. století čelil region častým nájezdům Turků, což vedlo k výstavbě opevnění, jehož pozůstatky jsou zde patrné dodnes. Pod vedením městského faráře a humanisty *Johanna Hontera* se odsud v 16. století šířila do Sedmihradska reformace, k čemuž napomohl i rozvoj knihtisku. Honterus založil v Brašově nejen první tiskárnu, ale také humanistickou školu a i s jeho přispěním se v té době stal Brašov jedním z nejdůležitějších center rumunské kultury. V roce 1688 se brašovští pokusili vzdorovat rakouské okupaci, na což reagoval rakouský generál *Garafa* tak, že nechal město zčásti vypálit. V 19. století pokroku byla stržena část hradeb, aby byl umožněn rychlý rozvoj města. Cechy bránící konkurenčnímu prostředí a technologickému rozvoji byly nahrazovány nově vznikajícími továrnami. Vedle průmyslu se rozvíjela i vzdělanost a média. V Sedmihradsku vyšel v roce 1838 v Brašově poprvé rumunský politický deník „*Gazeta de Transilvania*“ (Sedmihradské noviny), který se vyhrazoval proti rakousko-uherské nadvládě a hrál tak významnou roli v rumunském národním obrození. Přesto se Sedmihradsko připojilo k Rumunsku až po 1. světové válce. V 60. letech 20. století se snažila komunistická vláda vytvořit v Brašově vlastní dělnickou třídu a přestěhovala sem tisíce vesničanů z Moldavska. Když se v 80. letech začala hroutit rumunská ekonomika a byl ze strany vlády tlak na zvýšení produkčních kvót a snížení platů, propukly v Brašově v roce 1987 dělnické nepokoje. Nepokoje se pak opakovaly ještě v roce 1989, kdy byl svržen diktátor Nicolae Ceaușescu. (TREPTOW, K. W., 2000)

4.2.3 Obyvatelstvo

Brašov je v současnosti 8. největším městem v Rumunsku. V roce 2011 (údaje ze sčítání) zde žilo 227 961 obyvatel. Většinu z nich tvořili Rumuni s počtem 208 019 obyvatel. V relativním vyjádření představovali 91,3 % obyvatelstva Brašova. Výraznější podíl zastupovali s 16 172 obyvateli také Maďaři čítající 7,1 % populace. Etničtí Němci se podíleli již jen 0,5 % a Romové 0,4 %. Ostatní etnika představují 0,7 %, v rámci kterých jsou nejvíce zastoupeni Italové, Rusové a Židé. (SLDB 2011)

4.2.4 Ekonomika

Průmyslový rozvoj v Brašově byl výrazně podnícen v meziválečném období, kdy největší firmou působící v tomto městě byla IAR (Industria Aeronautică Română) zaměřená na výrobu letadel. Byla zde vyrobena i první rumunská bojová letadla využitá ve 2. světové válce proti Sovětům. Po převzetí moci v zemi komunistickou stranou se firma z větší části přeorientovala na produkci zemědělských strojů a zařízení pod značkou UTB (Uzina Tractorul Brașov).

Obr. 17 Stíhací letoun IAR-80

Tato éra byla charakteristická zrychlenou industrializací s důrazem na těžký průmysl, což bylo ostatně typické pro celý sovětský blok. Ačkoliv je v současnosti průmysl v Brašově na ústupu, stále se tu vyrábí zemědělské stroje, hydraulická zařízení, části aut, kuličková ložiska či helikoptéry. Tradičním odvětvím je pivovarnictví, brašovský pivovar se může pochlubit více než stoletou tradicí. Současnou situaci v průmyslové výrobě v Brašově významně ovlivňuje příchod zahraničních

investorů, čímž je částečně kompenzována ztráta pracovních míst s uzavřením státem vlastněných průmyslových podniků. (<http://www.brasov.net/>)

Struktura zaměstnanosti v jednotlivých sektorech hospodářství dostupná za rok 2009 poukazuje na význam jednotlivých odvětví a na určitou míru deindustrializace v Brašově. Zaměstnanosti dominují služby a obchod, ve kterých je vázáno 54,8 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. Následují průmysl s podílem 25,8 % a stavebnictví s 15,6 %. Dohromady tak sekundér zaměstnává 41,4 % ekonomicky aktivních. V zemědělství je vázáno pouze 0,6 % ekonomicky aktivních. Zbývá 3,2 % připadají na ostatní odvětví. (MOLDOVAN, C. – PLOAIE, M. – SUDITU S., 2012)

4.2.5 Cestovní ruch – turistické zajímavosti

Brašov představuje významnou součást cestovního ruchu v Rumunsku. Pro svou výhodnou polohu nabízí ideální výchozí bod pro cesty po celé zemi. Středověký ráz města a řada kulturních a historických památek i přírodních zajímavostí lákají turisty k návštěvě.

Brašovské náměstí tvořilo srdce starověkého města, lemují ho kupecké domy a vévodí mu budova staré radnice

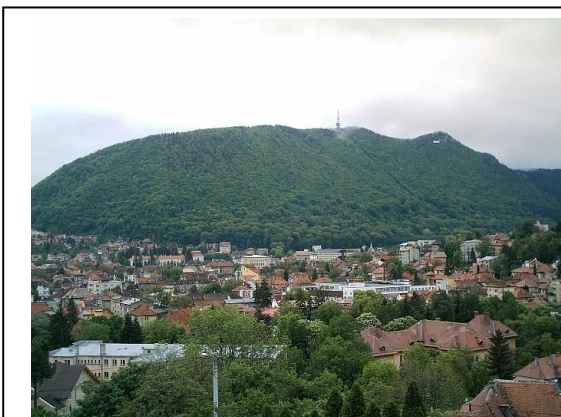

Obr. 18 Stará radnice

Obr. 19 Černý kostel

z roku 1420. Radniční věž je ještě starší a sloužila původně jako strážní věž. Zčásti budovu poškodil velký požár založený rakouskou armádou v roce 1688. Roku 1770 byla proto barokně přestavěna. Stará radnice již svému původnímu poslání neslouží, nyní zde sídlí

Obr. 20 Vrch Tâmpa

Historické muzeum. Dle místní legendy právě na tomto náměstí vyvedl Krysař děti

z německého Hammelnu. Nejstarší sakrální stavbu ve městě představuje *kostel sv. Bartoloměje*, budovaný od 13. století v románském stylu. Významnou brašovskou dominantou je evangelický *Černý kostel*, jehož věž ční až do výšky 65,6 metru. Stavba kostela trvala takřka celé století (1385-1477) a přívlastek černý odkazuje ke zčernalým zdem, pozůstatku velkého požáru. Právě odsud započal Johannes Honterus reformaci Sedmihradska a je zde také pochován. Poněkud netypicky zdobí interiér mimo jiné i orientální modlitební koberce. Za zmínku jistě stojí i další sakrální stavby, pravoslavné *chrámy sv. Mikuláše* (1512-1521) a *Nejsvětější Trojice* (1787), *kostel na vrchu sv. Martina* (14. století), *Františkánský klášter* (1725) a *Římskokatolický kostel* (1782). V Brašově najdeme také

nejstarší školní budovu v Rumunsku sloužící dnes jako muzeum, ve kterém lze zhlédnout mimo jiné i nejstarší tiskařský lis v Rumunsku či první Bibli psanou v rumunštině. Nezaměnitelnou dominantu Brašova tvoří vrch *Tâmpa* (původní německý název Zinne znamená cimbuří) s 955 m n. m. Jeho vrchol nabízí krásný výhled a vede na něj také kabinová lanovka. Zalesněná část je přírodní rezervací se vzácnými rostlinnými a živočišnými druhy. Brašovské staré město je stále ještě zčásti obklopeno hradbami s věžemi a baštami. Hradby jsou místy až 12 metrů vysoké a 2 metry silné. V blízkosti Brašova se nachází další turisticky hojně navštěvované lokality - lyžařské středisko Poiana Brașov a hrad Bran. (BURFORD, T. - RICHARDSON, D., 2001; LEWANDOWSKI, N., 2004)

POUŽITÁ LITERATURA

- BURFORD, T. - RICHARDSON, D. (2001): *Rumunsko*, Brno : Jota. 390 s. ISBN 8072170422.
- BRASOV.net [online]. Dostupné na www: <<http://www.brasov.net/>>.
- City of Brasov [online]. Dostupné na www: < <http://www.brasov.ro/eng/index.php3>>.
- CORBOȘ, A. – POPESCU, I. (2010): *The Role of Urban Tourism in the Strategical Development of Brasov Area* [online]. Dostupné na www: < <http://um.ase.ro/no16/6.pdf>>.
- LEWANDOWSKI, N. (2004): *Rumunsko : Cestovní atlas*, Marco Polo. 124 s. ISBN 3829762844.
- MOLDOVAN, C. – PLOAIE, M. – SUDITU S. (2012): *Labour Market – Effects of Economic Restructuring in Ramnicu Sarat, Brasov and Campulung Municipalities* [online]. Dostupné na www: < http://www.cinqcontinents.uv.ro/2/2_1_Suditu.pdf>.
- Předběžné výsledky SLDB 2011 [online]. Brașov County Regional Statistics Directorate, 2012. Dostupné na www: <<http://www.brasov.insse.ro/phpfiles/RPL-03.02.2012-1.pdf>>.
- TREPTOW, K. W. (2000): *Dějiny Rumunska*, Praha : Lidové noviny. 543 s. ISBN 8071063487.

5) BRAN – LEGENDA A SKUTEČNOST

Bc. Pavel Doboš (GÚ PŘF MU)

5.1 ÚVOD

Bran je hrad nacházející se při průsmyku Rucăr v rumunském Sedmihradsku neboli Transylvánii. Jeho pozice je nedaleko města Brašov, s nímž ho také pojí historické souvislosti. Zajímavostí, která učinila hrad Bran proslulým, je skutečnost, že spisovatel Bram Stoker v románu Drákula umístil Drákulův hrad na stejné místo, kde je hrad Bran, a dal mu i relativně podobný vzhled. Kolem hradu Bran se díky tomu vytvořil závoj otázek a pochybností a mnozí lidé obtížně rozlišují, co je fikce a co skutečnost, tedy jakou reálnou spojitost má hrad Bran s Drákulou.

5.2 HISTORICKÉ REÁLIE A LEGENDA HRADU BRAN

První písemná zmínka o hradu Bran pochází z roku 1377, když král Ludovic posílal dopis, ve kterém dal obyvatelům města Brašov jistá privilegia, mezi nimiž byla i možnost postavit obrannou pevnost za svoje vlastní náklady. Pevnost tak byla vztyčena v roce 1382 na místě původního rozbořeného hradiště Řádu německých rytířů.

Ke konci 14. století vlastnil hrad král Sigismund a ten ho na chvíli věnoval Mirceovi cel Batrin, aby mu pomohl v proti-osmanské politice. Tehdy se jednalo spíše o pevnost, ve které drželi hlídky obránci oblasti zvaní bojarové, než o obývaný hrad. Pevnost plnila zásadní roli při obraně panství maďarského krále proti invazím osmanských Turků, které přicházely z Valašska přes průsmyk Rucăr, který bývá někdy také označován jako Branský průsmyk. Důvod obrany proti těmto nájezdníkům byl také tou hlavní příčinou, proč obyvatelé Brašova chtěli vybudovat hrad za vlastní náklady.

Jistý Iancu de Hunedoara se v 15. století zabýval opevňováním transylvánské hranice, a proto nechal k Branu přistavět i věže. Již od obydlení hradu bojary panovaly mezi obyvateli města Brašov a bojary určité rozpory. Zmíněný Iancu se snažil tyto rozpory urovnávat, nicméně se mu to úplně nepodařilo, a tak různé potyčky a hádky pokračovaly dále. Z 15. století pochází také jediné zmínky, které hrad Bran propojují s Vladem Tepes, zvaným Napichovačem. V roce 1459 totiž Vlad a jeho jednotky úspěšně přešli přes Bran, aby se dostali do Brašova, který následně vyplnili. To bylo následkem předchozích hádek mezi tímto transylvánským knížetem a obchodníky z Brašova. V roce 1462 byl na Branu pak Vlad dva měsíce vězněn.

V roce 1498 pevnost připadla pod kontrolu obchodníků z Brašova a byla využívána zejména pro soudní záležitosti. Hlavní slovo v pevnosti měl proto soudce. Obranu pevnosti měla na starost stálá posádka, jež byla tvořena dvěma strážníky a deseti až dvaceti lučištníky či obsluhovači balist. Hrad měl příjmy z prodeje sýra, mléka, skopového masa a zpracovaného dřeva – komodit produkovaných v podhradí. Rolníci, kteří spadali pod oblast působnosti hradu, se několikrát bouřili proti svým pánům. V roce 1514 například odmítli vyrazit do boje proti Györgymu Dózsovi, jež vedl rolnickou vzpouru proti aristokracii. Vzpoura byla ale nakonec stejně potlačena.

V 18. století se hrad stal domovem rakouských pohraničních stráží. V roce 1836 se hrad Bran oficiálně stal hranicí mezi zeměmi. Hrad měnil relativně často majitele, až nakonec v roce 1920 město Brašov darovalo Bran rumunské královně Marii. Ta se rozhodla změnit pomalu chátrající hrad na obyvatelné místo. Žila tam pak se svou rodinou do roku 1947. Za pomoci českého architekta Karla Limana nechala hrad i přilehlé tři vesnice napojit na rozvody vody i elektřiny. Zařídila si na hradě tři telefony a dokonce i výtah. Jelikož byla navzdory svému britskému původu velkou rumunskou

patriotkou, nechala na hrad přivést spoustu dekorací a artefaktů, například tradiční dobový nábytek a tapiserie, která nasbírala, aby poukázala na rumunské schopnosti a umělecké nadání.

Když Marie v roce 1938 zemřela, vše bylo zděděno její dcerou princeznou Ileanou, nicméně v roce 1948 propadlo komunistické vládě. Většina nasbíraných předmětů, nábytku a dalších věcí byla ovšem na hradě ponechána, a tak od té doby je hrad otevřen jako muzeum. Po dobu druhé poloviny 20. století byla však dlouho budoucnost hradu nejistá, hrozilo mu silné chátrání, nicméně v 80. letech prošel restaurací a stal se oblíbenou turistickou destinací, což zejména podpořila i revoluce v roce 1989. V roce 2006 byl hrad navrácen legálnímu dědici Dominiku von Habsburg, který je synem princezny Ileany. Ten se ho následně pokusil prodat, díky čemuž vyvolal nové právní spory o hrad. Vlastnictví hradu mu bylo nakonec oficiálně uznáno v roce 2009.

Jak známo, hrad Bran nejvíce vděčí za svou popularitu fenoménu Drákula, jenž byl poprvé představen v románu irského spisovatele Brama Stokera z roku 1897. Ačkoli Stoker nikdy nenavštívil Transylvánii, spoléhal na historický výzkum a svou vlastní představivost, aby vytvořil správně temné a strašidelné zázemí pro působení upírského hraběte Drákuly. Transylvánie jeho požadavky splňovala. To ho následně přivedlo ke starým mýtům a legendám o Vladu Tepesovi, knížeti z Transylvánie. Jelikož potřeboval zároveň vytvořit vhodné ponuré místo jako Drákulův hrad, nechal se inspirovat transylvánským hradem Bran, který díky své pozici, jak se tyčí v kopcích nad městem Brašov, a díky složitému architektonickému provedení může působit jako domov čehosi temného. Paradoxní je, že spojitost mezi Vladem Tepesem, jako inspirací pro hrabě Drákulu, a hradem Bran, jako inspirací pro Drákulův hrad, stojí na velmi křehkých základech.

Reálný Vlad Tepes byl proslulý svou zarputilostí a statečností v bitvách proti rozpínající se Osmanské říši. Žil v letech 1431 až 1476 a měl titul „vojvoda“. Posmrtně mu bylo dáno přizvisko Napichovač, což v rumunštině je právě Tepes, protože své nepřátele a ty, jež byly odsouzeny k nejvyššímu trestu, napichoval obvykle na kůly. Vrcholné období jeho vládnutí se datuje mezi roky 1456 až 1462, tedy doba prvních silných snah osmanských Turků o dobytí Balkánu. Vlad byl ve skutečnosti Vlad III. z rodu Drakulesti, jeho otec byl Vlad II. Drakul, nicméně i Vlad III. rád používal označení Drakul. Po svém otci zdědil také přísahu na obranu křesťanství, z toho patrně plyne jeho zarputilost v boji proti osmanským Turkům. Různé zdroje, které se o Vladovi zmiňují, se v leccems liší. Rumuni na něj pohlíželi jako na hrdinu, který bránil zemi proti tureckému bezpráví. Rusové ho popisují jako vládce, jehož největším zájmem je udržovat řád a pořádek i za cenu krveprolití. Turkové mluví o hrůzách, které způsobil jejich vojákům v bitvách proti němu. V Norimberku na přelomu 15. a 16. století byly vytištěny pamflety se spáchanými ukrutnostmi a hrůznými příběhy, které měly být způsobeny krvežíznivým princem Drákulou a které odkazují k Vladovi. Zmíněné věci se staly Stokerovou inspirací.

Nicméně skutečným sídlem Vlada Tepese nebyl hrad Bran, ale vzdálenější hrad v Poenari, který stál na strategické pozici pro odražení osmanských vojsk. V dnešní době je tento hrad spíše ruinou, což způsobilo tamní zřícení svahu v 19. století. Spojitost Vlada a hradu Bran je proto značně nejistá. Jestli alespoň na chvíli vládl hradu Bran, se nedá dokázat, jelikož na toto téma neexistují žádné dochované dokumenty ani jiné indicie. Jak již bylo zmíněno, v roce 1459 Vlad přes hrad Bran přešel do Brašova, otázkou však je, zdali ho dobyl. Na podzim roku 1462 maďarský král Matyáš Korvín nechal Vlada svými vojsky zatknout blízko průsmyku Rucăr a pak ho dva měsíce věznil na hradě Bran, než byl přemístěn na hrad do Visegrádu. Žádné další spojitosti mezi Vladem a hradem Bran nalézt nelze. Legenda Branu jako Drákulova hradu tudíž vychází jen z velmi matných poznatků.

5.3 ZÁVĚR

Hrad Bran tedy vznikl jako klasická příhraniční pevnost, jejíž existenci si vyžádal historický kontext, jímž byla začínající invaze Osmanské říše na Balkán. Až do nedávné doby se nedá o Branu tvrdit, že by byl nějak výjimečný. To ovšem změnila rumunská královna Marie, která nechala hrad rekonstruovat a dodala na něj vybavení, díky němuž dnes může hrad fungovat jako muzeum. A rovněž to změnil spisovatel Bram Stoker, když propojil hrad Bran s hrabětem Drákulou. Toto propojení je ovšem do značné míry fiktivní a účelové, neboť inspirace pro postavu Dráculy vojvoda Vlad Tepes měl s hradem Bran patrně jen málo společného. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že hrad z tohoto propojení dnes těží a těší se velké turistické oblíbenosti.

Obr. 21 Pohled na hrad Bran. (zdroj: <http://rocam.unibuc.ro/location.htm>)

POUŽITÁ LITERATURA

- *Castles & Fortresses of Romania* [online]. [cit. 29.5. 2012]. Dostupné na: <http://www.romaniatourism.com/castles-fortresses.html>
- *Travel Romania – Bran Castle – Dracula's Castle* [online]. [cit. 29.5. 2012]. Dostupné na: <http://www.romanianmonasteries.org/romania/bran-castle>
- *Bran Castle and the Legend of Count Dracula* [online]. [cit. 29.5. 2012] Dostupné na: <http://www.canadafreepress.com/index.php/article/41376>
- *Dracula Castle, Bran Castle* [online]. [cit. 29.5. 2012] Dostupné na: http://www.infotravelromania.ro/en/dracula_bran.html
- *Dracula's Castle - Bran Castle Romania* [online]. [cit. 29.5. 2012] Dostupné na: <http://www.brasovtravelguide.ro/en/brasov/surroundings/draculas-castle.php>

6) VLAD TEPES (Dracula)

Bc. Kateřina Borecká (KGG PŘF UPOL)

Obr.22 Vlad Tepes (Uhersko.com, 2012)

6.1 ÚVOD

6.1.1 Původ jména Dracula

Vlad Tepeš svoji přezdívku Dracula (Drak) získal podle členství v prestižním uherském rytířském řádu Draka, který obhajoval křesťanství a bránil Říši proti osmanským Turkům. Rumunský tvar Dracula se později stal synonymem označení „syn draka“. V rumunštině však slovo drac (dracul) znamená i ďábel. Označení Tepeš (tsepesch- narážec na kůl) získal později díky svým zvláště surovým a bestiálním praktikám v mučení a popravách.

6.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

6.2.1 Vlad Tepeš

Vlad Tepeš se narodil v roce 1431 v Transylvánském městě Sighisoara v Rumunsku. Pocházel ze starého valašského velmožského rodu původem Bassaraba. Dětství prožil v Turecku, kde byl od roku 1442 vychováván jako rukojmí tureckého sultána a traduje se, že jako malý zde musel přihlížet, jak Turci pohřbili zaživa jeho mladšího bratra Rada Krásného. Na druhou stranu se mu dostalo vynikajícího vzdělání. Seznámil se s filozofií, historií, islámskou bojovou taktikou i světovými myšlenkovými proudy a studoval jazyky. Až v sedmnácti letech (1448) se za pomoci tureckých jednotek snažil Vlad III. převzít moc po svém otci, který byl společně s nejstarším synem Mirceaem zavražděn skupinou valašských šlechticů a po dobytí města Tirgoviste na jihu Valašska se prohlásil vojvodou. Moc se mu však nepodařilo zcela pevně uchopit, byl vyhnán vojvodou a bratrancem jeho otcem Vladislavem II.

Narážení na kůly byla jedna z vojvodových nejoblíbenějších zábav a odtud tedy přezdívka Tepeš-narážeč. Jeho oběti umíraly většinou pomalu v hrozných mukách a svou oblíbenou techniku stále zdokonaloval a vylepšoval. Vojvodovu lstivost a krutost nám dokládají i výjevy ze středověkých kronik a dobových rytin.

Vlad III. vládl zemi, která byla v úpadku, rozvrácena a na pokraji dobytí. Vladař se snažil za jakoukoliv cenu udržet svůj trůn i zemi jak před domácí opozicí, tak osmanskou hrozbou. Na druhou stranu víme, že se Vlad III. zasazoval o šíření křesťanství. Zakládal kláštery a církve.

V roce kdy byl poražen Turky, uprchl do Uher pod ochranu Matyáše Korvína a tady pravděpodobně vznikla pověst o jeho sklonech k vampyrismu. Za šíření pomluv stojí sedmihradští Němci, kteří chtěli knížete zdiskreditovat před Matyášem Korvínem, protože Tepeše nenáviděli. Pro nesmyslné zločiny byl uvězněn 12 let.

Vlad III. padl v boji poblíž Bukurešti v boji proti Turkům. Dodnes však není zcela jasné, zda zemřel opravdu přímo v boji nebo byl zavražděn. Osmanský sultán si pak údajně vyžádal Tepešovou hlavu a vystavil ji v Istanbulu napíchnutou na kůl, na důkaz, že je krutý vládce Valašska mrtev. Za zmínku stojí i událost z dnešní doby, kdy byla r. 1931 otevřena jeho hrobka v klášteře na ostrově Snagov v dnešním Rumunsku a byly v ní objeveny jen staré zvířecí kosti a rumunské nádoby. Po dalších pozdějších archeologických průzkumech byl v klášteře objeven ještě jeden hrob. Zde byla nalezena rakev s lidskými kostmi, zahalenými černým, zlatě vyšívaným rubášem. U nich se nacházelo šlechtické roucho, šperky s dračím motivem a jeden pravděpodobně dámský prsten. Po přepravě ostatků do muzea v Bukurešti však záhadně zmizely. Kde se opravdu nachází pozůstatky nejslavnějšího upíra, nám tak není dodnes známo.

6.2.2 Příklady krutosti

Příklady: na hostinu pozval žebračky z podhradí, které následně zavřel a nechal upálit zaživa. Jindy zase rozkázal uspořádat mezi kůly velkolepou hostinu, a když prý někdo z jeho družiny stěžoval na zápach hniјících těl, nechal jej Vlad III. Rovněž narazit na kůl nevyšší s poznámkou, že takhle bude aspoň na čerstvém vzduchu. Své oběti nechával kopat vlastní hroby a museli se účastnit vlastního pohřebního obřadu. Tureckým vyslancům, kteří odmítli smeknout turbany před valašským vojvodou, je nechal přibít k hlavě. Je jen otázkou, do jaké míry je to skutečnost a kdy je to výmysl kronikářů, snažící se očernit valašského vojvodu v nejvyšších kruzích. I taková byla politika tehdejší doby.

6.3 ZÁVĚR

V době vlády Vlady III. Tepeše zemřelo ve Valašsku tisíce zajatců a poddaných hrůzným způsobem. Jeho vláda je nazývána rovněž hrůzovládou a on sám je označován za zvrhlého, krvelačného násilníka trpícího sadismem, jenž se opájel „rozkoší mučení“ bez ohledu na věk či pohlaví svých obětí. Byl sice postižen krutostí mnohem více nežli jeho současníci, ale jeho vláda se nijak příliš nevymykala tehdejší balkánské mentalitě. Pokud chceme pochopit krutost Vlady III. Tepeše, musíme pochopit i tehdejší dobu.

POUŽITÁ LITERATURA

- SVATUŠKA, Jakub. Vlad III. Tepeš. *Historia regni Hungariae* [online]. 2002. vyd. květen 2011 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://www.uhersko.com/vlad_iii_tepes.htm
- Vlad Tepes: VLAD THE IMPALER. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.donlinke.com/drakula/vlad.htm>
- Vlado Tepeš - Drákula z Rumunska. [online]. 2.4.2008. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.lovecpokladu.cz/home/vlado-tepes-drakula-z-rumunska-734>
- WIRKKALA, Matthew L. The Historical Dracula: by Ray Porter, 1992. [online]. 1992-2008. 2007 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.eskimo.com/~mwirkk/castle/vlad/vladhist.html>

7) KLIMA A VODSTVO RUMUNSKA

Bc. Jan Špaček (GÚ PŘF MU)

7.1 ÚVOD

Rumunsko je největší zemí jihovýchodní Evropy s rozlohou 238 391 km². Leží přibližně mezi 44 až 48° s. š. a 20 až 30° v. d. V závislosti na velikosti území můžeme očekávat podstatné klimatické a tedy i hydrologické rozdíly mezi jednotlivými částmi země. Území je ovlivňováno spíše sušším kontinentálním klimatem s vyšší roční amplitudou teplot než v podnebí oceánském. Velkou částí země prochází geomorfologicky poměrně mladé pohoří Karpat, které podstatně ovlivňuje klima i tvar říční sítě. Tvoří také významnou bariéru mezi biogeografickými poměry v Panonské a Černo-středomořské oblasti. Významným biogeografickým i socioekonomickým činitelem v oblasti je také dolní tok Dunaje a jeho deltovitě ústí do Černého moře ve východní části země.

7.2 KLIMA

Rumunsko leží v mírném podnebném pásu, převládá podnebí pevninské, i když se zde silně uplatňuje vliv Atlantského oceánu. Velká členitost reliéfu Rumunska způsobuje značné podnebné rozdíly. S výškou klesá teplota a přibývá srážek. V celých Karpatech je horské podnebí. V teplotách se kontinentální podnebí projevuje výraznými sezónními rozdíly. Střední lednová teplota kolísá od 0°C na černoomořském pobřeží do – 9° C ve vysokohorských oblastech. Střední červencové teploty mají v nížinách rozpětí 20-24°C, na horách pak 8-14°C.

Na území Rumunska jsou zastoupeny z 30 % nížiny, pahorkatiny a vrchoviny z 39 % a hornatiny z 31 %. Nejvíce vodních srážek, asi 50 % celoročního množství, spadne koncem jara a začátkem léta, nejméně pak v zimě. Místní rozdělení srážek závisí především na nadmořské výšce. V nejvyšších polohách Karpat spadne ročně přes 1400 mm, v nížinách pak kolem 400-700 mm. Nejsuššími oblastmi jsou černoomořské pobřeží a dunajská delta.

Přírodní podmínky se mění v Rumunsku především v závislosti na nadmořské výšce. V nížinách nalezneme, podobně jako v sousední Ukrajině, stepi, které jsou hlavní obilnicí země. Stepní černoomezí přecházejí s vyšší nadmořskou výškou v také poměrně úrodné půdy hnědé. Zemědělská půda zaujímá asi 64 % rozlohy státu, lesy potom 25 %, čehož asi 3/4 připadá na lesy listnaté. Nad horní hranicí lesa nalezneme pásmo subalpínské a alpínské vegetace.

7.3 VODSTVO

7.3.1 Dunaj

Největší Rumunskou řekou je Dunaj, tvořící na jihu země hranici se Srbskem a Bulharskem v délce 1075 km. Podstatnou část hranice se Srbskem tvoří hluboce zaříznuté údolí, kterým řeka překonává horský masiv a dělí tak Karpaty od Balkánských pohoří. Zde se nacházejí soutěsky Malý a Velký Kazaň (kotel), kde se tok zužuje na 150 m a dosahuje hloubky až 70 m (rychlost toku se zde zvyšuje zhruba z 1 m/s až na 4,7 m/s). Na konci údolí je největší dunajská vodní nádrž Železná vrata, která tvoří hranici mezi středním a dolním tokem řeky. Na dolním toku teče Dunaj jako rovinná řeka Dolnodunajskou rovinou. Zaplavované údolí je široké 7 až 20 km a řeka se v něm rozvětňuje na

mnoho ramen. Šířka toku místy dosahuje 1 až 2 km, hloubka je průměrně 5 až 7 m a rychlost toku 0,5 až 1 m/s.

Při ústí Dunaje do Černého moře na Rumunsko-Ukrajinské hranici se vyvinula největší a v současnosti také nejlépe dochovaná říční delta v Evropě. Její rozloha je asi 3 450 km² a z 86 % leží na území Rumunska, převážná část je občasné nebo trvale zatopena vodou, v rákosových porostech a v lužních lesích zde žije kolem 110 druhů ryb a 300 druhů ptáků, a proto je také od roku 1990 biosferickou rezervací UNESCO a jedním ze 13 národních parků Rumunska. V oblasti delty žije přibližně 15 000 lidí. Dunaj zde každý rok ukládá téměř 80 mil. tun naplavenin čímž se delta zvětšuje asi o 40 m. Deltu tvoří, kromě mnoha menších, tři hlavní ramena - Kilijské, Sulinské a Georgievské, přičemž splavné je pouze prostřední Sulinské. Severní rameno Kilijské tvoří hranici s Ukrajinou, má délku 104 km a do Černého moře přivádí kolem 60 % dunajské vody. Rameno Sulinské má délku 71 km a odvádí 18 % vody. Jižním ramenem Georgievským o délce 112 km protéká 22 % objemu dunajské vody.

Dunaj má složitý vodní režim se třemi fázemi. Na jaře je nejvyšší vodní stav, v létě a na podzim dochází k nárazovým povodním a na konci podzimu a v zimě je vodní stav nejnižší. Hladina začíná stoupat v únoru až dubnu a na dolním toku zůstává vysoká až do června. Vzestup hladiny se skládá ze dvou vln. První je způsobena táním sněhu v rovinách a druhá jarními srážkami s táním sněhu na horách. Nerovnoměrnost tání sněhu a srážek v různých částech povodí způsobují prudké kolísání hladiny. Ve druhé polovině léta hladina klesá, což je však přerušováno náhlými vzestupy při deštích. V říjnu a v listopadu způsobují deště podzimní povodně. Zimní stav bývá nejnižší, pokud se nejedná o nadnormálně teplé období.

Roční amplituda kolísání úrovně hladiny činí u Reni (ukrajinské město u ukrajinsko-moldavsko-rumunského trojmezí pod soutokem s Prutem) 4,5 až 5,5 m. Průměrný roční průtok činí v ústí 6430 m³/s, nejvyšší průtoky dosahují 20 000 m³/s a nejmenší 1800 m³/s. Řeka zamrzá pouze v chladnějších zimách a to přibližně na 1,5 měsíce.

Dunaj hrál už odedávna důležitou roli v dopravě mezi střední a jihovýchodní Evropou. Je jednou z nejvýznamnějších vodních cest na kontinentě, pro větší lodě je splavný od německého Řezna a od rumunského Brăily jež mohou využívat i námořní lodě. V nákladní dopravě převažují rudné i nerudné suroviny a také šrot. Dále to jsou cement, uhlí, ropa a její produkty. V posledních letech stoupá i přeprava kontejnerů. Kromě dopravy se řeka využívá na zavlažování suchých oblastí, zásobování měst a průmyslových podniků vodou, k rybolovu nebo pro výrobu elektrické energie. K největším městům na Dunaji patří Orșova, Drobeta-Turnu Severin, Giurgiu, Brăila, Galati a Tulcea. Přibližně 35 km od černomořského pobřeží se nachází Hadí ostrov, o který vede spor Rumunsko s Ukrajinou. Ostrov nyní spravuje Ukrajina, která jej získala po rozpadu Sovětského svazu.

7.3.2 Největší rumunské řeky

Největšími rumunskými přítoky Dunaje jsou Jiu (331 km), Olt (709 km), Arges (335 km), Ialomica (400 km), Siret (726 km) a Prut (953 km). Další významnou řekou je Mures (725 km), který se vlévá do Tisy v Maďarsku u Szegedu (asi 25 km od rumunských hranic). Prut je druhou nejdelší řekou Rumunska, pramení v ukrajinských Karpatech, tvoří část Rumunsko-Ukrajinské a celou Rumunsko-Moldavskou hranici. Na ukrajinském území teče hluboce zaříznutým údolím, kde překonává peřeje. Proto je také vyhledávána vodáky. Na dolním toku pak meandruje širokým údolím.

Průměrný roční průtok činí 80 m³/s s nejvyšším stavem na jaře, plocha jeho povodí pak 27 500 km³. Lodní doprava je možná po moldavské město Leovo, které leží asi 110 km vzdušnou čarou nad soutokem s Dunajem.

Řeka Siret pramení také na Ukrajině, jihovýchodně od Prutu a po 50 km vtéká do Rumunska. Protéká údolím, které odděluje Východní Karpaty a Moldavskou vysočinu a nedaleko města Galați se vlévá do Dunaje. Střední a dolní tok řeky je bažinatý, ale splavný. Průměrný průtok vody v ústí činí 185 m³/s a nejvyšších průtoků dosahuje podobně jako jiné rumunské řeky také na jaře. Siret unáší velké množství nánosů (kol. 12 mil. tun./rok). Na řece jsou vybudovány vodní elektrárny a používá se k plavení dřeva.

Rozloha povodí řeky Olt činí 24 300 km². Řeka rozděluje Valašsko na Munténii (Velké Valašsko) a Olténii (Malé Valašsko). Pramení v pohoří Hășmaș a teče přes Východní a Jižní Karpaty mezi pohořími Fagaraș a Sibiu, kde vytváří soutěsku Červené věže. Dále teče přes Valašskou nížinu a do Dunaje ústí u bulharského města Čerkovica.

Řeka Mures pramení v pohoří Giurgeu ve východní části rumunských Karpat. Plocha jejího povodí činí asi 30 000 km³. Řeka má převážně horský charakter a protéká Sedmihradskem jihozápadním směrem do Středodunajské roviny. Vodní doprava je možná pro lodě s malým ponorem od ústí do města Alba Iulia.

7.3.3 Jezera a přehrady a moře

V Rumunsku se nachází přes 2500 jezer většinou malé velikosti. Největším jezerem je lagunové jezero Razelm (asi 415 km²). Leží jižně od delty Dunaje, jehož nánosy bylo vytvořeno. Stejným názvem je pojmenována celá skupina jezer oddělená od moře písčnou kosou. Jižní laguny jsou slané oproti severním sladkým, do kterých ústí jedno z menších dunajských ramen. Mnoho malých jezer ledovcového původu se nachází v horských oblastech. Největší z nich je jezero Bucura (10,5 ha) v pohoří Retezat a Zănoaga Mare (9 ha) v pohoří Sibiu. Zajímavostí je také jezero Sfânta Ana (22 ha), které leží v kráteru nejmladší rumunské sopky v pohoří Harghita. V Rumunsku nalezneme i několik jezer na březích řek, jezer krasových i hrozených.

Daleko největší rumunskou přehradou jsou Železná vrata na Dunaji s rozlohou 700 km² a kapacitou 2 400 mil. km³ vody. Vybudována byla v letech 1964 – 1972 a zvedla hladinu Dunaje o 33 m. Součástí přehrady je hydroelektrárna s výkonem 2 100 MW. Nedaleko pod Železnými vraty leží druhá největší nádrž Rumunska Ostrovu Mare (plocha 79,2 km², objem 800 mil. km³) která je nezbytná pro provoz Železných vrat (zadržuje vodu při jejich vypouštění). Třetí největší je pak přehrada Stânca Costești na středním toku Prutu (plocha 59 km², objem 738 km³).

Největším rumunským námořním přístavem je Konstanca, která poskytuje přístup k obchodním cestám. Černé moře je využíváno především pro dopravu, rybolov a turistiku.

7.4 ZÁVĚR

Klima Rumunska tvoří přechod mezi kontinentálním a oceánským podnebím. To se projevilo i při vývoji půd a jejich současném využití. Teplé klima a úrodné půdy přejí jak zemědělství v rumunských nížinách, kde se pěstuje např. pšenice, kukuřice, slunečnice, zelenina a ovoce, tak i vinařství, kterému se daří převážně v pahorkatinách. Vysoká pohoří rumunských Karpat, která byla

rozbrázděna horskými ledovci, nabízí naopak subalpínské až alpínské klima nad hranicí lesa, které je s mnoha ledovcovými jezery lákadlem pro turisty. Orografická překážka Karpat podmínila i současný tvar říční sítě. Dunaj obtéká Karpaty z jihu, sbírá postupně své poměrně vodnaté přítoky ze severu Valašské nížiny (Jiu nebo Ialomica) a později i dlouhé řeky odvodňující severovýchodní oblasti karpatského oblouku (Siret a Prut). Velké množství sedimentů v těchto řekách přispívá k poměrně rychlému růstu Dunajské delty a k tvorbě písčných kos a lagun na pobřeží Černého moře.

POUŽITÁ LITERATURA

- KOLLER, Josef. Rumunsko. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1966.
- NETOPIL, Rostislav, Ivan BIČÍK a Josef BRINKE. Geografie Evropy. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.
- www.antiskola.eu [online], dostupné 27. 5. 2012
- www.wikipedia.cz [online], dostupné 27. 5. 2012

8) FAUNA A FLÓRA RUMUNSKA

Jana Blažíčková (KGG PŘF UPOL)

8.1 ÚVOD

Země s přibližně 21 miliony obyvatel, vklíněná mezi Bulharsko a Srbsko na jihu, Ukrajinou na severu, Maďarském na západě a na východě omývané vodami Černého moře. Celé je tedy uzavřeno jako by samo do sebe uprostřed mohutného oblouku Karpat. Ty jsou také největším prostorem pro výskyt mnoha druhů z rostlinné i živočišné říše. Ve vyšších polohách se zde doposud stále nachází přirozená nebo přírodně velice blízká společenstva. Značná část Rumunska je dosud téměř panenskou zemí. Dle údajů uvedených rumunským ministerstvem ŽP je až 47 % celého státu pokryto přirozenými a polopřirozenými ekosystémy, neboť většina Rumunska nebyla donedávna velmi ohrožována lidskou činností. Do značné míry nedotčená příroda v okouzlujících horských oblastech, tajuplné jeskyně v Karpatech, jedinečná fauna a flóra delty Dunaje, to vše a mnoho dalších pozoruhodných míst ...

8.2 FAUNA A FLÓRA – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Rumunské přírodní krásy a ráje ve vyšších oblastech a v Dunajské deltě jsou do značné míry ohrožovány znečišťováním životního prostředí. Přesto jsou pro návštěvníky zdrojem neskonalých a jedinečných zážitků. V současnosti je území Rumunska pokryto jednou třetinou lesa, který je tvořen listnatými i jehličnatými stromy. Je možné nalézt i pralesy. Značným problémem je na mnoha místech výskyt nekontrolovatelného kácení stromů vedoucí téměř ve všech případech k erozi a sesuvům půdy. Nejrozsaňlejším druhem je pak smrk společně s jedlí. Ty se stejně jako u nás vyskytují ve vyšších nadmořských výškách. V nižších polohách se nachází dub a buk. Stupeň dubových lesů zasahuje do 600–700 m n. m. Roste zde dub lední, zimní, uherský a dub cedr. Od 700 do 800 m n. m. přechází zmíněné pásmo do pásma bukového a to postupně přechází v pásmo jehličnanů s převládajícím smrkem ztepilým. Horní hranice lesa v zemi sahá až do výšky kolem 1 700 (až 1 800) m n. m. Nad ní se obvykle nacházejí keřovité dřeviny, mezi nimiž převládá výskyt jalovce a v jižní části Karpat rododendronů. Pásmo kosodřevin dále přechází v alpský stupeň (pásmo holin).

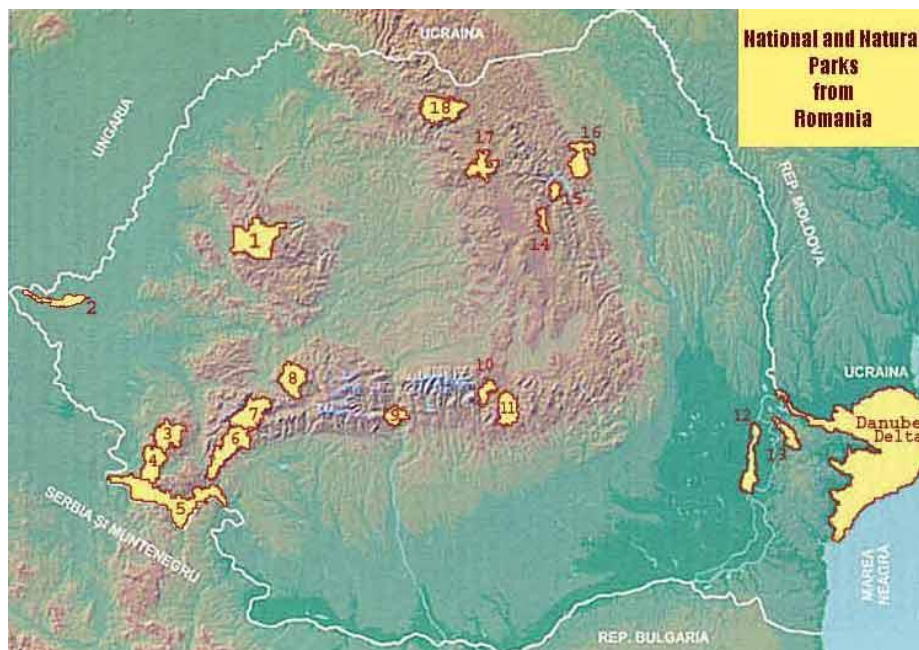
Flóra Rumunska je v porovnání s faunou poněkud pestřejší a významnější. Nachází se zde jak vyšší procento endemitů, tak glaciálních relikтів. Celkově se na území Rumunska nachází kolem 3 700 vyšších rostlin.¹ Z tohoto počtu je téměř 230 endemických. A až 75 % endemitů se vyskytuje v karpatské oblasti. Rostlinné endemity spadají pod přísnou ochranu v národním zájmu a patří sem např. postglaciální relikт kozinec bezlodyžný (*Astragalus exscapus*), pivoňka tenkolistá (*Paeonia tenuifolia*) a rdesno (*Persicaria alpina*).

Co se týká druhů živočišné říše i v Rumunsku žijí zástupci středoevropské fauny jako je např. kuna, liška, divoké prase, rys, svišť, srnec, jelen, kamzík, lasicovité šelmy, vydra, vlk i medvěd. Hory v Rumunsku poskytují dostatečné útočiště právě pro medvědy, rysy a vlky, kteří zde tvoří největší populace v celé Evropě. Příkladem např. je, že jsou rumunské hory domovem až pro 5 000 jedinců medvěda hnědého a že výskyt vlků je zde 40%. Významnými a přísně chráněnými druhy jsou mj. i populace pavouků, motýlů, ptáků, netopýřů ad. Z živočichů patří mezi nejvzácnější endemity štír

¹ V České republice se nachází přibližně 2 550 vyšších rostlin.

karpatský. Delta Dunaje na východě je rájem ryb a ptáků. Žijí zde jako jediní v Evropě pelikáni. V Černém moři se vyskytuje menší druh z rodu delfínů.

Na území Rumunska se nachází 13 národních a 13 přírodních parků a 3 biosférické rezervace pokrývající plochu o rozloze více než 16 000 km² (7 % rozlohy celého Rumunska). Nejstarším rumunským národním parkem je Retezat (1935). Území se vzácnými rostlinnými a živočišnými druhy jsou chráněna jako přírodní rezervace.

Obr. 23 Národní a přírodní parky v Rumunsku

(Zdroj: <http://www.exploringromania.com/national-parks-map.html>)

Tab. 2 Národní a přírodní parky v Rumunsku

Pořadí	Park	Název parku	Pořadí	Park	Název parku
1	Přírodní	Apuseni Mountains	10	Národní	Piatra Craiului Mountains
2	Přírodní	Mures River Meadow	11	Přírodní	Bucegi Mountains
3	Národní	Carasului Gorges	12	Přírodní	Little Pond of Braila
4	Národní	Nerei Gorges-Beusnita	13	Národní	Macinului Mountains
5	Přírodní	Iron Gates	14	Národní	Hasmas-Bicazului Gorges
6	Národní	Domogled-Cerna Valley	15	Národní	Ceahlau Mountains
7	Národní	Retezat Mountains	16	Přírodní	Vanatori-Neamt
8	Přírodní	Gradistea Muncelului-Cioclovina	17	Národní	Calimani Mountains
9	Národní	Cozia Mountains	18	Národní	Rodnei Mountains

(Zdroj: <http://www.exploringromania.com/national-parks-map.html>)

8.3 FAUNA A FLÓRA – LOKALITY

8.3.1 Národní park Retezat

Národní park vyhlášený v roce 1935 je nejstarším v Rumunsku velikosti 364 km². Nachází se zde více než 20 hor s vrcholem nad 2 000 m a více než 80 ledovcových jezer, z nichž největší – Bucura – má plochu 8,8 ha a nejhlubší – Zanoaga – 29 m. V Národním parku můžeme nalézt i pralesy.

V NP Retezat se vyskytuje okolo 1 190 druhů výjimečných rostlin. A protože je to více než jedna třetina všech rostlinných druhů v Rumunsku, je to jeden z důvodů, který byl podnětem pro vyhlášení národního parku na zdejším území. Z tohoto počtu můžeme najít více než 90 endemických druhů. V historii první endemitem byl v roce 1858 osívka (*Draba dorneri*). Hlavní složku rostlin tvoří ze 44 % euroasijské druhy, dále pak cirkumpolární (13 %), alpské (9 %) a endemické (7,2 %). V NP se také nachází vápencová oblast s četnými jeskyněmi, propastmi a jinými krasovými útvary – Malý Retezat (Retezatul Mic) – kde rovněž nalezneme mnoho vzácných a endemických rostlin. Je jimi např. barborka (*Barbarea lepuznica*). Mezi alpskou flóru patří druhy jako je hořec (*Gentiana*), mochna (*Potentilla*), koniklec (*Pulsatilla*), plesnivec alpský (*Leontopodium alpinum*) ad. Pro skalní a vysokohorské oblasti jsou pak typické rododendrony, kleče a borovice. Největší hrozbou pro NP Retezat je ovce díky horské pastvě. Na několika místech jsou kvůli chovu ovcí některé charakteristické druhy nahrazovány druhy jinými.

Stejně jako je NP Retezat bohatý na flóru, tak významné je to i útočiště pro druhy živočišné. Většina endemických druhů zvířat patří k bezobratlým a to především motýlů i v alpínském stupni. Další endemické druhy jsou hlístice, z nichž jeden patří dokonce ke glaciálním reliktním. Každým rokem se na území parku objevují nové a nové druhy bezobratlých. Co se týká obratlovců, nalezneme zde 11 druhů ryb. V druhé polovině minulého století byla některá jezera NP Retezat naplněna přivezenými pstruhy (*Salmo trutta lacustris*) z Alp. Jako ve většině případů, tak i zde introdukce ryby zapříčinila zmenšení využití jezer jako hnízdiště pro obojživelníky. Počet druhů obojživelníků na území parku je 11. Z tohoto patří k endemickým čolek obecný. Až 40 % plazů nacházejících se v Rumunsku je zastoupeno i zde. Z ptačí říše zde bylo zaznamenáno 122 druhů např. – orel, orlík krátkoprstý, sokol stěhovavý, tetřev hlušeč, výr velký, kulíšek nejmenší, čáp černý a mnoho dalších druhů.

8.3.2 Národní park Piatra Craiului

Vznik NP Piatra Craiului o velikosti necelých 142 km² se datuje k roku 1938. Park se nachází asi 30 km jihozápadně od Brašova. Vyskytuje se zde 1 170 druhů rostlin, z nichž 181 patří mezi endemity. Název a zároveň i symbol parku byl odvozen právě od jednoho z nich – Garofita pietrei craiului. Další nejvíce ohrožené rostlinné druhy na světě celkem jsou orchideje. Lokality s jejich výskytem na území parku poskytují nabídku až z 50 druhů. Od klasických orchidejí se odlišují nižším vzrůstem a méně velkolepým vzhledem. Z živočišných druhů je zde možné nalézt 35 endemitů, z nichž jich nejvíce patří mezi pavouky a motýly. Počet asi 215 druhů motýlů patří k vzácným nebo endemickým. Mezi další přísně chráněné druhy patří řada ptáků, netopýrů. Tento park se pyšní i výskytem populací velkých masožravců: medvědů, vlků či rysů.

8.3.3 Pohoří Fagaraš

Pohoří Fagaraš patří k nejvyšším a nejrozsáhlejší v Rumunsku. Rozprostírá se mezi městy Brašov a Sibiň. Náleží do výše uvedeného NP Piatra Cranului. Lesy zde najdeme především původní karpatské bukové, dále jsou nejrozšířenější smrky, borovice, duby apod. Od alpského stupně je možné zaznamenat výskyt zvonků, hořců, šafránů, mechů a silenek. Některé z nich patří mezi fagarašské endemity. Fagarašské prostředí nabízí i bohatou horskou faunu: kamzíci, medvědi, vlci, rysi, jeleni, orli, divoká prasata ad. Západně od nejvyšší hory (Moldoveanu, 2 543 m n. m.) leží ledovcové jezero Bâlea.

8.3.4 Přírodní park Železná vrata (Porțile de Fier)

Mezi největší chráněná území v celém Rumunsku se řadí Přírodní park Železná vrata. Jeho název vznikl od stejnojmenné soutěsky, kterou nalezneme na konci dunajského průlomu. Park navazuje na Národní park Djerdap v Srbsku a jeho rozloha činí téměř 1 160 km².² Nachází se zde více než 5 200 živočišných a více než 1 600 rostlinných druhů. Celé území je navíc zařazeno do evropského systému ochrany přírody NATURA 2000. Železná vrata se opět pyšní vysokým stupněm biodiverzity, stejně jako předešlá chráněná území. Pro oblast jsou typické vápencové svahy s plnou škálou endemických druhů rostlin. Součástí společenství je tzv. boreální flóra – buk, tis, borůvka ad. Ze 70 % tvoří rostlinné druhy stejné jako v severní a západní Evropě, najdeme zde i zástupce alpské a cirkumpolární vegetace.

8.3.5 Okolí Svaté Heleny

Okolí Svaté Heleny nalezneme velké množství krasových útvarů. Mezi ty nejpozoruhodnější náleží Kulhavá skála a Turecká díra. První z uvedených leží asi dvě hodiny od Svaté Heleny nedaleko krasové jeskyně Vranovec. Pro obě je typický výskyt mnoha druhů netopýrů. Ze vzácných rostlin zde můžeme objevit rosnatky či hvozdíky.

8.4 ZÁVĚR

Co konstatovat na závěr. Protože Rumunsko i jeho přírodní prostředí patří k ne příliš ovlivněným územím, nachází se zde velké množství polopřirozených až přirozených ekosystémů. Zdejší panenská příroda prozatím nejvíce vděčí za svoji nedotčenost především nedostatečně vybudované dopravní infrastruktuře. Díky tomu může být země vděčná, že davu turistů nikterak nenarušují přírodní krásy území i populace na nich se vyskytující. Důkazem nedotčených a původních ekosystémů je výskyt řady endemických a reliktních druhů, jakož i výskyt největších populací medvědů a vlků v celé Evropě.

Mezi nejzávažnější problémy patří nekontrolovatelná těžba dřeva a chov ovcí, jež spásají velké množství travních porostů i s charakteristickými druhy rostlin.

² Přibližně 2krát větší rozloha než největší NP v České republice – NP Šumava.

Vývojem společnosti a celé země může dojít ke změnám, které budou vyžadovat přísnější ochranu ze strany státu. V současnosti spadá do chráněných území přibližně 7 % rozlohy země. Do budoucna je tedy možné očekávat zvýšený zájem o cenné a ničím nenahraditelné přírodní bohatství.

POUŽITÁ LITERATURA

- ČÍŽEK, J. a kol. (1978): *Rumunské a bulharské hory*. Praha: Olympia, 189 s.
- JULER, C. a kol. (2008): *Rumunsko*. Brno: Komputer Press, 275 s.
- HEŘMANOVÁ, N. (1974): *Rumunsko – průvodce*. Praha: Olympia, 163 s.
- KLVAČ, P.; BUČEK, A.; LACINA, J. (2011): *Příroda a krajina v okolí Svaté Heleny*. Drnovice: Občanské sdružení Drnka, s.7–17 a s. 28–66.
- REID, R.; PETTERSEN, L. (2008): *Rumunsko a Moldavsko*. Drnovice: Svojtka & Co., 408 s.
- Botany [online]. c2007-20012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.botany.cz/>>.
- Cestovatelský portál s jedinečným plánováním cest [online]. c2010-20012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.tripio.cz/>>.
- Časopis Veronica [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.casopis.veronica.cz/>>.
- Duší Karpat – Příroda i lidé Slovenska, Zakarpatské Ukrajiny, Rumunska a Maďarska [online]. c2005-20012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.dusekarpat.cz/>>.
- Hory, doly – vše o Tatrách [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.horydoly.com/>>.
- Karpatská soustava chráněných území [online]. c2008 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://http://www.carpathianparks.org/>>.
- Národní park Piatra Craiului [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.pcrai.ro/>>.
- Národní park Retezat [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.retezat.ro/>>.
- Národní parky Rumunska [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://http://http://www.exploringromania.com//>>.
- Parky, rezervace a další chráněná území v celém světě [online]. c1995-20012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.parks.it/world/>>.
- Přírodní park Bucegi [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.bucegipark.ro/>>.

9) GEOLOGIE RUMUNSKA

Martin Dvořák (KGG PŘF UPOL)

9.1 GEOLOGICKÝ VÝVOJ

9.1.1 Proterozoikum

Pozice Rumunska v rámci geologické stavby Evropy je na periferii geologického jádra Evropy, kterým je východoevropský kraton. Už v *proterozoiku* (geologické období předcházející prvohorám, které se datuje do období před 2,5 miliardami let – 542 miliony let) docházelo k procesu označovaném jako kratonizace a vzniku prakontinentů. Nejstarší část Evropy je lemována mladšími orogenetickými pásmy, které jsou v jihozápadní části východoevropského kratonu určeny *transevropskou suturní zónou*, která probíhá v severojižním směru skrz Dánsko – severní Německo – Polsko – Ukrajinu až do Rumunska (AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY, 2012).

9.1.2 Třetihory - Čtvrtohory

Významnější geologické formování oblasti nastalo až ve třetihorách. Druhohorní fundament převážně vápencové povahy je v Rumunsku rozdělen do čtyř hlavních oblastí – Jižní Karpaty, Východní Karpaty, Aspuseň a Dobruža. Vrstva druhohorních hornin byla překryta pískovci a břidlicemi, místy i žulou, vápenci a dolomity. Tyto pozdní třetihorní horniny se dnes rozkládají v oblasti mezi čtyřmi geologickými regiony Rumunska a překrývají starší horniny panonské kotliny nebo třeba Transylvánie.

V průběhu mladších třetihor došlo k alpínskému orogennímu cyklu, který měl za následek vznik horské karpatské soustavy. Nejstarší karpatské pásmo (Vnitřní Karpaty) se začalo formovat již ve svrchní křídě, tedy v období druhohor. Z hlediska geologické stavby jde o krystalická pohoří s vrstvami přeměněných hornin, na které jsou nabaleny vrstvy vápenců a dolomitů druhohorního stáří. Samotný proces formování se datuje do doby před přibližně 15 miliony lety, kdy vlivem alpínského vrásnění byly vyzdviženy vrstvy třetihorních sedimentů na podkladu z vrstev pískovců a břidlic, označované jako flyšové vrstvy (*flyš* = různě mocný soubor sedimentárních vrstev, které jsou nejčastěji tvořeny z pískovců a jílovci). Flyšové Karpaty jsou budovány hrubozrnnými slepenci a pískovci a jemnozrnnými jílovci. (SMITHSONIAN ASTROPHYSICAL OBSERVATORY UNDER NASA, 1874). K vyvrásnění flyšových Karpat, které mají příkrovovou strukturu, došlo v miocénu a pliocénu, tedy v období mladších třetihor. Po vyvrásnění flyšových Vnějších Karpat došlo na konci miocénu k poměrně silné vulkanické činnosti, která byla soustředěná do oblasti Jižních a Východních Karpat. Pozůstatky vulkanické aktivity dotvářely na přelomu třetihor a čtvrtohor vzhled krajiny. Poslední výraznější zásah do reliéfu představovaly ledovcové pochody ve čtvrtohorách, které zformovaly vzhled karpatských pohoří do oblých horských hřbetů (TREKING, 2006).

9.2 GEOLOGICKÁ STAVBA

Rumunsko je hornatá země, kde místní pohoří patří pod Karpatskou horskou soustavu. Více než polovina rozlohy Karpat se nachází právě v Rumunsku, přesně je to 53%. Nejvyšším vrcholem Rumunska je Moldoveanu (2 544 m), který je 16. nejvyšší horou celých Karpat. V Rumunsku se nachází zhruba 40 samostatně pojmenovaných pohoří. Mezi nejznámější patří pohoří Vldeasa, Bihor, Fagaraš nebo Retezat. Pohoří jsou součástí vyšších jednotek Karpat, které se v Rumunsku dělí na: *Rumunské západní Karpaty*, *Jižní Karpaty*, *Transylvánskou vysočinu*, *Vnější Východní Karpaty* a *Vnitřní Východní Karpaty*.

9.2.1 Rumunské Západní Karpaty [A]

Rumunské Západní Karpaty tvoří geomorfologickou provincii Karpat v západní polovině Rumunska. Na severu a západě spadá k Panonské pánvi, na východě přechází provincie v Transylvánskou vysočinu a na jihovýchodě v Jižní Karpaty. Podstatná část Rumunských Západních Karpat je vápencová a nacházejí se zde jedny z nejpůsobivějších krasových útvarů v Rumunsku, mezi které lze řadit např. jeskyni *Scárisoara*, kde se nachází jediný 1 000 let starý evropský ledovec, nebo jeskyni *Medvědí jeskyně*, jejíž název byl inspirován zdejším nálezem medvědích fosilií. Nejvyšší partie Rumunských Západních Karpat dosahují výšek mezi 1 500 a 2 000 m n.m. (LUM – ORIS, 2012). Hlavní část oblasti tvoří pohoří Munții Apuseni, velmi oblíbené mezi turisty a pohoří Munții Poiana Ruscă a Munții Banatului, navazující na Jižní Karpaty. Geologický vývoj jednotlivých oblastí byl poměrně složitý. Jedná se o výsledek tektonických přeměn (vrásnění, posunů a tvorby příkrovů) sedimentačních pánví různého typu v druhohorách až třetihorách. Tato přeměna zahrnovala někdy jen samotnou výplň těchto pánví, někdy i jejich původní podklad a jejím výsledkem je složitá pásmová stavba karpatského oblouku. Pohoří Munții Apuseni se skládá ze dvou různých strukturních prvků a je geologicky děleno do dvou oblastí, na severní a jižní Apuseni. Severní Apuseni se skládají z příkrovů druhohorních mořských sedimentárních hornin a z části i ze sedimentů uložených na dně mělkého sladkovodního jezera. Tyto horniny překrývají prvohorní a prekambriické metamorfované horniny. Jižní Apuseni jsou velmi silně zkrasovatělé, jsou zde zastoupeny ale i břidlice, ruly, žuly a sopečné vyvřeliny. Vedle toho se zde nachází škrapová pole, vyvěračky a další prvky krasového reliéfu. Oblast se řadí k největším a nejzajímavějším krasovým reliéfům Rumunska. (SMITHSONIAN ASTROPHYSICAL OBSERVATORY UNDER NASA, 1874).

9.2.2 Jižní Karpaty [B]

Jižní Karpaty jsou známé též jako Transylvánské Alpy. Tvoří nejvyšší část karpatského oblouku v Rumunsku. Jejich východní konec navazuje v sedle Predeal (mezi městem Braşov a údolím řeky Prahova) na Východní Karpaty. Na západě se Jižní Karpaty stýkají se Západními Karpaty, přičemž hranice probíhá údolními řek Cerna a Timiș. Na severu spadají do Transylvánské vysočiny, na jihu do Dolnodunajské nížiny. Nejvyšším vrcholem Jižních Karpat je Moldoveanu (2 544 m n.m.). Z geologického hlediska je masiv tvořen převážně z krystalických břidlic. V nižších partiích převažují usazeniny typu slepenců a pískovců. Vrcholové partie nad 2 000 m. jsou typické glaciálním reliéfem se stopami čtvrtohorního zalednění, jehož důsledkem se zde

vyskytuje několik ledovcových karů, trogů a ledovcových jezer, kterých je zde zhruba 10. Nejvíce se jich vyskytuje v pohoří Munții Retezat a největší z nich, známé jako jezero Bucura, má rozlohu 10,9 ha. (TREKING, 2008).

9.2.3 Transylvánská vysočina [C]

Transylvánská vysočina je geomorfologická provincie v centrálním Rumunsku, která leží uvnitř historického regionu Sedmihradsko (Transylvánie) a je téměř zcela obklopena Vnitřními Východními, Jižními a Rumunskými Západními Karpaty. Její hlavní část tvoří Transylvánská plošina, která je na jihu a jihozápadě je lemována Transylvánskými sníženinami. Z geologického hlediska je vysočina tvořena usazeninami, jako jsou pískovce, jílovce, případně i druhohorní vápence. Transylvánská vysočina představuje post-tektonickou pánev, vytvořenou vulkanickými pochody z období třetihor. Do současné podoby se začala formovat na přelomu třetihor a čtvrtohor, kdy podél zlomových linií docházelo k vytvoření rozsáhlých roklín a kaňonů a plošina byla vyplněna převážně neogenními pískovci a jíly (TREKING, 2008).

9.2.4 Vnitřní a Vnější Východní Karpaty [D, E]

Východní Karpaty jsou jednou z provincií subsystému Karpaty, které jsou součástí vyššího Alpsko - himalájského systému. Vnější Východní Karpaty jsou tvořeny obvykle flyšovými horninami, proto bývají také nezývány flyšovými Karpatami. Pás karpatského flyše se táhne až k západnímu okraji Západních Karpat. Nejvyšší vrchol Vnitřních Východních Karpat Pietrosul (2 303 m), se nachází v rumunském pohoří Rodna a je zároveň nejvyšším vrcholem celých Východních Karpat.

Vnitřní Východní Karpaty jsou budovány přeměněnými horninami jako jsou žuly, ale i vápenci, slínovci nebo pískovci. Flyšová pohoří byla zformována střídajícími se vrstvami obvykle mořských sedimentů jako jsou jílovce, pískovce či slepence (SMITHSONIAN ASTROPHYSICAL OBSERVATORY UNDER NASA, 1874). Součástí rozsáhlého sopečného pásma Vnitřních Východních Karpat je i pohoří Munții Călimani, které je relativně mladé. Vlivem vulkanické aktivity vzniklo teprve v třetihorách jako součást asi 150km dlouhého sopečného řetězce této části Karpat. Délka hlavního vulkanického pásma přesahující km. Jednou z největších jsou bizarní skalní útvary andezitovými horninami (hornina). Důkazem nedávné pramenů (TREKING, 2008).

hřebene pohoří, které je jediným pohořím svou výškou 2 000 metrů, činí asi 56 turistických atrakcí tohoto pohoří *Dvanáct apoštolů* budované (výlevná magmatická aktivity, je i řada termálních

Obr.24 Hlavní části rumunského karpatského horského systému.

POUŽITÁ LITERATURA

- Geology of Romania. SMITHSONIAN ASTROPHYSICAL OBSERVATORY UNDER NASA. *Adsabs.harvard* [online]. 1974 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://adsabs.harvard.edu/abs/1974Geo.....2..392B>
- Karpaty - Obecné informace. TREKING. *Karpaty,net* [online]. 2006 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://www.karpaty.net/karpaty/karpaty.htm>
- Karpaty - Tarcu. TREKING. *Karpaty,net* [online]. 2008 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://www.karpaty.net/rumunsko/tarcu.htm>
- Karpaty - Východní Karpaty, základní informace a členění. TREKING. *Karpaty,net* [online]. 2008 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://www.karpaty.net/karpaty/vychodni-karpaty.htm>
- Rumunské Karpaty - radost z volnosti. LUM - ORIS. Rumunsko [online]. 2012 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.rumunsko.cz/hory/index.htm>
- Sekce věd o Zemi: Globálně tektonické interpretace variscid Evropy - paleomagnetické a paleogeografické výzkumy. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. AV ČR [online]. 2012 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: http://old.avcr.cz/anotace_txt.php?ID=78

10) RUMUNSKÉ KARPATY- FAGARAŠ

Alena Svobodová (GÚ Přf MU)

10.1 ÚVOD

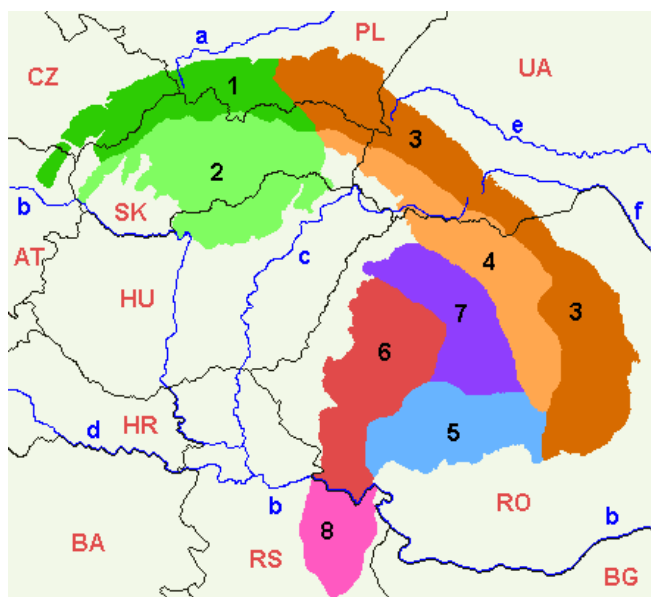
Rozsáhlé 1 500 km dlouhé horské pásmo Karpat se táhne přes sedm evropských zemí: Česká republika, Slovensko, Polsko, Ukrajina, Rumunsko, Maďarsko, Rakousko. Karpaty jsou druhým nejvyšším evropským pohořím. Celková rozloha činí necelých 210 000 km². Více než polovina rozlohy, 53%, leží na území Rumunska. Rumunské Karpaty jsou druhou nejvyšší částí Karpat, leží zde i druhý nejvyšší karpatský vrchol Moldoveanu (2544 m).

10.2 VZNIK

Karpaty vznikly při alpínském vrásnění, které začalo asi před 145 milióny lety v druhohorní křídě. Převážná část vrásnění proběhla v třetihorách. Prvním impulsem byla kolize Africké a Eurasijské litosférické desky. Začalo zanikat moře Tethys, kde se do té doby ukládaly mořské sedimenty. Postupně z něj byla vyzvedávána jednotlivá pohoří. Ve čtvrtohorách byly Karpaty zaledněny. Na rozdíl od Alp mělo pleistocenní zalednění pouze ostrovní charakter (Tatry, Nízké Tatry, Rodinské hory, Fagaraš, Retezat). V těchto oblastech se jednalo o karové a údolní ledovce.

10.3 DĚLENÍ

Karpaty se dělí na tři provincie: Západní Karpaty, Východní Karpaty, Jižní Karpaty. Na území Rumunska zasahují Východní a Jižní Karpaty.

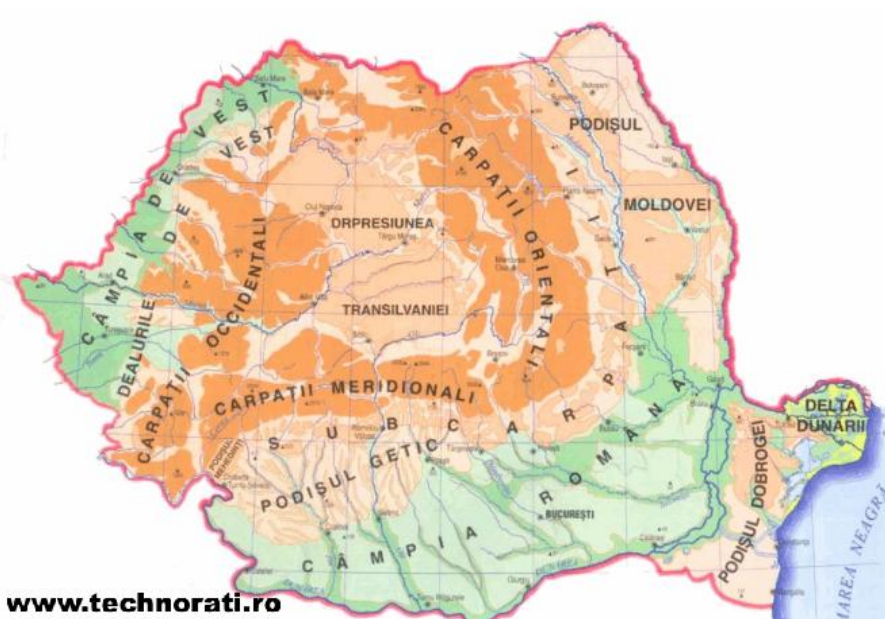

Obr.25 Členění Karpat: 1- Vnější Západní Karpaty, 2- Vnitřní Západní Karpaty, 3- Vnější Východní Karpaty, 4- Vnitřní Východní Karpaty, 5- Jižní Karpaty, 6- Rumunské Západní Karpaty, 7- Transylvánská vysočina, 8- Srbské Karpaty. (<http://cs.wikipedia.org>)

Z provincie Východní Karpaty do Rumunska zasahují obě subprovincie: Vnější i Vnitřní Východní Karpaty. Vnější Východní Karpaty jsou podle svého horninového složení nazývány flyšové Karpaty. Ty jsou tvořeny střídajícími se vrstvami jílu a pískovců se slepenci. Vnitřní Východní

Karpaty jsou tvořeny starými metamorfovanými horninami, jako jsou např. žuly, vápence, slínovce a pískovce. Nejvyšším vrcholem Vnitřních Východních Karpat a zároveň nejvyšším vrcholem celých Východních Karpat je Pietrosul (2 303m).

Zbytek rumunských Karpat patří do provincie Jižní Karpaty, která se skládá z částí Jižní Karpaty, Rumunské Západní Karpaty, Srbské Karpaty a Transylvánská vysočina. Dělení Karpat u nás se výrazně liší od rumunského dělení. Rumuni dělí Jižní Karpaty našeho pojetí na Jižní Karpaty (Carpatii Meridionali) a Západní Karpaty (Carpatii Occidentali). Nejvyšším vrcholem Jižních Karpat našeho pojetí je Moldoveanu (2544m), který leží v pohoří Fagaraš.

Obr.26 Rumunské pojetí dělení Karpat.(www.harti.technorati.ro)

10.4

FAGARAȘ

Pohoří Fagaraš má asi 2 000km². Hlavní hřeben, orientovaný od východu k západu, je dlouhý téměř 70km. Západní hranici pohoří tvoří řeka Olt, severní Fagarašská deprese. Na východě Fagaraš v sedle Tamasului navazuje na pohoří Piatra Craiului a jižní hranicí jsou prolákliny Arefu, Bradetu, Campulung a Jiblea. Hlavní hřeben po 50 km od Varful Moasa (2034 m) na západě po Varful Lutele (2176m) na východě neklesne pod hranici 2000m. Ve Fagaraši se nachází osm vrcholů vyšších než 2500m. Jsou to nejvyšší Moldoveanu (2544m), Negoiu (2535m), Vistea Mare (2527m), Lespezi (2517), Vanatoarea lui Buteanu (2507m), Hartopu (2506m), Cornu Caltunului (2505m) a Dara (2500m).

10.5 FAGARAȘ- STAVBA

Masív Fagaraše je tvořen krystalickými břidlicemi. Různé druhy břidlic vznikly vystavením mořských sedimentů písků, břidlic a hlín vysokým tlakům a teplotám v zemské kůře. Podle toho, v jaké hloubce k metamorfóze docházelo, se břidlice dělí na povrchové, břidlice středních vrstev a hlubinné břidlice. Povrchové břidlice, kam patří chloritové a sericitové břidlice, se vyskytují převážně na severních svazích. Tyto břidlice vznikaly v hloubkách 4-7 km. Chloritové břidlice mají zelenavé

zbarvení, sericitové břidlice jsou zbarveny do šeda. Hlubinné břidlice, metamorfované v hloubkách 14-20km, se nalézají na jižních svazích společně s rulou. Fagaraš je tvořen také vápenci, převážně západní část hřebene od vrchu Chica Petrilor po vrch Suru a ve střední části pohoří. V sedle Portita Arpasului vzniklo dokonce vápencové skalní okno, tzv. Dračí okno.

10.6 FAGARAŠ- ČTVRTOHORNÍ ZALEDNĚNÍ

Pohoří Fagaraš bylo výrazně modelováno v dobách ledových. Činnost ledovce je nejlépe pozorovatelná v dolinách. Ledovec zde vytvořil široká neckovitá údolí se strmými stěnami, ledovcovými kary a jezery. Jezer, vzniklých při ústupu ledovce, je v celém pohoří okolo 96. Na severní straně hřebene se mezi největší a nejznámější Balea, Urlea, Podragu, a Avrig. Na jižní straně to jsou jezera Capra a Caltun. Největší jezero je Lac Balea (o rozloze 4,65 ha). Jezero Lac Mioarelor ve výšce 2 282m je nejvýše položeným jezerem.

10.7 FAGARAŠ- KLIMA

Podnebí v oblasti pohoří Fagaraš má subarktický charakter. Teplota, vlhkost, srážky a další charakteristiky jsou závislé na nadmořské výšce a orientaci svahů. Ve výškách nad 2000m je dlouhá zima (6-7 měsíců). Léto je krátké (2 a půl měsíce) a jaro a podzim jsou přechodné období a trvají krátce. Průměrná teplota je okolo -2°C. Nejvyšší roční teploty je 25°C, nejnižší -38°C.

10.8 FAGARAŠ- FAUNA A FLÓRA

Důležitými zástupci zvěře jsou šelmy medvěd hnědý (*Ursus arctos*), vlk obecný (*Canis lupus*), rys ostrovid (*Lynx Lynx*). Dalšími jsou jelen karpatský (*Cervus elaphus*), srnec obecný (*Capreolus capreolus*), kamzík horský (*Rupicapra rupicapra*). Zástupci ptáků: tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*) a sup bělohlavý (*Gyps fuvus*).

Do pohoří zasahují čtyři vegetační stupně. Podhorský stupeň, do výšky 1200m, tvoří především listnaté lesy a druhy luk a pastvin, např. lilie zlatohlávek (*Lilium martagon*), ocún jesenní (*Colchicum autumnale*). Mezi 1200 a 1500 m je horský stupeň. Zde najdeme smrkové lesy a otevřené horské paseky např. s druhy vstavačů. Subalpínské pásmo ve výšce 1500- 2000m. Vyskytuje se zde kosodřevina, jalovce a pěnišníky. Roste zde velké množství šafránu a dále např. česnek horský (*Allium montanum*). Nad 2000m je alpský stupeň, ve kterém se nacházejí horské louky a pastviny. Z horských druhů zde rostou např. hvozdík ledovcový (*Dianthus glacialis*), protěž alpská (*Leontopodium alpinum*) a prvosenka nejmenší (*Primula minima*).

POUŽITÁ LITERATURA

- KRÁČALÍK, M. Klimša. *Rumunské hory: průvodce po horách : [popisy túr, horské chaty, doprava, mapky]*. 1. vyd. Vřesina: SKY, 2002. ISBN 80-901-9027-8.
- *KARPATY.net* [online]. 2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.karpaty.net/karpaty/karpaty.htm>
- Fyzická geografie Jižní Evropy. *ZEMĚPIS: Informace o České republice a celém světě-Geografický server* [online]. 2002-2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.zemepis.com/fgjevropy.php>
- Mapcarpat2.png. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2007 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Mapcarpat2.png>
- Harta online: Harta-harti interactive a Lumii. *Harta online* [online]. c2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://harti.technorati.ro/?page=2>

11) RUMUNSKO: HISTORICKÝ VÝVOJ ÚZEMÍ

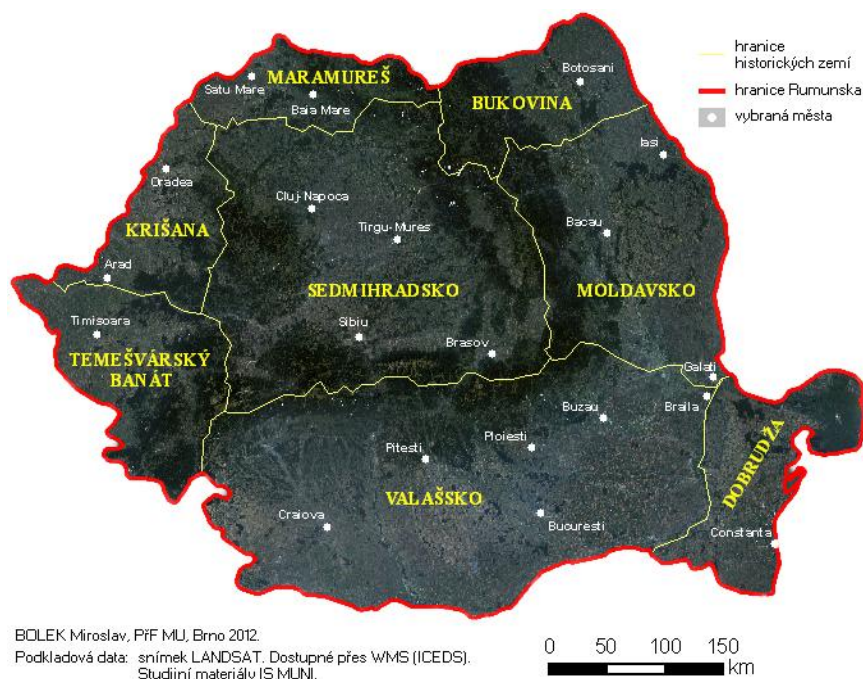
Bc. Miroslav Bolek (GÚ PŘF MU)

11.1 RUMUNSKÉ HISTORICKÉ ZEMĚ

Rumuni jsou (vedle Moldavanů, jejichž původ a geneze jsou samostatným problémem) jediným východorománským etnikem. Vůči svému převážně slovanskému okolí se tedy tento národ vždy poměrně jednoznačně vyhraňoval, avšak až do počátku 20. století nikdy většina rumunského etnika neobývala jeden stát.

Domnívám se, že na úvod by bylo vhodné se seznámit s historickými zeměmi, které byly v minulosti osídleny rumunským etnikem. Na mapě přiložené níže jsem se pokusil vymezit tyto historické země dnešního Rumunska. Největší zemí bylo Valašsko, jehož přirozeným centrem je Bukurešť. Valašsko se někdy dělí na dvě části. Východní část Valašska, tzv. *Munténie*, se nazývá rovněž Velké Valašsko. Na jihu a na východě jej ohraničuje Dunaj, na severu karpatský masiv. Na západě jej od *Olténie* neboli Malého Valašska dělí řeka Olt. Moldavsko, ve starší literatuře rovněž označované jako *Multánsko*, se rozkládá na východ od karpatského pohoří. Oblast na levém břehu řeky Prut se nazývá *Besarábie* a tvoří dnes většinu území Moldavské republiky. Na sever od Moldavska leží *Bukovina*, jejíž jižní část dnes patří Rumunsku. Severní část s městem Černovice (ukrajinsky Černivci) leží nyní na Ukrajině, v meziválečné epoše však patřila Rumunsku. S Černým mořem spojuje území Rumunska *Dobrudža*, jejímž největším městem je Constanța. Mezi druhou balkánskou válkou a druhou světovou válkou patřila Rumunsku i jižní část Dobrudže s přístavem Silistra, která nyní patří Bulharsku. Valašsko, Moldavsko, Bukovina a Dobrudža se staly základem území tzv. *starého království*, které existovalo do roku 1918.

Území na severozápad od Karpat patřilo v novověku (po roce 1699) k rakouské monarchii a s rumunským Starým královstvím (rumunsky nazývané *Vechiul Regat*) bylo sjednoceno až po první světové válce. Tvoří jej země *Banát*, jehož druhá část leží na pravém břehu Dunaje v Srbsku. Při hranicích s dnešním Maďarskem leží země *Krišana* a *Maramureš*, jež se někdy souhrnně nazývají *Sylvánie*. „Za nimi“ leží *Transylvánie* („za Sylvánií“), česky *Sedmihradsko* (rumunsky *Ardeal*, maďarsky *Erdély*, německy *Siebenbürgen*).

Obr. 27 Historické země na území dnešního Rumunska

Zdroj: vlastní tvorba, zpracováno v ArcGIS

11.2 VALAŠSKO A MOLDAVSKO DO SJEDNOCENÍ (1859), OSTATNÍ ZEMĚ DO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY (1918)

Již ve středověku, v průběhu 11. a 12. století, expandovalo uherské království do severozápadní části oblasti, kterou rumunské etnikum obývá, do Sedmihradska (TEJCHMAN 1997, s. 9). Obecně se dá říci, že okolní vyspělejší a mocensky lépe konstituované státy ovlivňovaly dění na území dnešního Rumunska, především již zmíněné uherské království na severozápadě, Kyjevská Rus na severovýchodě (Moldavsko) a Bulharsko s byzantskou říší z jihu. Jižně od karpatského oblouku, v nížině okolo Dunaje, existovalo Valašské knížectví; na východ od karpatského masivu pak knížectví Moldavské. Ve 40. letech 13. století bylo Moldavsko i Valašsko zasaženo vpádem Tatarů. Tito Tataři sice Valašsko opustili již po dvou letech, avšak Moldavsko zůstalo pod jejich vládou celé jedno století.

Po odchodu Tatarů se na území Valašska počala konstituovat menší knížectví. Všechna tato knížectví se pak v průběhu 14. a 15. století dostala s různými stupni autonomie do područí expandující Osmanské říše, která začala pronikat na Balkán již v polovině 14. století. Postupně se utužovaly vazalské povinnosti těchto knížectví vůči Vysoké Portě. V krátkém mezidobí 1599 až 1600 byla tato tři knížectví spojena Michaelem Chrabrým v jeden politický celek a bývala některými nacionalističtější laděnými historiky interpretována jako první národní stát „všech“ Rumunů v historii. Z dnešního úhlu pohledu se však jedná o anachronismus, neboť formování moderních národů tak, jak je chápeme dnes, nastalo až v průběhu 19. století, podobné interpretace tedy nejsou na místě.

Po této krátké epizodě se opět upevnila nadvláda Porty nad všemi rumunskými knížectvími, která si i přesto zachovala určité svobody. Turci např. nesměli stavět mešity na územích knížectví a rovněž se zde nemohly zdržovat turecké vojenské posádky. Nadvláda osmanské říše se tak hlavně projevovala v placení tributů a daní, které nicméně postupem času narůstaly. Relativně nejméně závislým

knížectvím bylo Sedmihradsko a tak, jak klesal vliv Porty v Uhrách, klesala i její moc v Sedmihradech (TEJCHMAN 1997, s. 12).

Po obležení Vídně Turky v roce 1683 byla ustavena tzv. *Svatá liga*, uskupení některých křesťanských evropských mocností (Svatá říše římská národa německého, Polská Rzeczpospolita, Benátská republika a Ruské carství) bojující proti expanzi Osmanské říše. Po porážce tureckých vojsk v bitvě u Zenty (1697) byla ve Sremských Karlovcích (Sremski Karlovci v srbské Vojvodině) po několikaměsíčním jednání uzavřena mírová dohoda (tzv. *karlovický mír*), na základě kterého bylo Sedmihradsko postoupeno rakouské monarchii s autonomním statusem. Po *rakousko-uherském vyrovnání* v roce 1867 začala pešťská vláda uplatňovat v Sedmihradsku poněkud tvrdší politiku proti nemaďarskému obyvatelstvu. Maďarizace Sedmihradska dosáhla největších rozměrů v posledních letech před 1. světovou válkou.

Další zemi s významnou rumunskou složkou obyvatel – Bukovinu – získalo na osmanské říši carské Rusko roku 1769. Rakouská monarchie získala Bukovinu v roce 1775 na základě *míru z Küçük-Kajnardži*, kterým byla ukončena jedna z rusko-tureckých válek, ve které Rakousko sehrálo roli diplomatického zprostředkovatele. Sedmihradsko spolu s Bukovinou, stejně jako Temešvárský Banát, který Rakousko získalo *požarevackým mírem* z roku 1718, se staly součástí Rumunska až na základě *trianonské mírové smlouvy* po první světové válce.

I přes silnou maďarizaci si však Sedmihradsko budovalo ve srovnání se zbytkem rumunských zemí poměrně silnou hospodářskou základnu. Naopak hospodářsky naprosto nejslabší zemí bylo východní Moldavsko, tzv. Besarábie, která po roce 1812 připadla Rusku. Životní podmínky zde byly velmi ubohé; navíc místní rumunské obyvatelstvo, které žilo roztroušeno v řídnoucích enklávách až po Krym, bylo vystavováno ze strany ruských úřadů tvrdé rusifikaci a asimilaci (TEJCHMAN 1997, s. 34).

11.3 VALAŠSKO A MOLDAVSKO: SJEDNOCENÍ KNÍŽECTVÍ (1859-1881) A TZV. STARÉ KRÁLOVSTVÍ (VECHIUL REGAT, 1881-1918)

První pokusy o sjednocení valašských a moldavských Rumunů se objevily již za revolucí roku 1848, které, stejně jako v mnoha dalších evropských zemích, proběhly i v těchto knížectvích. Navzdory tomu, že revoluční pokusy byly nakonec potlačeny, idea o sjednocení zůstala zachována v budícím se nacionálním cítění obyvatel.

Poměrně brzy, již pět let po revolucích, v roce 1853, začala nazrávat ta správná doba pro realizaci tohoto požadavku. Impulsem se stala *krymská válka*, která začala jako klasický spor pravoslavné Rusi o ochranu křesťanských míst v osmanské říši. Po prvních ruských válečných úspěších však záhy do války vstoupily další evropské mocnosti, které se obávaly nárůstu ruského vlivu na Balkáně a celkového kritického oslabení osmanské říše.

Na *mírovém kongresu v Paříži* vzešla z iniciativy francouzského císaře Napoleona III. myšlenka sjednocení rumunských knížectví. Francouzské stanovisko podpořilo Prusko a Sardinské království. Rusko se také postavilo na stranu Francie. Proti přirozeně byla Osmanská říše (a její tradiční ochránce Velká Británie), která stále ještě zachovávala svrchovanost nad rumunskými knížectvími, stejně jako Rakousko, které mělo v knížectvích hlavně ekonomické zájmy. Rumunská knížectví mj. na Rusku

získala jižní Besarábii, kterou předtím Rusko na osmanské říši vybojovalo v roce 1812 (TEJCHMAN 1997, s. 25).

Kvůli poměrně vyrovnané síle těchto dvou táborů se nakonec nenašlo definitivní řešení tohoto problému, na kongresu bylo jen deklarováno, že otázku sjednocení musí vyřešit samo rumunské obyvatelstvo ve volbách. První volby se konaly v červenci 1857 v Moldavsku a vyhráli v nich odpůrci sjednocení. Volební procedura však byla tak nešikovně zinscenovaná osmanskými úřady, že tento krok vyvolal v řadě evropských mocností vlnu nevole a Francie žádala anulaci voleb. Osmanská říše, podporovaná Velkou Británií, však toto odmítla a hrozilo další měření sil se zbraní v ruce. Nakonec k válce nedošlo, neboť v srpnu 1858 byla uzavřena *druhá pařížská dohoda*, která byla kompromisem, nyní neuspokojujícím především rumunskou nacionálně smýšlející elitu. Obě knížectví si měla zachovat vlastní orgány i panovníky, měly však volit společnou komisi, která měla zajišťovat společné zájmy obou knížectví. (TEJCHMAN 1997, s. 26).

Tento stav věcí však netrval dlouho, neboť mezinárodní situace opět umožnila přiblížit se blíž ke sjednocení. Tou se stala *rakousko-francouzská válka*, která vypukla v roce 1859 v Itálii. Toho parlamenty obou rumunských knížectví využily a zvolily si společného panovníka, plukovníka Alexandra Cuzu. Francouzský císař Napoleon III. velmi rychle Cuzu uznal, ale Rakousko s Tureckem byly pochopitelně proti. Britové navrhovali kompromisní řešení: Cuza může být panovníkem obou knížectví s tou podmínkou, že se formálně nesjednotí.

Cuza nakonec dovršil sjednocení Rumunska podobným způsobem, jako toho tehdy docílili Italové. Jednoduše vyhlásil rumunská knížectví za sjednocená a postavil tak mocnosti před hotovou věc. Formálně tak učinil v prosinci 1861 prohlášením k národu. Měsíc na to, v lednu 1862, pak vznikl jednotný rumunský parlament, čímž bylo docíleno sjednocení rumunských knížectví v jeden státní útvar.

Alexandru Ioan Cuza byl liberálně orientovaný šlechtic, který si uvědomoval slabiny nového státu. Přistoupil tedy k modernizaci Rumunska, na pořadu dne však byla palčivá agrární otázka. Cuza vyvlastnil rozsáhlé církevní polnosti (které zaujímaly asi třetinu rozlohy země), přistoupil k osvobození rolníků od vrchnostenských povinností a přerozdělení půdy, přesto však agrární reforma nebyla zcela vydařená. Cuza byl nakonec v roce 1866 svržen skupinou důstojníků a za nového panovníka Rumunska byl zvolen Karel (Carol I.) z pruské dynastie Hohenzollern-Sigmaringen, jenž byl bratrancem pruského krále Viléma I. Carol vládl Rumunsku až do počátku první světové války (48 let) a jeho dynastie až do komunistického převratu (1947).

Další měření sil na Balkáně přišlo v druhé polovině 70. let. Turci krvavě potlačili křesťanské povstání v Bosně, kterému přišly na pomoc Srbsko a Černá Hora. Srbsko s Černou Horou se pro válku snažily získat i Řecko a Rumunsko. Vzniklé situace využily dvě velmoci, které měly tradiční zájmy na Balkáně: Rakousko a Rusko. Ruská vojska prošla rumunským územím a postupovala na jih do bulharských hor. Dané situace Rumunsko využilo a vyhlásilo plnou nezávislost na osmanské říši. Ruská vojska, posílená rovněž rumunskými jednotkami, se nakonec zastavila až 12 km před Istanbulem v San Stefanu. Zde uzavřená mírová smlouva předpokládala vznik Velkého Bulharska, které mělo být ruským satelitem. Krom toho měla být Srbsku, Černé Hoře a Rumunsku uznána nezávislost a Rakousko mělo dostat pod svou správu Bosnu.

Ostatní evropské mocnosti však nepřipustily tak enormní nárůst moci Ruska na Balkáně, že ještě téhož roku (1878) německý kancléř Otto von Bismarck svolal do Berlína kongres, který měl revidovat daný

stav věcí. Velké Bulharsko bylo rozbito a na jeho místě vzniklo Bulharské knížectví a Východní Rumélie. Nicméně nezávislost Rumunska a dalších zemí zůstala potvrzena. Rumunsko však muselo Rusku vrátit jižní Besarábii, kterou po krymské válce získalo, a jako kompenzaci dostalo území severní Dobružde (TEJCHMAN 1997, s. 24-29).

Rumunsko se tak po východní krizi stalo spojencem Ruska, avšak již brzy přešlo na stranu Německa, když do Bulharska v roce 1883 opět hrozila ruská intervence. Rumunsko se tak připojilo k *dvojspolku* Německa (ke kterému jej poutaly dynastické svazky) a Rakouska-Uherska (které bylo hlavním obchodním partnerem Rumunska). Tato smlouva však pro Rumuny měla i svou stinnou stránku, neboť se Rumunsko mj. zavázalo, že se nebude vměšovat do vnitřních záležitostí těchto zemí, tzn., že nebude mj. podnikat akce proti maďarizaci Rumunů v Sedmihradsku. Takto mezinárodně uznané Rumunské knížectví se roku 1881 prohlásilo *královstvím*. Do sjednocení s ostatními historickými zeměmi (dosud rakouskými) hovoříme o tzv. Starém království (*Vechiul Regat*).

Obr. 28 Německá mapa tzv. Starého království (*Vechiul Regat*) z roku 1901.

Zdroj: en.wikipedia.org [online]

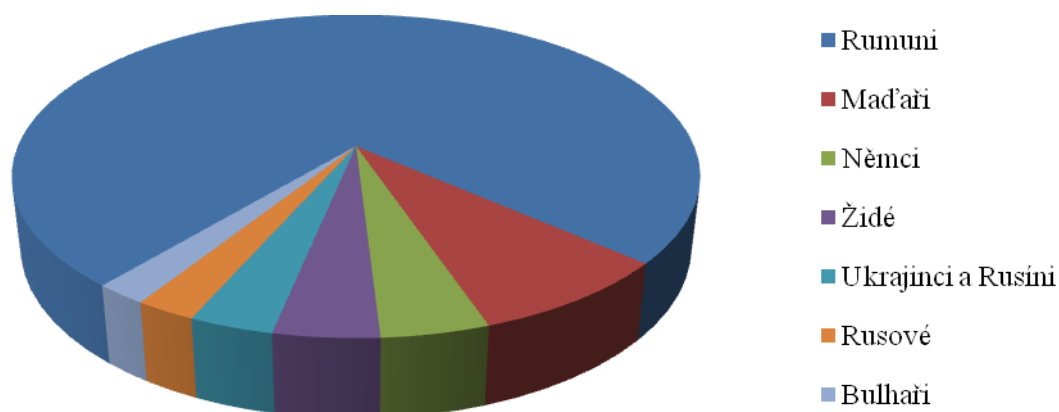
Rumunsko však k dvojspolku (ke kterému se téhož roku 1881 připojila i Itálie a vznikl tak *Trojspolek*) poutaly pouze dynastické a čistě ekonomické zájmy, zatímco rumunská společnost přirozeně kulturně inklinovala k románské Francii. Rumunské království po celou druhou polovinu 19. století zaznamenalo nejmenší hospodářský růst ze všech balkánských zemí (na rozdíl od rakousko-uherského Sedmihradska). Země se zadlužovala, neboť převažoval import nad exportem, agrární otázka nebyla od Cuzových časů dostatečně vyřešena a jen málo kapitálu bylo investováno do průmyslu.

Balkánské státy v roce 1912 opět využily slabosti osmanské říše, která tou dobou byla nucena koncentrovat své vojenské síly v Libyi ve válce s Itálií, a vyhlásily Turecku válku. Rumunsko v této *první balkánské válce* (1912-1913) zůstalo neutrální. Po sporech mezi vítězným Srbskem, Černou Horou, Řeckem a Bulharskem o rozdělení dobytého tureckého území se rozhořela *druhá balkánská válka* (1913), které se již zúčastnilo také Rumunsko. Tyto státy z první balkánské války po boku s Tureckem porazily Bulharsko a Rumunsko na něm získalo část jižní Dobrudže s důležitým přístavem Silistra, která se nazývá *Cadrilater* („čtyřúhelník“). Jak uvádí Treptow, na tomto území však žila jen 2 % rumunského obyvatelstva a Cadrilater proto neměl pro Rumunsko až takový význam. Získáním jižní Dobrudže si tak Rumunsko z Bulharska udělalo nepřítele (TREPTOW 2000).

11.4 RUMUNSKO ZA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY (1914-1918) A VZNIK TZV. VELKÉHO RUMUNSKA (*ROMÂNIA MARE*, 1918-1940)

Zavraždění rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky Žofie Chotkové v Sarajevu bylo jen poslední kapkou v přetékajícím poháru mezinárodně-politického napětí od dob *Berlínského kongresu* (1878). Po vypuknutí *první světové války*, ač bylo Rumunsko vázáno od roku 1883 smlouvou k Trojspolku, vyhlásilo neutralitu, kterou zrušilo až v třetím válečném roce 1916 přistoupením na stranu *Dohody*. Tyto dva roky 1914-1916 byly pro Rumunsko velmi důležité, neboť mu poskytly čas zhodnotit mezinárodní situaci a připravit se po všech stránkách na válku.

Rumunský premiér Ion I. C. Brătianu dlouho lavíroval, na kterou z válčících stran se přidat. V roce 1915 byl připraven vstoupit do války na straně Trojdohody, avšak po neúspěchu ruských vojsk v Haliči Rumuni zůstali nadále v neutralitě. Na straně Dohody do války vstoupili až v srpnu 1916 po německém neúspěchu u Verdunu. Počáteční úspěch rumunských vojsk v intervenci do Sedmihradsku byl však vystřídán porážkami a ústupy. Rumunský král Ferdinand I., který v srpnu 1914 nastoupil na trůn po smrti svého strýce Carola I., byl nucen přesídlit do Jasů.

Obr. 29 Etnické složení Velkého Rumunska v roce 1930.

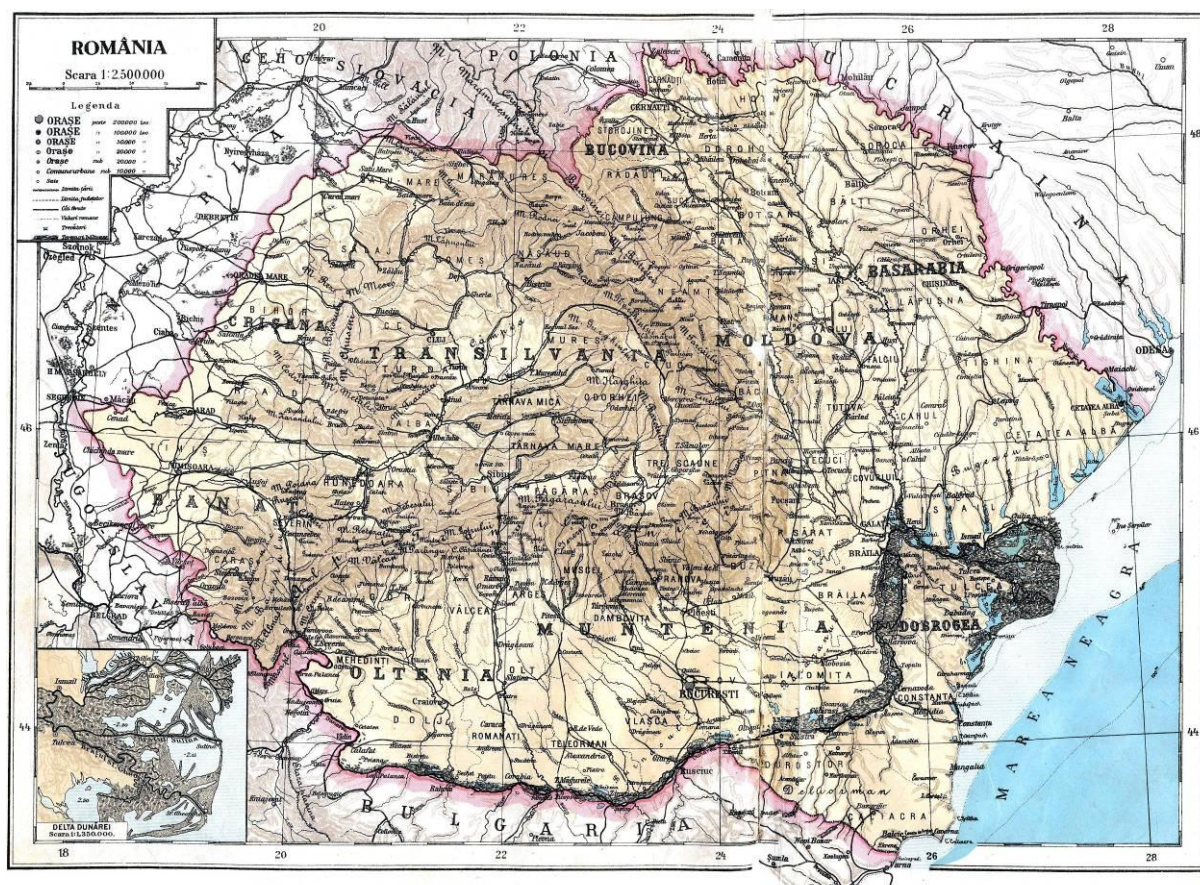
Zdroj: vlastní tvorba dle dat TREPTOW 2000

Situace se pro Rumunsko vyostřila ještě více v souvislosti s *únorovou revolucí* v Rusku. Pád carismu, vidina zisku půdy a celkové vyčerpání ruských vojáků byly hlavními motivátory pro opuštění fronty. Německé velení následně v březnu 1918 uzavřelo s bolševickou vládou, která se k moci dostala po

říjnovém puči, separátní *brestlitevský mír* a Rumunsko se tím dostalo do ještě svízelnější situace, neboť se ocitlo v naprosté izolaci od svých dohodových spojenců (TEJCHMAN 1997, s. 35).

Rumunsku nezbylo, než kapitulovat a v květnu 1918 uzavřít separátní mír, čímž východní fronta přestala existovat. Kromě koncesí a reparací Rumunsko muselo Bulharsku opět vrátit Cadrilater, který získalo v druhé balkánské válce, a Rakousku-Uhersku okolí města Turnu Severin. Na účet vyšachovaného Ruska ale získalo Besarábii, kde po pádu carismu došlo k anarchii a moc se snažili uchvátit jak bolševici, tak esersko-menševická klika.

V podzimních dnech roku 1918 se tedy diametrálně změnil osud Rumunského království. V říjnu rumunská reprezentace Sedmihradska vyslovila své právo na sebeurčení a požádala rumunskou vládu o intervenci, která tomuto požadavku vyhověla. 1. prosince 1918 pak Národní shromáždění v sedmihradském městě Alba Iulia vyhlásilo sjednocení Banátu, Maramureše a Sedmihradska s královstvím, které posléze dekretem potvrdil i král Ferdinand. Připojení Sedmihradska k Rumunsku však odmítla uznat jak vláda Mihály Károlyiho, tak bolševická vláda Bély Kuna během existence Maďarské republiky rad. Proto rumunská vláda přistoupila k vojenské intervenci a v srpnu 1919 rumunská vojska dokonce dobyla Budapešť (TEJCHMAN 1997, s. 38).

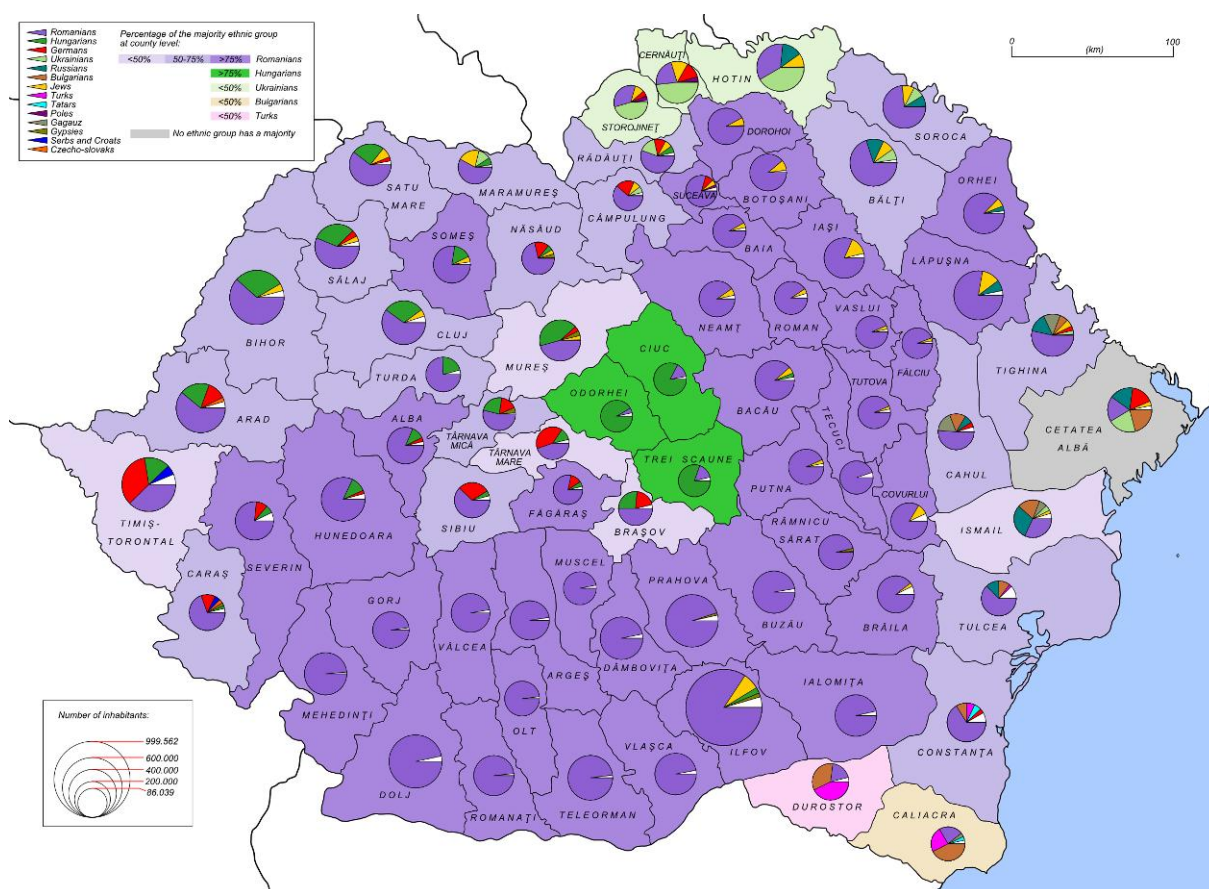
Obr. 30 Rumunská mapa tzv. Velkého Rumunska (*România Mare*).

Zdroj: en.wikipedia.org [online]

Tyto zisky však bylo potřeba uznat mezinárodně-politicky. Mezitím již byla započata pařížská mírová jednání. *Smlouvou z Neuilly* opět získalo Rumunsko na účet Bulharska celou Dobrudžu včetně její jižní části, tzv. Cadrilateru. Bezesporně největší význam však pro Rumuny mělo uzavření *Trianonské*

smlouvy s Maďarskem. Ta připravila nové Maďarské království o neuvěřitelných 71 % území historických Uher. Více než 31 % tohoto historického území připadlo nyní Rumunsku (Maramureš, Krišana, Temešvářský Banát a Sedmihradsko).

Vedle již připojené Besarábie a *Budžaku*, což je oblast jižně od Besarábie, dnes součástí Ukrajiny s městem Cetatea Albă (dnešní *Bilhorod-Dnistrovskij*, turecky *Akkerman*), tak Rumunsko sjednotilo drtivou většinu příslušníků svého etnika. Asi pětinu obyvatelstva přitom tvořilo etnicky nerumunské obyvatelstvo, především Židé, Maďaři, Němci, Turci, Bulhaři, Ukrajinci a další. Rumunsko tak dosáhlo největší rozlohy ve své historii. Zabíralo plných 295 649 km², což je o 24 % více než jeho dnešní rozloha a do historie vešlo pod neoficiálním označením Velké Rumunsko (rumunsky *România Mare*), které setrvalo až do roku 1940.

Obr. 31 Etnické složení Velkého Rumunska v roce 1930 pro jednotlivé župy (*județ*).

Zdroj: en.wikipedia.org [online]

Pro Rumunsko představovalo toto sjednocení nejen naplnění nacionálních tužeb, ale také neskutečnou ekonomickou proměnu. Původní tzv. Staré království bylo veskrze agrární zemí. Připojením Cadrilateru, Besarábie a Budžaku získalo Rumunské království další vysoce úrodné oblasti. Připojením Bukoviny získalo velké rozlohy lesních porostů. Sedmihradsko, Sylvánie (Krišana a Maramureš) a částečně i Banát představovaly průmyslově nejvyspělejší oblasti, což mnohonásobně zvýšilo industriální potenciál Velkého Rumunska (TEJCHMAN 1997, s. 39).

11.5 FAŠISTICKÉ RUMUNSKO: KRÁLOVSKÁ (1938-1940) A MARŠÁLSKÁ DIKTATURA (1940-1944)

Již od dvacátých let se v Rumunsku začaly objevovat první radikálně orientovaná politická uskupení. Důvodů bylo mnoho, mezi nejsilnější však můžeme zařadit ne zcela ideální ekonomickou situaci země a rovněž velké procento menšin, především Židů. Leví radikálové – komunisté – v meziválečném Rumunsku neměli přílišný vliv. Dle direktiv komunistické internacionály museli prosazovat právo na národní sebeurčení, a v důsledku toho rozdělení Velkého Rumunska. Tato idea se však neslučovala s většinovým národním zájmem a proto Rumunskou komunistickou stranu (RKS) tvořili především příslušníci jiných etnik: Židé, Maďaři, Ukrajinci a Němci. Navíc, již v roce 1924 byla RKS kvůli výše zmíněným postojům nucena přejít do ilegality (TEJCHMAN 1997, s. 44-46).

O to více se postupem času většímu vlivu těšila krajní pravice. Během 20. a 30. let vzniklo množství nacionálně orientovaných organizací, z nichž patrně nejznámější byla *Legie archanděla Michaela*, známá jako *Železná garda*, kterou založil Corneliu Zelea Codreanu. V roce 1927 zemřel král Ferdinand a za nezletilého Michala vládl regentská rada, neboť Michalův otec Carol se ještě před Ferdinandovou smrtí vzdal nároků na trůn. V roce 1930 se však Carol vrátil do vlasti, převzal moc a byl korunován jako král Carol II. I on tíhnul k autoritářství a jeho přáním bylo vybudovat si osobní královskou diktaturu.

Hospodářská krize z počátku 30. let a nástup Adolfa Hitlera v Německu v roce 1933 urychlily v Rumunsku fašizující tendence. Německo jako velký potravinový spotřebitel si postupně připoutalo k sobě křehké balkánské ekonomiky, orientované především na zemědělství. Vazby na Francii a *malodohodové* spojence Rumunska (Království Jugoslávie a Československá republika) postupně slábly. Rumunsko však stále lavírovalo.

Carol II. nakonec využil poměrně nestabilní a svérlivé situace mezi politickými stranami a na počátku roku 1938 nechal vydat novou ústavu a provedl další kroky, které mu zajistily mimořádnou zákonodárnou a výkonnou moc. Novou ústavu nechal král „posvětit“ zmanipulovaným plebiscitem, avšak široká veřejnost krále nepodporovala. Carol se rovněž netěšil podpoře Železné gardy a nakonec se rozhodl zlikvidovat jejího předáka Codreana.

O období 1938 až 1940 se tedy hovoří o tzv. *královské diktatuře*. Nejednalo se však o nic atypického. Rumunsko již dávno bylo obklíčeno státy, v kterých panovaly totalitní režimy: v Maďarsku od roku 1920, v Bulharsku od 1923, v Polsku od 1926 a v Jugoslávii od 1929 (TREPTOW 2000). *Mnichovskou krizí* se úplně rozpadly pakty Malé dohody a Rumunsko si uvědomilo, že mezinárodně politická konstelace odzvonila demokraciím a přistoupilo na sbližování s nacistickým Německem. Ačkoli po vypuknutí *druhé světové války* vyhlásilo Rumunsko neutralitu, do léta 1940 se zcela dostalo do Německého vlivu.

Carol totiž kalkuloval, že ochrana Německa je jediná možnost, neboť britsko-francouzské záruky jsou chabé a je potřeba obrany proti SSSR a revanšistickým sousedům Maďarsku a Bulharsku. Jeho domněnka se však ukázala zcela lichá. V červnu 1940 SSSR vydal Rumunsku ultimátum, aby vyklidilo Besarábii a severní Bukovinu. Německo Rumunsku doporučilo tento požadavek akceptovat. Z dosud rumunské Besarábie byla vytvořena *Moldavská sovětská socialistická republika* a severní Bukovina byla včleněna do *Ukrajinské SSR*.

Vnitropolitická situace se po ztrátě těchto území již natolik vyostřila, že Carol se zcela oprávněně obával ztráty trůnu. Proto požádal nacistické Německo, aby mu do Rumunska vyslalo vojenskou misi.

Avšak situace ještě pro Německo a jeho satelity nebyla zcela uspokojivá. Nejdříve, v srpnu 1940, bylo rozhodnuto, že Rumunsko musí Bulharsku vrátit jižní Dobružu (Cadrilater) a o několik dní později na základě tzv. *druhé vídeňské arbitráže* Rumuni postoupí Maďarsku celé severní Sedmihradsko. Rumunsko tak celkově přišlo zhruba o třetinu území a čtvrtinu obyvatelstva (TEJCHMAN 1997, s. 55).

Obr. 32 Rumunsko s vyznačenými územními ztrátami z roku 1940. Severní Bukovina a Besarábie byly postoupeny SSSR, jižní Dobruža Bulharsku a severní Sedmihradsko Maďarsku.

Zdroj: desmond.imageshack.us [online]

Důsledkem těchto událostí bylo, že maršál Ion Antonescu, kterého zoufalý Carol jmenoval v napjaté situaci premiérem, si zajistil moc a v září 1940 donutil Carola k abdikaci. Carol II. se vzdal trůnu ve prospěch syna Michala a Antonescu se stal faktickým vládcem země s titulem Vůdce (*Conducător*). Antoneskovo Rumunsko se po boku Třetí říše začalo připravovat na válku proti SSSR. V červenci 1941 rumunsko-německá vojska v rámci armádní skupiny Jih překročila Prut, rychle dobyla Besarábii a překročila i Dněstr. Na nových územích byla vytvořena nová rumunská provincie *Transnistria* (40 000 km²) s více než 2 milióny obyvatel. Hlavním městem provincie se stala Oděsa (rumunsky *Odessa*), avšak přes nátlak Němců toto území nikdy nebylo včleněno do rumunského státu, Rumuni zde vykonávali pouze správní činnost (TEJCHMAN 1997, s. 57).

I přes původní nadšení obyvatel pro získání ztracených území se Antoneskův režim netěšil masové podpore. Třetí říše vysávala surovinové, finanční i lidské zdroje Rumunska. Zvláště po prohrách na východní frontě, kde vykrvácelo na 300 tisíc rumunských mužů a po bitvě u Stalingradu silně narostl

odpor proti válce mezi obyčejnými Rumuny. Toto přesvědčení se nakonec začalo prosazovat i v politických kruzích a bylo hledáno řešení, jak s co nejmenšími ztrátami přejít na stranu protihitlerovské koalice.

Obr. 33 Administrativní mapa Rumunska s vyznačenými župami (*județ*) a gubernem Transnistria.

Zdroj: en.wikipedia.org [online]

11.6 KOMUNISTICKÁ ÉRA (1944-1989)

V roce 1944 se jazyčky válečných vah vychýlily na stranu spojenců. Na jaře 1944 sovětská Rudá armáda postoupila do Moldavska. Sověti zároveň nabídli rumunskému režimu podmínky kapitulace, které maršál Antonescu odmítl. Následovaly intenzivní spojenecká bombardování, která místy úplně zlikvidovala rumunský naftový průmysl. V srpnu II. a III. *Ukrajinský front* prolomil rumunsko-německou obranu u Jasů. Antonescu chtěl zorganizovat novou obranu a požádal o audienci u krále Michala. Mladý král však maršála k jeho překvapení nechal zatknout a jmenoval novou vládu, složenou hlavně z generálů.

V zemi se, jako ve všech ostatních zemích střední a jihovýchodní Evropy začala k moci dostávat komunistická strana. Jak již bylo řečeno, RKS již od roku 1924 musela pracovat v ilegalitě a její členská základna byla poměrně chabá, neboť se program strany neslučoval s rumunskou národní ideou. Představiteli strany byli navíc většinou cizinci. Po válce však strana zažila nebývalý nárůst moci a členské základny. Tento faktor způsobila jednak přítomnost sovětských sil, které Rumunsko „osvobodily“, jednak partnerství komunistů s dalšími menšími levicovými politickými uskupeními (TEJCHMAN 1997, s. 61) a rovněž částečná diskreditace předválečných politických stran. Komunisté

začali pomalu získávat moc v zemi. Abdikace krále Michala na sklonku roku 1947 byla jen posledním formálním bodem. Následně vznikla *Rumunská lidová republika*, která jako *Rumunská socialistická republika* padla až roku 1989.

Na základě *Pařížských mírových smluv*, které byly podepsány v únoru 1947 mezi spojeneckými velmocemi a Rumunskem, Itálií, Maďarskem, Bulharskem a Finskem, Rumunsko získalo zpět od Maďarska severní Sedmihradsko. Nicméně o Cadrilater již Rumunsko přišlo ve prospěch Bulharska, stejně jako o Besarábii a Severní Bukovinu, které si ponechal SSSR. Pařížskými smlouvami se tak Rumunsko dostalo do území podoby, v jaké jej známe dnes.

Obr. 34 Rumunské území vymezené Pařížskými mírovými smlouvami z roku 1947.

Zdroj: world-geographics.com [online]

11.7 PŘEHLED VÝVOJE RUMUNSKÉHO ÚZEMÍ

Obr. 35 1859-1878

Spojená rumunská knížectví vznikla sjednocením Valašského a Moldavského knížectví pod osobou jednoho panovníka (A. Cuza), přičemž byla stále ještě pod formální svrchovaností osmanské říše.

Obr. 36 1878-1913

Rumunské knížectví (1878-1881) a rumunské tzv. *Staré království* (1881-1918). Na základě Berlínského kongresu Rumunsko získalo Dobružu.

Obr.37 1913-1918

Rumunské království po druhé balkánské válce získalo jižní Dobružu (*Cadrilater*).

Obr.38 1918-1940

Meziválečné rumunské království, tzv. *Velké Rumunsko*, sjednotilo prakticky všechna Rumuny osídlená území. Po první světové válce získalo severní Bukovinu a Besarábii na Rusku, Sedmihradsko, Krišanu, Maramureš a Banát na Rakousku-Uhersku.

Obr.39 1940-1941

Sovětský svaz se souhlasem Německa anektoval severní Bukovinu a Besarábii s Budžakem. Na základě *druhé vídeňské arbitráže* Rumunsko rovněž přišlo o severní Sedmihradsko ve prospěch Maďarska.

Obr.40 1941-1944

Po nástupu Antoneskova režimu se Rumunsko po boku Třetí říše přidalo k útoku na SSSR, přičemž obsadilo rozsáhlá území za Dněstrem a vytvořilo provincii *Transnistria*. Zdněstří však nikdy nebylo správně připojeno k Rumunsku.

Obr.41 od 1944

Pařížské mírové smlouvy (1947) vrátily Rumunsku severní Sedmihradsko, avšak sovětský zábor z roku 1940 však již Rumunsko nezískalo zpět, stejně jako jižní Dobrudžu (Cadrilater), která zůstala Bulharsku.

POUŽITÁ LITERATURA

- TEJCHMAN, M. (1997): *Dějiny Rumunska*. Praha: Karolinum. 86 s. ISBN 80-7184-480-2.
- TREPTOW, K. von (2000): *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 543 s. ISBN 80-7106-348-7.

12) RUMUNSKO POD OSMANSKOU NADVLÁDOU

Petr Hůla (KGG PŘF UPOL)

12.1 ÚVOD

V polovině 14. století se v prostoru Evropy objevuje nová mocnost. Jedná se o osmanské Turky. Po ústupu Byzantského císařství ze scény dějin okupují Turci úspěšně některá prázdná byzantská území v Bulharsku a Srbsku a tím se stávají přímými sousedy evropských států. Po definitivním zániku Byzantské říše, kterým bylo dobytí Konstantinopole Turky roku 1453, se osmanští Turci stávají na dlouhou dobu mocností, před kterou se bude mít na pozoru celý zbytek Evropy.

V této době je Rumunsko rozděleno do tří knížectví, která jsou předmětem uhersko – polského soupeření. Jsou to od 14. století nezávislá knížectví Moldavsko a Valašsko a Sedmihradsko, které je od 11. století součástí uherského království.

12.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

Turci pronikali na Balkánský poloostrov již od poloviny 14. století. Na přelomu 14. a 15. století dorazili k Dunaji a dostali se tak do kontaktu se dvěma rumunskými knížectvími – Moldavskem a Valašskem. Knižectví čelila novému nebezpečí uzavřením aliance s Polskem a Uhrami. Součástí uherského království bylo od poč. 11. stol. Sedmihradsko, takže bylo v zájmu uherského panovníka věnovat této oblasti pozornost.

Po několika dílčích úspěších, kdy se rumunským knížatům a jejich aliančním partnerům dařilo vyhrávat bitvy a zastavit tak pronikání Turků v postupu do jihovýchodní Evropy. V této době byl na Valašském knížecím stolci jeden z nejvýznamnějších rumunských panovníků středověku Mircea Starý. Proslavil se právě v prvních fázích bojů proti Turkům a to jak vojenskými úspěchy, tak i diplomatickými schopnostmi při vyjednávání se spojenci. V roce 1394 se spojil s Maďary a podstatně přispěl k porážce Turků v bitvě u Roviny. Kromě vojenských úspěchů tohoto knížete pomohla turecké pronikání zastavit také mongolská invaze. Nakonec se ale obě knížectví dostala do přímé vazalské závislosti na Turecku.

V polovině 15. století turecká expanze opět zesílila. Zvlášť poté co si osmanští Turci podmanili sousední Srbsko, ze kterého se stal pašalík. Tím bylo v bezprostředním ohrožení i Valašské království. I přes udatnou obranu knížete Vlada Tepese nakonec sultán Mohamed II. valašská vojska porazil a knížete opět donutil k poslušnosti.

Protiturecký boj v Rumunsku však zdaleka nebyl u konce. Svého vrcholu v 15. století dosáhl roku 1470 za vlády moldavského knížete Štěpána Velikého, který odmítl platit Turkům vazalský poplatek. V následujících dvaceti letech se mu podařilo tureckou armádu, početně mnohonásobně silnější, také několikrát porazit. Opět se přitom opíral o pomoc Poláků a Maďarů. K největší porážce tureckých vojsk na území Rumunska došlo v bitvě u Vaslui roku 1475, ke které dopomohla také „vhodně“ zvolená taktika spálené země. Po vyhrané bitvě kníže apeloval na evropské panovníky a varoval je před návratem Turků a ohrožení celého křesťanského světa. Odpovědí mu bylo povzbuzení a slova chvály významných evropských panovníků i papeže, materiální a finanční pomoci však docházelo zoufale málo. I tak se z moldavského knížete stala po dobu vlády Štěpána Velikého brána

zabraňující šíření turecké expanze hlouběji do rumunského území. Štěpánovi následovníci však nedokázali pokračovat v politice proslulého otce a nezávislost knížectví vzala brzy za své.

Vazalská závislost rumunských knížectví na Turecku měla podobu povinného ročního poplatku, tzv. charádže a zvláštních poplatků na armádu. Povinností knížete bylo rovněž každoročně posílat sultánovi a velkým vezírům dárky, které představovaly velké částky zlatých dukátů. Součástí charádže byly i dodávky obilí, ovoce, zeleniny, dobytka a koní pro armádu za ceny určované z Istanbulu.

Zpočátku Turci povolili oběma knížecím (Sedmihradsko je stále součástí Uher) poměrně velkou autonomii. Oficiálně je považovali za vnitřně samostatné státy, neměnili v nich vnitřní uspořádání a nezaváděli ani vlastní správu. Za to, že se místní feudálové podrobili Vysoké Portě (vládě osmanské říše) si mohli ponechat svá panství a práva. A to včetně práva volit panovníka.

Od poloviny 16. století, po dobytí Uher Turky, se začala turecká svrchovanost nad rumunskými knížectvími projevovat se stále narůstající tíživostí. Docházelo ke zvyšování uvedených dávek a Turci se také stále energičtěji vměšovali do vnitřních záležitostí.

Z politického hlediska se turecké vměšování prosazovalo formou schvalování knížat sultánem, což v praxi znamenalo, že trůn musel být Vysoké Portě zaplacen. Docházelo k častému střídání knížat, takže se žádný z nich nemohl stát příliš mocným. Stále častější byly také spory mezi bojary a slábnoucí knížecí mocí. Turci také omezili nezávislost knížectví v zahraniční politice, když anektovali několik rumunských území.

Po rozpadu Uherského království a zřízení budínského pašalíku v roce 1541 se turecká lenní svrchovanost začala uplatňovat i nad Sedmihradskem. Poněvadž vstoupilo do sféry tureckého vlivu později, mělo méně povinností vůči Portě a větší svobodu konání. Získalo statut autonomního knížectví a ve srovnání s předchozím obdobím pod uherskou nadvládou, kdy bylo vévodstvím v rámci uherského království, si polepšilo. V čele země stál kníže, kterého volil sněm a potvrzoval sultán.

Po celé 16. století bylo pro rumunská knížectví charakteristické rychlé střídání panovníků, ve Valašsku se jich během 85 let vystříдалo 23 a v Moldavsku za 102 let 21. Z mnoha panovníků té doby vynikli vlastně jen dva. Petr Rares v Moldavsku (1527 – 1546) a Michal Chrabrý ve Valašsku (1593 – 1601). Oba byli mistři intrik, když museli vycházet vstříc Portě a zároveň obratně manévrovat mezi sousedy. Michal Chrabrý byl jedním z nejschopnějších Valašských knížat a koncem 16. století se mu podařilo ovládnout moldavské knížectví a dokonce pak pro obě knížectví vybojovat nezávislost. Když k nim na přelomu století připojil i Sedmihradsko a vyhlásil se panovníkem všech Rumunů, stal se de facto prvním sjednotitelem rumunských knížectví do podoby jednotného státu. Rok po tomto činu byl však zavražděn a rumunský stát se opět rozpadl.

Počátkem 17. století se rovněž opět upevnila nadvláda Porty nad všemi třemi rumunskými knížectvími. Zůstávají vazalskými státy se všemi povinnostmi, Turci ale nesmí na jejich území stavět mešity ani zde udržovat stálé vojenské posádky.

V první polovině 17. století zaznamenalo vznikající rumunské etnikum rozporuplný vývoj. V tomto období došlo k významným změnám v soustavě agrárních vztahů a potažmo i v celém hospodářství. Většina moldavských a valašských rolníků se stala nevolníky, (v Sedmihradsku k tomuto procesu došlo již dříve), připoutanými ke statkářské půdě a zbavenými většiny práv. Tato skutečnost dala impuls ke vzniku hnutí Hejduků, které se stalo symbolem protifeudálního boje, ale také boje proti bohatým bojarům a tureckým činitelům.

V této době také vznikla i řada nových měst a začal se rozvíjet obchod s okolními státy, přičemž významným vývozním artiklem bylo víno a ovce.

Velkého pokroku bylo dosaženo také v oblasti duchovní. Počátkem 17. století vzniklo několik škol pro děti šlechticů a bohatých měšťanů a první slovansko-řecko-latinská akademie v Jasech.

Ke konci 17. Století se turecká moc v jihovýchodní Evropě střetla s vážnou výzvou za strany Rakouska a Ruska, které spolu s dalšími státy vytvořili protitureckou koalici a zahájili mnohaletou válku s Portou. Většina bojů se odehrávala na území Moldavska, Valašska a Sedmihradska, které bylo po porážce Turků u Vídně roku 1683 začleněno opět do habsburské monarchie (potvrzeno Karlovickým mírem z roku 1699). Lidé, zejména v obou podunajských knížectvích, po celá léta trpěli řáděním tureckých vojáků při válečných taženích a dlouhodobých pobytech v knížectvích.

Na slábnoucí vliv v rumunských knížectvích a také na častá přeběhnutí rumunských knížat na stranu protiturecké koalice reagovala Porta tvrdými opatřeními směřujícími k udržení kontroly nad oběma knížectvími. Jednalo se o upevnění své vlády prostřednictvím fanaoritů. Byli to příslušníci bohatých řeckých rodin, které žily v istanbulské čtvrti Fanaru, kde sídlil i ortodoxní patriarcha. Místo knížat z Moldavska či Valašska byli tedy sultánem dosazováni tito zahraniční vládcové. Fanaorité nejen že zajistili spolehlivé podřízení Moldavska a Valašska Portě, ale především dovedli z obou knížectví získat potřebné prostředky pro Portu a na vládnoucích pozicích se i sami obohacovali. V Moldavsku začala vláda fanaoritů roku 1711 a ve Valašsku roku 1716. Nejznámějšími fanaoritskými rody byly Mavrokordat, Moruzi, Ypsilanti, Duca a Rosetti. Do roku 1821 se v Moldavsku vystřídalo 36 a ve Valašsku 40 knížat z fanaoritských rodů.

Díky reformám a řadě fiskálních, administrativních a soudních změn si favorité vytvořili nástroje k tomu, že po celé 18. století byla obě dunajská knížectví přesně tím, co z nich chtěla Porta mít – vytrvalým zdrojem příjmů. Po celé období vlády fanaoritů Turci obě knížectví doslova ekonomicky vysávali. Porta také stále více zasahovala do vnitřních záležitostí knížectví, k čemuž využívala také stále častější spory mezi bojary a panovníky.

Fanaorité se v 18. století stali takřka výlučnými pány nad rumunskou ekonomikou. Při absenci střední vrstvy, která by byla tvořena místním obyvatelstvem, Řekové zaujali pozice kupců, nájemců půdy i lichvářů, díky čemuž stále více bohatli a stávali se mocnějšími. A pro své potomky si mohli „předplatit“ knížecí stolce v obou knížectvích.

Za vlád nejvýznamnějšího z fanaoritů Constantina Mavrocordata (vládl čtyřikrát v Moldavsku a pětkrát ve Valašsku, celkem 22 let), začínali rolníci dávat najevo svou nespokojenost s tíživou situací. Za své vlády musel řešit řadu rolnických povstání a také masovou emigraci. Ta se odehrávala ve čtyřicátých letech 18. století a byla reakcí rolníků na neustále se zhoršující hospodářskou situaci. Z Moldavska v této době odešlo na jih 44 000 a z Valašska dokonce 147 000 rodin. Reakcí Mavrocordata bylo provedení „agrární reformy“ (ve Valašsku 1746, v Moldavsku 1749), podle níž si mohl rolník vykoupit svobodu a byla snížena i robota na panských statcích. Rolník sice dostal možnost zbavit se vazby na půdu, na jeho faktické situaci se však nic nezměnilo. Ve stále se zvyšující zemědělské výrobě měli šanci jen statkáři a bohatí sedláci a rolník zůstal dál naprosto závislý.

Hospodářský a politický úspěch fanaoritů znamenal i nadvládu v kulturní oblasti. Od počátku 18. století se ve správě, školách i kostelích začala používat řečtina. Tato řecká kultura, která v sobě obsahovala i spoustu orientálních prvků a zvyků, načas potlačila i vznikající rumunskou národní kulturu. Dosud poměrně čilá rumunská literatura začala upadat a slibně se rozvíjející styky se západem byly přerušeny.

Více než stoletá vláda fanaoritů definitivně skončila roku 1821 v souvislosti s neúspěšným protitureckým povstáním v Řecku.

Počátkem dvacátých let 19. století zažilo budoucí Rumunsko první moderní hnutí odporu. V čele revoluce ve Valašsku stál Tudor Vladimirescu, který byl především mluvčím středních vrstev a nespokojených vojáků. V jeho povstalecké armádě však bylo i dost rolníků. Počáteční spolupráce s hnutím Heterie, která byla založena, aby vedla boj za osvobození od tureckého jařma, se ovšem v rozhodující okamžik rozpadla a vojsko bylo Turky snadno poraženo.

Zásadní vliv na další vývoj v obou knížectvích v 19. století měla velmocenská expanze habsburské monarchie a carského Ruska. Vzájemné konfrontace tří velmocí – Ruska a Rakouska na jedné a osmanské říše na druhé straně vedly k šesti válkám, které dohromady trvaly 23 let a opět se odehrávaly zejména na území Valašska a Moldavska. Turecko v nich ztrácelo jedno území za druhým. Kromě již zmíněného zisku Sedmihradska se součástí habsburské monarchie stal roku 1718 temešvárský Banát a později také severní část Moldavska (později pojmenovaná Bukovina). Ještě více však v Moldavsku a Valašsku posilovali na úkor sultána svůj vliv Rusové. Po tureckých porážkách získali právo chránit křesťany v Turecku a podle téže dohody měl ruský vyslanec v Istanbulu pravomoc jednat jménem obou rumunských knížectví. V letech 1806 – 1812 Moldavsko a Valašsko také vojensky obsadili. V roce 1812 odtrhli od Moldavska území mezi řekami Dněstrem a Prutem, tzv. Besarábii, které anektovali a v roce 1829 se Drinopolským mírem stali i faktickými spoluvládci v obou knížectvích. Sultán musel souhlasit s tím, že nadále bude moci jmenovat nebo odvolávat moldavská a valašská knížata jen se souhlasem cara a že nesmí na území knížectví udržovat vojenské posádky ani tu zřizovat muslimská osídlení. Rusové získali právo vojensky okupovat Moldavsko a Valašsko do doby, než Turecko zaplatí dohodnuté válečné reparace.

Oběma rumunským knížectvím se po rusko – turecké válce dostalo širší autonomie v rámci Osmanské říše, ale zároveň se dostala do závislosti na Rusku.

Pro Valašsko bylo důležité, že Drinopolským mírem získalo zpět Turky zabrané území, které je spojilo s Dunajem a tak i s Černým mořem, což hrálo roli v pozdějším hospodářském rozmachu země.

Vlna revolucí, která se roku 1848 zasáhla také rumunská knížectví. Odpor zde byl namířen proti carovi a jím jmenovanému autokratickému knížeti. V Moldavsku skončil pokus o revoluci fiaskem, ruská armáda obsadila knížecí sídlo Jasy a lehce revoluční snahy potlačila. Ve Valašsku se revoluční snahy proměnily v revoluci skutečnou, byl vytvořen Valašský revoluční výbor a formulovány požadavky na autonomii Valašska, vyhlášení občanské rovnosti a záruky občanských práv a svobod. Došlo ke střetům revolucionářů s ruskou armádou, které se však revoluci nepodařilo porazit.

V této fázi vstupují do dění Turci, kteří se cítí revolučním hnutím také ohroženi. V červenci 1848 vstupuje do Valašska turecká armáda, aby zde krutě obnovila zákonnost a staré pořádky. Donutili valašskou revoluční vládu, aby se sama rozpustila a moc převzala tříčlenná skupina místodržitelů. Zbytek revolucionářů ustoupil za Karpaty, revoluce byla poražena v podstatě společnými rusko – tureckými silami.

V podstatě po celé devatenácté století již není Rumunsko pod nadvládou pouze Osmanské říše, ale na spoluvládě nad tímto územím se podílejí dvě další mocnosti - habsburská monarchie a Rusko. K rozhodování o osudech Rumunska se později přidávají i další evropské velmoci.

12.3 ZÁVĚR

Po porážce revoluce se v Moldavsku i Valašsku k moci vrátili velkostatkářští konzervativci a předrevoluční knížata. Většina revolucionářů uprchla do emigrace, myšlenky revoluce však zůstaly hluboce zakořeněny v myslech obyvatel. Šířila se zejména myšlenka na sjednocení obou rumunských knížectví.

Po Krymské válce, jejíhož průběhu a výsledků chtěli představitelé rumunského národního hnutí využít k realizaci svých ideálů, byla otázka sjednocení Rumunska čistě v rukou velmocí. Jediným výsledkem prozatím bylo, že k Moldavsku byla opět připojena jižní Besarábie. Jako první s návrhem na sjednocení obou knížectví vystoupila Francie, kterou postupně podpořilo Prusko, Sardinie a nakonec i Rusko. Proti bylo Rakousko, které zde mělo své, především ekonomické zájmy a samozřejmě Turecko, které ve sjednocení vidělo první krok k nezávislosti Rumunů. Anglie stála tradičně na straně Turecka.

Ke sloučení obou knížectví nakonec po vleklých jednáních a četných kompromisech došlo v roce 1858, zvolením společného panovníka A. Cuzy. Sloučení bylo potvrzeno na konferenci velvyslanců v Paříži o rok později. Unifikační proces byl dokončen roku 1862 mezinárodním uznáním autonomního Rumunského knížectví, ovšem stále ještě v rámci Osmanské říše. O nepřipojení Sedmihradska rozhodl sedmihradský sněm konaný v roce 1865. Proti vůli Rumunů, kteří tvořili většinu obyvatel, odhlasoval spojení s Uhrami. Roku 1878 byla jižní Besarábie opět připojena k Rusku a jako kompenzaci obdrželo Rumunsko severní Dobrudžu. Současně s tím byla mezinárodně uznána nezávislost Rumunska – Sanstefanským mírem. Roku 1881 pak bylo vyhlášeno nezávislé Rumunské království.

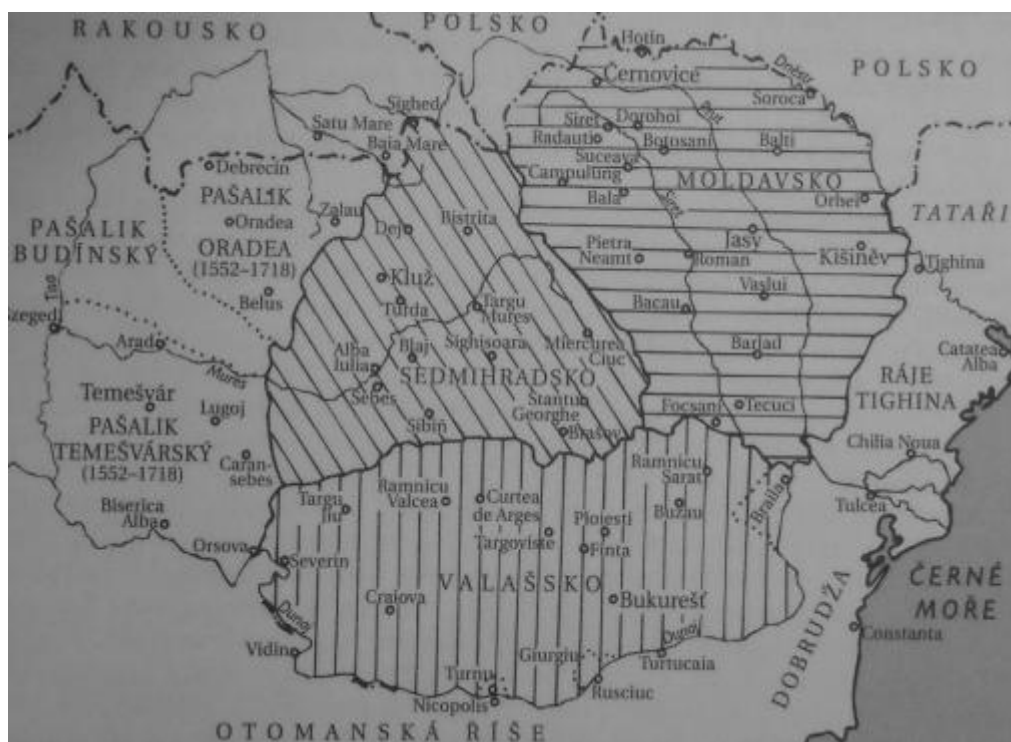
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr.42 Rumunské země ve 14. a 15. století. Zdroj: TREPTOW, K. (2000): *Dějiny Rumunska*.

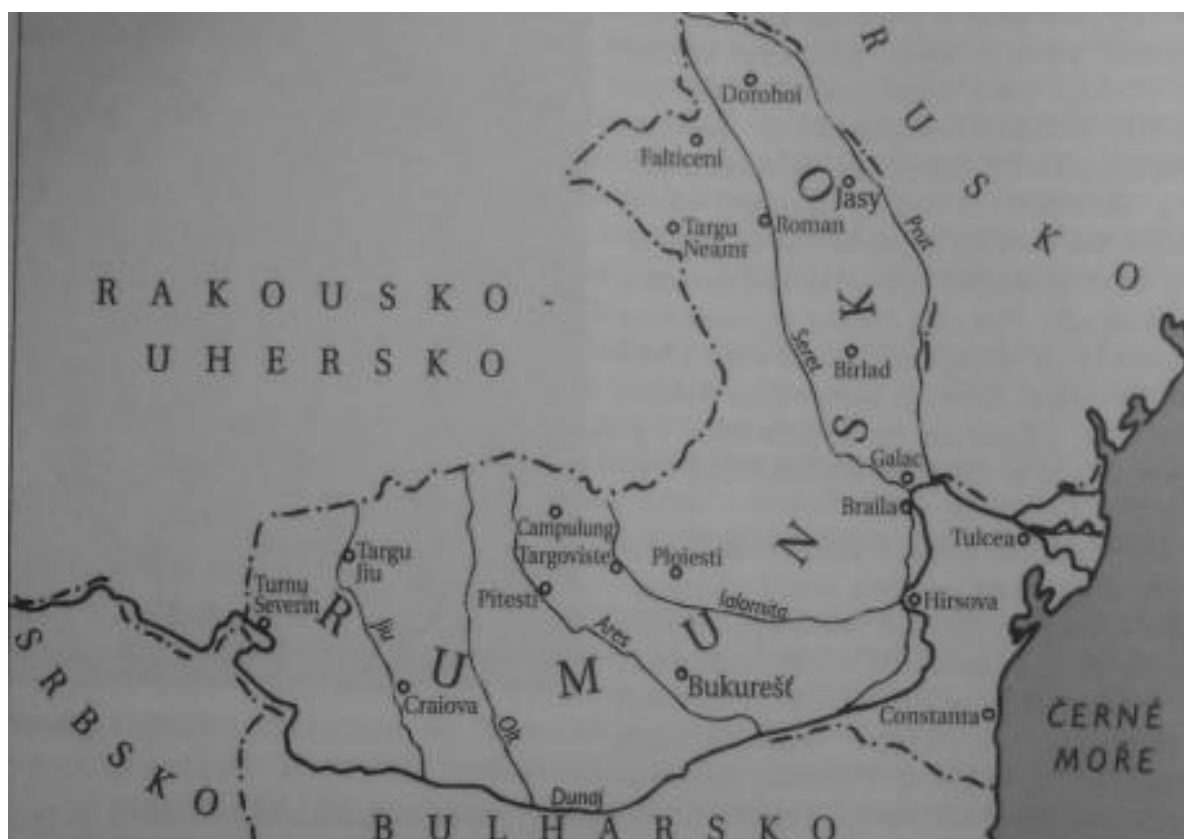
Obr.43 Rumunské země na konci 16. století. Zdroj: TREPTOW, K. (2000): *Dějiny Rumunska*.

Obr.44 Rumunské země v 17. století. Zdroj: TREPTOW, K. (2000): *Dějiny Rumunska*.

Obr.45 Rumunské země v 18. a na počátku 19. století. Zdroj: TREPTOW, K. (2000): *Dějiny Rumunska*.

Obr.46 Rumunsko po roce 1878. Zdroj: TREPTOW, K. (2000): *Dějiny Rumunska*.

POUŽITÁ LITERATURA

-
- HONZÁK, F. (et.al.).(1997): *Evropa v proměnách staletí*, Praha: Libri.
- KREISER, K. (2010): *Dějiny Turecka*, Praha:NLN.
- PALMER, A. (1996): *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha. Panevropa.
- TEICHMAN M. (1997): *Dějiny Rumunska*, Praha: Karolinum.
- TREPTOW, K. (ed.). (2000): *Dějiny Rumunska*, Praha: NLN.
- WEITHMANN, M. (1996): *Balkán: 2000 let mezi východem a západem*, Praha: Vyšehrad.

13) RUMUNSKO – VOJENSKÁ HRANICE ZA RAKOUSKO – OSMANSKÝCH VÁLEK

Bc. Jiří Starý (KGG PŘF UPOL)

13.1 ÚVOD

Dnešní území Rumunska tvoří tři historická území – Sedmihradsko (neboli Transylvánie tvořilo centrální část Rumunska a bylo ohraničeno především karpatským obloukem, nicméně dnes ho chápeme jako celou západní část Rumunska), Valašsko (rozkládající se na jihu mezi karpatským obloukem a Dunajem) a Moldavsko (nacházející se na východě mezi Karpaty a řekou Dněstr). Po tureckém vítězství v bitvě u Moháče roku 1526 se Moldavsko, Valašsko a Sedmihradsko dostávají pod tureckou správu, nicméně si drží vnitřní autonomii a nestávají se tureckými pašaliky (provinciemi). V roce 1600 dochází při bojích proti turecké nadvládě na pouhých 11 let k dočasnému sjednocení Moldavska, Valašska a Sedmihradska.

13.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

V 1. polovině 17. století mocná osmanská říše šíří svůj vliv do střední a východní Evropy, zatímco v 2. polovině 17. století se turecká rozpínavost zpomaluje a soustředí se na udržení stávajících výbojů, ke kterým se jim podařilo připojit pevnost Nové Zámky v Horních Uhrách a okolní kraje vyrvali z rukou Rakušanů v roce 1683. Severněji ležící habsburská pevnost Levice nicméně odolala a Turci byli roku 1664 poraženi u Sv. Gottharda a Moggendorfu.

Po úspěšných výbojích do Polska (roku 1677 podepsán mír) obrátili Turci opět pozornost ke střednímu Dunaji a Vídni. Turci připravovali výpravu na Vídeň už roku 1681 a získali na svou stranu i Uhry. K obléhání Vídne došlo o dva roky později a bylo ukončeno příchodem Poláků a kozáků, kteří zahnali osmanskou armádu na útěk a záchrannou Vídne byla postavena hráz turecké rozpínavosti.

Svatá liga skládající se z německé říše, Polska a Benátska uštědřila Turkům po Vídni další porážky a zatlačovala je tak zpět – roku 1686 Turci ztrácejí Budín a po bitvě u Moháče o rok později byli zahnáni dolů za Dunaj. Přesto se Turci stále drží v banátském kraji s na rumunském území se pod záminkou osvobození schyluje k výměně nadvlády – Rakousko si nárokuje Valašsko a Polsko Moldavsko. Podobný osud potkal i Sedmihradsko, které prošlo rakouským „osvobozením“ a definitivní panství Habsburků nad Sedmihradskem bylo potvrzeno karlovickým mírem z roku 1699.

V 18. století se začíná turecká říše pomalu rozkládat, čehož chtěli využít velcí hráči na evropském bitevním poli. Rakousko vedlo proti Turkům válku v roce 1716 jako reakci na turecké výpady proti Benátkám. Rakouská vojska vtrhla do Valašska a Moldavska a po vítězství Evžena Savojského u Bělehradu v srpnu 1717 je uzavřen mír v Požarevci, kterým získává Rakousko od Turků kromě jiných území také Banát a Oltenii (území v západním Valašsku mezi jihozápadními Karpaty a řekami Dunaj a Olt), které zůstaly 21 let pod jejich nadvládou.

V letech 1736-1739 se odehrála válka Turecka s Ruskem a Rakouskem. První pokus o uzavření míru v Němirově na Ukrajině úspěšný nebyl vzhledem k rakouskému zamítnutí návrhu Ruska na uznání nezávislosti Moldavského a Valašského knížectví. Válka tedy pokračovala na obou frontách a zatímco Rakousko bylo Turky poraženo, ruská vojska vyhnala Turky z Jasů (město

v severovýchodním Rumunsku, v této době hlavní město Moldavského knížectví) a pronikla až do Valašska k městu Campina. Podle míru uzavřeného roku 1739 v Bělehradě se stáhla ruská vojska z Moldavska a Rakousko muselo vrátit mimo jiné Oltenii, která tak vyvázla z tíživého rakouského obsazení.

V letech 1768-1774 se ještě odehrála rusko-turecká válka, během níž vyhnali Rusové Turky z Moldavska a následně i Valašska a dále osvobodili město Giurgiu (na břehu Dunaje) a dostali se až ke Craiově (město na jihu Rumunska). I na dalších frontách ruská vojska vítězí a mír byl podepsán až roku 1774 v jižní Dobrudži (dnešní území Bulharska). Rumunské země dále náležely Turecku, to nicméně muselo splnit řadu podmínek zlepšujících postavení rumunských knížectví.

Rakousku, které se zmocnilo Haliče, se podařilo na úkor Turků obsadit roku 1775 také Bukovinu (historické území na severu Rumunska a na jihu Ukrajiny), čímž si upevnilo vládu nad Sedmihradskem. V letech 1787-1792 dochází k nové válce mezi Rakouskem a Ruskem na jedné straně a Tureckem na straně druhé. Rakušané pronikají na rumunské území, kde jsou ale odraženi a uzavírají příměří a poté separátní mír v Šišťově v roce 1791, jehož výsledkem byly pouze dvě drobné úpravy hranic na straně Srbska. Ruská vojska pokračovala ve vítězné válce a mírem, který byl uzavřen v Jasech v roce 1792 získávají celé území mezi řekami Bug a Dněstr.

Po další porážce Turecka Ruskem v roce 1829 byl uzavřen mír, jímž Valašsko a Moldavsko získaly správní autonomii a byl nad nimi zřízen ruský protektorát trvající do roku 1834. Roku 1861 pak vzniká spojením Valašska a Moldavska jediné knížectví – Rumunsko. Po válečném tažení s Ruskem přerušilo Rumunsko dne 9.5.1877 veškeré styky s Tureckem a vyhlásilo nezávislost. Sedmihradsko je Rumunsku přiřknuto až po konci 1. světové války, stejně jako některá další území, a tak vznikl mohutný mnohonárodnostní celek zvaný Velké Rumunsko – to už je ale zase jiná kapitola rumunských dějin.

13.3 ZÁVĚR

Dnešní Rumunsko, ostatně stejně jako celý balkánský polostrov, je tvořeno řadou historických území, která prošla pestrým vývojem. Zatímco Moldavské a Valašské knížectví bylo po více než tři století pod nadvládou Turků, Sedmihradsko se vyvíjelo samostatně v područí Habsburků. Války mezi Rakouskem a Tureckem včetně ruských zásahů významně ovlivňovaly politický, hospodářský i společenský život v Rumunsku, jehož obyvatelé trvale bojovali za samostatnost a nezávislost svého území.

POUŽITÁ LITERATURA

- ROLLER, M. (1957): *Dějiny Rumunska*, Praha: Státní nakladatelství politické literatury
- KOŠŤÁK, V. – KAMENICKÝ, A. – KUBÍN, O. – STRAKA, M. – RICHTEROVÁ, H. (1794): *Rumunsko*, Praha: Pressfoto – nakladatelství ČTK

14) RUMUNSKO PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Tomáš Junášek (KGG PŘF UPOL)

V průběhu 2. světové války bojovalo Rumunsko po boku Německa. Tehdejšímu Rumunsku vládl maršál Ion Antonescu. Antonescu (rumunským králem byl král Michal) rozhodl 11. června 1940 účastnit se války proti Sovětskému svazu. Nicméně Rumunsko utrpělo četné ztráty již v roce 1942 při bitvě o Stalingrad. 6. června 1942 USA vyhlásilo Rumunsku a Bulharsku válku. Po květnovém bombardování Bukureště v roce 1944 ze strany USA a Británie Rumunsko ustoupilo a 12. srpna 1944 vyhlásilo válku Německu. V srpnu po svržení Antonescova režimu nastoupila k moci Sanatescova vláda. Antonescu byl za válečné zločiny odsouzen k trestu smrti. V roce 1944 rumunská delegace v Moskvě musela: uznat předání Besarábie a severní Bukoviny, přijmout okupaci, zavázat se k placení reparací, hradit pobyt Rudé armády v Rumunsku a účastnit se vojenského tažení proti Německu. Počátkem října roku 1944 Churchill potvrdil Stalinovi nárok na 90% převahu v Rumunsku výměnou za převahu Britů v Řecku. Rumunsko bylo v podstatě v rukou Sovětů. Za vlády Sanatesca padly obě jeho vlády. Jeho vláda obnovila ústavu z roku 1923, nařídila zrušení koncentračních táborů a propuštění politických vězňů. Mezitím se rumunská komunistická strana začala stávat masovou záležitostí. Lidé si přáli svržení diktatury a demokratický režim a proto byli nakloněni populistickým heslům komunistů. 2. prosince 1944 dosavadní premiér Sanatescu rezignoval na jeho post nastoupil Nicolae Radescu. Radescu byl odpůrcem komunistů a nevydržel jejich velkému nátlaku po pár týdnech z funkce rezignoval. V květnu roku 1945 byly podepsány hospodářské dohody se SSSR, čímž se stala rumunská ekonomika podřízenou SSSR. Ekonomika samotného Rumunska na to byla po válce velmi bídňá, jelikož byla nucena platit vysoké reparace a navíc financovat okupační armádu. Zemědělská i průmyslová produkce v Rumunsku prudce klesala. Výdaje Rumunska desetkrát převyšovaly příjmy. Komunisté postupně obsadili všechny významné posty v politice Rumunska. 30. prosince byl král Michal donucen abdikovat a byla vyhlášena Rumunská lidová republika. Novou hlavou státu se stal Konstantin Ion Parhon. Komunistická strana v Rumunsku nesla název Rumunská dělnická strana (jediná legální politická strana v zemi – v čele Gheorghe Gheorghiu - Dej). 11. června 1948 přijat zákon o znárodnění. Stát převzal kontrolu nad hlavními průmyslovými podniky a doly, bankami, pojišťovnami, nemocnicemi atd. V letech 1949 a 1950 byly vyhlášeny roční plány (v letech 1951 – 1955 první pětiletka). V roce 1950 bylo dosaženo předválečné produkce. Městské obyvatelstvo stoupl z 23% v roce 1948 na 39% v roce 1966. Tehdejší opozice byla takřka nulová. V roce 1959 byla kompletně zlikvidována (opoziční tisk také zlikvidován). Byla zavírána zahraniční střediska a také knihovny. Poslouchání zahraničního rozhlasu bylo zakázáno pod hrozbou trestu 25 let nucených prací. Byl vydán seznam zakázané literatury (9000 titulů). V této době probíhala také perzekuce církví v Rumunsku.

Rokem 1958 nastal určitý distanc od SSSR. Na rumunský návrh byly staženy sovětské jednotky. Orientace na západní trh, ale také na Čínu. V roce 1963 navštívil Dej Jugoslávii a v Bělehradě podepsal dohodu o výstavbě hydroenergetického díla v soutěsce „Železná vrata“ na Dunaji.

Rokem 1956 nastalo určité uvolnění režimu:

- zvýšeny mzdy, zavedeny rodinné přídatky
- zrušena povinná výuka ruštiny
- ruské názvy ulic a institucí změněna na rumunské
- v Bukurešti uvedena americká výstava
- povoleny západní knihy, rádia a filmy

Premiér Dej obvinil Moskvu ze všeho zla, které bylo v Rumunsku za posledních 20 let napácháno. Dej také inicioval proces národního usmíření, tím, že propustil všechny politické vězně. 19.3. 1965 premiér Dej umírá. Po smrti Deje se konal sjezd Rumunské dělnické strany, na kterém vystoupil kandidát na vůdčí pozici strany Nicolae Ceausescu, který představil hospodářskou situaci země, zdůraznil důležitost rozvoje průmyslu a také obvinil vládu bývalého premiéra Deje. Nicolas Ceausescu se stal ústředním tajemníkem Rumunské komunistické strany (bývalá Rumunská dělnická strana). Země byla přejmenována na Rumunskou socialistickou republiku. Ceausescu slíbil změnu a uvolnění režimu, povolil určitý druh soukromého podnikání, ve školách začala výuka západních jazyků atd. Ceausescu kladl důraz na těžký průmysl, chtěl udělat z Rumunska vývozce těžké techniky, nicméně z důvodu špatné kvality se mu to nepovedlo. V rámci Rumunska se díky Ceausescově politice zvýšila obliba komunistické strany (na konci 60. let v ní bylo 25% akademiků, 45% inženýrů a 50% učitelů). Bukurešť začali pravidelně navštěvovat také západní politici. V roce 1972 se Rumunsko stalo členem Mezinárodního měnového fondu a Světové banky.

Významným obratem se pro Ceausescovu politiku stal rok 1971, kdy se vrátil z návštěvy z Číny a KLDR. Na těchto návštěvách mu imponovalo podrobení jednotlivce zájmům celku a rozhodl se pro nový politický směr. Nastalo opětovné utužení režimu. 28. března 1974 se stal prezidentem (prezidentský post vytvořil sám pro sebe). Do důležitých politických funkcí obsazoval své rodinné příslušníky. Jeho zaměření na těžký průmysl destabilizovalo ekonomiku země, jelikož se Rumunsko stalo surovinově nesoběstačnou zemí (po roce 1975 potravinová krize). To vše mělo za následek snižování životní úrovně a celkového znepokojení obyvatelstva (zvyšující se počet stávek). Rumunská kultura byla opět postižena silnou cenzurou, byly rušeny vědecké instituce, znovu nutné hlášení styků s cizinci státní bezpečnosti, klesl počet studentů ve školách. Díky Ceausescově politice nastalo zhoršení vztahů mezi Rumunskem a západními zeměmi, naopak zlepšení nastalo mezi Rumunskem a socialistickými zeměmi. Ceausescu se rozhodl přebudovat hlavní město Bukurešť tím, že zničil historické jádro města a začal budovat „Palác republiky“ a „Bulvár vítězství socialismu“ (celkem 700 mld. lei). V rámci Rumunska nastala systematizace, což byl plán, jak přiblížit vesnici městu (vesnice měly být zlikvidovány a jejich obyvatelé soustředěni do střediskových obcí, ve kterých by žili v panelácích; v září 1985 Politický výbor schválil systematizaci, která měla být zrealizována do konce století).

Pokus o záchranu ekonomiky:

- drasticky omezen dovoz, naopak export maximální
- zaveden přidělový systém chleba a omezena spotřeba cukru, oleje, mouky a rýže
- na vesnicích zrušeno veřejné osvětlení, ve městech omezeno

- růst inflace, nedostatek obytných prostor
- zákaz používání soukromých automobilů a elektrických spotřebičů v domácnostech
- přiděly byly sníženy na 300g chleba na osobu/den, 315g másla, 9 vajec a 1,4 kg masa/měsíc

V roce 1985 se Rumunsko dostalo do totální mezinárodní izolace (jedinými spojenci zůstali Castro, Kaddáfí, Hussajn a Kim Ir-sen). Zintenzivnění protipolitických stávek a útoků na funkcionáře. Od roku 1987 mezinárodní politický svět apeluje na Ceausescu, aby rezignoval na funkci, nicméně on se opět nechá zvolit generálním tajemníkem a prohlašuje, že ekonomická i politická situace v Rumunsku je dobrá.

16. prosince 1989 započaly v Temešváru lidové manifestace, 21. prosince dorazilo povstání do Bukureště. Ceausescu i se svojí ženou chtěl po nátlaku lidu utéct ze země, ale oba byli zatčeni. V průběhu stávky zemřela v Rumunsku až tisícovka lidí. 24. prosince byl Ceausesc se svojí ženou odsouzen za genocidu a ekonomické rozvrácení země k trestu smrti. Po převratu byla v Rumunsku ustanovena prozatímní rada, v jejímž čele stál Ion Iliescu.

I přes nabytou svobodu se Rumunsko stále potýkalo s významnými problémy. Mezi ně patřilo hlavně soužití s dvoumilionovou maďarskou menšinou a ekonomická situace země. V Rumunsku nastaly národnostní nepokoje, především kvůli rostoucí inflaci a pomalé integraci vůči Evropě. Až postupem času se Rumunsko díky výrazným změnám dovedlo znovu postavit na nohy, což potvrdilo v roce 2004, kdy vstoupilo do NATO a především rokem 2007, kdy společně s Bulharskem vstoupilo do Evropské unie.

POUŽITÁ LITERATURA

- CIA. *The World Factbook - Romania* [online]. REV. 2011-08-16, [cit. 2012-06-03].
- TREPTOW, Kurt W., a kol. *Dějiny Rumunska*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 543 s.

15) NICOLAE CEAUȘESCU

Jana Uvírová (KGG PŘF UPOL)

15.1 Úvod

Nicolae Ceaușescu byl posledním komunistickým diktátorem v Evropě, který byl u moci bezmála 25 let. První dekáda jeho vlády se vyznačovala tzv. otevřenou politikou se západní Evropou a Spojenými státy, která silně kritizovala vpád sovětských vojsk na území Československa. Tímto si získal oblibu u rumunského obyvatelstva. Postupně však byla Ceaușescova vláda charakterizována stále brutálnějším a represivnějším režimem, který byl ve znamení všudypřítomného kultu osobnosti, hospodářského úpadku a zhoršených mezinárodních vztahů se západními mocnostmi. Vláda komunistického vůdce byla svržena v prosinci 1989.

15.2 Život diktátora Ceaușesca

Komunistický vůdce (Obr. 47), který udržoval svůj režim relativně nezávislý na Sovětském svazu, přišel na svět 26. ledna roku 1918 v rumunském městě Scornicești.

Ve 30. letech 20. století se poprvé setkal s komunistickou ideologií a stal se z něj přesvědčený komunist, který byl několikrát za své názory i aktivity vězněn. Ve vězení se seznámil se svou ženou Elenou, která měla také důležitou politickou roli. Během své politické kariéry působil na řadě míst, z nichž nejvýznamnější byl generální tajemník komunistické strany a v neposlední řadě hlava státu. V 60. letech pozastavil Ceaușescu aktivní působení Rumunska ve Varšavské smlouvě, i když oficiálně zůstal jejím členem. Otevřeně kritizoval vpád sovětských vojsk do

Obr. 47 Nicolae Ceaușescu

Zdroj: Intelepciune.ro [online], c2007

ČSR. Sovětům se vzdalil ještě víc, když navázal diplomatické styky s Německou spolkovou republikou. Diktátor se Moskvě postavil i účastí na LOH v roce 1984. Rumunsko bylo jediným členem sovětského bloku, které odmítlo bojkotovat Olympijské hry v Los Angeles, a rumunská výprava za to při slavnostním zahájení sklídila obrovské ovace. Zároveň se prosadil za vydání dekretů zakazujících interrupci, zvýšení daní pro bezdětné páry a jiných opatření, jejichž cílem bylo zvýšení porodnosti a nárůst obyvatelstva v Rumunsku.

Počáteční pětileté hospodaření Ceaușescovy vlády skončilo relativně dobře. Rozvinul se průmysl, který se podílel více než 60% na tvorbě národního důchodu. K prosperitě přispívala také vysoká těžba ropy, dostatečné výnosy v zemědělství a spolehlivé zásobování města venkovem. Obyvatelé byli poměrně slušně zásobeni spotřebním zbožím, platy a celkově se zvyšovala životní úroveň. Podařilo se mu také překonat hospodářské škody způsobené katastrofálními záplavami v roce

1970. Zlepšující úroveň státu využil k masivnímu budování kultu osobnosti. Lidé ho nazývali „Nejmilovanější syn lidu“, „Titán titánů“, „Všemocný bůh“, „Dunaj myšlenek“ atd. To posílilo jeho vlastní výjimečnost, nadřazenost a neomylnost, kterou prosazoval svá rozhodnutí jako poslání, která se musela za každou cenu splnit.

V roce 1974 byl zvolen doživotním prezidentem, který v tomto období začal dávat významné posty ve vládě svým nejbližším jak už manželce, bratrům, synům a jiným lidem, kterým důvěřoval. Přibližně v tomto období začal v Rumunsku proces systematizace, který se vyznačoval přesídlením samot a menších vesnic do měst, který vyvrcholil přebudováním hlavního města v ryze socialistické město. Demolicí nebyly ušetřeny řady kostelů a historických budov. Místo nich byla započata stavba monumentálního paláce lidu (Obr. 48). Tato stavba je zároveň největší palác celé Evropy.

Obr. 48 Palác lidu v Bukurešti

Zdroj: Novinky.cz [online], c2012

Důsledek procesu systematizace byl vysoký zahraniční dluh Rumunska, který v roce 1979 dosáhl hodnoty přibližně deset miliard dolarů.

V roce 1981 začaly velké potíže v zásobování, agrární program neuspěl a tak musel Ceausescu přistoupit k razantním krokům. Oznamil, že v rámci racionalizace výživy se Rumuni přejídají a plýtvají potravinami. Byly stanoveny normy a nařídilo se snížení veřejného osvětlení. Dělníci a rolníci stávkovali, začala se bouřit maďarská menšina v Sedmihradsku a Rumunsko se dostávalo do sílící mezinárodní izolace. V roce 1985 se Ceausescu rozhodl, že splatí ohromný zahraniční dluh 14 mld. dolarů. Zavedla se proto pracovní povinnost pro všechny dospělé vůči státu a začalo se ještě více šetřit.

Na přelomu let 1988/1989 klesly příděly potravin na takřka neúnosnou míru, lidé mrzli, šířily se nemoci a infekce. Několik bývalých vysokých funkcionářů žádalo Ceausescu, aby okamžitě kritickou situaci řešil, avšak neúspěšně. Ten naopak v dubnu oznámil, že je dluh úspěšně splacen a celková situace hospodářství dobrá. Odmítl jakékoliv reformy a neuznával vlastní zavinění situace. Po pádu komunismu v okolních zemích hledal podporu v KLDR, Číně a Kubě. Konec diktátorského režimu začal revolucí v Temešváru 17. prosince, kde lidé obsadili budovu župního výboru rumunské komunistické strany a ničili Ceausescovy portréty. Demonstrace byly krvavě potlačeny, což vyvolalo odpor ze zahraničí.

22. prosince 1989 se na Palácovém náměstí konalo velké shromáždění pracujících, které mělo vyslovit podporu režimu a odsoudit „teroristické aktivity“. Shromáždění se nakonec stalo jednou velkou demonstrací. Ceausescu se snažil k davu promluvit, byl však překřičen a vypískán. Urychleně odletěl v helikoptěře, protože lidé i vojáci začali obsazovat budovu, rozhlas a televizi. O tři dny později byl na vojenské základně se svou ženou Elenou odsouzen k trestu smrti a popraven zastřelením ze samopalu.

15.3 Závěr

Přestože diktatura byla v Rumunsku potlačena, ekonomické problémy přetrvávaly. Zastavila se zahraniční pomoc, ceny se uvolnily, rozpadlo se zdravotnictví, infrastruktura, zvýšila se nezaměstnanost a národnostní konflikty.

V letech 1990 – 1991 začala ekonomická reforma, zaměřená na tržní ekonomiku. Hospodářský pokles však trval. Koncem roku parlament schválil novou demokratickou rumunskou ústavu. Počátkem roku 1992 bylo v zemi 129 politických stran a hnutí. Od krajní pravice po krajní levice.

POUŽITÁ LITERATURA

- TEJCHMAN, Miroslav. Nicolae Ceaușescu: Život a smrt jednoho diktátora: Knižnice Dějin a současnosti – Svazek 22. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 9788071065036.
- Ceausescu.org [online]. c2005 [cit. 2012-06-05]. Nicolae Ceausescu. Ceausescu.org [online]. c2005 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.ceausescu.org/>
- Dokweb.net [online]. c2010 [cit. 2012-06-05]. The Autobiography of Nicolae Ceausescu. Dostupné z: <http://www.dokweb.net/cs/sit-idf/video/?off=770>
- Intelepciune.ro [online]. c2007 [cit. 2012-06-05]. Nicolae Ceausescu. Dostupné z: http://www.intelepciune.ro/Nicolae_Ceausescu_733_citate_celebre_maxime_cugetari.html
- Novinky.cz [online]. c2012 [cit. 2012-06-05] Rumunská Bukurešť se chlubí největším palácem v Evropě.. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/176646-rumunska-bukurest-se-chlubi-nejvetsim-palacem-v-evrope.html>
- Osobnosti.cz [online]. c2012 [cit. 2012-06-05]. Nicolae Ceausescu. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/nicolae-ceausescu.php>
- Topics.nytimes.com [online]. c2012 [cit. 2012-06-05]. Nicolae Ceausescu. Dostupné z: http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/c/nicolae_ceausescu/index.html
- Dokument: King of communism, Nicolae Ceausescu

16) PLÁN SYSTEMATIZACE VESNIC

Martin Jareš (KGG PŘF UPOL)

16.1 ÚVOD

Plán systematizace vesnic byl klasickým příkladem Ceaușescova utopismu. Projekt rumunského „diktátora“ byl zahájen v 80. letech. Plán předpokládal likvidaci valné části stávajících 13 tisíc rumunských vesnic a soustředění jejich obyvatel do jakýchsi střediskových obcí, v kterých by žili v několikapatrových panelácích. Tento sociálně-inženýrský projekt se měl mimo jiné dotknout početné maďarské menšiny, kterou chtěl Ceaușescu asimilovat.

16.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

Nicolae Ceaușeska inspiroval k jeho megalomanické likvidaci venkova Kim Il Sung, otec bývalého korejského diktátora Kim Jong Ila. Když roku 1971 Ceaușescu navštívil Čínu, Severní Koreu, Mongolsko a Severní Vietnam, kruté asijské diktatury ho svou účinností fascinovaly. Zvláště si oblíbil Kimovu ideologii v anglické transkripci známou jako juche. Kim Il Sung deklaroval její základy v projevu roku 1955, tedy dva roky po Stalinově smrti, kdy kategoricky odmítl sovětské reformy a destalinizaci. Okouzlený Ceaușescu nechal Kimovy spisy přeložit do rumunštiny a navázal na jeho vizi totální transformace národa.

Obr.49 Ceaușescova návštěva asijských komunistických zemí (1971)

Po svém návratu z Asie v červenci 1971 Ceaușescu pronesl historický projev známý jako Červencové these. Po krátkém liberálním meziobdobí se jeho země vrací do éry stalinismu a nadvlády ideologie a agitátorů. V prosinci 1971 přicházejí nové zákony, rumunští občané mají například zakázáno stýkat se s kýmkoli ze zahraničních médií či dokonce v cizině publikovat, protistátní texty. Sám Ceaușescu označil svoji megalomanickou transformaci Rumunska jako „malou kulturní revoluci“, zatímco oficiální název pro násilné přesídlování byl „systematizace“. Vesnice pod 1000 obyvatel, označené jako „iracionální“, jsou určeny k vylištění a demolici.

Dle diktátorovy vize mělo být 8 000 z celkového počtu 13 000 rumunských vesnic srovnáno se zemí a nahrazeno 500 obrovskými zemědělsko-průmyslovými centry. Pracovníci v zemědělství – nikomu už se nesmělo říkat „sedlák“ – měli žít ve stejných obrovských betonových blocích, v nichž svůj domov našel městský proletariát. Ceaușescu si představoval, že právě toto je krok kupředu, který do nuzných, bídou zmítaných částí venkova bez silnic a kanalizace, místy i bez elektřiny, přinese výhody komunistického plánování. Bezpochyby si však současně myslel, že právě tímto způsobem bude jednodušší dávat pozor na „pracovníky v zemědělství“ – v jejich obrovských panelácích, spíše než v tradičních vesnicích, rozetých po celém Rumunsku. Do roku 1988 byly sice zničeny pouze tři vsi, ležící zároveň blízko Bukurešti a již existujících velkých zemědělských družstev, šířily se však poplašné zvěsti, že program systematizace brzy začne – právě v Sedmihradsku – a bude zaměřen proti maďarským vesnicím. Už jen tyto fámy stačily k tomu, aby odstartovaly hromadný odchod lidí, kteří se při své snaze opustit Rumunsko nebáli riskovat své živobytí ani své vlastní životy. V předchozích letech se malému množství Sedmihradanů podařilo přejít do Maďarska, kde začali nový život. Teď se jich během několika málo týdnů vydalo na cestu více než 25 000. Desítky jich při pokusu o překročení hranice zahynuly a tisíce jich byly na cestě z Rumunska zatčeny.

Plán systematizace se také týkal historických částí měst, staré stavby jsou nahrazovány paneláky. Proces urychlilo velké zemětřesení, které roku 1977 postihlo Bukurešť a zanechalo 1500 obětí. Ceaușescu nechal zbořit historicky cenné kláštery, synagogy i kostely ze 17. a 18. století. V centru Bukurešti byla srovnána se zemí zástavba o ploše 8 čtverečních kilometrů, na takto získané parcele vznikla megalomanská stavba Casa Poporului, Lidový palác, který je dnes po Pentagonu druhou největší stavbou světa. Místní lidé tehdy staveništi říkali Ceaușima, Ceaușeskova Hirošima.

Obr.50 Stavba Lidového paláce (Bukurešť)

Plán systematizace vesnic se měl dotknout také českých vesnic v oblasti Banátu. Na místě českých osad byly zamýšleny pastviny, takže nebylo dovoleno rozšiřovat hranice vesnice o další stavby. K samotnému provedení plánu tzv. systematizace však v těchto místech už nedošlo. Čas, který měl Ceaușescu do revoluce v roce 1989, stačil ke zničení obcí v okolí Bukurešti, ale většina země zůstala ušetřena.

Další kontroverzní stavbou je nikdy nedokončený kanál spojující Bukurešť s Dunajem. Projekty vysávaly státní rozpočet, Rumunsko navíc splácelo obrovský zahraniční dluh. Hospodářský

kolaps, k němuž navzdory dobré úrodě došlo roku 1984, Ceaușescu řešil razantně. Oznámil, že Rumuni se přejídají a plýtvají potravinami a že je nutná racionalizace výživy, což v překladu z newspeaku znamenalo přiděly potravin. Chléb, mléko, máslo, olej, cukr, maso, a někde dokonce i brambory byly na lístky, přiděly se každý rok snižovaly, a roku 1989 dosáhly například limitu 10 vajec na měsíc či půl kila chleba na den.

16.3 ZÁVĚR

Projekt systematizace vesnic byl v podstatě Ceaușescův poslední nápad, jak nově uspořádat kulturu a civilizaci v Rumunsku. Samotný plán byl považován za dosud největší ohrožení způsobu života místní maďarské menšiny. Díky němu uteklo převážně do Maďarska přes 20 000 obyvatel. Naštěstí neměl Ceaușesco dostatek času a prostoru uskutečnit s vizi v plné míře a systematizace se dotkla převážně pouze několika vesnic u Bukurešti a samotného hlavního města.

POUŽITÁ LITERATURA

- *Agris.cz – agrární www portál* [cit. 2012-06-07]. Dostupné na: <http://www.agris.cz/clanek/104993>
- FADRŇ, D. (2008): Komparace reálně socialistických režimů v Československu a Rumunsku v 80. letech 20. století se zaměřením na projevy opozičních hnutí a příčiny a okolnosti kolapsu těchto režimů, Bakalářská práce, Svitavy.
- *Kulturní magazín Uni* [cit. 2012-06-07]. Dostupné na: <http://magazinuni.cz/hudba/cafe-hottentot/hudba-divokeho-vychodu-iv/>

17) POLITICKÝ SYSTÉM RUMUNSKA

Bc. Jan Kotyza (KGG PŘF UPOL)

17.1 SOUČASNÁ POLITICKÁ SITUACE

17.1.1 Ústavní systém

Státní zřízení Rumunska je republika, ústava byla schválena referendem v roce 1991 a novelizována v roce 2003. Parlament je dvoukomorový – Poslanecká sněmovna (334 poslanců) a Senát (137 senátorů), síla kompetencí obou komor je srovnatelná. Poslední parlamentní volby proběhly v roce 2008, poprvé podle nového volebního systému zavádějícího prvky většinového systému. Současně s posledními prezidentskými volbami proběhlo referendum, v němž většina voličů podpořila zavedení jednokomorového parlamentu složeného ze 300 poslanců. Tento výsledek však nemá automatickou platnost a vyžaduje změnu ústavy parlamentem. (MZV, 2009)

Vnitropolitická situace je v obecném pohledu poměrně nestabilní, politické spektrum je dosud neustálené, a to i z důvodu neustálých přestupů politiků mezi různými vládnoucími stranami. Situace se nezměnila ani po vstupu do EU v roce 2007 (MZV, 2009).

17.1.2 Hlava státu

Prezident je volen přímým hlasováním a má poměrně rozsáhlé pravomoci. Prezident jmenuje předsedu vlády a na základě hlasování o důvěře v parlamentu jmenuje vládu. V případě, že vláda nezíská v parlamentu důvěru během 60 dnů, nebo je jí dvakrát odmítnuta, může prezident rozpustit parlament (s výjimkou 6 posledních měsíců funkčního období prezidenta). Může se zúčastnit zasedání vlády, a v takovém případě jí předsedá. Prezident uzavírá mezinárodní dohody, které ovšem předkládá k ratifikaci parlamentu. Může vypsát referendum, vyhlásit mobilizaci nebo výjimečný stav. Předsedá Nejvyšší radě obrany státu. Může být ve funkci suspendován většinovým hlasováním parlamentu, do 30 dnů však musí proběhnout referendum o jeho setrvání ve funkci. (MPO, 2012)

V posledních prezidentských volbách konaných listopadu a prosinci 2009, byl do druhého po sobě jdoucího volebního období (velmi těsným výsledkem) zvolen dosavadní prezident Traian Basescu (kandidát Demokratické liberální strany) (MPO, 2012).

17.1.3 Vláda

V parlamentních volbách v listopadu 2008 uspěly obě hlavní opoziční strany - Demokratická liberální strana a Sociálně demokratická strana v koalici s Konzervativní stranou a vytvořily vládu v čele s premiérem Emilem Bocem (Demokratická liberální strana), která se však po dlouhodobých rozporech rozpadla o rok později, po následném vyslovení nedůvěry v parlamentu vláda premiéra Boka dovládla v omezeném složení až do prezidentských voleb. Po vítězství prezidenta Basesca byl znovu jmenován premiérem Emil Boc, který vytvořil vládu tentokrát s Demokratickým svazem Maďarů v Rumunsku. (MPO, 2012)

Od května 2012 má Rumunsko novou vládu vedenou Victorem Pontou (Sociálně demokratická strana), který utvořil koalici s Konzervativní stranou a Demokratickou liberální stranou (Guvernul Romaniei, 2012)

17.2 RUMUNSKÝ DIKTÁTOR NICOLAE CEAUȘESCU

Nicolae Ceaușescu se narodil v roce 1918 v Târgoviște. Již v útlém věku se stal aktivním členem komunistické strany a několikrát byl zatčen. V roce 1955 se stal členem politbyra Komunistické strany Rumunska, v roce 1965 prvním generálním tajemníkem ústředního výboru Komunistické strany Rumunska a o dva roky později nastoupil do funkce prezidenta Rumunska. Jako hlava státu razil politiku nacionalismu a nezávislost na SSSR a podporoval užší vztahy s Čínou a se Západem. Za jeho vlády se země dostala do ekonomických problémů, které vyvrcholily v prosinci 1989 lidovým povstáním při němž byl Ceaușescu se svojí ženou Elenou popraven (<http://www.ceaurescu.org/>, 2005).

POUŽITÁ LITERATURA

- MZV (2009). Vnitropolitická charakteristika. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 21.04.2009 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/bucharest/cz/skolstvi/o_rumunsku/vnitropoliticka.html
- MPO (2012). Rumunsko: Vnitropolitická charakteristika. *Businessinfo* [online]. 2012 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rumunsko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000686/>
- GUVERNUL ROMANIEI (2012). Cabinet. *Guvernul Romaniei* [online]. 2012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: http://www.gov.ro/cabinet_c711p1.html
- Stránky o Nicolae Ceaușescu (2005) http://www.ceaurescu.org/ceaurescu_texts/

18) RUMUNSKO A EVROPSKÁ UNIE

Bc. Gabriela Geherová (KGG PŘF UPOL)

18.1 ÚVOD

Tato práce je zaměřena na podrobnější seznámení se vztahy Rumunska a Evropské unie (dále jen EU). Pozornost bude věnována nejenom historickému kontextu, ale také současné problematice, kterou EU s touto zemí o rozloze 238 391 km² a s 19 miliony obyvateli musí řešit.

Abychom si ale hned na začátek udělali hrubou představu o postavení Rumunska v rámci EU, vybrali jsme několik ukazatelů, které jsme porovnali s ostatními státy evropské „sedmadvacítky“ a zpracovali do níže uvedené tabulky (viz Tab. 3). Mezi nejlépe hodnocené ukazatele patří vládní dluh. Je vyjádřen v procentech HDP a náleží mezi nejnižší v rámci EU 27. Podobně můžeme hovořit i o míře nezaměstnanosti, která je taktéž hodnocena příznivě a vykazuje hodnotu 7,3 %. V opačném případě má Rumunsko značné problémy s inflací, jež vykazuje nejhorší hodnoty a řadí tak zemi na první místo v rámci EU 27.

Tab. 3 Vybrané ukazatele za Rumunsko v porovnání s ostatními státy EU (k roku 2010)

	Rumunsko	Pořadí v rámci EU 27	Státy s horší situací
HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly (%)	45	26	Bulharsko
Míra růstu HDP reálně (%)	-1,3	26	Řecko
Vládní dluh (v % HDP)	30,8	4	Slovinsko, Litva, ČR, Švédsko, Slovensko, Dánsko, Lotyšsko, Finsko, Polsko, Španělsko, Kypr, Nizozemsko, Malta, Rakousko, Spojené království, Maďarsko, Francie, Německo, Portugalsko, Irsko, Belgie, Itálie, Řecko
Míra inflace (%)	6,1	1	v Rumunsku nejvyšší ze všech států
Míra nezaměstnanosti (%)	7,3	8	Slovinsko, Dánsko, Spojené království, Belgie, Finsko, Itálie, Švédsko, Polsko, Francie, Bulharsko, Maďarsko, Portugalsko, Řecko, Irsko, Slovensko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Španělsko
Míra rizika chudoby po sociálních dávkách (%) ¹⁾	22,4	26	Lotyšsko

¹⁾ Údaj k roku 2009

Zdroj: Český statistický úřad (c2012)

18.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

Rumunsko navázalo první oficiální styky s Evropským společenstvím (dále jen ES) prakticky jako první země tehdejšího východního bloku.

Prvním zásadním krokem byl rok 1974, kdy Bukurešť uzavřela dvoustrannou smlouvu, která zemi zahrnuje do tzv. Všeobecného systému preferencí. A druhým rok 1990, v němž Rumunsko započalo s oficiálními diplomatickými styky a poprvé diskutovalo myšlenku připojení k ES. Tato myšlenka nabyla skutečné podoby 22. června 1995, kdy Bukurešť oficiální cestou požádala o vstup do EU. Přístupová jednání ovšem začala až o pět let později v roce 2000. Konečné rozhodnutí o přistoupení padlo na summitu v Kodani v roce 2002. Rumunsku tak bylo odsouhlaseno členství počátkem roku 2007 a společně s Bulharskem se připojily k tzv. pátému rozšíření EU.

Od 25. dubna 2005, kdy Rumunsko podepsalo přístupovou smlouvu, mohlo se již plně zapojovat do podstatných rozhodovacích procesů. Jedním z nich byla v té době projednávaná Smlouva o Ústavě pro Evropu, s níž země zcela souhlasila a chtěla zachovat veškerý původní text. Zařadila se tak do skupiny tzv. přátel ústavy. I přesto, že se Smlouvu nepodařilo prosadit, si Rumunsko zachovalo stejný postoj i v případě Lisabonské smlouvy, kterou ratifikovalo jako jedna z prvních zemí již 4. února 2008.

Bez zdůraznění ale nelze ponechat skutečnost, že doba mezi završením přístupových jednání (duben 2005) a datem přistoupení (leden 2007) byla delší, protože Rumunsko mělo ještě vynaložit značné úsilí, aby dokázalo splnit veškeré podmínky členství. Důraz se tedy kladl zejména na důslednější kontrolu zbývajících závazků s cílem zajistit, aby země byla pro přístup plně připravena. Pokud by ale vyvstaly vážné problémy, měla Komise možnost odložit přistoupení o jeden rok.

V současné době zastupuje Rumunsko v Evropském parlamentu celkem 33 poslanců z pěti politických stran v následujícím rozložení:

- 11 poslanců – Sociálnědemokratická strana
- 10 poslanců – Demokratická liberální strana
- 5 poslanců – Národně liberální strana
- 3 poslanci – Demokratický svaz Maďarů v Rumunsku
- 3 poslanci – Strana Velké Rumunsko
- 1 poslanec – nezávislá kandidátka Elena Basescu

Co se týče ostatních záležitostí je Rumunsko velmi otevřené dalšímu rozšíření EU o země západního Balkánu i Turecka v případě, že splní kritéria vstupu a bude plnit své závazky. Země také vyjádřilo zájem na přijetí eura v roce 2014 a také velmi dlouho usiluje o vstup do Schengenského prostoru, což je jedno ze stále diskutovaných témat. Problémem, proč stále zůstávají brány Schengenu pro Rumunsko i Bulharsko uzavřeny, je nedostatečný pokrok v reformě soudnictví, v boji proti korupci a organizovanému zločinu. I přesto, že jsou veškeré technické požadavky pro vstup do této bezhraniční zóny splněny, řada členských zemí, jako například Nizozemsko a dříve i Finsko, jsou neustále proti.

18.3 ZÁVĚR

Rumunsko je značně komplikovanou zemí s nevyřešenými problémy, které jí zabraňují plného využívání výhod, jež EU poskytuje (viz Schengen). Vykazuje také nepříznivé hodnoty ve velmi podstatných ekonomických ukazatelích. Konkrétně máme na mysli HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly, která dosahuje 25 %. Ani v případě míry růstu HDP není situace příznivá a země je tak řazena na nejnižší příčky v rámci EU 27.

Rumunsko bude tedy muset vynaložit ještě hodně sil na cestě k plně rozvinuté a dobře prosperující zemi.

POUŽITÁ LITERATURA

- Rozšíření Unie. *Evropský parlament* [online]. c2009 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/framework/article_7237_cs.htm
- Rumunsko. *Evropská unie* [online]. c2011 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/romania/index_cs.htm
- Rumunsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. c2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/rumunsko/
- Rumunsko a Bulharsko si vysloužilo od EU kázání. *Euractiv.cz* [online]. c2004-2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/rumunsko-a-bulharsko-si-vyslouzilo-od-eu-kazani-008492>
- Rumunsko a EU. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě* [online]. c2005-2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>
- Schengen se rozšiřovat nebude, Rumunsko s Bulharskem zůstávají prozatím mimo. *Euractiv.cz* [online]. c2004-2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/schengen-se-rozsirovat-nebude-rumunsko-s-bulharskem-zustavaji-prozatim-mimo-009676>
- Statistická ročenka České republiky 2011. *Český statistický úřad* [online]. c2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/0001-11-2010-2800>

19) ZAHRANIČNĚ-BEZPEČNOSTÍ POLITIKA RUMUNSKA

Markéta Bobková (KGG PŘF UPOL)

19.1 ÚVOD

Rumunsko patří mezi největší země v jihovýchodní Evropě. Jako jedna z bývalých komunistických zemí i ona prošla významnou transformací v oblasti zahraničně-bezpečnostní politiky. Rumunsko je dnes členem několika regionálních multilaterálních bezpečnostních iniciativ i mezinárodních organizací.

19.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

Do roku 1989 se v Rumunsku vystřídalo několik politických režimů, přičemž v okolních zemích hledalo svou zahraničně-politickou identitu. Po zániku Jugoslávie se objevil etnický konflikt, který vyvolal destabilizaci celého regionu a rozpadem SSSR navíc vznikly nové sousední státy Ukrajina a Moldávie, které rovněž představovaly potencionální zdroj konfliktu.

Po pádu komunismu bylo Rumunsko jedním z nejhudších států Evropy a mezi hlavní prioritu tehdejší politiky patřila vnitrostátní reforma v oblasti zemědělství, hospodářství a infrastruktury. Na otázky zahraniční politiky nebyl brán velký zřetel, přesto se vláda snažila budovat dobré vztahy se sousedními státy prostřednictvím bilaterálních smluv ve smyslu přiblížení se euroatlantické integraci. Především se to týkalo Bulharska, neboť jediným významnějším problémem v diplomatickém vztahu byly problémy znečišťování Dunaje rumunskými průmyslovými závody. S ostatními sousedními státy Rumunsko nemělo příliš dobré vazby.

Spory s Maďarskem byly vyvolány územními nároky Maďarska a postavením jeho menšiny v Rumunsku. Po pádu komunismu se zlepšování vztahů mezi státy neslo v duchu vojenské a bezpečnostní spolupráce, přičemž byla v roce 1992 podepsána smlouva „O otevřeném nebi“ a následně roku 1996 Dohoda o dobrém sousedství, ve které se Maďarsko vzdalo nároků na bývalá území Uherska, a Rumuni přislíbili ochranu národnostních práv Maďarů v Sedmihradsku.

Vztahy s Moldavskem byly poznamenány odsouzením tzv. Ribbentrop-Molotova paktu znamenající navrácení Besarábie Rumunsku. Na to nechtělo Moldavsko přistoupit a vztahy mezi státy byly po několik let nulové. Ke zlepšení situace došlo až v září 2009 po nástupu koalice proevropských sil k moci v Moldavsku. Od té doby se také oboustranně uskutečnila celá řada bilaterálních návštěv na všech úrovních.

Napjaté vztahy s Ukrajinou v minulosti souvisely s teritoriálním sporem o historická území Bukoviny patřící Rumunsku mezi léty 1919 – 1940. Po dlouhotrvajícím vyjednávání byla v roce 1997 podepsána Rumunsko-ukrajinská smlouva o přátelských vztazích a sousedství. Dnes mezi státy panují poměrně velmi dobré vztahy.

Mezi konkrétní příklady regionálních multilaterálních bezpečnostních iniciativ, jejichž je Rumunsko součástí, patří uskupení SEDM South-Eastern Europe Defence Ministerial s vizí prohloubení porozumění a vojensko-politická spolupráce mezi členskými státy a udržení stability a bezpečnosti na jihovýchodě Evropy. Rumunsko náleží také do volného seskupení balkánských států MPFSEE čili Mírových sil jihovýchodní Evropy spolupracujících v otázkách vojenské bezpečnosti a stability v oblasti. MPFSEE zastřešuje výkonná uskupení Brigády jihovýchodní Evropy SEEBRIG a

Technické sbory ETF zaměřující se na koordinaci jednotek členů při mírových operacích OSN a OBSE. Třetí významnou organizací je Černomořská skupina BLACKSEAFORT, mezi jejíž priority patří prohlubování důvěry a rozvoj spolupráce mezi námořními silami členských států. Konkrétně se Rumunsko zabývá výzkumem a vývojem komunikačních technologií a prevencí a řešením problému v oblasti ochrany životního prostředí.

Z hlediska zapojení Rumunska do mezinárodních bezpečnostních aktivit, je země již od roku 1955 členem OSN. V roce 1960 získala také místo v Radě bezpečnosti OSN a posléze roku 1968 pořádala setkání administrativních a koordinačních výborů OSN s menším summitem představitelů OSN v čele s generálním tajemníkem. V téže roce diktátor Nicolae Ceaușescu odmítl účast rumunské armády na invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Další důležitou organizací, jejímž členem je už od roku 1993, je Rada Evropy.

Rumunsko od 90. let usilovalo rovněž o členství v NATO a v lednu 1994 se jako první stát z východní Evropy zapojil do programu Partnerství pro mír. Zahraniční politika směřovala k posílení regionální spolupráce zejména v černomořské oblasti a k přijetí opatření na ochranu práv menšin. Do NATO země vstoupila oficiálně v roce 2004, čímž prokázala identifikaci s tradičními hodnotami demokracie a snahou je bránit. Rumunsko se v rámci členství NATO participovalo na několika společných cvičeních a na balkánských misích. Nejdůležitějším cílem Rumunska bylo vytvořit speciální vztahy s USA za účelem zisku regulační role v černomořské oblasti.

V rámci členství v OBSE usiluje zahraniční politika Rumunska o posílení bezpečnostní role na Balkánu a zároveň plní úkoly v oblasti prevence konfliktů, udržování míru, bezpečnostního monitoringu nebo ochrany lidských práv a národnostních menšin

Co se týče Evropské unie, Rumunsko bylo jednou z prvních zemí z východní a střední Evropy, které navázalo diplomatické vztahy s ES, neboť roku 1970 byla podepsána smlouva umožňující zvýhodnění rumunských výrobků na jednotném evropském trhu, následována dohodou o dovozu průmyslových výrobků. Přestože začlenění do EU bylo prioritou všech rumunských vlád, stalo se Rumunskou součástí až po více než 10 letech. Právoplatným členem se stalo dne 1. ledna 2007. Rozšíření o Rumunsko a Bulharsko mělo vliv mimo jiné i na Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU (SZBP), neboť EU získala přístup k Černému moři. Mezi stěžejní cíle rumunské zahraniční politiky od té doby patří podpora Moldavska v jeho snaze o členství, vstup Rumunska do Schengenského prostoru a založení Strategie Evropské unie pro Podunají. Rumunsko se aktivně podílí na Evropské obranné a bezpečnostní politice. V rámci Evropské politiky sousedství je pozornost věnována na základě vydání Černomořské synergie v roce 2007, což je iniciativa s cílem posílení spolupráce v regionu, vytvoření partnerství v hlavních oblastech dodržování lidských práv, řízení migrace, zlepšení bezpečnosti, životního prostředí a regionální rozvoje a energie.

V současné době Rumunsko vytváří bezpečnostní politiku na základě Národní bezpečnostní doktríny odrážející koordinaci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, členství v NATO a národní zájmy státu. Mezi stěžejné témata patří:

- Prosazení rumunských národních zájmů v souladu s okolními zeměmi a partnerskými státy NATO a EU,
- účast na společných politikách bezpečnostních organizací a multilaterální dohod včetně podpory aktivního členství a dodržování práv a povinností,
- posílení Rumunska jako garanta bezpečnosti a stability s ohledem na případné konflikty v sousedních zemích,

- účast na mezinárodních vojenských misích pod vedením OSN na rozvoj demokracie a udržení míru.

V roce 2000 vznikl Společný krizový štáb uvádějící v soulad činnost ministerstva vnitra a obrany. Štáb přijímá s využitím integrovaného informačního systému nouzová opatření pro případ krizí.

19.3 ZÁVĚR

Po roce 1989 Rumunsko prokázalo snahu účastnit se regionálních iniciativ, které pro představovaly doplněk k evropské integraci a jsou přínosem pro stabilitu a bezpečnost regionu. Vztahy se sousedními zeměmi se zlepšily, neboť si Rumunsko již nenárokuje územní kompenzace a snaží se o bilaterální diplomacii. V budoucnu by se mělo Rumunsko zaměřit hlavně na stabilizaci ekonomické situace, přičemž největším problémem je stále zadluženost státu a nízký podíl zahraničních investic. Kladně lze hodnotit snahu rumunské zahraniční politiky o koordinaci s SZBP EU. V budoucnu se může zvýšit význam mezinárodního bezpečnostního partnerství, neboť s polohou na periferii Evropy mohou vznikat bezpečnostní rizika.

POUŽITÁ LITERATURA

- MATUŠTÍKOVÁ, R. (2011): *Vývoj rumunské zahraniční politiky s důrazem na evropskou integraci*, Brno
- STANKOV, D. (2005): *Zahraniční a bezpečnostní politika Rumunska*, in: Stýskalíková, V.; Smekal, H. a kol.: *Zahraniční politika Slovinska, Chorvatska, Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav
- *Rumunské ministerstvo zahraničních věcí* [cit. 2011-06-06]. Dostupné na: <<http://www.mae.ro/>>

20) RUMUNSKO – SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ

Bc. Lucia Kolláriková (GÚ PŘF MU)

20.1 ÚVOD

Takmer 22 miliónové Rumunsko, ktoré vzniklo spojením piatich historických zemí (Transylvánia, Valašsko, Moldávia, Dobruža a Banát), bolo nútené vytvoriť usporiadaný systém územného členenia, ktorý by adekvátne decentralizovalo (prerozdeľovalo) potreby verejnej správy. Etnicky nejednotné pôvodné zeme bolo potrebné centralizovane riadiť, pričom bolo nevyhnutné prihliadať na ich špecifiká. Prvé počiny v tomto smere sa uskutočnili už v 19. storočí, kedy sa po vzore Francúzskych departementov rozdelilo Rumunsko na župy (*județe*). Avšak nástupom socializmu došlo k opetovnému prerozdeleniu na rajóny podľa sovietskeho vzoru.

21.1 SPRÁVNE ČLENENIE

Rumunsko sa dnes skladá zo 41 žúp a hlavného mesta Bukurešť (nie je to priamo župa, ale mesto so zvláštnym štatútom, skladajúce sa zo 6 obvodov, každý obvod má vlastnú správu). Podľa členenia potrieb Eurostratu sú tieto jednotky ekvivalentné s jednotkami NUTS 3. Najčastejšie sú jednotky pomenované po významnej rieke alebo najväčšom meste. Ďalej sa v Rumunsku nachádza 103 miest, 211 miest mestského typu (vo vidieckych oblastiach) a 2827 komún (vo vidieckych oblastiach). Status mesta (*municipiu*) prináleží aj iným miestam, no neprináša im žiadne výhody. Nakoniec sa tu nachádza 13 092 vidieckych obcí, ktoré sú už však ďalej nedeliteľné.

21.2 HISTÓRIA

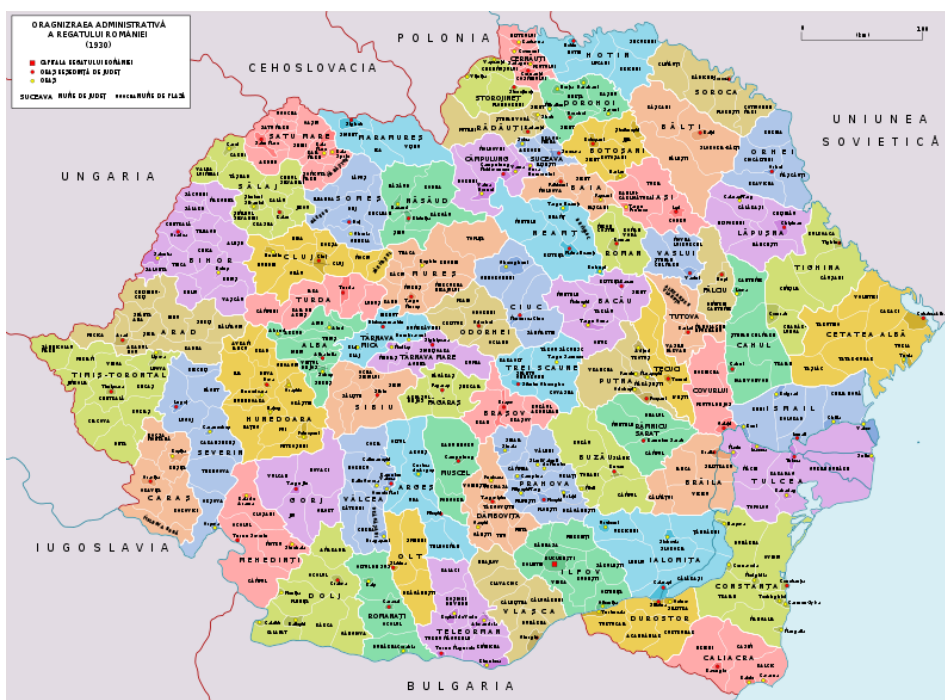
Prvé kroky, ktoré by sa z dnešného pohľadu dali hodnotiť ako začiatky samosprávy, pochádzajú z 15. storočia, kedy sa na Valašsku a Moldavsku o správne a administratívne fungovanie župy (*județ/ținut*) staral štátom poverený *pârcălab* (podľa vzoru Byzantskej ríše). Transylvánia, ako súčasť Maďarského kniežatstva, bola jednou zo „zemí“ pod správou kominála. Po úplnom zjednotení Rumunska v roku 1918 bol pre potreby štátnej správy zvolený systém podľa francúzskeho systému. Od roku 1864 pre každý *județ* existoval prefekt (zastupiteľ ministerstva vnútra), ktorý mal na starosti delegovanie miestnych autorít. Navyše do roku 1948 každý *județ* bol rozdelený na *plasă*, riadený prefektom.

V roku 1938 kráľ Karol II. ústavne vytvoril nové *ținuturi* („zeme“). Tieto zeme predstavovali medzistupeň medzi krajinou a kraji, pričom pôvodné hranice zostali nezmenené. Avšak po druhej svetovej vojne sa Rumunsko opäť vrátilo k *județ* až do roku 1947 (vtedy ich bolo 71). V dôsledku územných strát bolo nútené Rumunsko, ako Nemecký spojenec, byť odkázaný na ich správu.

Po vojne sa vlády ujala Komunistická strana, ktorá v roku 1950 zaviedla administratívne členenie územia po vzore Ruska. Krajina bola teda rozdelená na kraje a okresy. Avšak už v roku 1968 sa rozdelenie vrátilo do pôvodnej podoby (na delenie podľa *județ*), aj napriek novovytvoreným krajským hraniciam. V tejto približnej podobe sa rozdelenie žúp zachovalo dodnes (zmenil sa len ich počet z pôvodných 39 v roku 1968 na 41+1 v súčasnosti).

V roku 1981 SA bývalé župy *Ilfov* a *Ialomița* reorganizovali do dnešných *Giurgiu*, *Călărași*, *Ialomița* a *Ilfov* (tieto župy sa nachádzajú v blízkosti Bukurešti). Počas 90. rokov minulého storočia,

po dokončení administratívneho usporiadania, dochádza k prechodu od totalitného k demokratickému systému vlády a s tým spojená reorganizácia funkcií územných orgánov štátnej správy.

Obr. 51 71 krajín Rumunska medzi rokom 1925 a druhou svetovou vojnou.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Counties_of_Romania

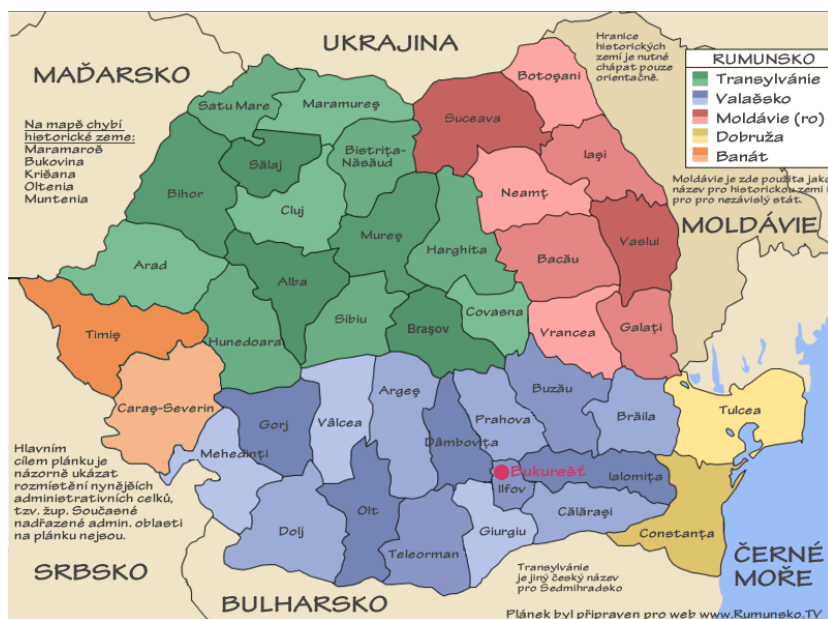
21.3 SÚČASNOSŤ

Podobne ako v iných Európskych krajinách, aj tu je politická moc delená na výkonnú, súdnu a zákonodárnu. Prefekti (vládou menovaní zastupitelia štátnej administratívy na úrovni žúp) má len výkonnú moc, no územné obvody rumunského súdneho systému sa prekrývajú s hranicami krajov, čím sa zjednodušuje práca štátnych orgánov.

Menovanie (samosprávnej) župnej rady (*Consiliu județean*), starostov a poslancov na krajskej úrovni sa deje po komunálnych voľbách. Od roku 2008 môže byť predseda župnej rady zvolený priamym hlasovaním.

Dnes sa Rumunsko skladá z 8. regiónov (rozvojové regióny), vytvorených v roku 1998, ako rizikové oblasti, v ktorých by sa mal koordinovať regionálny rozvoj v predstupnej fázy vstupu do EÚ. Tieto regióny zodpovedajú veľkostne pod NUTS 2 (s priemerným počtom obyvateľstva 2,8 milióna), aj keď zatiaľ nemajú administratívnu správu a legislatívne a správne ošetrovanie. Tieto administratívne jednotky sú využívané aj pre potreby Rumunskej národnej komisie štatistik (NCS) a na implementáciu európskych rozvojových fondov. Podľa núdzového nariadenia vlády č 75/2001 o fungovaní Národného inštitútu pre štatistiku, bolo vytvorených osem Generálnych riaditeľstiev pre regionálnu štatistiku (Severovýchod, Juhovýchod, Juh, juhozápad, západ, sever, západ, stred, a Bukurešti), a spolu s 34 krajskými riaditeľstvami pre štatistiku sa zameriavajú na rozvoj regionálnej štatistiky. Kritériá používané NCS pre vymedzenie regiónov sú: kombinácia zemepisnej polohy a homogenita založená na hustote obyvateľstva. Alternatívne historická mená regiónov sú tiež používané, ale stále neoficiálne.

V roku 2009 došlo k vytvoreniu 41 žúp, ktoré, ako už bolo spomínané možno zaradiť medzi jednotky NUTS 3. Rumunsko nemá v súčasnosti jednotky NUTS 4.

Obr. 52 41 žúp a zvláštne mesto Bukurešť s vyznačenými zemami

Zdroj: <http://rumunsko.tv/planky/regiony-rumunska-zupy.html>

21.4 ZÁVER

Od roku 2010 sa objavujú návrhy na administratívnu reštrukturalizáciu Rumunska a navrátenie jeho správneho usporiadania k tomu pred rokom 1950. Šlo by o spätné prerozdelenie žúp do krajov na základe ich spoločných historických, ekonomických a sociálnych predpokladov. Teda by došlo k vytvoreniu 4 – 6 makroregiónov (NUTS 1). V budúcnosti sa taktiež predpokladá doplnenie systému NUTS o jednotky NUTS 4 pre potreby štatistiky. V neposlednom rade sa hovorí o vyčlenenie národnostne nejednotných regiónov *Mureș*, *Harghita* a *Covasna* (s vysokým zastúpením maďarského obyvateľstva) a o potrebe ich zjednotenia pre vytvorenie samostatného NUTS 1.

POUŽITÁ LITERATURA

- *Administratívna mapa Rumunska* [cit. 2012-05-30]. Dostupné na:
<<http://rumunsko.tv/planky/regiony-rumunska-zupy.html>>
- *Countries of Romania* [cit. 2012-05-30]. Dostupné na:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Counties_of_Romania>
- *Geography, meteorology and environment* [cit. 2012-05-30]. Dostupné na:
<<http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap1.pdf>>
- *Romania Administrative Division* [cit. 2012-05-30]. Dostupné na:
<http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/romania/administrative_divisions.html>
- *Souhrnná teritoriální informace Rumunsko* [cit. 2012-05-30]. Dostupné na:
<<http://services.czechtrade.cz/pdf/sti/rumunsko-2011-10-01.pdf>>

21) DOPRAVA A DOPRAVNÍ SÍŤ V RUMUNSKU

Karolína Daňová (KGG PŘF UPOL)

21.1 ÚVOD

Rumunsko je, vzhledem ke své poloze, hlavní křižovatkou pro mezinárodní obchod v Evropě. Nicméně kvůli nedostatečným investicím, údržbě a opravám dopravní infrastruktura neodpovídá současným potřebám tržního hospodářství a zaostává za západní Evropou. Ovšem tyto podmínky se rychle zlepšují a země dohání standardy pro evropskou dopravní síť (a to zejména po vstupu do EU v roce 2007). Několik projektů bylo financováno z dotací programu ISPA, několik úvěrů získali od mezinárodních finančních institucí (Světová banka, MMF, atd.). Vláda také aktivně pracuje s externím financováním a s projekty PPP (public-private partnerships).

21.2 DOPRAVA A DOPRAVNÍ SÍŤ V RUMUNSKU

21.2.1 Silnice a automobilová doprava

Rumunská silniční síť je odhadována na 81 713 km, z toho 66 632 km zpevněných silnic a 15 081 km nezpevněných (2009). Silniční síť, která je mimo města a obce (tj. bez ulic a vesnických silnic) je asi 78.000 kilometrů dlouhá [1]. Počet automobilů v zemi stále narůstá a odhaduje se na 4,5 milionů (v roce 2004 pouze 3,2 milionů). Rychlý růst počtu silničních dopravních prostředků a nedostatečná příprava na vysoký provoz má na svědomí vysokou úmrtnost na rumunských silnicích. Rumunsko je zemí, kde na silnicích zemře nejvíce lidí z celé Evropské Unie. Již několik let probíhají v zemi programy na osvětu řidičů a dalších účastníků provozu.

Typy silnic

Veřejné silnice se v Rumunsku dělí podle důležitosti a stupně provozu na:

- dálnice,
- rychlostní silnice,
- národní silnice,
- okresní silnice,
- lokální/místní silnice.

Dálnice

Existují plány na vybudování 2 262,7 km dlouhého dálničního systému, skládající se z šesti hlavních dálnic a šesti obchvatů, v roce 2011 je 371,5 km dálnice postaveno a dalších 845 km dálnice se nachází v procesu výstavby. Výstavba rozsáhlé dálniční sítě je jednou z priorit vlády státu [1]. Dalších 434 km dálnic je naplánováno v časovém rozmezí 2013 – 2016. V současnosti je ve výstavbě dálnice A1, která je součástí koridoru Pan European IV. Ve výstavbě jsou rovněž části A3 – Autostrada Transilvania, což je největší dálniční projekt v Evropě s délkou 588 km od Bukurešti do Oradei (u maďarských hranic). Tento projekt má být dokončen v roce 2018. Další dálnice ve výstavbě: Cernavodă–Medgidia (19 km), Medgidia–Constanța (32 km) a část dálnice A2 (Autostrada Soarelui).

21.2.2 Železniční doprava

První železnice v Rumunském království byla otevřena v roce 1869 a spojovala Bukurešť a Giurgiu. První železnice na území současného Rumunského státu byla otevřena v roce 1854, mezi Oravița a Baziaș v Banátu. Od té doby byla železniční síť v Rumunsku výrazně rozšiřována, a nyní je rumunská železniční síť čtvrtou nejdelší v Evropě.

Železniční doprava je provozována na 11 077 km tratí, z nichž 20 % je dvoukolejných a 35,8 % je elektrifikováno. Tato síť je pokryta 1 070 železničními stanicemi. Železniční park má k dispozici 2027 dieselových a 1020 elektrických lokomotiv [8]. Železniční doprava zažila dramatický pokles v nákladní a osobní přepravě, která byla zaznamenána v roce 1989, a to hlavně kvůli poklesu HDP a silící konkurenci silniční dopravy [2]. Rumunsko je napojeno železnicí na všechny sousedící země, a to včetně Ukrajiny a Moldávie, které mají odlišný rozchod kolejí (1435 mm x 1520 mm) [3].

Železniční síť dříve spadala výlučně pod Căile Ferate Romane, státní železniční společnost (podobně jako České dráhy u nás), ale od roku 1998 řada soukromých společností zahájila činnost, a to v osobní i v nákladní dopravě: Regiotrans, Grup Feroviar Român, Servtrans, Transferoviar Grup, Unifertrans.

Metro

Bukurešť jako jediné město v Rumunsku má od roku 2009 podzemní železniční systém, zahrnující jak Bukurešťské metro tak i lehký železniční systém Regia Autonoma de Transport Bucuresti. Přestože stavba byla zahájena v roce 1941, kvůli geopolitickým faktorům bylo metro otevřeno až v roce 1979. Jedná se o nejlépe přístupný systém hromadné přepravy v Bukurešti, rovněž ve městě přepraví nejvíce cestujících (v roce 2010 to bylo 177,23 milionů – při průměru 485 tis. cestujících za den). Celková síť bukurešťského metra je 69,25 km dlouhá a má 51 stanic [5]. Pro porovnání: systém metra v Praze má délku téměř 60 km a má 57 stanic [4].

Do budoucnosti se uvažuje o zřízení metra v dalších velkých městech Rumunska, a to například v Cluj-Napoca a v Brašově.

21.2.3 Letecká doprava

Rumunsko má poměrně dobře vyvinutou leteckou infrastrukturu v porovnání s ostatními zeměmi východní Evropy. Rumunsko má 16 mezinárodních letišť, z nichž nejfrekventovanější jsou Mezinárodní letiště Henri Coandă a Mezinárodní letiště Aurel Vlaicu. Pět letišť má přistávací dráhu více jak 3000 metrů na délku a jsou zde schopny přistávat tzv. wide-body letadla. Do roku 2020 je plánováno uvést do provozu dalších 16 mezinárodních letišť. Rumunsko má asi 200 letových koridorů, srovnatelně jako jiné evropské země. Letecká doprava se v zemi zdvojnásobila za posledních 20 let. V létě roku 2010 rumunskou oblohu křížovalo až 150 letadel současně, což přineslo značné příjmy a iniciovalo další rozvoj letecké dopravy v zemi [7].

V Rumunsku provozuje leteckou dopravu několik společností. Státní provozovatel je společnost TAROM, soukromé společnosti provozující leteckou dopravu jsou například Romavia, Carpatair,

Blue Air, atd. V roce 2011 letecká způsob dopravy dosáhl 10,7 mil. přepravených cestujících, což je o 5,1 % více než předcházející rok [6].

Tab. 4 Největší letiště podle počtu přepravených v Rumunsku za rok 2011 (nad 100 tis. cestujících).

Pořadí	Letiště	Město	Počet přepravených/rok 2011
1.	Henri Coandă International Airport	Bukurešť	5 049 443
2.	Aurel Vlaicu International Airport	Bukurešť	2 397 990
3.	Traian Vuia International Airport	Temešvár	1 202 925
4.	Cluj-Napoca International Airport	Cluj-Napoca	1 004 927
5.	George Enescu International Airport	Bacău	240 767 *
6.	Transilvania Târgu Mureș Airport	Târgu Mureș	257 303
7.	Iași International Airport	Iași	184 225
8.	Sibiu International Airport	Sibiu	176 908

* údaj za rok 2010

21.2.4 Námořní doprava

Co se týká vodní dopravy, Rumunsko má předpoklady i pro námořní dopravu (Černé moře) tak i pro vnitrozemskou vodní dopravu (Dunaj). Celková délka splavných vod v Rumunsku je 1731 km; z toho 1 075 km na Dunaji, 524 km na sekundárních větvích Dunaje a 132 km na splavných kanálech. Tento způsob dopravy je v Rumunsku velmi využíván, zejména pro nákladní dopravu.

Pro námořní i vnitrozemskou vodní dopravu jsou důležité dobře vybavené přístavy, kterých je v zemi velké množství. Nejvýznamnější jsou Constanta, Mangalia, Midia, Sulina (Černé moře); Cernavoda, Agigea (Dunajsko-Černomořský kanál); Galati, Braila, Tulcea (Dunaj).

Kanál Dunaj-Černé moře je umělá vodní cesta, která propojuje Dunaj s Černým mořem po kratší trase, než přirozené koryto Dunaje. Při délce 64 km zkracuje trasu do přístavu Constanca o přibližně 400 km a usnadňuje rychlejší přístup lodím západoevropských zemí a Severního moře s kapacitou nad 1 500 tun [8].

Rumunsko má svoji námořní flotilu, která ovšem v posledním desetiletí zaznamenala dramatický pokles kapacity. V roce 1999 měla země 142 lodí (nosnost 1 000 a více hrubých tun), v roce 2007 měla už jen pouhých 19 lodí. Dalších 50 lodí je registrováno v cizích zemích [7].

21.2.5 Potrubní doprava

Rumunsko není příliš bohaté na nerostné suroviny, nicméně zemí putuje velké množství ropy a zemního plynu. Délka ropovodů je cca 2400 km, délka plynovodů v zemi je 3208 km (2006) [7].

21.3 ZÁVĚR

Úroveň dopravní infrastruktury v zemi je v porovnání s Evropskou unií poměrně zaostalá, ale v posledních pěti letech je zaznamenán nárůst investic zejména do pozemních komunikací. Vládou Rumunska je dlouhodobě podporována letecká doprava, která zejména v posledních 20 letech zažívá nebývalý rozmach. Tento pozitivní vývoj se snaží Rumunsko prodloužit a využít.

Naopak se mírně zhoršuje role železniční dopravy, kterou po několik desítek let nahrazuje silniční doprava; a to nejen nákladní doprava, ale i osobní doprava. Osobní přepravě zcela dominují osobní automobily. Největší pokles je možno sledovat u námořní dopravy, kde počet lodí dramaticky ubývá a stejně tak i objem přepravených nákladů.

POUŽITÁ LITERATURA

[1] CIA, *The World Factbook* [online], dostupný na WWW:

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>>

[2] CIA, *The World Factbook* [online], dostupný na WWW:

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2121.html?countryName=Romania&countryCode=ro®ionCode=eu&#ro>>

[3] *Eisenbahnspurweiten* [online], dostupný na WWW: <<http://www.eisenbahnspurweiten.de/>>

[4] *METROWEB* [online], dostupný na WWW: <<http://www.metroweb.cz/>>

[5] *METROREX* [online], dostupný na WWW: <http://www.metrorex.ro/map_p61-2>

[6] *Aviation News* [online], dostupný na WWW:

<http://www.aviationnews.us/articles.php?art_id=14631&start=1>

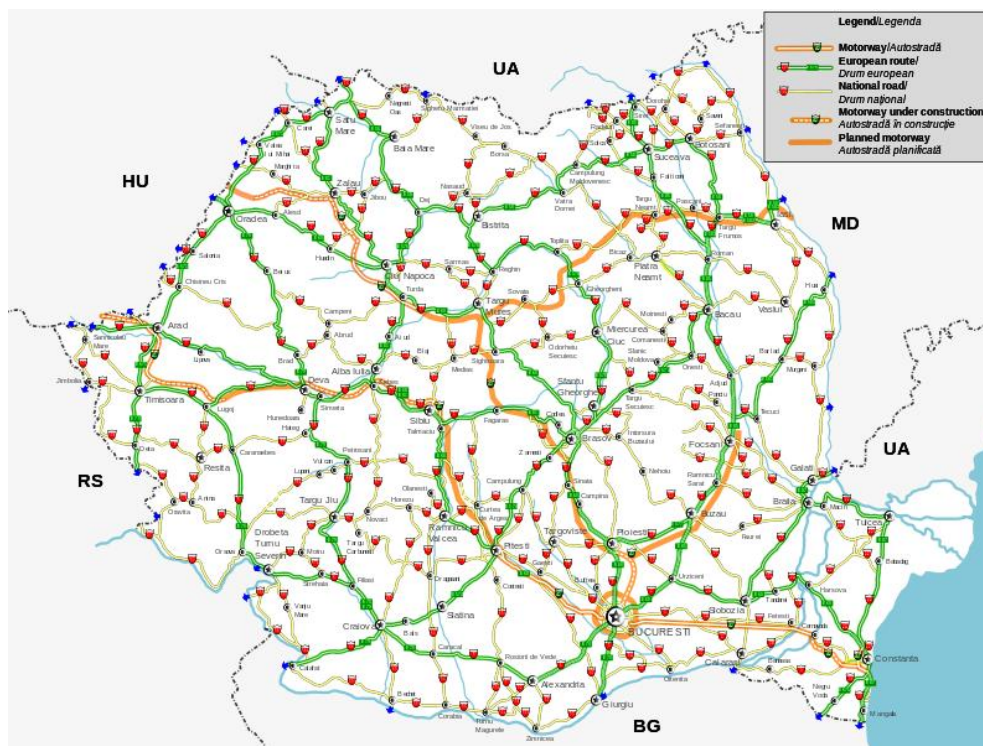
[7] *Wikipedie* [online], dostupný na WWW:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Transportation_in_Romania#Air_transport>

[8] *BuisnessInfo.cz* [online], dostupný na WWW:

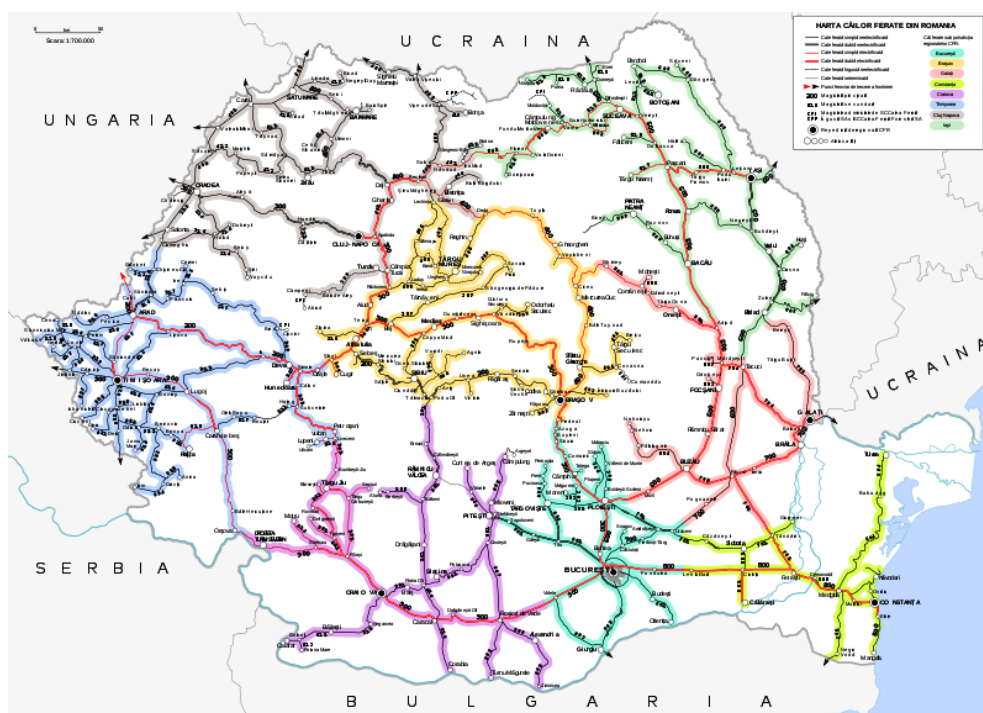
<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rumunsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000686/#sec7>>

Přílohy:

Obr. 53 Silniční síť v Rumunsku.

Zdroj: www.wikipedia.org

Obr. 54 Železniční síť v Rumunsku.

Zdroj: www.wikipedia.org

22) DUNAJ JAKO DOPRAVNÍ TEPNA I HRANICE

Tereza Pilchová (GÚ PŘF MU)

22.1 ÚVOD

Řeka Dunaj, pramenící v německém pohoří Schwarzvald, je se svými 2 857 km druhou nejdelší evropskou řekou. Díky tomu, že její tok směřuje ze západu na východ přes deset evropských států (někde tvoří státní hranici), je využívána pro lodní dopravu, především nákladní. Její potenciál je však utlumován konkurencí železniční a silniční dopravy.

Obr. 55 Turistická výletní loď na německé části Dunaje

Zdroj: <http://www.profimedia.cz/fotografie/nemecko-low-bavorsko-weltenburg-dunaj-prulom-trip-lod-turisty-bavorsko/0006839244/>

22.2 LODNÍ DOPRAVA VE VZTAHU K TRENDŮM LOGISTIKY

Soudobá logistika je z velké části založena na principu „Just in Time“. Tomuto přístupu nejlépe vyhovuje nákladní automobilová doprava, která vysokou variabilitou je schopna reagovat i na rozsáhlejší lokální problémy. Využívá zdaleka nejrozsáhlejší síť a je schopna bez potřeby překládky realizovat spojení mezi zdrojem a cílem. Na krátké vzdálenosti nemá v podstatě konkurenci. Velice dobrou perspektivu má doprava železniční, která je na střední a dlouhé vzdálenosti schopna konkurovat dopravě kamionové. Pokud by celá (nebo její podstatné části) síť AGTC dosahovala parametrů 120 km/hod, může být i z hlediska potřeby času výhodnější. Problémem železniční dopravy je, že většinou není, bez souvisejícího využití silniční dopravy, schopna realizovat celou cestu mezi zdrojem a cílem. Podstatná část logistických areálů (v ČR i jinde) nemá napojení na železniční síť, tyto vazby však lze zlepšit. Vodní doprava, i v zemích s velkým zastoupením tohoto segmentu, disponuje výrazně menším rozsahem sítě. Navíc přístup pro klienty je výrazně komplikovanější než u železnice. Principu „Just in Time“ ve své podstatě téměř nemůže vyhovět, neboť je ve srovnání s konkurenčními segmenty dopravy několikanásobně pomalejší. Uplatnění má zejména v dopravě

některých komodit s velkým rozsahem tonáže resp. objemu, bez nároků na rychlou přepravu. S transformací ekonomiky však objem takovéto přepravní vazby klesá, což je zřejmé zejména u nových zemí EU, kde je vzhledem k předchozímu zaostávání, tento trend poměrně silný. O výrazně nižší potřebnosti vnitrozemské vodní dopravy svědčí i rozsáhlé transformace „území“ dřívějších přístavních areálů na jiné funkční využití. Znamé jsou zejména příklady z Hamburku či Düsseldorfu a dalších západoevropských metropolí, ale i pražských přístavů Libně a Holešovic. V evropské ekonomice výrazně klesá podíl výrobních odvětví, která by mohla poptávat vyšší potřebu po vnitrozemské vodní přepravě. Cestou budoucnosti je zřejmě soustředění vodní přepravy na hlavní koridory, což se v podstatě děje. Řada vnitrozemských vodních cest již není využívána v hlavních logistických řetězcích a slouží převážně regionálním potřebám vč. turistiky (Körner, 2008).

Obr. 56 Historická fotografie Dunaj – Bratislava
Zdroj: <http://lodnidoprava.unas.cz/oldfoto-hist.htm>

22.3 KANÁL RÝN – MOHAN – DUNAJ

Průplav Rýn-Mohan-Dunaj spojuje řeky Mohan a Dunaj od Bamberku přes Norimberk až do Kelheimu. Tato splavná vodní cesta spojuje Severní moře s Černým mořem.

Stavba moderního průplavu přes evropské rozvodí mezi Bamberkem a Norimberkem byla zahájena v roce 1960, tato část byla uvedena do provozu v roce 1972, poslední úsek byl splavněn v roce 1992. Průplav je dlouhý 171 km a jeho 16 zdymadel pomáhá lodím překonat výškový rozdíl 175 metrů. Jedenáct z nich od Bamberku zvedá hladinu z úrovně 230,9 metrů do nejvyššího bodu o nadmořské výšce 406 metrů. Pět zdymadel v dunajské části snižuje hladinu na úroveň 336,2 metrů.

Průplav je trapézového průřezu, šířka při vodní hladině je 55 m, hloubka čtyři metry. Kanálem mohou plout plavidla o ponoru do 2,7 metru, maximálně 11,45 metru široké a 190 metrů dlouhé. Některé úseky průplavu jsou vedeny v nadzemním betonovém korytě na způsob akvaduktu. Betonových úseků je 5, ocelové vodní mosty jsou na trase 3. V průběhu toku je kanál přemostěn celkem 115 mosty, dálničními, silničními, železničními nebo lávkami pro pěší (www.d-o-l.cz).

Obr. 57 Mapa kanálu Mohan - Rýn – Dunaj

Zdroj: <http://zemepis.jergym.cz/foto/47/ipage00009.htm>

22.4 OCHRANA PŘÍRODY I PŘES HOSPODÁŘSKÉ VYUŽITÍ

Zatímco v minulosti hospodářské využití řek masivně ovlivňovalo životní podmínky mimořádně rozmanité flory a fauny, bere lodní doprava v poslední době silnější zřetel na ekologická kritéria. Zvláště dobrý příklad pro tento způsob myšlení je „Komplexní říční stavební projekt Dunaj východně od Vídně“. Touto iniciativou se na jedné straně zlepší splavnost Dunaje a tím i hospodárnost lodní nákladní dopravy, na druhé straně má být trvale stabilizována situace podzemních vod. Propojení vodstev a přestavba břehů zajistí Dunaji v Národním parku Dunajské nivy mezi Vídní a Bratislavou nadále volný tok (Centrope).

22.5 DUNAJ JAKO STÁTNÍ HRANICE

Ve starověku byl Dunaj severní hranicí Římského impéria, částí Limes Romanus. Na jeho toku končila civilizace, začínalo území barbarů. Je to řeka, podél níž se setkávají, střetávají a mísí různé národy. Ve všech deseti evropských zemích, kterými dnes Dunaj protéká, vede jeho korytem v některých místech hranice (Günter, 2011). Celkově na čtyřiceti procentech jeho toku. Tato skutečnost může vyvolávat mnoho různých problémů jako je domluva mezi státy ohledně právního režimu týkajícího se plavby, znečišťování řeky, financování atd.

Tab. 5 Hraniční státy podél toku Dunaje

HRANIČNÍ STÁTY	
PRAVÝ BŘEH ŘEKY	LEVÝ BŘEH ŘEKY
Rakousko	Německo
Rakousko	Slovensko
Maďarsko	Slovensko
Chorvatsko	Srbsko
Srbsko	Rumunsko
Bulharsko	Rumunsko
Rumunsko	Moldavsko
Rumunsko	Ukrajina

22.6 ZÁVĚR

Řeka Dunaj je jako dopravní tepna dosti významná, jak pro dopravu nákladní, tak osobní a to hlavně pro turistické účely. Její potenciál však není plně využit.

POUŽITÁ LITERATURA

- KÖRNER, M. (2008): *Středoevropské vnitrozemské vodní cesty a jejich geograficko ekonomické souvislosti*, in: Ekonomicko technická revue Doprava 1/2008 [cit. 2012-05-30]. Dostupné na: <<http://www.mdcr.cz/NR/rdonlyres/348E129E-E288-4E77-A6B8-44B125234C03/0/StedoevropskevnitrozemskevodnicestyD108.pdf>>
- Vodní koridor Dunaj – Odra – Labe [cit. 2012-05-30]. Dostupné na: <<http://www.d-o-l.cz/index.php/cs/podobneprojektysvet/pruplrynmohandun?26e583503c6f2e4eae52fa8ff1992c6=9028900df0a3d879e99a2c452050a4fc>>
- Centrope [cit. 2012-05-30]. Dostupné na: <<http://www.centrope.com/cz/newsletter-2-2010/water-street>>
- GÜNTHER, B. (2011): *Dunaj – tekutá hranice*, in: *SANQUIS č.94/2011* [cit. 2012-05-30]. Dostupné na: <<http://www.sanquis.cz/index2.php?linkID=art3811>>

23) NEROSTNÉ BOHATSTVÍ RUMUNSKA

Radim Fojtík (KGG PŘF UPOL)

23.1 ÚVOD

Těžba nerostných surovin v celé oblasti Balkánského poloostrova včetně Bulharska, Rumunska a dalších států má velmi dlouhou tradici dokumentovanou již v časech velkého Říma, kdy se stal tehdejší kraj Dacia (dnes Rumunsko) zdrojem základních a cenných kovů. A kovy jako zlato a další neželezné kovy se v novodobé historii staly atraktivní pro zahraniční investory. Škála těžených surovin v Rumunsku je velmi široká od těžby ropy, přes zemní plyn, uhlí, kovy atd.

23.2 NEROSTNÉ SUROVINY

Jak již bylo řečeno, Rumunsko je zemí velmi bohatou na nerostné bohatství, suroviny na bázi uhlovodíků jsou k nalezení prakticky na ploše dvou třetin celého Rumunska a počátky ropného průmyslu se v Rumunsku datují k 19. století, přesně k roku 1857, kdy v Rumunsku byla zahájena těžba ropy s roční produkcí 275 tun. Ložiska ropy se nacházejí především ve flyšových formacích na vnějším okruhu Karpat a napříč Subkarpatím. Planinová ložiska poblíž města Videle se začala využívat již během druhé světové války. Oblasti kolem města Bacau a Ploiesti jsou velmi známá svým rafinérským průmyslem a stala se součástí ropné produkce z Pitesti. Další ropná naleziště byla objevena v rumunském sektoru Černého moře v roce 1981. K těžbě ropy se od nepaměti váže také těžba zemního plynu, jehož velké zásoby jsou v nalezištích v Transylvánii, kde byla tato naleziště společně s nalezišti soli využita k chemickému průmyslu již ve 30. letech 20. století, vrcholu ropné produkce dosáhlo Rumunsko v 80. letech za Causecuovy vlády, v dnešní době vyprodukuje Rumunsko přibližně 5 milionů tun ropy za rok a 11 mld.m³ zemního plynu za rok. Pozice Rumunska je z hlediska těžby ropy ve světovém měřítku zanedbatelná, daleko více vzrůstá vliv Rumunska jako ropného zpracovatele v Evropě především pro uralskou ropu, která je dodávána z kaspické oblasti, dnešní kapacity zpracování dosahují cca 20 milionů tun ropy/rok, nejběžším ropným terminálem je terminál poblíž Constanty.

Uhlí v Rumunsku nedosahuje příliš velké kvality, ale jeho zásoby jsou poměrně velké, velké lignitové pole v údolí Motru v jihozápadní části země zásobuje uhlím dvě z největších elektráren, jež jsou umístěny v Rovinari a Turceni. Největší rezervy uhelných zdrojů má Rumunsko v zásobách břidlicového uhlí (tzv. bituminové uhlí), které je kvalitnější než lignit, ale méně kvalitní než antracit. Samotný antracit lze nalézt v nalezištích v Banátu a regionech Valaška.

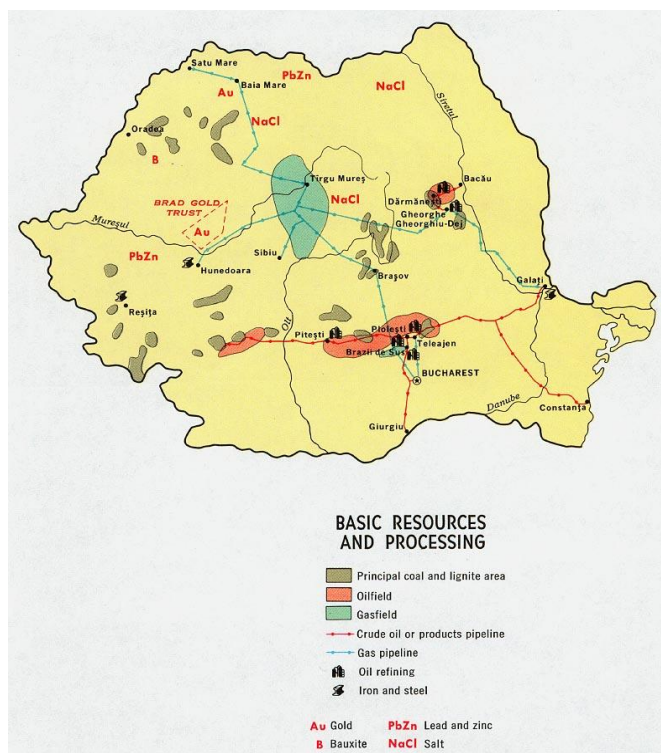
V Rumunsku je také k nalezení velké množství železných i neželezných a barevných kovů. Hlavní ložiska železné rudy jsou lokalizovány v jihovýchodní a jihozápadní Transylvánii, v Banátu a v Dobrudže. Mangan se těží v severní Transylvánii poblíž pramene řeky Bistrita a v Banátu. Naleziště chromové rudy a niklu jsou v blízkosti vodní nádrže Železná vrata podél řeky Dunaje. Naleziště zinku jsou v Maramuresi a v pohoří Apuseni, kde jsou zároveň ložiska zlata, stříbra a molybdenu. Těžba bauxitu je lokalizována na jihovýchodě oblasti města Oradea (Velký Varaždin). Poměrně velké naleziště soli jsou poblíž měst Slanic, Tirgu Ocna a Ocna Mures. Minerály obsahující síru, grafit a slídu jsou již v nalezištích jen ve velmi malém objemu.

23.3 ZEMNÍ PLYN A RUMUNSKÁ SOBĚSTAČNOST

Rumunsko ve svých vodách Černého moře našlo v únoru letošního roku obrovské zásoby zemního plynu. Tyto ložiska byly nalezeny necelých 200km od pobřeží a dle prvních odhadů a měření ukrývají přibližně 80 miliard m³ zemního plynu, přičemž některé zdroje hovoří až o 100 mld m³. Roční spotřeba této komodity v Rumunsku je přibližně 4x nižší. Rumunský prezident Traian Basescu se v tomto směru vyjádřil tak, že Rumunsko by se v brzké době mohlo stát nejen nezávislé na dovozu zemního plynu, ale zároveň by pro ně mohl být zemní plyn jako velmi dobrý zdroj příjmu. Těžba v nových nalezištích by mohla být zahájena v roce 2015 poté, co budou provedeny všechny testy například na seismickou aktivitu v oblasti apod. Oblast v níž byla právě tato ložiska objevena byla donedávna součástí sporu mezi Ukrajinou a Rumunskem, v roce 2009 tento spor vyřešil Mezinárodní soud v Haagu s výsledkem, že přes 70% území z celkových 12 000km² včetně ložisek zemního plynu bude náležet Rumunsku a zbylých necelých 30% Ukrajině.

23.4 ZÁVĚR

Rumunsko během své minulosti bylo vždy zdrojem velmi solidního množství nerostných surovin, ať už na bázi uhlovodíků nebo barevných či nebarevných kovů. V dnešní době se již neorientuje tolik na těžbu strategických surovin ale především jejich zpracování, nicméně nedávné průzkumy ložisek v Černém moři poukázaly na to, že Rumunsko se do budoucna může stát strategickým hráčem na poli těžby zemního plynu v Evropě, čas ukáže zda-li tomu tak opravdu bude či ne.

Obr. 58 Romanian basic resources and processing

Zdroj: lib.utexas.edu

POUŽITÁ LITERATURA

- Romania. Encyclopædia Britannica. [online] 2012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/508461/Romania/276014/Resources-and-power>
- Rumunsko si od nových ložisek zemního plynu slibuje energetickou nezávislost. EURACTIV. EurActiv.cz [online]. 2003-2012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/print-version/clanek/rumunsko-si-od-novych-lozisek-zemniho-plynu-slibuje-energetickou-nezavislost-009699>
- STEBLEZ, Walter G. The mineral industries of Bulgaria and Romania. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/2000/9408000.pdf>

24) ENERGETIKA RUMUNSKA

Jiří Burian (KGG PŘF UPOL)

Z hlediska energetiky v Rumunsku nyní funguje tzv. Energetická koncepce na léta 2007-2013, která byla počátkem září 2007 přijata pod názvem Energetická strategie Rumunska pro léta 2007-2020. Energetickou koncepci stanovuje a za energetickou politiku zodpovídá Ministerstvo hospodářství (ekonomiky) ve spolupráci s privatizační agenturou AVAS, která je v současnosti hlavním rumunským subjektem pověřeným vládou k privatizaci většiny společností ve vlastnictví státu.

Mezi hlavní úkoly rumunské energetické politiky patří začlenění do systému v rámci Evropy. Jedním z nejdůležitějších úkolů se stává zajištění energetické bezpečnosti (zvláště po plynové krizi mezi Ruskem a Ukrajinou v lednu 2009), což značí větší diverzifikace zdrojů, zvýšení skladovacích kapacit a zajištění spolehlivých tranzitních tras. Dalším úkolem je zvýšení konkurenceschopnosti energetiky, která musí být zajištěna pokračující (úplnou) liberalizací energetického trhu v Rumunsku.

Státní energetický systém, ještě nedávno představovaný podnikem CONEL, byl reorganizován na čtyři státní společnosti: Termoelectrica, Hidroelectrica, Transgaz a Electrica. Kromě toho ještě existuje státní společnost – Nuclearelectrica (atomová energie).

V roce 2009 bylo oznámeno vytvoření dvou národních energetických společností místo jednoho holdingu a jedné další společnosti. V lednu 2010 pak byla schválena jejich konečná podoba. Obě společnosti měly vzniknout k 1.1.2011, nicméně zatím se tak stále nestalo.

1) ELECTRA - první ze společností, má v sobě zahrnovat energetické komplexy v regionu Turceni, Rovinari a Craiova, dva bloky JE Cerna Voda (patřící společnosti Nuclearelectrica), Národní hnědouhelná společnost Oltenia (Societatea Nationala a Lignitului Oltenia) a dvě pobočky společnosti Hidroelectrica – elektrárny Valcea a Slatina.

2) HIDROENERGETICA - druhá společnost, se má skládat ze společností ELCEN (elektrárna Bukurešť), CTE Deva si Paroseni (patřící společnosti Termoelectrica), elektrárny Portile de Fier (Železná vrata) a zbytku poboček společnosti Hidroelectrica (elektrárny Sebes, Buzau, Targu Jiu, Caransebes, Hateg, Arges, Cluj, Bistrita, Sibiu), Národní černouhelné společnosti (Compania Nationala a Huilei) a Romgazu (teplená elektrárna v Iernutu).

3) ELECTRICA – která se nemá stát součástí žádné ze dvou výše uvedených společností.

Důležitým úkolem je také pokrok v oblasti energetické účinnosti, podpora obnovitelným zdrojům energie, pokračování procesu modernizace rozvodné sítě, zvýšení stupně propojení se zeměmi EU a okolí Černého moře (využití strategické polohy Rumunska z hlediska distribuce). Počítá se rovněž s podporou využití biopaliv, bioplynu a geotermální energie. Pokračování v podpoře alternativních paliv tak, v roce 2015 tvořily 35% a v roce 2020 až 38% produkce elektrické energie. Důležitá bude i snaha o realizaci projektů souvisejících s propojením tranzitních tras a to zejména projekty AGRI (zkapalněný plyn) a NABUCCO (tranzit plynu z Kaspického moře do západní Evropy). Také snaha o zvýšení významu uhlí jako strategického energetického zdroje skrze

modernizaci a zvýšení účinnosti stávajících a též nově budovaných výrobních kapacit. Snížení energetické náročnosti do roku 2008 o 2,5 - 3% oproti roku 2001, atd.

24.1 HLAVNÍ ZDROJE ENERGIE V RUMUNSKU

24.1.1 Jaderná energetika

Výrobu jaderné energie představuje v Rumunsku jaderná elektrárna Cerna Voda. Zde jsou v provozu dva bloky, každý o výkonu 700 MW. JE Cerna Voda je provozována společností NUCLEARELECTRICA. V energetické strategii pro léta 2007-2020 se objevila myšlenka výstavby dalších dvou bloků JE Cerna Voda.

Za účelem realizace a provozování 3. a 4. bloku JE Cerna Voda koncem srpna 2009 vznikla společnost EnergoNuclear, ve které má 51%-ní podíl podnik NUCLEARELECTRICA a o zbývajících 49% se dělí šest zahraničních investorů takto: ArcelorMittal (6,2%), ČEZ (9,15%), GDF SUEZ (9,15%), ENEL (9,15%), Iberdrola (6,2%) a RWE Power (9,15%). Předpokládané datum dokončení bloků je rok 2016. Koncem roku 2010 ale ČEZ ze společnosti EnergoNuclear vystoupil a počátkem roku 2011 vystoupili i další tři investoři. Rumunská vláda nyní hledá nové zájemce.

24.1.2 Plynárenství

V roce 2006 byla spotřeba zemního plynu v Rumunsku přibližně 17,8 mld. m³, z čehož na domácí produkci připadlo 69% a na import 31%. V roce 2008 došlo určitému snížení na 15,5 mld. m³ a v roce 2009 se odhaduje další snížení, a sice na 12 mld. m³. V dlouhodobém horizontu bude ale spotřeba zemního plynu stoupat a závislost Rumunska na vnějších zdrojích se bude zvyšovat.

Rumunsko usiluje o zvýšení svých skladovacích kapacit. Cílem je rozšířit kapacity na 2,8 mil. tun, což představuje zásobu asi na 67 dní.

V oblasti plynárenství je rozhodujícím prvkem státní společnost ROMGAZ, jejíž část DistriGaz byla již zprivatizována. Úplná liberalizace trhu nastala 1. 7. 2007 pro domácnosti a 1. 1. 2007 pro velkoodběratele. S privatizací státní společnosti ROMGAZ vláda nespěchá. Rumunsko má zájem snížit závislost na dodávkách ruského plynu (asi 32% spotřeby), podporuje projekt Nabucco (450 km po rumunském území) a výstavbu plynovodu Arad - Szeged, kde rumunská strana realizuje 37 km (60%).

24.1.3 Ropa

Ropný průmysl tvoří páteř rumunského hospodářství a hlavním hráčem na něm je společnost PETROM, kde nadpoloviční podíl zprivatizoval rakouský OMV za zhruba 150 mil. EUR. Společnost ovládá 40% trhu s pohonnými hmotami, denně zpracovává přes 220.000 barelů ropy (2x víc než OMV), kapacita rafinerií je cca. 8 mil. tun/rok, má necelých 58.000 zaměstnanců. Druhým subjektem na rumunském trhu je ROMPETROL, který donedávna většinou patřil rumunskému podnikateli (Dinu Patriciu). Nicméně i tento podnik je dnes v rukou zahraničního investora a sice kazašské státní společnosti KazMunaiGaz. Dalšími společnostmi na trhu jsou MOL (koupil v roce síť čerpacích stanic Shell), LUKOIL, ARAL, AGIP a ESSO.

24.1.4 Uhlí

V Rumunsku je několik jednotek, které používají technologie zpracovávající uhlí. Tyto jednotky jsou několik let v prioritách energetické koncepce vlády, ale zatím je zamýšlený proces jejich restrukturalizace posouván. Jde se o energetický komplex TURCENI (elektrocentrála Turceni a doly Jilt a Dragotseti), energetický komplex ROVINARI (elektrocentrála Rovinari a doly Rovinari) a energetický komplex CRAIOVA (elektrocentrála Craiova II a elektrocentrály Isalnita a Ruget-Secui).

Podle oficiálních zdrojů jsou zásoby černého uhlí zhruba 721 mil. tun, hnědého uhlí 65 mil. tun a lignitu 3.400 mil. tun.

24.1.5 Vodní energie a alternativní zdroje

Vodní elektrárny pokrývají až 30% celkové spotřeby elektrické energie v Rumunsku. Vodní elektrárny má nestarosti státní podnik Hidroelectrica S. A. Činných je 326 jednotek s celkovou kapacitou 6335,32 MW, z toho jsou čerpací stanice 91,5 MW a elektrárny do 10 MW 244,54 MW. Roční průměrná produkce představuje zhruba 17308 GWh.

Od roku 2005 probíhá postupná privatizace celkem 217 malých vodních elektráren, kterých se zúčastňují i české firmy. Potenciál hydroenergetiky se odhaduje na 36 TWh/rok u ostatních obnovitelných zdrojů je to biomasa cca. 7.594 tisíc TOE/rok, solárně-termálních energie 1.434 tisíc TOE/rok, fotovoltaická energie 1.200 GWh/rok, větrná energie 8 TWh/rok a geotermální energie 167 TOE/rok.

Na celkové výrobě se podílejí tyto vodní elektrárny - Ramnicu Valcea - 1 550 MW, Portile de Fier - 1 320 MW, Bistrita - 635,51 MW, Cluj - 592,0 MW, Curtea de Arges - 520,06 MW, Hateg - 487,47 MW, Sebes - 346,25 MW, Targu Jiu - 192,85 MW, Caransebes - 148,26 MW, Buzau - 76,95 MW.

Pozornost investorů v Rumunsku nejvíce přitahují větrné elektrárny. Zvláště oblast Dobrudža v JV Rumunsku má v tomto směru nejvhodnější podmínky a proto většina investic směřuje právě tam. V srpnu 2008 ČEZ zakoupil projekt na stavbu větrných elektráren. V první fázi šlo o instalovaný výkon 345 MW a po dokončení druhé fáze o 600 MW. Je to největší projekt tohoto druhu v Evropě. Uvedení první části do provozu proběhlo v červnu 2010. Druhá část projektu nebyla z důvodu obstrukcí místní a župních úřadů zahájena.

Co se týče podpory alternativních zdrojů energie ze strany státu, v Rumunsku existuje systém pobídek ve formě „zelených certifikátů“, které mají za úkol motivovat a rozšiřovat tzv. „zelenou energii“.

24.1.6 Účast českých firem v rumunské energetice

V energetickém sektoru působí v Rumunsku celá řada českých firem. Jako hlavní úspěch je nutné zmínit privatizaci (převzetí 51% podílu) distribuční společnosti ELECTRICA OLTENIA českou firmou ČEZ. (cca. 165 mil. EUR). V průběhu roku 2009 dokoupil ČEZ zbývající podíly a stal se stoprocentním vlastníkem skupiny společností ČEZ v Rumunsku. ČEZ koncem roku 2010 koupil společnost provozující 4 malé vodní elektrárny.

Dalším investorem (distribuce plynu) je společnost PPF Investments, která v roce 2007 koupila většinový podíl ve společnosti Gaz Sud.

Mezi další české podniky patří zejména Škoda Plzeň, Škoda Trading, Modřanská Potrubní, První brněnská strojírna (PBS), ČKD Blansko, ČKD Blansko Engineering, ŠkodaExport, Hydroprojekt a další.

Pozn. Současný stav mnoha rumunských energetických komplexů vyžaduje velké investice v řádech desítek milionů Euro, protože se Rumunsko při vstupu do EU zavázalo splnit evropské environmentální normy a tyto komplexy je zdaleka nesplňují (reálně hrozí jejich uzavření).

25) ZAHRANIČNÍ INVESTICE V RUMUNSKU

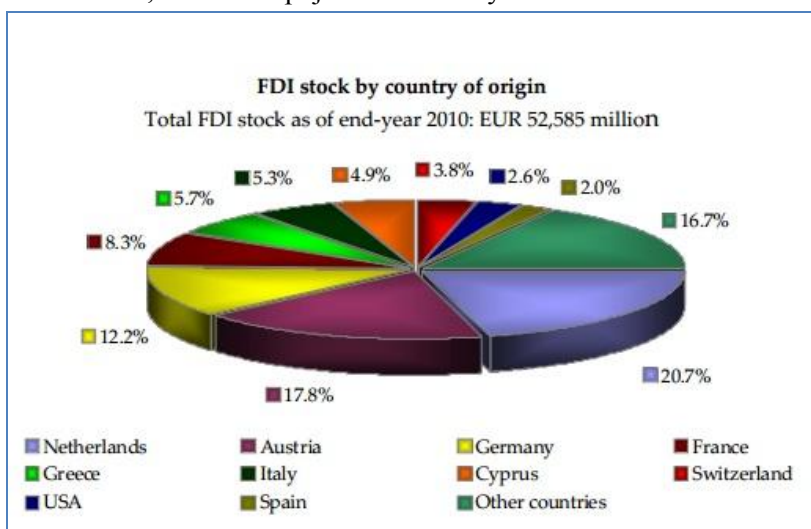
Kristýna Lyžbická (KG PŘF UPOL)

25.1 ÚVOD

Z důvodu svého postavení na Balkáně, pozitivního vývoje některých makroekonomických ukazatelů a hlavně díky zlepšení podnikatelského prostředí a celkového významu představuje Rumunsko perspektivní trh jak pro obchodníky a podnikatele, tak zejména pro investory. Velký podíl na zvětšení této důležitosti mělo začlenění do Severoatlantické aliance (NATO) v roce 2004 a zvláště členství v Evropské unii (EU) od roku 2007. Změna těchto podmínek, levná pracovní síla a přírodní zdroje nalákaly do Rumunska řadu investorů hlavně z Itálie a Německa.

25.2 INVESTICE V RUMUNSKU

Zatímco mnohé státy střední a východní Evropy těžily z přílivu přímých zahraničních investic (PZI) již od 90. let, o Rumunsko začali investoři mít zájem až v posledních několika letech. Pro přilákání investorů byla zřízena agentura ARIS, která je obdobou českého Czechinvestu. Investoři z Nizozemí, Francie, Německa, Řecka a také z Itálie mají největší podíl na těchto přímých zahraničních investicích. Čeští investoři se nacházejí zhruba na 15. – 20. místě. Zhruba 45 % těchto investic přísluší zpracovatelskému průmyslu, na obchod připadá 15 % a 11 % na zprostředkovatelské, finanční a pojišťovací služby.

Obr. 59 Podíly jednotlivých zemí na přímých zahraničních investicích v roce 2010
(Zdroj: Romania Trade & Invest: Foreign direct investment)

Rumunsko diferencuje od ostatních členských států EU relativně nízká otevřenost ekonomiky. Podíl zahraničního obchodu na Hrubém domácím produktu (HDP) dosahoval v roce 2008 jen 62,6 %. Podíl exportu na HDP měl hodnotu pouze 24,6 %. To je také jedna z příčin, proč Rumunsko zaostává za jinými členskými státy v regionu jako např. Bulharskem, Českou republikou, Maďarskem, Polskem nebo Slovenskem.

Vyššího objemu v PZI dosáhlo Rumunsko až v roce 2004. V roce vstupu Rumunska do

Evropské unie byl příliv přímých zahraničních investic o 19 % menší než v roce 2006. Následující rok se však situace zlepšila a objem PZI do země se zvýšil téměř o třetinu na 9,3 mld. EUR (Tab. 1). V roce 2009 se však plně projevil dopad světové hospodářské krize a příliv investic se oproti roku 2008 propadl o 61,9 %. Přesto byl rozsah PZI vyšší než se původně očekávalo. Mezi významné investory roku 2009 patřily společnosti CEZ Group nebo Ford. V roce 2010 pokles pokračovaly. Objem přímých zahraničních investic činil pouze 2,437 mld. EUR a podíl na HDP byl pouhé 2 %.

Tab. 6 Příliv PZI do Rumunska v letech 2007 - 2010

Rok	2007	2008	2009	2010
PZI (v mil. EUR)	7047	9308	3550	2437
PZI (v % HDP)	5,6	6,7	3	2

Zdroj: Institutul National de Statistica

V roce 2011 se rumunská ekonomika postupně vzpamatovávala. A na počátku roku 2012 se PZI opět zvyšují až na 4014 mil. EUR. Hlavním tahounem ekonomiky tohoto roku bylo zemědělství a průmysl. V Rumunsku nastoupil za posledních 10 let boom sektoru retailu, hypermarketů a supermarketů, logistických center a také kancelářských budov. Největší zdroj PZI firma Nokia opustila Rumunsko na konci roku 2011. Hlavní brzdou dalšího rozvoje Rumunska je především neexistence dostačující silniční sítě.

Členství Rumunska v Evropské unii mírně ovlivnilo i jeho geografickou orientaci zahraničního obchodu a také díky tomu vzrostl podíl obchodu v rámci EU. Rumunsko dostalo na období 2007-2013 celkem přibližně 10 mld. EURO od fondů Evropské unie, určených hlavně na rozvoj zemědělství, infrastruktury, venkova a celkové regionální politiky. Podíl Evropské unie na rumunském exportu vzrostl o 23,2 % na 72 % celkového podílu vývozu. Mezi nejvýznamnější obchodní komodity patří stroje a zařízení, automobily, textil a také suroviny. Se vstupem Rumunska do EU došlo především ke zlepšení ochrany investic, k růstu transparentnosti prostředí a k zjednodušení získávání úředních povolení (jedná se o tzv. „one-step-one“ zákon, dle kterého stačí investorovi navštívit jedno centrální místo, na kterém získá všechna povolení). Díky těmto změnám se Rumunsko dostalo mezi investičně nejatraktivnější země.

25.3 SPECIFIKA RUMUNSKÉHO TRHU

Specifika rumunského prostředí a nutnost větší opatrnosti se odráží i ve způsobech pronikání na trh, proto většina firem vstupujících na rumunský trh nejprve využívá služeb rumunských obchodních a distribučních zástupců nebo svých českých či rumunských zástupců v zastupitelských kancelářích, a teprve pak si vytváří vlastní pobočky nebo vlastní firmy.

Tab. 7 Přehled nejvýznamnějších zahraničních firem v Rumunsku v roce 2011

No.	COMPANY	COUNTRY OF ORIGIN	LOCATION	INDUSTRIAL SECTOR	INVESTMENT VALUE -€ Million	NO. OF JOBS	INVESTMENT IMPLEMENTATION PERIOD
1	RENAULT TECHNOLOGIE	France	Titu-DB	Automotive	450	3000	2007-2010
2	GRAELLS & LLONCH	Spain	Prejmer Brasov	Industrial Parc	300	1000	2005-2007
3	RENAULT MECHANIQUE	France	Pitesti	Automotive	226	650	2005-2008
4	EGGER	Austria	Suceava	Wood processing	210	700	2005-2008
5	PIRELLI	Italy	Slatina	Automotive	190	1250	2006-2007
6	INA SCHAEFFLER	Germany	Brasov	Fine mechanic	180	1200	2004-2006
7	HOLZINDUSTRIE SCHWEIGHOFER	Austria	Suceava	Wood processing	170	500	2005-2008
8	SAINT-GOBAIN	France	Calarasi	Float glass production	120	200	2004-2007
9	CALSONIC KANSEI	Japan	Ploiesti	Automotive	120	1050	2006 - 2008
10	DELPHI DIESEL	USA	Iasi	Automotive	140	1800	2007-2011
11	LUFKIN INDUSTRIES	USA	Ploiesti	Mechanics	100	300	2010-2012
12	PRIOR FOODS (MARTIFER)	Portugal	Lehliu Gara Calarasi	BIO-DIESEL production	93	120	2009-2011
13	PROCTER & GAMBLE	USA	Ploiesti	FMCG	70	300	2009-2010
14	HONEYWELL FRICTION	USA	Ploiesti	Automotive	58,7	300	2011-2013
15	OLYMPUS DAIRY	Greece	Halchiu Brasov	Food industry	55	80	2008-2011

Zdroj: Romania Trade & Invest

25.4 ČESKÉ INVESTICE V RUMUNSKU

Výhodu pro české podnikatele a investory představuje poměrně dobré jméno České republiky, českých výrobků a dobrá znalost místního trhu. Mezi další základní možnosti vstupu na rumunský trh a navázání kontaktů s tamními firmami patří účast na veletrzích či na veřejných zakázkách. Zájem českých firem o rumunský trh vzrostl především v posledních pěti letech, neboť orientace českých firem pouze na západní trhy se jevila jako nedostatečná a naopak trhy jihovýchodní Evropy jsou pro expanzi velmi atraktivní (přes jistá specifika a trvající vyšší rizika daná především nižší zralostí a průhledností podnikatelského prostředí a projevy korupce). Od roku 2006 k stávajícím investorům jako ČEZ, ZENTIVA, HAMÉ a HOBAS přibývali postupně další jako např. PPF Investments nebo OTK Group. Na rumunské trhy pronikaly i české developerské firmy (EMC, Syner, CTP Investment) a mezi perspektivní se řadí i takové služby v oblasti životního prostředí (Dekanta). K prosinci 2010 bylo podle údajů rumunského obchodního rejstříku v RO registrováno 439 firem se 100%-ní nebo alespoň částečnou českou účastí. Celkově na rumunském trhu působí okolo 500 českých firem. Mezi nejvýznamnější patří ČEZ a další jako společnosti jako HAMÉ, HOBAS, GAZ SUD. Většinou firmy působí v roli subdovatele nebo se jedná o nákup či prodej zboží a služeb. V roce 2011 obrat vzájemné obchodní výměny měl hodnotu 51,43 mld. Kč a tedy narostl o 11%. V Rumunsku jsou velice populární automobily Škoda, zejména pak model Octavia, který byl v roce 2011 nejprodávanějším zahraničním automobilem v Rumunsku.

25.5 ZÁVĚR

Přiliv zahraničních investic do země je velmi diferencovaný a nerovnoměrný jak strukturálně tak také teritoriálně a brzdí celkový rozvoj hospodářství. Negativně se v něm odráží nerovnoměrně rozvinutá infrastruktura a s tím související rozdíly v regionech a také stále poměrně drahé a hůře dostupné úvěry. Přiliv investic brzdí i v některých státech nedobrý image této země a pokles PZI ovlivněné celosvětovou krizí. Velký krok kupředu učinilo Rumunsko díky vstupu do Evropské unie, což mělo za následek zlepšení podnikatelského prostředí. Perspektivní příležitosti se nacházejí hlavně v oblasti energetiky (jedná o příležitosti týkající se přestavby a výstavby tepelných a vodních elektráren), strojírenství (oblast automobilového průmyslu, hutnictví a potravinářství), dopravní infrastruktury a ekologie (čističky a likvidace ekologických odpadů). V případě dopravní infrastruktury se jedná o obnovu a modernizaci dopravní sítě ve městech (MHD) a výstavbu evropských koridorů, které budou financovány s podporou fondů EU. Další vhodné oblasti pro podnikání v Rumunsku představuje stavební, textilní a oděvní průmysl, zemědělství a potravinářský průmysl. Také odborná a komerční poradenská činnost související s poskytováním zkušeností českých subjektů s čerpáním fondů z EU přináší další příležitosti.

POUŽITÁ LITERATURA

- Ďurnek, V.: Srovnání investičního prostředí Bulharska a Rumunska. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická, Praha 2008. 40 s.
- Kačmařík, L.: Bulharsko a Rumunsko: Ekonomický dopad vstupu do Evropské unie a vliv světové finanční krize. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická, Praha 2009, 114 s.
- Karpová, E.: Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize. In: Současná Evropa. Vysoká škola ekonomická, Praha 2010. Str. 85 – 107. Dostupné z WWW: <<http://ces.vse.cz/wp-content/karpova.pdf>>
- Pečivová, J.: Vývoj ekonomik Bulharska a Rumunska od vstupu do Evropské unie do roku 2010. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická, Praha 2011. 42 s.
- Zilvarová, Z.: Podnikatelské prostředí, obchodní zvyklosti a kulturní specifika Rumunska. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická, Praha 2007. 61 s.
- Institutul National de Statistica [online]. c1998-2012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.insse.ro/cms/rw/pages/anuarstatistic2010.en.do>>
- Rumunsko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR [online]. 2012 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/rumunsko/1000686/>>
- Rumunský šálek čaje. EUROSOP [on-line]. 23.2. 2012 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/44/20375/clanek/rumunsky-salek-cape/>>
- Projects in Romania. Romania Trade & Invest [on-line]. 2011 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.romtradeinvest.ro/investitii/en%20invest/lista%20proiecte/List%20of%20success%20projects%20in%20Romania%20as%20October%202011%20vf.pdf>>
- Foreign direct investment. Romania Trade & Invest [on-line]. 2011 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z WWW: <http://www.romtradeinvest.ro/comert/en%20comert/romania_infobusiness/Romania%20Infobusiness%20-%20Foreign%20Direct%20Investment%2015martie12.pdf>

26) HYDROELEKTRÁRNA ŽELEZNÁ VRATA

Iva Vajšarová (KGG PŘF UPOL)

26.1 ÚVOD

Hydroelektrárna Železná vrata se nachází na řece Dunaji na západě Jižních Karpat, kde spolu se stejnojmennou přehradou tvoří hranici mezi Rumunskem a Srbskem. Pojmenování Železná vrata slouží také tedy jako název pro přehradu, vodní nádrž ale i soutěsku na konci středního toku Dunaje. Rumunský překlad zní Porțile de Fier.

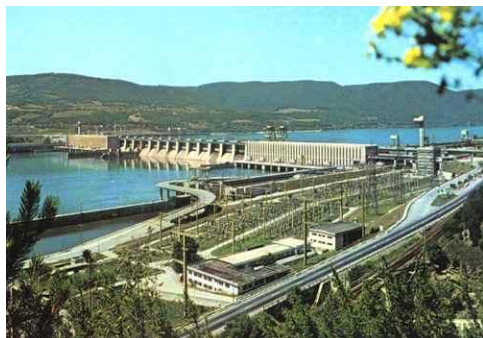
26.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

Přehrada, na které byla vybudována hydroelektrárna, byla postavena v letech 1964 – 1972 a při její výstavbě byla zatopena dolní část obce Orșova, která byla bydlištěm 241 Čechů, kteří tvořili cca 2% obyvatel. Železná vrata jsou největší vodní nádrž Rumunska a zároveň je součástí stejnojmenného Národního parku. Její objem dosahuje 2,2 miliardy m³. Lodní dopravu zajišťují průplavy, které jsou součástí této přehrady. Výška přehrady dosahuje 63 m a délky 1200 m a je na ní hydroelektrárna I. jejíž kapacita je 2100 MW a je největší na Dunaji a patří také k největším v Evropě. V druhé menší a mladší hrázi byla vybudována hydroelektrárna II. o výkonu 600 MW. Po dokončení obou vodních elektráren byla zvednuta hladina Dunaje až o 33 m.

26.2.1 Zajímavosti

V dubnu 2006 povodeň na Dunaji ohrozila přehradu Železná vrata, kdy bylo evakuováno 8 srbských obcí kvůli možnému protržení hrází, ke kterému naštěstí nedošlo.

Obrovská přehrada Železná vrata brání rybám v třecí migraci, což ohrožuje početnost druhů. Hlavním takto ohroženým druhem je mořská ryba Vyza velká, která před výstavbou této přehrady pronikala hluboko do Dunaje dokonce až do jeho rakouské části.

Obr. 60,61 Hydroelektrárna na přehradě Železná vrata

Obr. 62 Dunaj v soutěsce Železná vrata

Obr. 63 Vyza velká

26.3 ZÁVĚR

Hydroelektrárna Železná vrata se stala důležitou součástí rumunské a srbské energetiky. Samotná vodní nádrž je zasazena na území Národního parku, kde si tok Dunaje prorazil svou cestu obrovskou soutěskou, která je obklopena čistou přírodou.

POUŽITÁ LITERATURA

- Dunaj. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Dunaj>
- Železná vrata. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/zelezna-vrata>
- Železná vrata. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://tripio.cz/evropa/romania/atrakce/zelezna-vrata>
- Železná vrata. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDlezn%C3%A1_vrata
- Dunaj v Srbsku ohrožuje přehradu Železná vrata. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/82728-dunaj-v-srbsku-ohrozuje-prehradu-zelezna-vrata.html>
- Vyza velká. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyza_velk%C3%A1

27) NÁRODNÍ PARK PORTILE DE FIER (ŽELEZNÁ VRATA)

Tereza Havlíková (KGG PŘF UPOL)

Národní park Železná vrata (rumunsky Portile de Fier, srbsky Djerdap) je největším chráněným územím v Rumunsku a představuje také největší chráněnou oblast s největší etnickou rozmanitostí: Rumuni, Srbové, Češi, Romové, Maďaři, Němci, atd. Najdeme jej v jihozápadní části země při hranici se Srbskem, což je jižní cíp rumunského Banátu. Jižní hranici parku tvoří řeka Dunaj, jehož koryto zároveň tvoří státní hranici. Dunaj zde prochází okrajem vápencových Jižních Karpat, ve kterém vytvořil na konci třetihor mohutný průlom – Dunajský průlom (Gherdapuri), který je svou délkou 144 km považován za nejdelší v Evropě. Kaňon je dnes do výšky 32 m v délce kolem 150 km vyplněn vodami vodní nádrže Železná vrata. Park zahrnuje strmé dunajské břehy a pokračuje dále do vnitrozemí. Důvodem vyhlášení parku bylo přispět k zachování zdejší krajiny a biodiverzity a také k ochraně etnického a kulturního dědictví.

Dunajský průlom je tvořen unikátní soustavou soutěsek, které střídají širší úseky řeky. V místech nazvaných Velká a Malá Kazaňská soutěska (Cazanele Mari a Mici) je Dunaj nejužší (130 – 150 m) a nejhlubší, toto místo je nejhlubším místem na celém toku Dunaje (82 m) a dno soutěsky se nachází pod úrovní Černého moře. Řeka zde bývala plná peřejí a obtížně splavných úseků, což vyřešila a nenávratně ztratila přehrada Železná vrata, kterou zde jako Rumunsko-Jugoslávský projekt vybudovali v letech 1964-1971. Na pravém břehu Dunaje vznikl hned v roce 1974 srbský Národní park Djerdap (NP Železná vrata) a v dnešní době spolu parky spolupracují.

Národní park Železná vrata byl vyhlášen v roce 2000, zaujímá rozlohu 115 655 ha a patří do V. kategorie podle IUCN. Východní hranicí parku je vesnice Guru Vaili u hráze přehrady, od které se táhne přes 100 km proti proudu Dunaje až k městečku Bazias při soutoku s řekou Nerou. Zdejší soutěsky bývaly v minulosti strategickými pozicemi a dnes jsou významnou biogeografickou hranicí na styku Panonské pánve a Dolnodunajské nížiny. Na území parku je označeno dvacet maloplošných rezervací, ve kterých jsou předmětem zvláštní ochrany živočichové, především ptáci, rostliny, geologické, především vápencové tvary a paleontologické lokality. Byly zde vyhlášeny také dvě evropsky významné lokality zařazené do soustavy chráněných území NATURA 2000. Údolí Dunaje bylo již od pravěku významným spojovacím koridorem mezi střední a východní Evropou a můžeme zde nalézt stopy různých kultur. Na území se nacházejí mnohé architektonické památky (města, kostely, kláštery, tvrze).

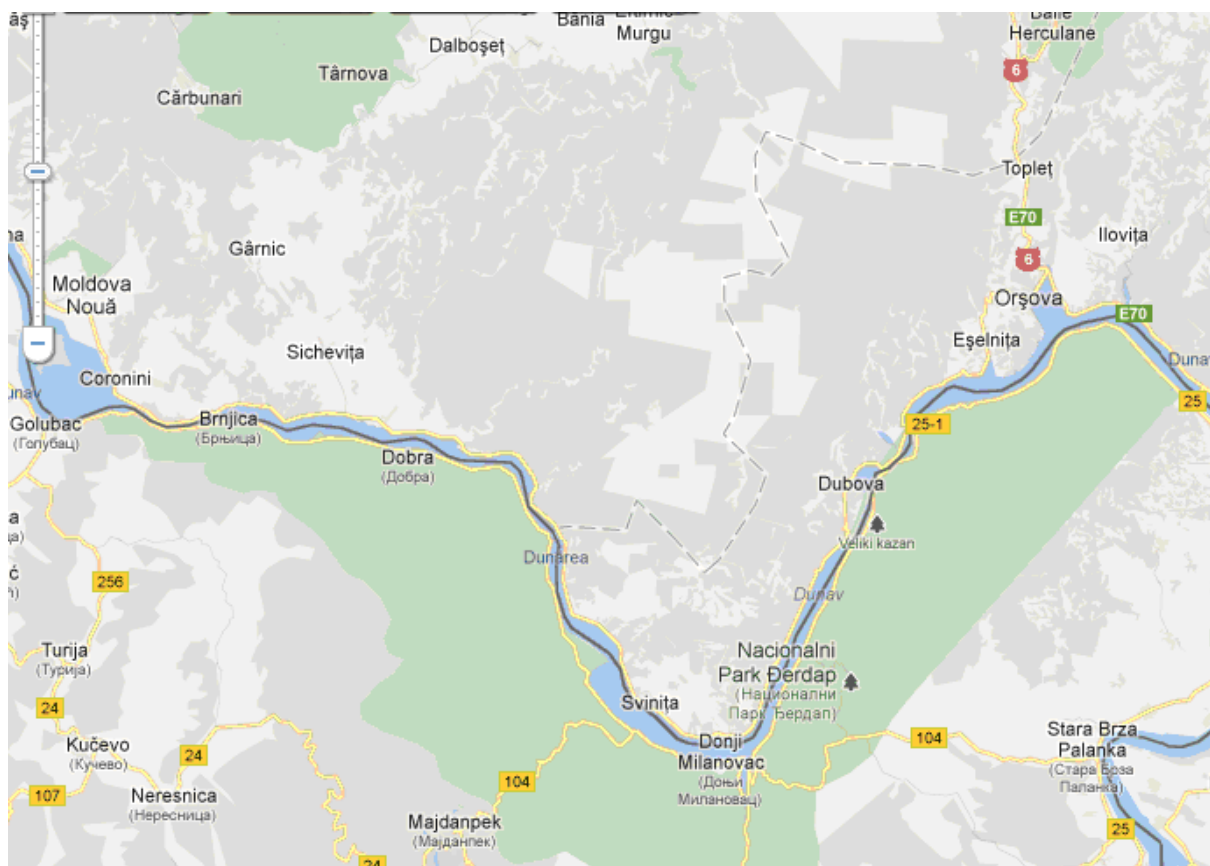
Díky vápencovému podloží zde vznikl typický krasový reliéf s charakteristickými tvary jako jsou jeskyně, závrtý, hluboké soutěsky a škrapová pole. V této zvlněné a členité krajině se výrazně projevují klimatické odlišnosti různých částí, skalnaté svahy jsou teplejší a sušší oproti dnům hlubokých údolí. Také rozmanitost biotopů je zde veliká, od stepních trávníků na výsluní skalních plošin, suťových polí a jeskyní, přes různé typy lesů, polí a luk až po údolní mokřady. Banátské hory

jsou také výjimečné svou druhovou diverzitou rostlin, oblast se totiž nachází na styku květenných oblastí středoevropské, panonské, pontické a submediteránní. Tuto rozmanitost můžeme přičíst i tomu, že jihokarpatská biogeografická provincie navazuje na jižnější balkánská refugia, ze kterých se druhy díky dobám ledovým dále nerozšířily. Jako příklad můžeme uvést přirozeně rostoucí šejk obecný (*Syringa vulgaris*). Bylo zde napočítáno cca 5200 druhů živočichů a 1668 druhů vyšších rostlin. Ze zdejších asi padesáti vegetačních formací je jich třicet považováno za reliktní, zejména třetihorního stáří. Mezi endemické a reliktní druhy patří např. kavyl podunajský (*Stipa dunabialis*), borovice černá banátská (*Pinus nigra subsp. banatica*), želva zelenavá (*Testudo hermanni*), želva bahenní (*Emys orbicularis* /L./), zmije růžkatá (*Vipera ammodytes*) a štír karpatský (*Euscorpius carpathicus*). Zdejší lesy jsou tak právem nazývány přírodním arboretem, najdeme v nich mj. deset druhů dubů.

Dále zde žije množství ohrožených a chráněných druhů ptáků, např. orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), volavka stříbřitá (*Egretta garzetta*), kormorán malý (*Microcarbo pygmeus*), bukač velký (*Botaurus stellaris*), kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*) a ledňáček říční (*Alcedo atthis*). Jedno z maloplošných chráněných území je ostrov Moldova Veche, který je chráněnou ptačí oblastí. Ve zdejších lesích se dosud potulují velké šelmy zastoupené medvědem hnědým (*Ursus arctos*), vlkem obecným (*Canis lupus*) a rysem ostrovidem (*Lynx lynx*). Najdeme zde i kočku divokou (*Felis silvestris*) a vydra říční (*Lutra lutra*). Do ochrany přírody a zvláště živočichů se příliš nezapojují zdejší obyvatelé, kteří stále považují medvědy a vlky za škodnou zvěř a nemilosrdně je stílejí. Je tedy potřeba zvýšit informovanost místních o výjimečnosti okolní přírody, již se začalo informačními tabulemi. Také vzrůstající příliv turistů může zdejší přírodní bohatství ohrozit.

POUŽITÁ LITERATURA

- Anděra, M.: Národní parky Evropy : kompletní encyklopedický průvodce. Praha: Slováry 2008, 976 s.
- Buček, A., Lacina, J., Klvač, P.: Příroda a krajina v okolí Svaté Heleny. Drnovice: Občanské sdružení Drnka 2011, 71 s.
- Kvaček, J., Langhammerová, J.: Český Banát : život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu. Praha: Národní muzeum 2009, 111 s.
- *Parcul Natural Porțile de Fier*. [online]. [c2009] [cit. 2012-05-29]. Dostupný z WWW <<http://www.pnportiledefier.ro>>.
- *Street View HQ*. [online]. [c2010] [cit. 2012-05-25]. Dostupný z WWW <<http://streetviewhq.com>>.

Obr. 64 Železná vrata

zdroj: <http://streetviewhq.com>

28) RUMUNSKÝ A SRBSKÝ BANÁT

Bc. et Bc. Zuzana Kačmárová (GÚ PŘF MU)

28.1 ÚVOD

Banát je etnicky zmiešaný historický región v juhovýchodnej Európe. Má rozlohu vyše 28 000 km². Leží v Panónskej panve a z troch strán ho ohraničujú rieky – na juhu Dunaj, na západe Tisa a na severe Mureș. Východnú hranicu tvorí pohorie Južné Karpaty. V súčasnosti je rozdelený medzi tri štáty: východná časť patrí Rumunsku, západná Srbsku a malá severná časť Maďarsku (<http://www.britannica.com/>).

Územie rumunského Banátu je tvorené župami Timiș, Caraș-Severin, čiastočne Arad a Mehedinți. Srbský Banát sa takmer celý nachádza v autonómnej oblasti Vojvodina na severe Srbska, iba malá časť leží v Belehradskom okrese (<http://en.wikipedia.org/wiki/Banat>). Hlavným mestom Banátu bol v minulosti Temešvár (Timișoara), ktorý si svoju významnú pozíciu udržal dodnes a stále je považovaný za jeho spoločenské, ekonomické a kultúrne centrum.

Výraz *banát* pochádza pravdepodobne zo slovanského alebo perzského slova *ban*, obe znamenajú „pán, vládca“. *Banát* označoval pohraničnú provinciu pod vládou vojenského guvernéra – bána (<http://www.britannica.com/>).

Obr. 65 Súčasnú hranice Banátskeho regiónu (zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Banat>)

28.2 BANÁT

28.2.1 História

Banát vznikol v stredoveku ako správna oblasť Uhorského kráľovstva. V polovici 16. storočia sa stal v dôsledku tureckých výbojov na Balkán súčasťou Osmanskej ríše. Až v roku 1718 ho podpísaním Požarevackého mieru získalo Rakúsko (resp. Habsburská monarchia) a začlenilo ho ako provinciu Temešvárskeho Banátu do tzv. Vojenskej hranice. To znamenalo, že administratívnymi a správnymi centrami sa stali vojenské posádky. Cieľom vojenskej hranice bolo chrániť územie pred možnými útokmi Turkov (KOSINOVÁ, 2009). Oblasť bola pod vojenskou správou do roku 1751, kedy Mária Terézia zaviedla správu civilnú s výnimkou južnej časti, ktorá zostala súčasťou Vojenskej hranice až do jej zrušenia v roku 1871. V období 1799-1918 bol Banát pripojený k Uhorsku, okrem krátkej periódy, keď bol pod priamou vládou rakúskej koruny. V októbri 1918 tu vznikla krátkodobá Banátska republika, ktorú uznala aj uhorská vláda, ale už po dvoch týždňoch bola zlikvidovaná srbskými vojskami. Po prvej svetovej vojne bol Banát rozdelený Trianonskou zmluvou (1920) medzi Rumunsko, budúcu Juhosláviu a Maďarsko. Tomuto stavu zodpovedá aj súčasná podoba hraníc (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Banát>). Obyvatelia Banátu boli hranicami násilne odtrhnutí od svojich rodín a majetkov. Od tejto chvíle až do súčasnosti prešli obe skupiny odlišným vývojom, formovali ich rôzne skutočnosti a boli nútené sa prispôbovať rôznym podmienkam (KOSINOVÁ, 2009).

28.2.2 Osídlenie

V druhej polovici 17. storočia obývali rovinatú časť Banátu predovšetkým Srbi, zatiaľ čo vo východnej hornatej časti žili Rumuni. V polovici 18. storočia boli tri východné okresy (Lugoj, Caransebeș a Orșova) obývané Rumunmi, v strede krajiny (Timișoara, Lipova, Vrșac, Nova Palanka, Ciacova a Cenad) žilo zmiešané obyvateľstvo a tri západné okresy (Veliki Bečkerek, Pančevo a Velika Kikinda) obývali Srbi (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Banát>).

Počas tureckej nadvlády a v dôsledku vojen bolo územie Banátu takmer vyľudnené a značne spustošené. Po zriadení Vojenskej hranice predstavovala riedka osídlenosť pre rakúske úrady vojensko-strategickú i hospodársku nevýhodu, preto bola započatá cielená kolonizácia novými osadníkmi (BLEŠOVÁ, 2007). Prichádzali sem predovšetkým Nemci a Francúzi, ale postupne aj Taliani, Bulhari, Maďari, Poliaci, Česi, Slováci a Rómovia. Kolonistom bolo prisľúbených mnoho výhod, napr. pôda, materiál na stavbu domu alebo oslobodenie od povinnej vojenskej služby (KOSINOVÁ, 2009).

28.2.3 Rumunský Banát

- hornatý reliéf na juhu a juhovýchode, zvyšné územie ploché a miestami močaristé
- nerastné bohatstvo: čierne uhlie a rudy (meď, cín, olovo, zinok, železo)
- menšiny: Maďari, Srbi, Chorváti, Bulhari, Ukrajinci a iní

Po rozdelení v roku 1920 sa v Rumunsku citeľne zhoršila najmä situácia prostých ľudí. Zásobovacia sieť sa rozpadla, k ľuďom zvyknutým žiť v naturálnom hospodárstve sa nedostávali mnohé veci, na dovoze ktorých boli závislí, úrady ovládli skorumpovaní úradníci (KOSINOVÁ, 2009).

Zavedenie komunistického režimu po druhej svetovej vojne prinieslo silný zásah do spôsobu života ľudí, pre ktorých súkromný majetok predstavoval záruku akumulácie kapitálu prostredníctvom výnosnej práce. Znárodnenie a tvrdosť režimu viedli k emigrácii početnej nemeckej menšiny, ktorá si so sebou zobrala i svoje tradície a kultúru (ANCUȚA, 2010). Naopak izolovanosť českých dedín v horskom teréne spôsobila, že život tamojších ľudí príliš nenarušovali vnútropolitické udalosti v Rumunsku. Česká menšina nebola vystavená politickému tlaku rumunského socialistického režimu. Nikdy tu neprebehla kolektivizácia, súkromné vlastníctvo i pôvodná kultúra tak zostali zachované (KOSINOVÁ, 2009).

Z ekonomického hľadiska sa režim sústredil na využívanie nerastných zdrojov a ťažký priemysel, čo privilegovalo horské oblasti. Avšak po politických zmenách v roku 1989 štát túto podporu pozastavil a priemyselné centrá začali upadať (ANCUȚA, 2010).

Tab. 8 Počet a zloženie obyvateľov v rumunskom Banáte v rokoch 1880-2002

Year	Total	Romanians	Hungarians	Germans	Serbs	Roma
1880	744,367	426,368 (57.3%)	37,586 (5.0%)	202,698 (27.2%)	46,983 (6.3%)	n/a
1890	812,799	446,816 (55.0%)	50,899 (6.3%)	233,006 (29.9%)	41,356 (5.1%)	n/a
1900	871,598	468,508 (53.8%)	78,656 (9.0%)	243,582 (27.9%)	41,960 (4.8%)	n/a
1910	902,210	474,787 (52.6%)	109,873 (12.2%)	231,391 (25.6%)	44,598 (4.9%)	n/a
1920	822,639	450,817 (54.8%)	79,955 (9.7%)	208,774 (25.4%)	n/a	n/a
1930	878,877	473,781 (53.9%)	91,421 (10.4%)	215,031 (24.5%)	37,113 (4.2%)	16,471 (1.9%)
1941	898,262	505,448 (56.3%)	80,575 (9.0%)	213,840 (23.8%)	n/a	n/a
1956	896,668	589,369 (65.7%)	85,790 (9.6%)	137,697 (15.4%)	40,018 (4.5%)	9,309 (1.0%)
1966	966,322	674,062 (69.8%)	85,358 (8.8%)	133,197 (13.8%)	38,535 (4.0%)	6,769 (0.7%)
1977	1,082,461	796,007 (73.5%)	86,763 (8.0%)	119,972 (11.1%)	29,514 (2.7%)	15,755 (1.5%)
1992	1,076,380	886,958 (82.4%)	70,742 (6.6%)	38,658 (3.6%)	25,029 (2.3%)	22,612 (2.1%)
2002	1,011,145	859,690 (85.0%)	56,380 (5.6%)	20,323 (2.0%)	19,355 (1.9%)	23,998 (2.4%)

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Banat>

28.2.4 Srbský Banát

- rovinatý reliéf
- lepšie podmienky pre poľnohospodárstvo – priaznivejšia klíma, úrodné pôdy
- nerastné bohatstvo: ropa a zemný plyn
- menšiny: Maďari, Rumuni, Slováci, Bulhari, Macedónci, Rómovia a iní

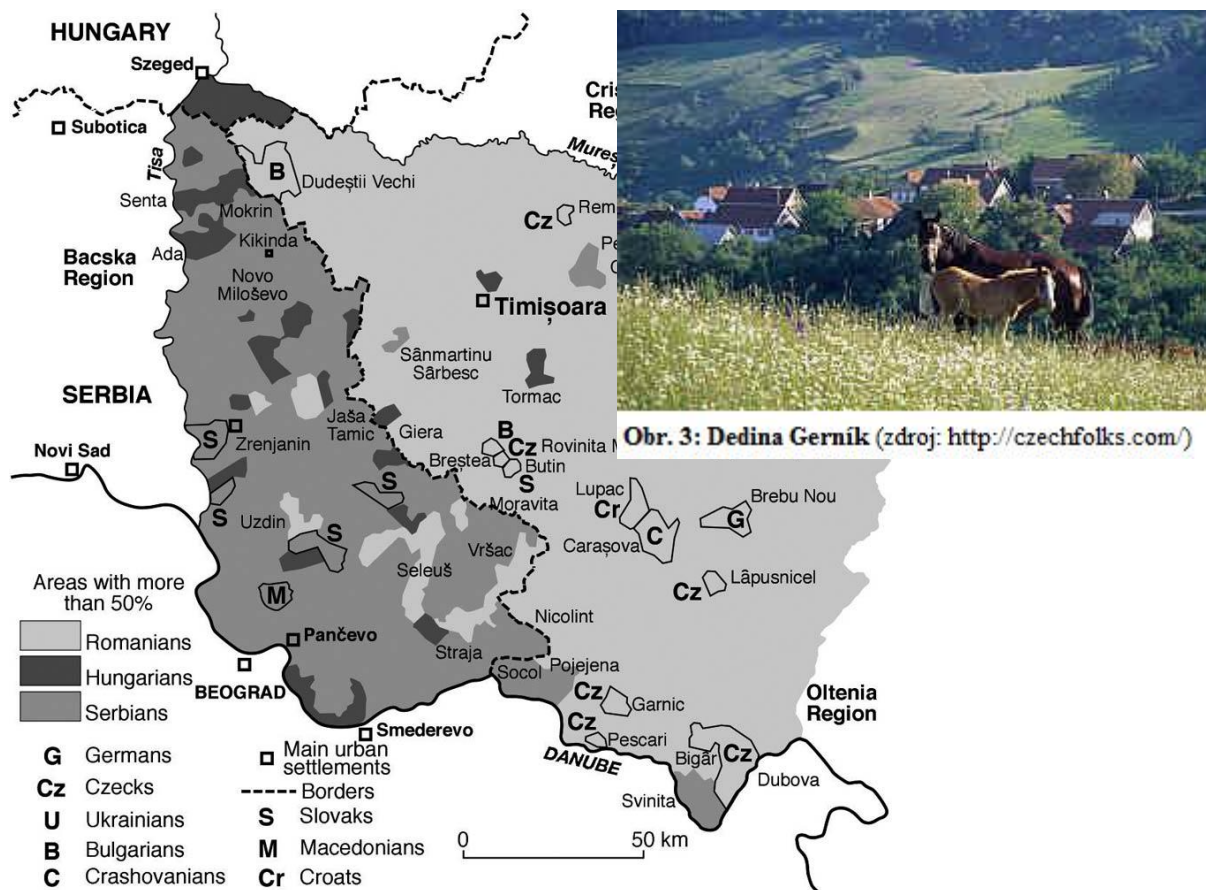
Život v srbskej časti Banátu bol silne poznamenaný Miloševićovým režimom. Vojnové konflikty v 90. rokoch uvrhli Srbsko do hospodárskej a politickej izolácie, čo so sebou prinieslo i krízu ekonomickú, obmedzenie občianskych slobôd a korupciu vo všetkých sférach štátnej správy (KOSINOVÁ, 2009).

Styky medzi obyvateľmi v jednotlivých oblastiach Banátu boli obmedzené rozdelením územia. K úplnému prerušeniu kontaktov došlo až počas druhej svetovej vojny a neskôr i v priebehu vojenských konfliktov v Juhoslávii. V období 60. rokov 20. storočia prichádzali ľudia z rumunských dedín do srbskej časti Banátu za prácou, vďaka čomu nastalo znovuoživenie kontaktov (KOSINOVÁ, 2009).

Tab. 9 Počet a zloženie obyvateľov v srbskom Banáte v rokoch 1910-2002

Year	Total	Serbs	Hungarians	Germans	Romanians	Slovaks
1910	566,400	229,568 (40.5%)	108,622 (19.2%)	125,374 (22.1%)	73,303 (12.9%)	16,223 (2.9%)
1921	559,096	235,148 (42.1%)	98,463 (17.6%)	126,519 (22.6%)	66,433 (11.9%)	17,595 (3.2%)
1931	585,579	261,123 (44.6%)	95,867 (16.4%)	120,541 (20.6%)	62,365 (10.7%)	17,900 (2.1%)
1948	601,626	358,067 (59.6%)	110,446 (18.4%)	17,522 (2.9%)	55,678 (9.3%)	20,685 (2.4%)
1953	617,163	374,258 (60.6%)	112,683 (18.4%)	n/a	55,094 (8.9%)	21,299 (3.4%)
1961	655,868	423,837 (64.6%)	111,944 (17.1%)	n/a	54,447 (8.3%)	22,306 (3.4%)
1971	666,559	434,810 (65.2%)	103,090 (15.5%)	n/a	49,455 (7.4%)	22,173 (3.3%)
1981	672,884	424,765 (65.7%)	90,445 (14.0%)	n/a	43,474 (6.7%)	21,392 (3.3%)
1991	648,390	423,475 (65.1%)	76,153 (11.7%)	n/a	35,935 (5.5%)	19,903 (3.1%)
2002	665,397	477,890 (71.8%)	63,047 (9.5%)	908 (0.1%)	27,661 (4.1%)	17,994 (2.7%)

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Banat>

Obr. 66 Etnická mapa Banátu (2001-2002) (zdroj: <http://mediterranee.revues.org/523>)

28.2.5 Banátski Česi

Banát je centrom českej komunity v Rumunsku. Prví českí kolonisti sa tu usadili v prvej polovici 19. storočia, aby v horách ťažili drevo. Druhú emigračnú vlnu iniciovali vojenské správne orgány, ktoré nutne potrebovali osídlit' územie v blízkosti hranice (KOSINOVÁ, 2009). Česi založili niekoľko dedín, z ktorých sa šesť zachovalo dodnes a vytvárajú unikátny kultúrny fenomén – Gerník, Svätá Helena, Bígr, Rovensko, Eibentál a Šumice. Ich dlhoročná izolovanosť viedla k zakonzervovaniu českého jazyka, zvykov a tradičných spôsobov obrábania pôdy a hospodárenia. Celkovo sa k českej národnosti v Rumunsku hlási 3938 osôb (2002), v roku 1992 to bolo 5800 osôb (<http://www.clovekvtisni.cz/>).

Srbský Banát stojí trochu mimo centra všeobecného záujmu, ale aj ten je centrom českej krajanskej komunity v Srbsku. České rodiny opúšťali hornaté oblasti Banátu, kvôli drsným prírodným podmienkam, ktoré tam panovali a novo sa usadzovali v okolí mesta Bela Crkva (KOSINOVÁ, 2009). Podľa sčítania z roku 1991 žilo na území Srbska a Čiernej Hory asi 2500 osôb hlásiacich sa k českej národnosti. Najviac Čechov (okolo 1100) žije v súčasnej dobe v obciach Bela Crkva, Češko Selo, Gaj a Kruščica (PELIKÁN, 2005).

Od konca druhej svetovej vojny prebieha z rumunského Banátu silná reemigrácia do ČR. V dvoch vlnách sa presídlilo vyše 20 tisíc krajanov. Pôvodne bola hlavným dôvodom k reemigrácii silná česká identita krajanov, v súčasnosti sa jedná o dôvody čisto ekonomické. Naopak zo srbského Banátu neprebíhala nikdy hromadná reemigrácia. Aj tu ľudia riešia svoju zlú ekonomickú situáciu migráciou,

avšak do väčších srbských miest. Tu je zase problémom postupná asimilácia, ktorá mení integritu českej menšiny (KOSINOVÁ, 2009).

Obr. 68 Život v dedine Rovensko (zdroj: <http://czechfolks.com/>)

POUŽITÁ LITERATÚRA

- ANCUȚA, C. (2010): Territorial Disparities in the Romanian Banat: Assessment, Dynamics and Impact on the Territorial System. *Journal of Urban and Regional Analysis* [online]. vol. II, č. 2 [cit. 2012-05-29]. Dostupné na: <http://www.jurareview.ro/2010_2_2/a_2010_2_2_4_ancuta.pdf>
- Banat. In: *Encyclopædia Britannica* [online]. 2012 [cit. 2012-05-28]. Dostupné na: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51329/Banat>>.
- Banat. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2001- [cit. 2012-05-28]. Dostupné na: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Banat>>.
- Banát. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2001- [cit. 2012-05-28]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Banát>>.
- BLEŠOVÁ, M. (2007): *Srovnání očekávání banátských a volyňských reemigrantů vracejících se do České republiky po roce 1989* [online]. Brno [cit. 2012-05-28]. Dostupné na: <http://is.muni.cz/dok/fmgr.pl?furl=%2Fth%2F144121%2Fss_b%2F>. Bakalárska práca. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- BOLOVAN, I. – TREPTOW, K. (2000): *Dějiny Rumunska*. Praha: Lidové noviny.
- KOSINOVÁ, A. (2009): *Česká menšina v rumunském a srbském Banátu - komparativní analýza* [online]. Pardubice [cit. 2012-05-28]. Dostupné na: <<http://dspace.upce.cz/handle/10195/34967>>. Diplomová práca. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická.
- PELIKÁN, J. (2005): *Dějiny Srbska*. Praha: Lidové noviny.
- Rumunsko. In: *Člověk v tísni* [online]. ©2006 [cit. 2012-05-28]. Dostupné na: <<http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=301>>.

29) ČESKÉ MENŠINY V BANÁTU (rumunský a srbský Banát- shody a rozdíly)

Jana Liszková (RG PŘF UPOL)

29.1 ÚVOD

Banát je historické území ležící v jihovýchodní Evropě v jižní části Panonské pánve, rozděleno mezi tři státy. Východní část Banátu se nachází v Rumunsku. Tato oblast je také jedním z 6 rumunských obvodů a zároveň součástí župy Timis a Caras Severin. Západní část Banátu se nachází na území Srbska a patří do autonomní oblasti Vojvodina. Nejmenší část na severu zasahuje do Maďarska. Na jihu je území Banátu ohraničeno Dunajem, řekou Tisou na západě, na severu řekou Muruší a na východě jižními Karpaty.

Banát je charakteristický svou multikulturalností a soužitím několika národnostních a etnických skupin na společném prostoru. Spolu s Rumuny zde žije také početná menšina Srbů, Maďarů, Němců, Bulharů, Chorvatů, ale i Romů, Slováků a samozřejmě také Čechů. Typickým znakem Banátu je také bilingvismus. (Jech, 1992).

Obr. 69 Mapa území Banátu, Zdroj: Wikipedia

29.2 STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ ČESKÉHO OSÍDLENÍ

Území Banátu bylo Čechy a Slováky osídlováno již na přelomu 20. a 30. let 19. století. Do té doby byl Banát jen okrajovou částí Habsburské říše. Roku 1920 jej však podpisem Trianonské smlouvy (jedna z Pařížských smluv) rozdělila srbsko-rumunská hranice. Obyvatelé Banátu tak byli státními hranicemi násilně odtrženi od svých rodin a majetků. Od té doby až po současnost prošly obě skupiny odlišným vývojem, formovaly je odlišné skutečnosti a byly nuceny přizpůsobovat se různým podmínkám. (Jech, 1992).

První vlna českého osídlení v rumunském banátu byla iniciována v letech 1820 - 1824 obchodníkem se dřevem, zvaným Magyarly z Oravice, který si od vojenské správy v jižním Banátu pronajal rozsáhlá území za účelem těžby a následného prodeje dřeva. České osadníky zde nalákal pod příslibem ekonomických výhod. V počátcích bylo přesídleno asi 80 rodin. Osadníci pocházeli z nejrozličnějších regionů Čech a Moravy, zejména z okolí Klatovska, ze západních Čech – Domažlicka a Plzeňska, středních Čech - Kladenska, Příbramska a Hořovicka, ale i z Čech východních – Čáslavska, Královhradecka a Chrudimska. V rámci prvního přesídlení byly založeny dvě české vesnice, roku 1823 Svatá Alžběta (zanikla) a roku 1824 Svatá Helena (Alena a Dezi. Gecse, 2003). Druhá vlna českých kolonistů, přicházející v letech 1827 – 1828, již byla organizována vojenskými úřady, které si tímto zajišťovaly pohraničníky do neobydlených oblastí. V té době byly založeny další české vesnice. Přesný počet příchozích kolonistů není znám. Pouze odhadem se v první vlně přesídliho okolo šesti set osob a v druhé přibližně osm tisíc lidí (Jech, 1992).

29.3 SOUČASNOST – Život Čechů v rumunském a srbském Banátu

V současné době žije na území Banátu asi 4000 Čechů, z nichž přibližně 2500 obývá rumunskou část a zbylých 1500 Srbskou část. Tyto počty se především kvůli ekonomické situaci stále snižují. České vesnice se nacházejí v nejjihnější části Karpat, konkrétně na území banátských hor Lokva a Almáš.

Na území **Rumunska** se do dnešní doby dochovalo z původních osmi českých vesnic celkem šest a to – Svatá Helena (Sfânta Elena), Gernik (Gîrnic), Bígr (Bigăr), Šumice (Sumița), Eibentál (Eibenthal) a Rovensko (Ravensca) - v nichž Češi dosud tvoří většinu obyvatel. Tyto vesnice již však nejsou etnicky homogenní, jako tomu bylo dříve. Ani v srbském Banátu již neexistují čistě české vesnice. Asi největší česká komunita v **Srbsku** žije ve smíšené česko-srbské vesnici Kruščice, další pak v srbské obci Gaj a ve městě Bela Crkva, které jsou od sebe vzdáleny jen několik málo kilometrů, tudíž kontakty mezi obyvateli jednotlivých obcí jsou ve srovnání se situací v Rumunsku, častější. Velká izolovanost českých vesnic v rumunské části, v jejímž důsledku si jejich obyvatelé zachovali českou identitu a původní jazyk, se dnes stává spíše překážkou (dopravní spojení).

Užívání českého jazyka

Pro Čechy žijící v rumunské části je užívání českého jazyka nejvýraznější způsob, jak vyjádřit v Banátu svou identitu. Slovní zásoba je sice poměrně chudší, používají také spoustu zastaralých výrazů a jazykové vlivy okolních skupin (rumun., maď., srb.) jsou také značné. Jazykové rozdíly lze zaznamenat i v rámci jednotlivých vesnic. Velkou zásluhu na zachování jazyka a také kultury jako takové je již výše zmiňovaná izolovanost vesnic. Záleží také na míře izolovanosti. Nejvýraznější pronikání rumunštiny je patrné ve vesnici Eibentál, naopak nejméně ovlivněno je díky vysoké izolovanosti Rovensko. Na udržení jazyka mají vliv také čeští učitelé, které sem vysílá vláda ČR a

v neposlední řadě také vysílání českého rozhlasu. Mladší generace používá češtinu jen zřídka, a když, tak je značně ovlivněna rumunskými výrazy. Na rozdíl od Rumunska, Srbská část je v komunikaci v češtině celkově na nižší úrovni. Aktivně ji využívají jen ty nejstarší generace. Užívání češtiny je také otázkou jednotlivých rodin (Kosinová, 2009).

29.3.1 Hlavní zdroj obživy

Co se týče obživy hlavním zdrojem jak v srbské tak v rumunské části Banátu zůstává zemědělství, kdy většina rodin vlastní pole a hospodářství. Neefektivnost zemědělství především v rumunském Banátu však zapříčinila chudobu obyvatel. V srbské části se díky příznivějšímu klimatu a úrodnější půdě zemědělství daří o něco lépe (ovocnářství, víno...)

29.3.2 Školství

Co se týče školství v rumunském Banátu, dochází zde k pravidelnému vysílání českých učitelů ze strany ČR, jelikož je v rumunské ústavě ukotveno právo na vzdělání v mateřském jazyce. V Srbsku český učitel součástí vzdělávacího systému není, tudíž děti plní školní docházku v srbské škole, čímž se jazyková bariéra prohlubuje.

29.3.3 Turismus

Agroturistika se v oblasti rumunského Banátu rozvíjela od 90. let 20. století. V současné době je považována jako jeden z nejvýznamnějších způsobů, jak udržet českou komunitu v Rumunsku při životě. Na rozvoji agroturistiky se dnes aktivně podílejí především sami čeští krajané. Především ve dvou největších českých vesnicích v banátských horách – Svaté Heleně a Gerniku - je patrný vliv turismu, který pomalu mění charakter vesnic. Zatímco v rumunské části Banátu je rozvoj agroturistiky na vrcholu, na území srbského Banátu zatím tolik rozšířená není. Jedním z důvodů je nedostatečné povědomí o přítomnosti české komunity (Himmlerová, 2009).

29.3.4 Míra reemigrace/asimilace

Špatná ekonomická situace a nedostatek pracovních míst je častým důvodem migrace pro obě strany Banátu. Odlišný je pouze cíl emigrantů, zatímco krajané v srbské části Banátu odcházejí do velkých srbských měst a reemigrace do České republiky zde téměř neexistuje, Češi v Rumunsku upřednostňují právě život v ČR. V oblasti rumunského Banátu není problém asimilace aktuální. Naopak v Srbsku vysoký stupeň asimilace výrazně ohrožuje život české komunity (Kosinová, 2009).

29.4 ZÁVĚR

V oblasti Banátu žijí Češi již více než sto osmdesát let. Rozdělením území obývané Čechy Rumunsko – srbskou státní hranicí v roce 1920, byla rozdělena také jednotná česká komunita. Dnes čeští krajané v rumunské části Banátu i přes silné emigrační tendence početně převyšují komunitu v Srbsku. Pro obě skupiny je typický především zemědělský způsob života a náboženské tradice. Nejvýraznější rozdíly lze spatřovat především v míře zachování českého jazyka. Ve srovnání s komunitou v srbském Banátu, kde je hlavním komunikačním jazykem srbština, používají Češi v Rumunsku v rámci vesnického společenství češtinu. Česká komunita v Srbsku je ve srovnání v krajanů v Rumunsku dosti opomíjena a to nejen v míře mediální pozornosti, ale především ve formě a míře poskytované podpory ze strany ČR. Budoucnost obou komunit a zachování české tradice na území Banátu je v následujících desetiletích ohrožena jak z hlediska reemigrace z ekonomických

důvodů tak z hlediska asimilace především „srbských“ Čechů. Zachování české kultury tak závisí především na motivaci a úsilí českých krajanů.

POUŽITÁ LITERATURA

- Alena a Dezi. Gecse: Dějiny a tradice české menšiny z Rumunska. *Český Banát* [online]. 2003 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: Alena a Dezi. Gecse: Dějiny a tradice české menšiny z Rumunska
- JECH, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha:Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992.
- KOSINOVÁ, Adéla. *Česká menšina v rumunském a srbském Banátu- komparativní analýza*. Pardubice, 2009. Diplomová práce. Univerzita Pardubice
- KOSINOVÁ, Adéla. *Česká menšina v rumunském banátu - reemigrace*. Pardubice, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.
- HIMMLEROVÁ, Krystýna. *Agroturistika jako forma rozvojové pomoci*. Olomouc, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Orbion.cz: *Rumunsko: Oblast Banátu*. [online]. 2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://rumunsko.orbion.cz/oblast-banatu-temesvar/pruvodce/#>

30) RUMUNSKO: ETNICKÉ A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Bc. Svatava Rumlová (GÚ PŘF MU)

30.1 ÚVOD

Rumunsko rozhodně patří mezi etnicky různorodá území. Podle sčítání lidu, které v Rumunsku proběhlo v roce 2002, se v Rumunsku nachází dvacet národnostních menšin [1], jiné zdroje uvádí případně mírně odlišné složení, nicméně v nejpočetnějších skupinách se všechny zdroje shodují. Z českého hlediska je určitě zajímavá menšina právě Čechů, kteří v minulosti založili na území Banátu několik vesnic a žijí tam dodnes [2]. Oficiálně jsou nejpočetnější skupinou Maďaři, nicméně je velmi pravděpodobné, že je na území Rumunska více Romů, jen se ve sčítání nezapsali [3].

30.2 MENŠINY V RUMUNSKU

30.2.1 Statistické údaje

Poslední údaje pocházejí ze sčítání v roce 2002. Následující tabulka udává hodnoty z tohoto sčítání tak, jak jsou uvedené na stránkách Oddělení pro interetnické vztahy rumunské vlády.

Tab. 10 Národnostní a etnické menšiny v Rumunsku v roce 2002

	Menšina	Počet	Mateřský jazyk
1	Maďaři	1,413,807	1,443,970
2	Romové	535,140	237,570
3	Ukrajinci	61,098	57,407
4	Němci	59,764	44,888
5	Lipované	35,791	29,246
6	Turci	32,098	28,115
7	Tartaři	23,935	21,272
8	Srbové	22,561	20,411
9	Slováci	17,226	16,027
10	Bulhaři	8,025	6,735
11	Chorvaté	6,807	6,355
12	Řekové	6,472	4,170
13	Židé	5,785	3,381
14	Češi	3,941	2,690
15	Poláci	3,559	2,531
16	Italové	3,288	951
17	Arménové	1,780	72

Zdroj: <http://www.dri.gov.ro/index.html?page=statistics>

Dále jsou zde uvedené ještě tři menšiny – Albánci, Ruteniáni a Makedonci, pro které nejsou oficiální data. Nejspíš je to způsobené tím, že Makedonci i Ruteniáni byli oficiálně uznanými menšinami až v roce 2000 (Ruteniáni byli původně počítáni za Ukrajince). Jiný zdroj uvádí také menšinu Čiňanů a Csango [3]. Z tabulky vidíme, že oficiálně jsou daleko nejpočetnější Maďaři, kterých je v Rumunsku téměř 1 500 000 a druzí nejpočetnější Romové, kteří dosahují oficiálního počtu kolem půl milionu. Odhady romského obyvatelstva z jiných zdrojů, například odhad Evropské rady z roku 2004, jsou ovšem daleko vyšší, předpokládají, že Romů se na území Rumunska nachází mezi 1 800 000 a 2 600 000, což by převyšovalo i oficiálně nejpočetnější skupinu Maďarů [3].

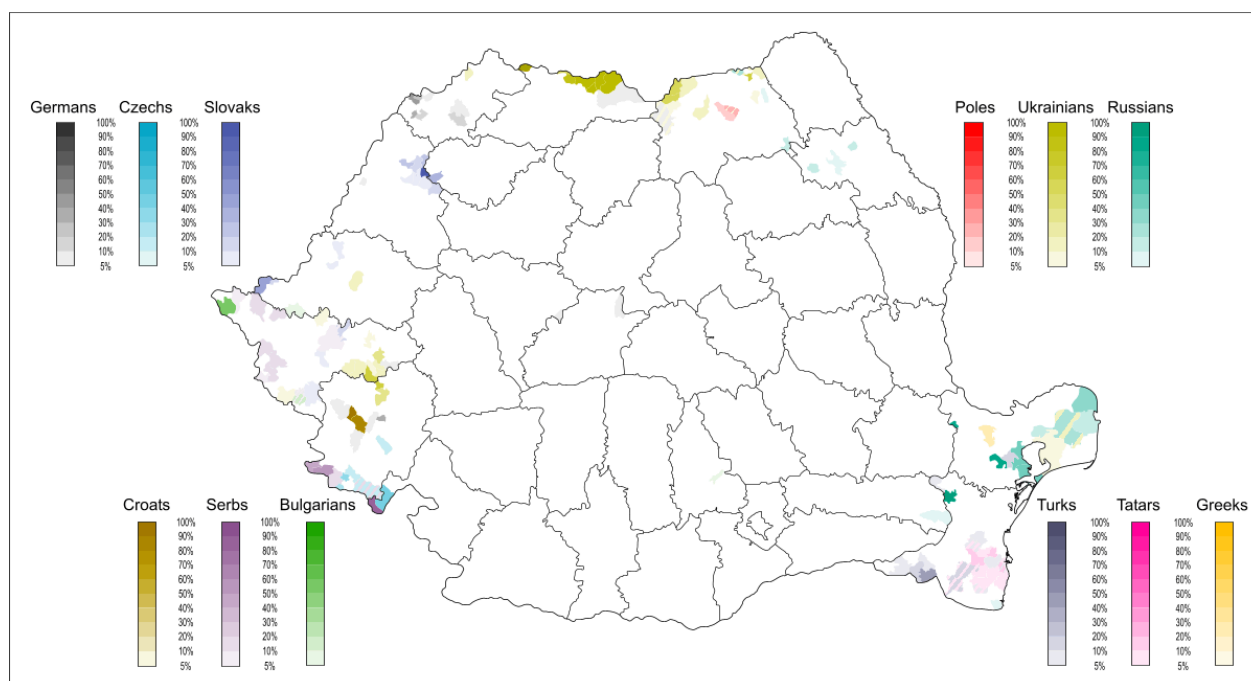
Další početné národnosti jsou například Ukrajinci, či Němci. Populace Němců dosahovala ještě v roce 1992 téměř 120 000 obyvatel, nicméně poté nastala rozsáhlá imigrace do Německa a jejich počet poklesl na polovinu. Také počet Židů během posledních 70 let v důsledku německé genocidy a státem sponzorované emigrace do Izraele značně poklesl.

Csangové je skupina 1 266 lidí, kteří oficiálně patří etnické Rumuny, nicméně část z nich si přeje být uznána jako samotná etnická menšina. Jedná se o maďarské katolíky, kteří mluví tradiční původní maďarštinou. Mezi jejich přání patřilo například možnost učit se v soukromé škole maďarštinu, což jim bylo dopřáno, a počet takových žáků se mezi lety 2002 a 2006 zvedl z 32 na 725 [3].

Další skupinou, jejíž jedna část se snaží o uznání vládou, jako samostatného etnika jsou Arumuni. Rumunské úřady ovšem arumunštinu považují pouze za rumunský dialekt, v rámci sčítání se tedy zařazují mezi etnické Rumuny [3].

30.2.2 Rozmístění menšin

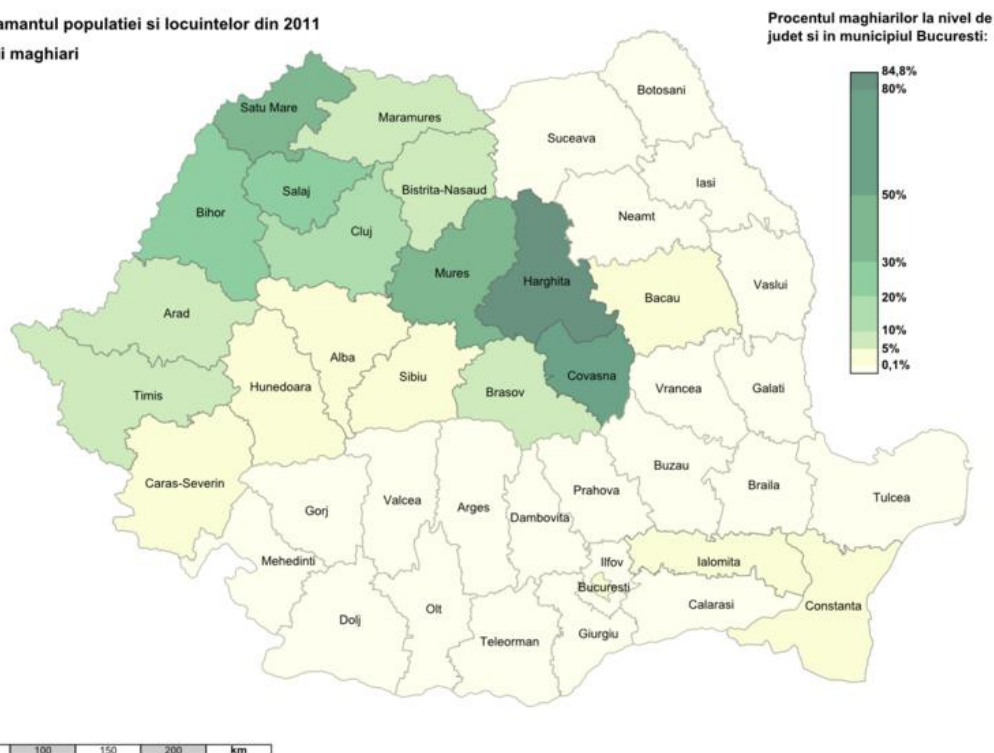
Obr. 70 ukazuje rozmístění menšin v Rumunsku, které mají méně než 100 000 členů, další dva obrázky potom rozložení dvou největších skupin, na Obr. 2 Maďarů a na Obr. 3 Romů.

Obr. 70 Národnostní menšiny v Rumunsku s počtem < 100 000 ob. Zdroj:

<http://www.europeanunionmaps.com>

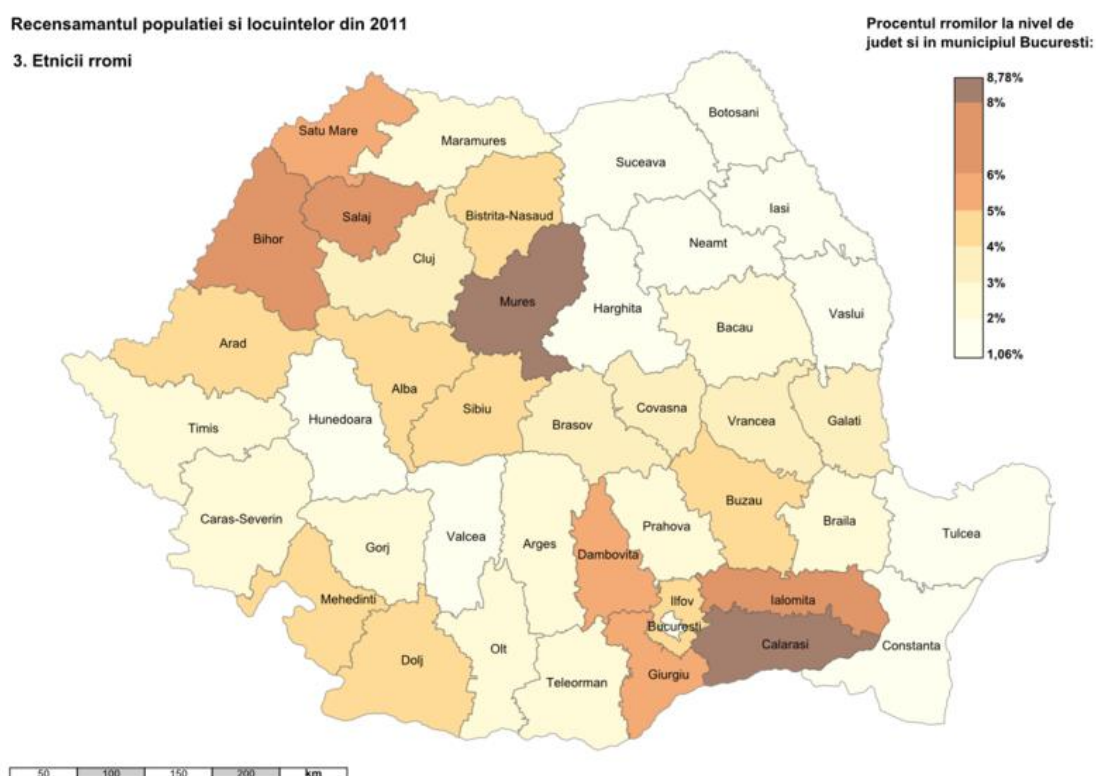
Recensământul populației și locuințelor din 2011
2. Etnicii maghiari

Obr. 71 Rozložení maďarské menšiny v Rumunsku v roce 2011 v %
<http://en.wikipedia.org>

Zdroj:

Recensământul populației și locuințelor din 2011
3. Etnicii romi

Obr. 72 Rozložení romské menšiny v Rumunsku v roce 2011 v %

Zdroj: <http://en.wikipedia.org>

Po porovnání všech obrázků lze vidět, že Romové jsou rozšířeni na největším území Rumunska. Z Obr. 71 vidíme, že Maďaři obývají převážně severozápad a Transylvánii. Původně se jednalo o maďarské Székely, křetí sehráli v maďarské historii důležitou roli, nicméně v dnešní době už se považují za etnické Maďary. Co se týče rozmístění menších národnostních skupin, Němci také obývají převážně Transylvánii, kde se stmelily původně tři skupiny německého obyvatelstva: Sasové, Švábové a Landlerové. Srbové Chorvati, Poláci, Češi, Slováci, Bulhaři i Ukrajinci obývají převážně oblasti rumunského Banátu, i když Srbové byli po roce 1948 nuceni se přemístit do Valašska. Slováci také obývají pohraničí s Maďarskem, Bulhaři oblast Dambovita, Poláci okolí města Suceava. Tataři a Turci žijí v okolí ústí Dunaje. Skupina Albánců a Arménů žijí převážně v hlavním městě Rumunska, Bukurešti [3].

30.2.3 Postavení menšin v Rumunsku

Postavení menšin v Rumunsku se za poslední desítky let rapidně zlepšilo. Vzhledem k tomu, že Rumunsko se na začátku 21. století začalo ucházet o vstup do Evropské Unie, kam v roce 2007 nakonec vstoupili, musely se v Rumunsku vytvořit reformy ve prospěch menšin. V posledních letech se rumunská vláda snaží posílit policejní ochranu menšin a podporu v dožadování se práv, a to převážně pro menšinu romskou. V nynější době má Demokratická unie Maďarů v Rumunsku v parlamentu 32 křesel a každá z 19 dalších oficiálních minorit je zastoupena jedním křeslem s výjimkou Čechů a Slováků, kteří mají jedno křeslo dohromady [3].

Menšiny také mají významnou podporu ve vzdělávání, kdy se Češi, Ukrajinci, Maďaři, Srbové, Slováci a Němci mohou vzdělávat ve svém mateřském jazyce, Chorvaté a Turci mají tuto možnost částečně a Arménové, Bulhaři, Řekové, Poláci, Romové a Rusové musí studovat v rumunštině, nicméně mají možnost ve svém mateřském jazyce ve škole učit [4].

Kromě škol vyučujících v jiných jazycích než v rumunštině (a to i školy vysoké) se v Rumunsku vyskytují divadla, ve kterých se hraje v jiných jazycích, dále má každý národ určitý čas ve vysílání různých rádií, zachovávají si tradiční kultury a pořádají různé kulturní akce (např. Češi pořádají festival Banát [5]).

30.2.4 Stručná historie Čechů v Rumunsku

Češi poprvé zavítali do Rumunska v roce 1823, kdy byly na území Banátu založeny první české vesnice Sv. Helena a Sv. Anežka (ta zanikla o zhruba 20 let později z důvodu nedostatku vody), které se jmenovaly podle dcer podnikatele Magyarlyho, který byl vlastně důvodem, proč se Češi do Rumunska přestěhovali. V té době bylo v Rakousku Uhersku nepříjemné ekonomické podnebí a Magyarly nalákal Čechy (převážně z jižních a jihozápadních Čech) do Rumunska za vidinou práce v dřevařském průmyslu. Ten za pár let zmizel, nicméně Češi postupně založili ještě další vesnice (Bígr, Eibenthal, Rovensko, Šumice a největší česká vesnice Gernik a také vesnice Frauvižn, která v 60. letech 19. století zanikla [2]. Od té doby se některé rodiny vrátily v několika vlnách zpět do Česka (hlavně v posledním století za vidinou kvalitnějšího života), nicméně stála skupina Čechů stále Banát obývá. Z Tab. 1 vidíme, že v roce 2002 to byly necelé čtyři tisíce, což je ovšem o skoro 2 tisíce méně, než v předchozím sčítání z roku 1992 [2].

30.3 ZÁVĚR

V tomto textu jsme uvedli, že na území Rumunska se nachází relativně velké množství různých etnik. Nejpočetnější jsou oficiálně rumunští Maďaři, nicméně je pravděpodobné, že ještě o mnoho tisíců víc je v Rumunsku rumunských Romů. Z našeho pohledu je zajímavá oblast Banátu, ve kterém se nacházejí vyloženě české vesnice. Zajímavé také je, že v rámci dvou menších, oficiálně stále neuznaných etnik, Csango a Arumunů, se část jejich populace cítí spíše jako etničtí Rumuni a oficiálně pojmenované etnikum tedy nevyžadují.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] *Oddělení pro interetnické vztahy Rumunské vlády* [cit. 2012-05-26]. Dostupné na: < <http://www.dri.gov.ro/index.html?page=statistics>>
- [2] *Prázdniny u krajanů: Turistika v českých vesnicích rumunského Banátu* [cit. 2012-05-26]. Dostupné na: < <http://www.banat.cz/historie.htm>>
- [3] *World directory od minorities and indigenous people* [cit. 2012-05-26]. Dostupné na: < <http://www.minorityrights.org/3521/romania/romania-overview.html>>
- [4] *National minorities in Romania – regional contexts* [cit. 2012-05-26]. Dostupné na: < <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CHEQFjAE&url=http%3A%2F%2Fecml.at%2FPortals%2F21%2Fdocuments%2FNATIONAL.ppt&ei=3rvAT6KAHpLB0gXJxrG5Cg&usg=AFQjCNFydhcWdchDybmYZUgl2lT9PZglLw>>
- [5] *Festival Banát* [cit. 2012-05-26]. Dostupné na: < <http://www.festivalbanat.cz/hudebni-festival-banat>>

31) CESTOVNÍ RUCH V RUMUNSKU

Bc. Martina Kvítková (GÚ PŘF MU)

31.1 ÚVOD

Cestovní ruch v současné době představuje společensko-ekonomický fenomén, který hraje významnou roli ve spotřebě a způsobu života obyvatel zejména ekonomicky vyspělých zemí a stává se tak jedním z hlavních exportních odvětví národních i regionálních ekonomik. Evropské země již dlouhodobě zaznamenávají jak největší počty příjezdů mezinárodních turistů, tak největší příjmy plynoucí z mezinárodního cestovního ruchu³. Rumunská republika disponuje vysokým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu a v současnosti prochází obdobím dynamického socio-ekonomického rozvoje do podoby vyhledávané turistické destinace⁴.

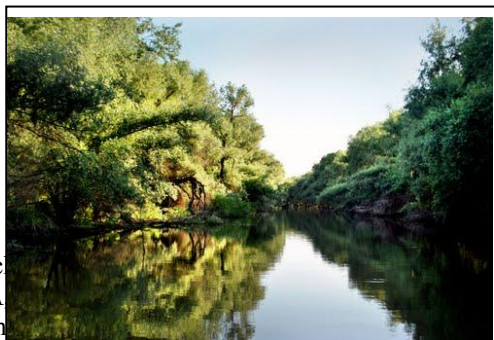
31.2 CESTOVNÍ RUCH V RUMUNSKU

31.2.1 Lokalizační předpoklady cestovního ruchu v Rumunsku

Jak uvádí I. Hamarnehová (2008, s. 177 – 178) hlavními turistickými atraktivitami⁵ země jsou zachovalá příroda Karpatských hor, písčité pobřeží Černého moře, středověké architektonické památky zejména v historických zemích Sedmihradsko (*také nazývané Transylvánie*) a Moldávie⁶ a autentický folklór na venkově.

Jak bylo zmiňováno, Rumunsko skýtá významné přírodní předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Jednu třetinu povrchu země tvoří horský oblouk Karpat, který se táhne severojižním a posléze západním směrem v délce téměř 1 100 km. Rumunské hory představují velký potenciál pro letní a zimní rekreaci v podobě pěší turistiky, cykloturistiky, hippoturistiky⁷, horolezectví, sjíždění horských řek, jeskyňářství, lyžování a jiných zimních sportů. Mezi nejnavštěvovanější a nejlépe vybavená horská střediska patří Poiana Braşov, Sinaia, Busteni a Predeal v Jižních Karpatech neboli Transylvánských Alpách, Durău na svahu horského masivu Ceahlău v Moldávii nebo Arieseni v pohoří Apuseni. V centru karpatského oblouku se nachází Transylvánská plošina. Do západní části země zasahuje Velká uherská nížina, na jihu se rozprostírá až k pobřeží Černého moře úrodná Valašská nížina a na východě země kolem toku řeky Prut leží Moldavská pahorkatina (viz příl. 1). (KLIMŠA - KRÁČALÍK, 2002)

Jižní státní hranice nejprve se Srbskem poté s Bulharskem je tvořena přirozeným tokem řeky Dunaj, která na území Rumunska deltovitě ústí do Černého moře. Delta Dunaje je druhou největší a nejlépe zachovalou deltou v Evropě a je chráněna jako

Obr. 73 Rameno a lužní les delty Dunaje (převzato: <http://www.panoramio.com/>)

³ mezinárodní cestovní ruch = součet příjezdového cestovního ruchu návštěvníků mezi všemi zeměmi světa (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 59)

⁴ destinace cestovního ruchu = země, region nebo oblast v daném území s vysokou koncentrací atraktivit a infrastruktury cestovního ruchu, jejichž výsledkem je vysoká návštěvnost (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 59)

⁵ atraktivita cestovního ruchu (turistická atraktivita) = zajímavá sovětská kulturní či společenská objekt nebo událost přitahující účastníky cestovního ruchu (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 26)

⁶ rumunská historická území = Bukovina, Dobruža, Moldávie, Sedmihradsko-Transylvánie a Valašsko.

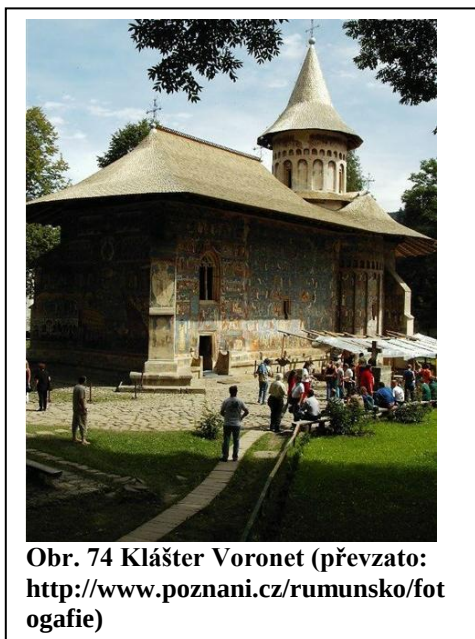
⁷ hippoturistika = jezdecký cestovní ruch, jehož účastníci jsou motivováni vyjížděkami na koních a odehrávají se nejčastěji v rámci pobytu na koňské farmě nebo hotelu s možností pronájmu jezdeckých koní (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 125)

biosférická rezervace Světového přírodního dědictví UNESCO a zároveň jako národní park o rozloze 434 km² s mokřady, bažinami a mnoha vzácnými druhy vodního ptactva. (HAMARNEHOVÁ, 2008, s. 177 – 178)

V Rumunsku byly vyhlášeny další dvě biosférické rezervace pod patronátem UNESCO, a to pohoří Retezat a Rodna. Území se vzácnou faunou a flórou jsou dále chráněna v rámci 586 přírodních rezervací a 13 národních parků. Nejstarším rumunským národním parkem je Parcul National Retezat ve stejnojmenném pohoří, vyhlášený v roce 1935, s více než 80 ledovcovými jezery. Mezi další známé Národní parky patří například horský celek Apuseni s krasovým reliéfem, podzemními ledovci, ledovou jeskyní Scărisoara či Portile de Fier chránící soutěsku Železná Vrata na řece Dunaj u srbských hranic. (BURFORD – RICHARDSON, 2001, s. 365 – 366)

Písečné pobřeží Černého moře s mírným kontinentálním podnebím má na území Rumunska délku přibližně 245 km, z čehož pro masovou letní turistiku je využíváno především 40 km. Zde se nachází známá přímořská letoviska jako Mamaia, nazývaná jako rumunská riviéra, Constanta, Mangalia a Vama Veche nebo řada letovisek s mytologickými názvy jako Jupiter, Neptun, Saturn či Venuše.

Další turistickou atraktivitou spojenou s přírodními zdroji země je lázeňství. V Rumunsku se nachází více než 3 000 vývěrů léčivých minerálních pramenů ve více než 70 lázeňských zařízeních a centrech, z nichž nejznámější jsou Baile Herculane v údolí Cerna v Jižních Karpatech, Baile Felix v blízkosti města Ordena na severozápadě země a Sovata nedaleko transylvánského jezera Ursu. (HAMARNEHOVÁ, 2008, s. 177 – 178)

Kulturně-historické předpoklady díky bohaté historii zastupuje jak pestrá a specifická lidová kultura v krajích Maramureš a Bukovina, tradiční venkovský život v Banátu a autentický folklór, například mýtus kolem valašského knížete Vlada Tepese nazývaného hrabě Drákula, tak řada významných kulturně-historických památek a kulturních zařízení. Mezi nejatraktivnější a nejnavštěvovanější kulturně-historické památky, které jsou zároveň pod ochranou organizace UNESCO, patří malované pravoslavné kláštery v jižní Bukovině s freskami na vnějších zdech, přičemž za nejzachovalejší jsou považovány fresky ve Voronetu, dřevěné kostely v kraji Maramureš, opevněné kostely v Sedmihradsku, z nichž za nejhezčí je považován kostel v původně saské vesnici Biertan, historické centrum městečka Sighisoara, Horezský klášter ve Valašsku a dácké tvrze v okolí Orăștie. Mezi

další hojně navštěvované památky patří transylvánské hrady Făgăraș a Bran, turisticky propagovaný jako „Drákulův hrad“, hrad Corvin v městě Hunedoara, zámek Peles v Sinii, knížecí kostel v městečku Curtea de Arges, „Veselý hřbitov“ ve vsi Săpânța, zchovalá středověká města Cluj-Napoca, Brașov, Sibiu, Targu Mures a Temešvár a také hlavní město Bukurešť s řadou turisticky atraktivit, například Palác parlamentu, Triumfální oblouk, chrám Stavropoleos, Muzeum vesnice nebo Národní historické muzeum. Další turistickou atraktivitou jsou slavnosti a festivaly, například Jazzový festival v městě Sibiu, Golden Stag Festival v Brașově, Festival Stará Bukurešť, krojové slavnosti Hora de la Prislop v karpatském průsmyku Prislop nebo mezinárodní soutěž klasické hudby Eneskův festival v Bukurešti. (LEWANDOWSKI, 2004)

31.2.2 Realizační předpoklady cestovního ruchu v Rumunsku

Jak uvádí M. Pásková a J. Zelenka (2002, s. 244) realizační předpoklady umožňují svou existenci vlastní uskutečnění cestovního ruchu a tvoří je komunikační předpoklady, tedy textura a struktura komunikačních sítí ovlivňující dostupnost destinací cestovního ruchu, a infrastruktura cestovního ruchu, mezi jejíž hlavní složky patří ubytovací, stravovací, sportovně-rekreační a zábavní zařízení, dopravní zařízení s výraznou rekreační funkcí, cestovní kanceláře a zařízení pro poskytování speciálních služeb.

Hlavním omezujícím faktorem rozvoje cestovního ruchu je zejména nedostatečná hustota a kvalita dopravní infrastruktury a to i přes vládní i evropské rozvojové investice zejména do silniční a dálniční sítě, ale i v případě železnic a vodních cest. Na relativně dobré úrovni je letecká doprava s 6 mezinárodními letišti a 10 vnitrostátními nebo menšími soukromými letišti. Leteckou dopravu zabezpečuje především státní letecká společnost TAROM S. A., ovšem největší rozvoj v současnosti zaznamenávají rumunské nízkonákladové letecké společnosti Blue Air a Carpatair. (BusinessInfo.cz, 1997 – 2011)

Podle oficiálních statistik (National Institute of Statistics – Romania, 1998 – 2012) bylo v Rumunsku v roce 2011 v provozu celkem 5 003 hromadných ubytovacích zařízení⁸ různých kategorií, v nichž bylo ubytováno 7 031 606 návštěvníků⁹, z toho 22 % tvořili zahraniční turisté. Rozvoj různorodější nabídky typů hromadných ubytovacích zařízení nastal až v postrevolučním období. Díky privatizaci a renovaci starších hotelů, často ve špatném technickém stavu, ale i nové výstavby existuje v současnosti dobrá nabídka kvalitních a luxusnějších typů ubytovacích zařízení v hlavním městě Bukurešť a dalších velkých městech, v přímořských a lázeňských letoviscích, horských střediscích Karpat a v okolí Dunajské delty včetně regionálního centra Tulcea. Podél dálničních a jiných hlavních komunikací jsou nabízeny možnosti k ubytování v motelech, na venkově a horských oblastech v různě kvalitních a vybavených turistických chatách (*cabany*) a v letním období v cca 50 kempech po celém Rumunsku. V menších turistických destinacích, především v Sedmihradsku a Bukovině, se v současnosti rozšiřuje nabídka ubytování v penzionech a soukromí. Novodobým trendem je ubytování včetně základních turistických služeb na venkovských usedlostech v agroturistických oblastech Alba, Mures, Haghita a Bukovina nebo například pro české turisty je nabízeno ubytování v českých vesnicích Svatá Helena, Gernik a Rovensko v historickém kraji Banát. Statistické informace o počtu a typech stravovacích a pohostinských zařízeních nejsou v současnosti dostupné.

Sportovně-rekreační, kulturní, zábavní a specifická dopravní zařízení jsou ve větší míře rozvinuta v horských střediscích Karpat, přímořských letoviscích, lázeňských centrech a větších městech. Obecně je kultura poskytování služeb a často kvalita poskytovaných služeb v cestovním ruchu na nedostatečné úrovni oproti evropskému standardu. (REID – PETTERSEN, 2008)

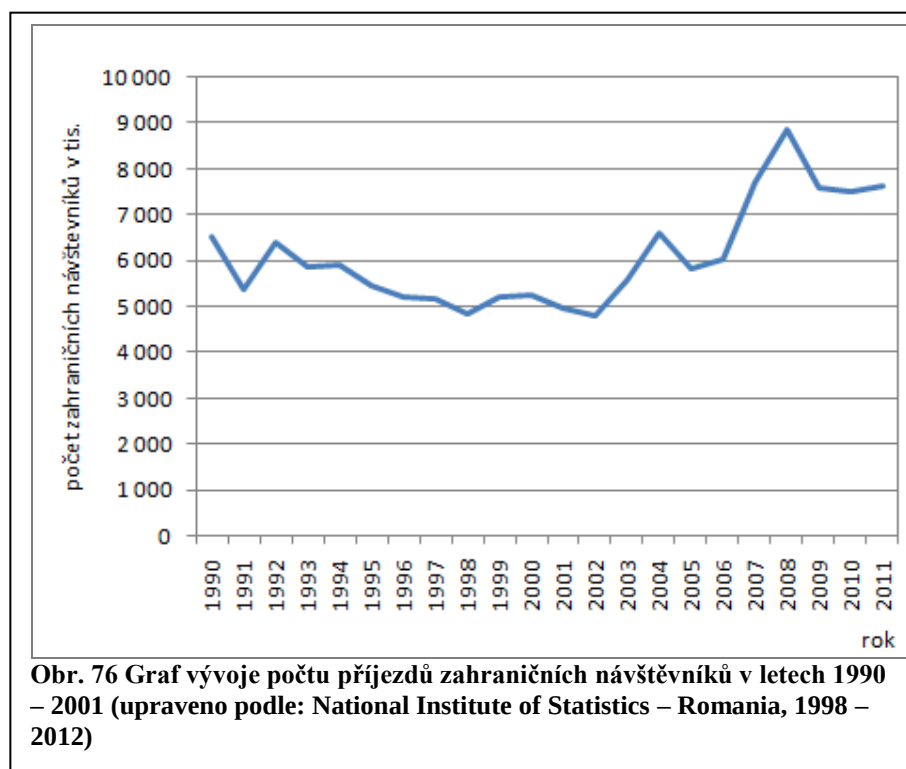
⁸hromadná ubytovací zařízení cestovního ruchu (HUZ) = objekty, prostory a plochy, kde je veřejnosti poskytováno přenocování v pokoji nebo jiné ubytovací jednotce, které musí hromadně podléhat stejnému řízení. (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 110-111)

⁹návštěvník = jakákoliv osoba, která cestuje do jiného místa než je místo svého bydliště na dobu nepřevyšující 12 po sobě jdoucích měsíců, přičemž je možné vyčleňovat vícedenní návštěvníky (turisté) nebo jednodenní návštěvníky (výletníci). (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 191)

31.2.3 Selektivní předpoklady cestovního ruchu v Rumunsku

Recese rumunské ekonomiky a hospodářská krize po svržení diktátora Ceausesca v 90. letech 20. století způsobila útlum také sektoru cestovního ruchu. V horizontu posledních let dochází znovu k růstu návštěvnosti i podpory rozvoje turistické infrastruktury, což dokládá opětovný nárůst počtu zahraničních turistů za posledních 10 let (viz obr. 4), přestože je patrný pokles návštěvnosti v období ekonomické krize po roce 2008. Podle statistik National Institute of Statistics - Romania (1998 – 2012) bylo v roce 2011 zaznamenáno přes 7 611 000 příjezdů zahraničních návštěvníků na hranice státu. Více než 90 % těchto návštěvníků pochází z evropských zemí, přičemž absolutně nejvíce zahraničních návštěvníků přijíždí z Maďarska, Moldavska, Ukrajiny, Bulharska, Itálie a Německa. V roce 2011 navštívilo dle oficiální statistiky Rumunsko přes 80 000 českých návštěvníků. Naopak dle statistik ČSÚ (2012) v roce 2011 navštívilo Českou republiku 57 484 rumunských návštěvníků¹⁰, což představuje 13 % nárůst oproti roku 2010.

Rumunsko je vnitropoliticky relativně stabilní a bezpečná země, přičemž míra kriminality výrazně nepřevyšuje míru kriminality v České republice. Rumunsko k 1. lednu 2007 přistoupilo do Evropské unie, ovšem v roce 2010 vykazovalo druhé nejnižší hodnoty HDP v paritě kupní síly na obyvatele a je tedy jednou z nejhudších členských zemí. (EUROSTAT, 2012)

Sektor služeb, jehož druhou největší součástí je oblast služeb v cestovním ruchu včetně nepřímých efektů¹¹, se v současnosti podílí na tvorbě HDP kolem 50 %. Podle WTTC (2000 – 2011) odvětví cestovního ruchu včetně nepřímých efektů ze souvisejících činností v roce 2011 přispívalo k tvorbě HDP 4,4 % a celková zaměstnanost v cestovním ruchu se v roce 2011 pohybovala kolem 446 000 pracovních míst, což představuje 5,2 % z celkového počtu zaměstnaných v zemi (viz příl.).

¹⁰ 80 % ze všech rumunských turistů bylo ubytováno v HUZ kraje hl. m. Praha.

¹¹ nepřímé efekty = nepřímé výdaje na cestovní ruch, tedy všechny výdaje účastníka cestovního ruchu na služby související s cestovním ruchem: nákup léků, potravin, sportovních a jiných potřeb, zábavy atd. (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 193)

Při mezinárodním srovnání je Rumunsko z ekonomického hlediska konkurenční destinací cestovního ruchu zejména díky nízké cenové hladině služeb cestovního ruchu. (BusinessInfo.cz, 1997 – 2011)

31.3 ZÁVĚR

Rumunsko bezpochyby disponuje vysokým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu díky množství cenných kulturně-historických památek, pestré lidové kultuře a venkovského cestovního ruchu¹², turisticky i sportovně atraktivním přírodním horským lokalitám Karpat, nedotčené přírodě, dlouholeté tradici lázeňství a letoviskům na rumunském černomořském pobřeží. V dlouhodobém časovém horizontu představuje cestovní ruch jedno z velmi perspektivních odvětví národního hospodářství, což dokazuje vládní podpora trvalého rozvoje a kapitálové investice i soukromé investice zahraničních společností do sektoru cestovního ruchu, které dle WTTC (2000 – 2011) v roce 2011 celkově činily 3,1 mld. USD.

¹²venkovský (rurální) cestovní ruch = druh cestovního ruchu charakteristický vícedenním pobytem a rekreačními aktivitami na venkově. (PÁSKOVÁ - ZELENKA, 2002, s. 309)

POUŽITÁ LITERATURA

Knižní publikace

BURFORD, T. – RICHARDSON, D. 2001. *Rumunsko*. 1. vyd. Brno: Jota, 2001. 390 s. ISBN 8072170422.

HAMARNEHOVÁ, I. 2008. *Geografie cestovního ruchu. Evropa*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7380-093-2.

KLIMŠA, M. - KRÁČALÍK, J. 2002. *Rumunské hory. Průvodce po horách*. 1. vyd. Vřesina: Nakladatelství SKY, 2002. 221 s.

LEWANDOWSKI, N. 2004. *Rumunsko*. 1. české vyd. Ostfildern: Mairs Geographischer Verlag, 2004. 124 s. ISBN 3829762844.

PÁSKOVÁ, M. – ZELENKA, J. 2002. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha:

Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 488 s. ISBN 80-239-0152-4.

PTÁČEK, J. 2008. *Školní atlas světa*. 2. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2008. 175 s. ISBN 9788070119259.

REID, R. - PETTERSEN, L. 2008. *Rumunsko a Moldavsko*. 1. české vyd., Praha: Svojtka & Co., 2008. 408 s.

Elektronické zdroje

BusinessInfo.cz: *Rumunsko: Ekonomická charakteristika země* [on-line]. 1997-2011, [cit. 24. května 2012]. Dostupný z WWW:<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rumunsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000686/#sec6>>.

Cestovní kancelář Poznání: *Rumunsko-fotografie* [on-line]. 2008 [cit. 23. května 2012]. Dostupný z WWW:<<http://www.poznani.cz/rumunsko/fotogalerie>>.

ČSÚ Český statistický úřad: *Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí v ČR* [on-line]. 2012, aktualizováno dne: 5. 3. 2012 [cit. 20. května 2012]. Dostupný z WWW:<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr>.

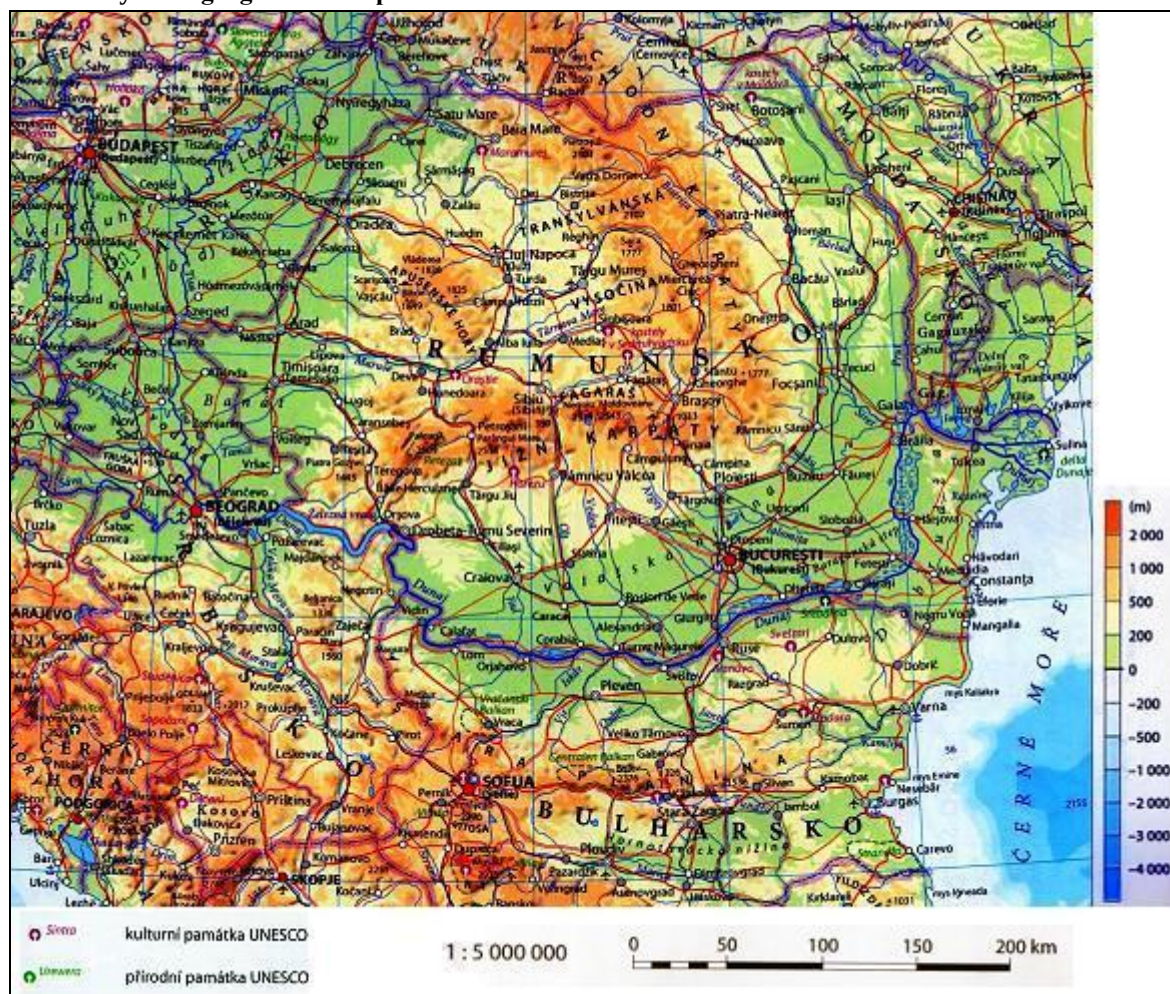
EUROSTAT: *GDP and main components* [on-line]. 2012, aktualizováno dne: 24. 5. 2012 [cit. 24. května 2012]. Dostupný z WWW:<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/data/main_tables>

National Institute of Statistics – ROMANIA: *Tourism* [on-line]. 1998 - 2012 [cit. 24. května 2012]. Dostupný z WWW:<<https://statistici.insse.ro/shop/?lang=en>>.

WTTC World Travel & Tourism Council: *Economic Data Search Tool* [on-line]. 2000 - 2011, [cit. 24. května 2012]. Dostupný z WWW:<<http://www.wttc.org/research/economic-data-search-tool/>>.

PŘÍLOHY

Obr. 77 Fyzicko-geografická mapa Rumunska

Zdroj: PTÁČEK, 2008, s. 77

Obr. 78 Pohoří Faragaš s nejvyšším vrcholem Rumunska Moldoveanu

Zdroj: Cestovní kancelář Poznání, 2008

Obr. 79 Soutěsky Kazaně v oblasti vodní nádrže Železná vrata

Zdroj: BURFORD, RICHARDSON, 2001

Obr.80 „Drákulův hrad“ Bran

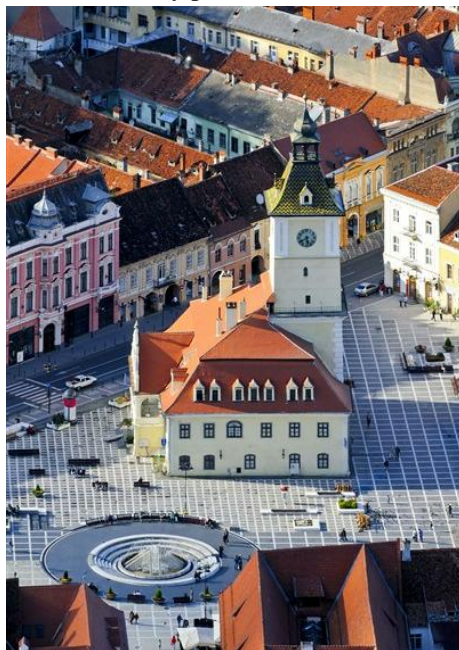
Zdroj: Cestovní kancelář Poznání, 2008

Obr.81 Bývalé královské sídlo zámek Peles

Zdroj: Cestovní kancelář Poznání, 2008

Obr.82 Letecký pohled na náměstí v Brašově

Zdroj: Cestovní kancelář Poznání, 2008

Obr.83 Palác parlamentu, někdejší Ceauseskův palác, v Bukurešti

Zdroj: LEWANDOWSKI, N. 2004, s. 54

Obr.84 Česká vesnice Rovensko v Banátu

Zdroj: Panoramio.com, <http://www.panoramio.com/photo/3236110>

Tab.11 Základní makroekonomické údaje Rumunska a absolutní i relativní podíly cestovního ruchu na ekonomických ukazatelích v letech 2000 – 2011

ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
HDP v běžných cenách (v mld. USD)	37,3	40,6	46	59,5	75,8	99,2	122,7	170,6	204,3	163,3	161,6	185,31 ^P
HDP v paritě kupní síly na obyvatele (v mld. USD)	6 100	6 600	7 200	7 800	8 800	9 400	10 500	11 500	12 600	11 900	11 800	12 300 ^P
reálný růst HDP (v %)	2,9	5,7	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-7,1	-1,6	2,5 ^P
HDP cestovního ruchu (v mld. USD)	1,58	1,869	1,962	2,713	3,545	6,039	6,293	9,171	11,399	8,524	7,583	8,244
podíl HDP cestovního ruchu na celkovém HDP (v %)	4,2	4,6	4,3	4,6	4,7	6,1	5,1	5,4	5,6	5,2	4,7	4,4
nezaměstnanost (v %)	6,9	6,4	8,4	7	8	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3	7,4
podíl CR na celkové zaměstnanosti (v %)	4,9	4,8	4,9	5,3	5,6	7,4	6,2	6,4	6,7	6,2	5,6	5,2
mezinárodní turistické příjmy (v mld. USD)	0,403	0,377	0,433	0,534	0,662	1,446	1,83	2,274	2,813	1,786	1,846	1,995
domácí turistické příjmy (v mld. USD)	0,692	0,778	0,935	1,317	1,861	2,846	2,375	3,317	3,742	2,906	2,801	3,092
Kapitálové investice do cestovního ruchu (v mld. USD)	0,483	0,689	0,647	0,899	1,14	1,611	2,188	3,618	4,676	3,238	2,695	3,091

Zdroj: EUROSTAT, 2012; National Institute of Statistics – Romania, 1998 – 2012; WTTC, 2000 – 2011

Poznámka: odhad

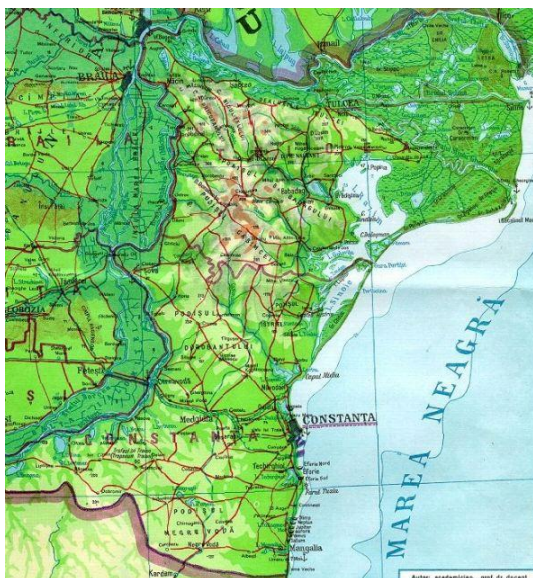
32) RUMUNSKÉ ČERNOMOŘÍ

Tereza Fasurová (GÚ PŘF MU)

32.1 ÚVOD

Jako Rumunské Černomoří bychom také mohli nazvat oblast Dobrogea, která se rozprostírá na ploše 23 300 km² od hranic s Ukrajinou (odděluje Dunajská delta) až po hranice s Bulharskem. Je zde přímořské klima (podobné středozemskému) a nachází se tu lesy, stepi, nejrůznější biotopy (ptactvo, hmyz, želva žlutohnědá, hadi, skunkové ještěrky, zajíci, vydry, vlci, žáby atd.).

Ve vnitrozemí této oblasti se nachází vinice (např. Murfatlar nebo Niculitel), velmi slavná v celém Rumunsku. Tato oblast nabízí kromě krásné přírody, ještě bychom měli připomenout nejstarší hory v Evropě, které tu můžeme najít, Muntii Macinului, také bohatou historii. Žijí zde velké minority Rusů, Ukrajinců, Turků a dalších národů. Celá tato oblast má vlastní minulost, rozdílnou od zbytku Rumunska. Byla součástí Byzantské, Bulharské a Osmanské říše, až po válce o nezávislost (russo-turecká válka 1877-1878) se region dostal zpátky do rumunského vlastnictví. Avšak předtím než padlo do držení všech těchto říší, zde žili nomádští skýtové, díky kterým bylo toto území osídleno už v pradávce. Zalíbilo se zde i Milétským Řekům, kteří tu nechali mnohé pozůstatky (přímořská města Histria, Tomis (Constanta), Callatis (Mangalia).

Obr. 85 Rumunské Černomoří, mapa Dobrogei

32.2 HLAVNÍ ČÁSTI DOBROGEI

32.2.1 Dunajská delta

Dunajská delta je 3. nejvýznamějším mokřadem na světě. Rozprostírá se na asi 5800 km² a zahrnuje písčné ostrovy, hráze lesy, bažiny. Vnikla před 13 000 lety, kdy došlo k zanesení tulcejského zálivu (Dunaj je dlouhá 2860 km, v své deltě zanechává miliony tun bahna, tyto nánosy ji ročně rozšíří o

zhruba 40m). Dělí se do 3 ramen: Chilia (severní výrazné rameno), Sulina (střední méně výrazné rameno) a Sfântul Gheorghe (jižní výrazné rameno). Trajekty jezdí z Tulceje po všech 3 ramenech a spojují toto město s černým mořem (střední rameno spojuje Tulcej a Sulinu, severní rameno odděluje Rumunsko od Ukrajiny). Trajekty z Tulceje mají konečnou zastávku v ruské lipovenské vesnici Periprava (lokalita dácké osady a také známého komunistického vězení).

V deltě se nachází spousta ostrovů písčiny, jeden z nich je Grindul Letea. Je to celopísečný ostrov s velmi rozmanitou vegetací a faunou. Některé duby, které si hoví v písčité půdě, mají až 400 let. Můžeme tu potkat polodivoké koně, mývalího psa, lišku polní, jedovatého hada, orly bělohlavé a mořské atd. Pro turisty jsou ty vytyčené 3 stezky. Archeologové zde našli římské a středověké pozůstatky, ostrov byl tedy od této doby osídlen. Vesničky, které tu dnes jsou, větší osady, mají široké travnaté ulice. Nachází se zde malé domečky s šindelovými střechami. Stejně jako ve vesnici Periprava, tak ve vesnicích Sfistofca a Cardon (velmi malé osady) žijí převážně rusky mluvící Lipované (potomci následovníků krále Filipa, původně Filipovanů, kteří museli utéct z Ruska do Dunajské delty po rozdělení ruské pravoslavné církve na 2 frakce v roce 1653, tito následovníci byli tak silně omezováni, pokud vyznávali víru „starou víru“, že emigrovali). Jinak většinu obyvatelstva celého ostrova tvoří Rumuni.

Nejlepší doba na navštívení tohoto mokřadu je duben až září (kdy je zde ale nejtepleji a bzučí tu nejvíce komárů). Je tu možné pozorovat nejrůznější druhy ptactva, mnohé cestovní kanceláře nabízí zájezdy právě sem za ptactvem (zde si můžete najít průvodce). Jezero Murighiol (Lacul Murighiol) je právě vhodná oblast pro pozorování ptactva a oblíbená oblast pelikánů.

Obr. 86 Zátíší delty Dunaje

Obr. 87 Snímek z družice Landsat delta Dunaje

32.2 MĚSTA A JEJICH OKOLÍ

32.2.1 Constanta

Constanta je historický mořský přístav u Černého moře. Proslavili ji král Carol I. jako lázně. Dnes je to oblíbené přímořské letovisko. Na počátku vzniku města Constanta byla v 6 st. rybářská vesnice. Řekové z Milétu tuto osadu proměnili v bující přístav Tomis, později město dobyli Římané a Byzantinci, kteří ho pojmenovali podle římského panovníka Konstantina.

V 8. n.l. byl do Constanty vypovězen římský básník Ovidius. Neví se přesně proč byl Ovidius vyhoštěn, ale zřejmě to bylo kvůli rodině Augusta (skandál jeho vnučky Julie), sám Ovidius uvádí, že ho Augustus vyhostil kvůli knize *Ars Amatoria* (Umění milovat), protože prý pohoršovala Římany

(kazila jejich morálku). Ovidius už se nesměl nikdy vrátit v nakonec zde i zemřel (Ovidiova socha na vysokém sloupu na Piata Ovidiu).

Nachází se zde spousta římských památek, většinou jsou uloženy v muzeu Muzeul de Istorie Nationala si Arheologie. V Constantě také můžete vidět největší mešitu v Rumunsku, MAhmudiye, která je kopií mešity v Konyi v Anatolii. K dalším památkám patří např. stavba Cazino Paris (1909), která byla postavena ve francouzském secesním stylu pro Carolovu ženu Alžbětu.

Obr. 88 Constanta

Obr. 89 Cazino Paris (Constanta)

32.2.2 Mangalia

Dalším zajímavým městem a hlavně významným na pobřeží Černého moře je Mangalia. Plážové letovisko, které se v době antiky jmenovalo Callatis, založili ho Řekové z Magary na základě věštby ve 4. st.n.l..

Najdeme zde, jako všude v okolí pozůstatky z doby římské a byzantské, např. římsko-byzantskou ulici, která je teď součástí hotelu President. Ten stojí na vydlážděném chodníku vodovodním potrubí citadely Calatis z 6. a 7. st.n.l.. Procházku městem můžeme obohatit navštívením archeologického muzea – Muzeul de Arheologie Callatis, kde jsou shromážděny pozůstatky z dob římských a byzantských. V moři u Mangalie dokonce potápěči objevili zbytky přístavu Callatis.

V okolí města se nachází konírna, kde se koně chovají už od roku 1926, Herghelia Mangalia. Kromě konírní a krásné přírody je kousek od Mangalie jeskyně Pestera Movile. Měří sice jenom 220 m a má velmi nízký strop, ale vyskytuje se v ní jedinečný ekosystém, žijící organismy dokážou existovat v jeskyni zcela bez světla. Dovnitř je vstup zakázán právě kvůli ojedinělému ekosystému.

Obr. 90 Mangalia

32.2.3 Histria

Jinak také zvaná „Rumunské Pompeje“, je město, které neleží přímo u moře, ale u jezera Lacul Sinoe, dříve to však byl významný přístav, ale poté ho vystřídalo Tomis (Constanta), protože byl přístav zaplaven bahnem.

Histria je nejvýznamější rumunské archeologické naleziště na východním pobřeží, pozůstatky řecké, římské a byzantské od 7. st.př.n.l. do 7. st.n.l.. Avšak krutá historie zavinila, že z pozůstatků moc nezbylo. Nachází se na pouhých 72 ha a silnice je dělí na 2 poloviny. Mezi nejvýznamější prvky patří 6 městských zdí, z 5. st.př.n.l., zbytky římského fóra atd.

Obr. 91 Histria

32.3 VENKOV

V této oblasti, v Dobrogeji se nachází mnoho krásných a zapomenutých vesnic, jednou z nich je Slava Rusa. Je to vesnička na JZ od Babadogu, polovina obyvatel jsou Italové a Španělé. Tak jako mnoho jiných vesnic zde založili tuto Lipované. Slava Rusa je hlavním centrem Ruské pravoslavné církve v Rumunskou. Poblíž stojí 2 pravoslavné kláštery Uspenia a Vovidenia (další kláštery jsou na Z od Tulceje, klášter Manastirea Celic Dere, ten byl založen v roce 1841 ruskými lipovskými mnichy, klášter Manastirea Cocos a klášter Manastirea Saon, ten byl založen v roce 1846 mnichy z kláštera Manastirea Celic Dere), přímo ve vesnici 2 ruské kostely. Dříve zde stávalo římské a byzantské město (L) Ibida (2-7. st.n.l.). Dnes probíhají výkopové práce.

Obr. 92 Manastirea Celic Dere

Obr. 93 Slava Rusa

POUŽITÁ LITERATURA

- National Geographic Průvodce: Rumunsko, česká edice: Eva Pourová (odpovědný redaktor) a kol., Computer Press a.s., Brno, 2007, ISBN 978-80-251-2249-5
- Wikipedie, dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Delta_Dunaje online [2012-06-01]
- Stránky s obrázky: <http://www.quido.cz/priroda/dunaj.html>, <http://www.panoramio.com/photo/944658>, <http://wordseals.eu/black-sea-city-constant/>, <http://www.skveladovolena.com/clanky/rumunsko/> online [2012-06-01]

33) NÁBOŽENSKÁ MAPA RUMUNSKA

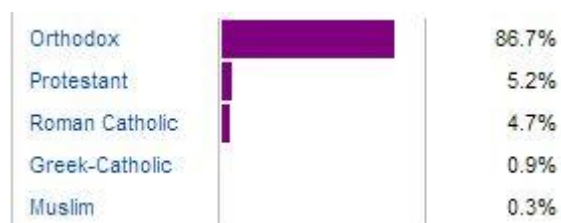
Kateřina Tarabusová (GÚ PŘF MU)

33.1 ÚVOD

Tento referát bude ve stručnosti pojednávat o působení různých náboženství na území Rumunska. U nejdůležitějších z nich se podívá i do jejich historie a poukáže na jejich pozůstatky.

33.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

V Rumunsku v současné době existuje 17 druhů náboženství. Z počtu 21,7 (100%) milionů obyvatel zastupuje nejrozšířenější náboženství pravoslavní (ortodoxní) křesťané (86,7%), protestanti (5,2%), římskokatolíci (5,6%) a muslimové (0,3%). Ateistů je v zemi 8 000 obyvatel a 13 000 obyvatel je bez vyznání (podle sčítání lidu z roku 2002).

Obr. 94 Nejpočetnější náboženství v Rumunsku k roku 2002

Nyní se na to pojďme podívat blíže.

33.2.1 Rumunská pravoslavná církev

Církev je nejrozšířenější v zemi a je druhou největší pravoslavnou církví na světě (po Rusku). Věří v ni 19 milionů obyvatel Rumunska v 11 000 farnostech, velké množství církevních obcí má i ve světě.

Církevní obce vznikly na začátku 15. století, nyní jich je v Rumunsku 25:

Bukurešť, Suceava, Maramureș, Kluž, Iași, Roman, Huși, Harghita, Oradea, Alba Iulia, Arad, Temešvár, Caransebeș, Sibiu, Constanța, Râmnicu Vâlcea, Curtea de Argeș, Târgoviște, Galați, Buzău, Slobozia, Slatina, Craiova, Alexandria, Giurgiu.

V Rumunsku lze najít přes 600 klášterů, zde jsou nejvýznamnější z nich:

Dealu - 15. století, župa Dâmbovița, 6km od města Târgoviște, uloženy ostatky vládců Valašska

Humor - 1530, župa Suceava (Bukovina), několik kilometrů od města Gura Humorului, 500m od něj ostatky původního kláštera z 1415

Moldovița - 1532, v obci Vatra Moldoviței v župě Suceava

Putna - vybudoval Štěpán III. Veliký po výhře v Chilli v 1466,

Sinaia - starý kostel - 1695 na úpatí hory Sinaje, funkce pevnosti mezi Brašovem a Bukureští

- velký kostel - 1842

Voroneţ- 1488 Štěpán III. Veliký, nedaleko města Gura Humorului, krásnými freskami je nazývána „Sixtinská kaple východu“, jejich modř tzv. „Voroneţská modř“

Obr. 96 Klášter v obci Dealu

Obr. 95 Klášter v obci Putna

Obr. 97 Fresky ve Voroneţu

33.2.2 Rumunská katolická církev

Křesťanství proniklo na území již ve 2.-3. století – víru přinesl apoštol Ondřej, který je patronem Rumunska. Za posvátné místo je zde Ondřejova jeskyně a devět pramenů řeky Svatého Ondřeje poblíž obce Ion Corvin, v roce 2002 zde vybudovali klášter. Ondřej působil na území Dobrudža, kde byl vybudován nejstarší starokřesťanský kostel. První arcibiskupství bylo zřízeno v Tomidě.

Ostatky významných starokřesťanských mučedníků byly objeveny v roce 1971 v obci Niculiţel (župa Tulcea). Byly zde nalezeny ostatky šesti mučedníků – dva z nich zemřeli ve 2. stol. n. l. a jména dalších čtyř mučedníků ze 4. stol. jsou známa díky nápisu v hrobce: Zotic, Atal, Camasis a Filip.

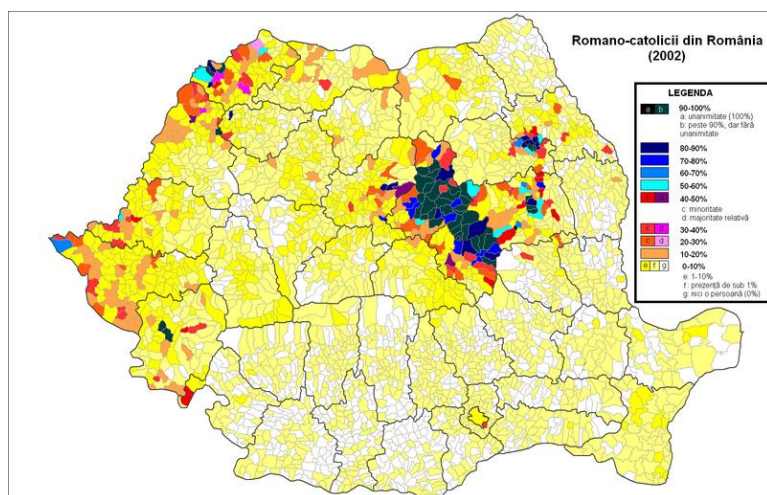

Obr. 98 Klášter Sv. Ondřeje

V současnosti je katolická církev rozdělená na **římskokatolickou a řeckokatolickou církev**.

V římskokatolickou církev věří 1 milion obyvatel. Tato církev se nachází v oblasti kolem Sedmihradska a při hranici s Maďarskem. Pod diecézi bukurešťskou spadají 4 diecéze:

d. velkovaradínská, Satu Mare, jasská a temešvárská.

Obr. 99 Prostorové rozmístění římskokatolické církve v roce 2002

Řeckokatolická církev je zastoupena 200 000 obyvateli Rumunska. Uznává papeže, má byzantský ritus (při slavení tajemství jsou symbolicky a působivě podávány dějiny spásy od vtělení až k opětnému návratu Ježíše Krista). Její hlavní patriarcha s arcibiskupstvím se nachází v Blaji, biskupství jsou v obcích Oradea, Kluž, Lugoj a Maramureș.

V zemi žije 14 000 **Židů**, asi polovina z nich je v Bukurešti. Jejich komunita se řadí mezi aškenázskou a ortodoxní.

Další významná náboženství a jejich zastoupení:

- protestanti 1 400 000
- adventisté 70 000
- Islám 67 000
- Jehovisté 38 000

Obr. 100 Synagoga v Bukurešti

34.3 ZÁVĚR

Rumunsko je nábožensky nehomogenní stát, avšak převládá pravoslavná církev. V Rumunsku je nízký počet obyvatel nevěřících (nebo bez vyznání), a tak lze tento stát považovat za věřící pravoslavný stát.

POUŽITÁ LITERATURA

- Coutry A-Z: Romania - Religion. [online]. 2004 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.nationmaster.com/country/ro-romania/rel-religion>
- ŠUSTOVÁ, Jana. Náboženství: Počátky křesťanství v Rumunsku a mučedníci z prvních čtyř století. [online]. 2012 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/vesvete/_zprava/pocatky-krestanstvi-v-rumunsku-a-mucednici-z-prvnich-ctyr-stoleti--1031324
- Romania: Religious Freedom Report (2003). [online]. 2003 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://atheism.about.com/library/irf/irf03/blirf_romania.htm
- Romania: Religion. [online]. 2012 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Romania#Religion>
- Rumunská pravoslavná církev. [online]. 2012 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rumunsk%C3%A1_pravoslavn%C3%A1_c%C3%ADrkev
- Rumunská řeckokatolická církev. [online]. 2011 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rumunsk%C3%A1_%C5%99eckokatolick%C3%A1_c%C3%ADrkev
- Židé v Rumunsku. [online]. 2012 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDid%C3%A9_v_Rumunsku

Zdroje obrázků:

- Obr. 1 http://en.wikipedia.org/wiki/Romania#Demographic_evolution
- Obr. 2 http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Manastirea_Dealu.JPG
- Obr. 3 http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Manastirea_putna1.jpg
- Obr. 4 http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Voronet_last_judgment.jpg
- Obr. 5 http://media.rozhlas.cz/_obrazek/2577487--klaster-jeskyne-sv-apostola-ondreje--1-950x0p0.jpeg
- Obr. 6 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e5/Romano-catolici_Romania_%282002%29.png/800px-Romano-catolici_Romania_%282002%29.png
- Obr. 7 <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:BucarestSinagoga.jpg>

34) RUMUNSKÉ ŠKOLSTVÍ

Bc. Lucie Seged'ová (GÚ PŘF MU)

34.1 ÚVOD

Vzdělávání je v Rumunsku stejně jako v každé evropské zemi celostátní prioritou. Všichni rumunští občané mají rovný přístup ke všem úrovním a formám vzdělávání bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, národnost, politické a sociální postavení nebo náboženské vyznání. Stát prosazuje principy demokratického vzdělávání a zaručuje právo na vzdělání na diferencovaném vzdělávacím pluralismu. Státní podporu má i princip celoživotního vzdělávání.

34.2 VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM RUMUNSKA

Správa vzdělávacího systému je v Rumunsku centralizovaná. Ústředním řídicím orgánem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MECI), které spolupracuje s ostatními ministerstvy (Ministerstvo financí, Ministerstvo práce a sociální ochrany státu) a podřízenými institucemi. Obecně právní zásady o organizaci, správě a provozu vzdělávání jsou dány ústavou ("Základní práva a svobody", čl. 32 "právo na vzdělání"), Školským zákonem (zákon č. 84/1995, upravuje správu systému vzdělávání na všech úrovních - celostátní, regionální a místní) a dalšími vyhláškami a novelami zákonů. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zaštiťuje celkovou správu vzdělávání na celostátní úrovni Rumunska. Nejvýznamnějšími odbory na ministerstvu jsou odbor pro předuniverzitní vzdělávání a odbor pro vysokoškolské vzdělávání a vědecký výzkum (řídí vysoké školství, koordinuje výzkumné činnosti ve vysokém školství atd.). Na regionální řídicí úrovni existuje pouze předuniverzitní vzdělávání. Správními orgány jsou Župní školní inspekce, kterým jsou podřízeny všechny školy, instituce pro mimoškolní aktivity a další školská zařízení předuniverzitního vzdělávání. Školské instituce jsou řízeny řediteli, kterým je v plnění řídicích povinností nápomocna pedagogická rada (otázky v záležitostech vzdělávání a přípravy) a správní rada (otázky týkající se řízení školy). Vysokoškolské instituce jsou autonomní na základě obecných ustanovení školského zákona a přímo podřízeny ministerstvu školství, Národní radě pro akademické hodnocení a akreditaci nebo vládě. Chod vysokých škol upravuje Univerzitní charta, která je schválena senátem každé vysokoškolské instituce. Reforma vysokého školství byla zahájena již v roce 1990. Cílem bylo změnit vztahy mezi vládou a vysokoškolskými univerzitami s důrazem na jejich větší autonomii, modernizaci vzdělávání a celkové zlepšení úrovně univerzit, vytvoření mechanismů a postupů pro akademické hodnocení a akreditaci vysokých škol a v neposlední řadě zavedení nových mechanismů financování. K dosažení vytyčených cílů bylo vyčleněno 84 milionů USD. Tato částka se skládá z grantu poskytnutého Evropskou unií ve výši 9,5 milionu USD), z půjčky od Světové banky ve výši 50 milionů USD a z příspěvku rumunské vlády ve výši 24 milionů. [3]

O množství peněz plynoucích ze státního rozpočtu do veřejného školství rozhoduje zejména Ministerstvo financí. Rozpočet na všeobecné vzdělávání musí podle zákona činit alespoň 4 % HDP, ovšem v posledních letech se tento příspěvek pohybuje až kolem 6 % HDP. Povinná školní docházka poskytovaná veřejnými institucemi je v Rumunsku bezplatná, financovaná státem. Také učebnice jsou studentům na primární a sekundární úrovni vzdělávání poskytovány bezplatně. Státní finanční podpora zahrnuje i vysoké školství. Veřejné prostředky pro nejvyšší stupeň vzdělání v posledních

letech výrazně rostly. V letech 2007 a 2008 se celkový rozpočet navýšil o 0,8 % HDP. Vládní dotace zahrnují asi 64 % z celkového financování vysokých škol a 36 % pochází z vlastních zdrojů vysokoškolských institucí (poplatky, poradenské aktivity, výzkum, zahraniční projekty, ubytování studentů atd.). [3]

Rumunský vzdělávací systém má několik stupňů: předškolní, povinné (primární a nižší sekundární vzdělávání), střední, technické a odborné, vyšší střední a vyšší vzdělávání (vysokoškolské). Tato struktura je založena na vzájemně propojených úrovních, kdy každá úroveň představuje zásadní krok v cestě žáků a studentů k získání vzdělání. [3]

34.2.1 Předškolní výchova

Předškolní výchova je součástí vzdělávacího systému podle školského zákona č.84/1995, nařízení o organizaci a provozu základních škol (2000) a Národního kurikula (od září 2008). Během posledních let došlo k mnoha změnám v oblasti vzdělávací politiky, což se dotklo i školek. Předškolní výchova se týká věkové skupiny dětí od 3 do 6/7 let a probíhá ve specializovaných převážně veřejných institucích – mateřských školách. Vyučování probíhá v rumunštině nebo v jazycích národnostních menšin. Docházka je dobrovolná. Výjimkou je poslední ročník, který je povinný. Zápis dětí do mateřských škol v posledních letech (2001 – 2007) roste ve srovnání s ostatními státy střední a jihovýchodní Evropy. V současné době je v provozu 5 000 mateřských škol. Počet školek ve venkovských oblastech je vyšší než ve městech, kde díky rostoucímu zájmu mají mateřské školy nedostatek míst a nemohou vyhovět všem žádostem. Veřejné mateřské školy jsou zřizovány okresními školními inspektoráty. Soukromé školky mohou být založeny jen se souhlasem školního inspektorátu. [3]

Pro předškolní výchovu nejsou ustanoveny žádné vstupní požadavky. Jednotlivé třídy jsou koedukované a organizované podle věku (3 - 4 roky = nižší třída, 4 - 5 let = střední třída a 5 - 6 let = vyšší třída). Průměrně mají třídy 15 žáků. V oblastech s menším počtem žáků mohou být třídy vytvářeny podle jiného kritéria. Děti se ve školce učí pět dní v týdnu a struktura školního roku je stejná jako u všeobecného povinného vzdělání (dvě pololetí, letní, zimní a jarní prázdniny a troje jednodenní prázdniny (poč. listopadu, koncem ledna, počátek června). Učební plán obsahuje činnosti zaměřené na harmonický rozvoj dítěte a ve vyšším stupni pak na přípravu do školy. [1]

34.2.2 Povinné vzdělávání

Na základě § 6 školského zákona musí všichni rumunští občané absolvovat osmiletou školní docházku. Toto období zahrnuje primární vzdělávání (1. - 4. ročník) a nižší sekundární vzdělávání (5. - 8. ročník). Nižší sekundární vzdělávání probíhá v třech typech škol – gymnázium (dětí ve věku 10 - 14 let), lyceum (14 – 16 let) a školy řemesel a umění (14 – 16 let). Povinná školní docházka se vztahuje na věkovou skupinu dětí 7 až 15 let (podle zákona povinná školní docházka končí ve věku 16 let nebo ukončením nižšího sekundárního stupně, podle toho co nastane dříve). Výuka probíhá ve veřejných a soukromých školách. V každé třídě je v průměru 20 žáků (ne méně než 10 a ne více než 25) a jeden učitel. [1]

Základní vzdělání je zajištěno pro všechny děti, včetně těch se speciálními vzdělávacími potřebami a navštěvující speciální školy. Všem dětem se poskytuje rovná příležitost dosáhnout na první stupeň základního vzdělávání ("základní vzdělání"). Státní základní školy zřizují okresní školní inspektoráty s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MECI) a jsou financovány ze státního

rozpočtu i místních rozpočtů (město, obec, okres). Povinné vzdělávání je pro všechny žáky bezplatné. [3]

Inspektoráty mohou se souhlasem Ministerstva školství (MECI) organizovat školy nebo třídy s plnou či částečnou výukou v jazycích národnostních menšin. Podle školského zákona a národního vzdělávacího systému je možné organizovat také vzdělávací alternativy např. pedagogiku Montessori, Waldorf atd. [3]

Školní rok je organizován na centrální úrovni na příkaz ministra školství a schválen usnesením vlády. Žáci se obvykle vzdělávají v dopoledních nebo odpoledních hodinách každý pracovní den (5 dní v týdnu). Výuka v průměru trvá 5 – 6 hodin denně. Vyučovací jednotka má 45 -50 minut a po každé lekci následuje 10 - 15 minutová přestávka (po třetí vyučovací jednotce 20 minut). [1] Rozvrh je stanoven radou školy po poradě s učiteli a rodiči. Rozvržení školního roku je stejné jako u předškolní výchovy, avšak jeho přesnější rozvrhnutí je každoročně stanovováno ministrem školství, např. školní rok 2009/2010 měl 35 týdnů a trval od 1. 9. 2009 do 31. 08. 2010. [3]

Vzdělávací program pro základní stupeň studia je součástí národního vzdělávacího programu. Jedná se o koherentní rámcové vzdělávací plány, programy a učebnice schválené ministrem školství. Pro každý stupeň (třídu) je stanoven rámec, tedy týdenní hodinová dotace, hodinová dotace pro jednotlivé předměty atd. [3]

34.2.3 Vyšší sekundární vzdělávání

Vyšší sekundární vzdělávání se řídí školským zákonem, předpisy o středních školách a předpisy o odborném vzdělávání. Tento stupeň vzdělávání poskytují **střední školy**. Ty jsou buď všeobecně vzdělávací (*licee*) nebo se zaměřením – odborné (*licee de profil*) a dále sem patří i **profesní školy** (*Scoala profesională*) a **učňovské školy** (*Scoala de ucenici*). Celkově je v Rumunsku asi 1 400 veřejných institucí, ale v posledních letech se zvyšuje počet nových soukromých škol, především v městských oblastech. [1]

Střední školy všeobecně vzdělávací a odborné jsou určeny pro věkovou skupinu studentů ve věku 15 – 19/20 let. Ti jsou na *licee* připravováni k dalšímu studiu na vysoké škole, zatímco studenti po absolvování *licee de profil* mohou být ihned zaměstnáni v oboru, který vystudovali. Tyto školy mají zaměření humanitní, přírodovědné, informatika, technologie, ekonomika a správa, umění, sport, vojenské vědy, lesnictví atd. Docházka v denním studiu je povinná a bezplatná. Většina těchto škol funguje jako samostatná instituce, popřípadě existují společně s nižšími sekundárními a primárními školami nebo jsou integrovány do kombinovaných škol s profesními školami. Pro přijetí do těchto škol vykonávají žáci přijímací zkoušku. Licee je ukončeno celostátní závěrečnou zkouškou pod záštitou komise ustanovené Župní školní inspekcí. Zkouška se skládá z rumunského jazyka a literatury (jazyk a literatura národnostních menšin), matematiky, dějepisu Rumunska, jednoho ze studovaných cizích jazyků a dvou volitelných předmětů. Po získání závěrečného vysvědčení mohou žáci podat přihlášku na vysokou školu. Na *liceu de profil* skládají žáci doplňkovou zkoušku z odborného předmětu. Poté obdrží osvědčení o jejich odborné způsobilosti. [1]

Střední profesní školy vzdělávají žáky v různých oborech. Délka studia závisí na zvoleném oboru, tedy mezi 2 až 4 roky. Tyto školy jsou organizovány ministerstvem školství (MECI) a pokrývají asi 21 oborů (důlní průmysl, elektrotechnika atd.) s přibližně 300 specializacemi. Školy jsou určeny

pro věkovou skupinu studentů 15 – 17/19 let a docházka je v denním studiu povinná. Přijímací zkoušky si stanovují jednotlivé školy sami. Tyto školy jsou opět bezplatné a nabízejí jak denní, tak i večerní studium. Po absolvování studia získají žáci závěrečné vysvědčení. [1]

Učňovské školy nabízí studentům odborné vzdělání formou kurzů sendvičového typu. Cílem škol je reagovat na požadavky trhu práce, podporovat rozvoj osobnosti a rozvíjet podnikatelské schopnosti. Studium trvá 1 až 3 roky podle profese, kde největší pozornost je věnována praktické činnosti. Tato forma studia je ukončeno závěrečnou zkouškou a závěrečným vysvědčením. [1]

Postsekundární vzdělávání je forma odborné přípravy pro studenty, kteří úspěšně dokončili lyceum. Obory, kvalifikace a učební plány stanovuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociální ochrany. V rámci tohoto stupně vzdělání jsou studentům nabízeny kvalifikační a rekvalifikační kurzy pro šest profesních oblastí: průmysl, zemědělství, obchod a správa, zdravotnictví, pošty a telekomunikace. Délka studia se vztahuje k zaměření školy a trvá 1 až 3 roky. Vzdělávání je organizováno buď nezávislou institucí, nebo institucí integrované do kombinované skupiny škol, které náleží do veřejného nebo soukromého sektoru. Povinnosti státu vůči tomuto druhu vzdělávání jsou každoročně stanovovány rozhodnutím vlády. Vzdělávání je ukončeno zkouškou a závěrečným vysvědčením, což vypovídá o odborné způsobilosti studentů. [3]

34.2.4 Vysokoškolské vzdělávání

Vysokoškolské vzdělávání je studentům poskytováno ve vzdělávacích a výzkumných institucích – na univerzitách, institutech, akademiích, konzervatořích a univerzitních kolejích (vysoké školy, odlišné od univerzit). Na základě zákona č. 288 z roku 2004, je vysokoškolské vzdělávání od roku 2005 rozděleno do tří cyklů: bakalářské, magisterské a doktorské studium. Stupně studia jsou kompatibilní s EQF (Evropský rámec kvalifikací). Existují dva typy organizace vysokého vzdělání: krátké vysokoškolské studium (trvá 2 - 3 roky) a dlouhé vysokoškolské studium (trvá 4 – 6 let). Vysokoškolské vzdělání je v Rumunsku především státní, ale je zajišťováno i soukromými institucemi. Systém vysokoškolského vzdělávání se skládá z 56 státních vysokých škol, 30 soukromých univerzit a 20 soukromých univerzit s akreditací. Vysokoškolské instituce se skládají z několika fakult, univerzitních kolejí, divizí, kateder a pracovišť specializovaných na výzkum. Postgraduální vzdělávání poskytuje specializaci nebo další vzdělávání. [3]

Uchazeči o přijetí do bakalářského studijního programu jsou přijímáni po absolvování středoškolského vzdělání a to na základě přijímací metodiky, která je specifická pro každou univerzitu a na výsledku národních zkoušek na konci vyššího sekundárního vzdělání (maturity).

Veřejné vysoké školství je bezplatné. Poplatky jsou požadovány pouze za přihlášky k přijímacímu řízení a za opakování závěrečné zkoušky vedoucí k titulu. Studentům je poskytováno prospěchové stipendium nebo tzv. sociální stipendium (pro studenty pocházející ze sociálně slabých rodin). Studium na soukromých vysokých školách je zpoplatněno. [3]

Akademický rok začíná 1. října a končí 30. června a je rozdělen na dva semestry. Týdenní počet hodin je stanoven hranicí 30 hodin. Vyučování probíhá formou přednášek, seminářů, laboratorních prací, praxí atd. Studentům je nabízeno krátké nebo dlouhé studium. Krátké studium má délku 2 – 3 roky a týká se studijních oborů – přírodní vědy, strojírenství, medicína, společenské vědy a ekonomické vědy. Dlouhé studium má délku podle zaměření oborů (medicína a architektura 6 let,

strojírenství 5 let a ostatní obory 4 roky – přírodní vědy, strojírenství, lékařské vědy, farmacie, zubní lékařství, zemědělství, medicína, humanitní vědy, sport, právo, umění, politologie atd.). V obou typech studia (krátkého i dlouhého) jsou studenti hodnoceni formou písemných a ústních zkoušek. Krátké vysokoškolské studium končí závěrečnou zkouškou. Držitelé diplomů mohou pokračovat v dalším studiu v rámci stejného nebo příbuzného oboru a to na základě složení přijímací zkoušky. Dlouhé vysokoškolské studium končí bakalářskou zkouškou v daném oboru (vypracování diplomové práce nebo projektu a složení zkoušek, která se skládá z obecné a profilové části). Studenti, kteří obdrželi bakalářský titul, mohou pokračovat v dalším stupni vysokoškolského studia. [1]

34.2.5 Vzdělávání a výchova dospělých

Výchova a vzdělávání dospělých jsou zprostředkovány prostřednictvím speciálních programů, které jsou organizovány státními a soukromými institucemi. Výuka je poskytována na multimediální úrovni (dálkové studium, videokonference a používání výpočetní techniky - počítačů). Vzdělávací systém poskytuje jak úplné základní vzdělání, odborné vzdělávání, tak i občanské vzdělávání (výchova k aktivnímu občanství). [3]

Instituce poskytující vzdělávání dospělých a odborné přípravy jsou akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem práce, sociální solidarity a rodiny. Vzdělávání dospělých je řízeno zákonem č. 375/2002 a schváleným nařízením vlády 129/2000. Všichni dospělí občané mají rovný přístup ke vzdělávání bez diskriminace (věkové, pohlavní, rasové, etnické, politické nebo náboženské), což je ošetřeno i zákonem o rovných příležitostech mužů a žen (zákon č. 202/2002), který zdůrazňuje rovná práva pro obě pohlaví k účasti na vzdělávacích programech. Na základě zákoníku práce (zákon č. 53/2003) mají přístup ke vzdělání zaměstnaní i nezaměstnaní občané Rumunska. Financování dalšího vzdělávání dospělých je zajišťováno z velké části prostřednictvím státního rozpočtu (zejména Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MECI) a Ministerstvo práce a sociální ochrany – rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané atd.). [3]

Organizační struktura kurzů pro dospělé je podobná formálnímu vzdělávání. Výuka probíhá ve formě večerních kurzů, denního studia (2 - 3 dny v týdnu), presenčního a distančního studia (1 - 3 roky, poskytují zejména vysoké školy), tak i blokově po dobu až 9 měsíců (jedná se kurzy organizované úřady práce pro nezaměstnané). Kurzy pro etnické menšiny jsou vyučovány v jazyce menšiny. Mezi instituce poskytující vzdělávání dospělým patří nejrozličnější instituce podřízené vládním rezortům (např. poskytují školení pro zaměstnance), vysoké školy (široká škála kurzů), instituce pro podporu vzdělávání učitelů, věznice (základní vzdělávací kurzy pro analfabety) a další instituce. [3]

Vzdělávání probíhá různými metodami - přednášky, semináře, konverzace, vlastní tréninkové metody, případové studie atd. aktivní a interaktivní metody.

Vzdělávací programy se zaměřují na kurzy čtení a psaní, školení a rekvalifikace pro nezaměstnané, informační výuku - počítače, cizí jazyky a další specializace v oblasti vysokoškolského vzdělávání (historie, politologie, psychologie, antropologie, etnologie, náboženství, ekonomie, právo, medicína a zdravotnictví, strojírenství, kultura a civilizace, literatura a umění). [3]

34.3 ZÁVĚR

Rumunský školský systém prošel od roku 1990 několika reformami. Největší reforma proběhla v roce 1995, kdy byl ustanoven nový školský zákon (č.84/1995). V posledních několika letech došlo k dalším změnám ve školském systému, které by měly vést ke zlepšení stávající úrovně rumunského školství.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] *Vzdělávací systém Rumunska*, Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1999.
- [2] *Porovnání předškolní výchovy v zemích Evropské unie: Česká republika a Rumunsko. Bakalářská práce* [cit. 2012-05-21]. Dostupné na: < http://theses.cz/id/jimo9x/BP_Klepkov_2012.pdf >
- [3] *Por Structurile sistemelor de educație și formare din Europa, România, Ediția 2009/10* [cit. 2012-05-21]. Dostupné na:
< http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_RO_RO.pdf >

35) RUMUNSKÁ KULTURA – SPISOVATELÉ, DRAMATICI A JEJICH DÍLA

Bc. Radka Reková (GÚ PŘF MU)

35.1 ÚVOD

Rumunská literatura je literatura vzniklá v rumunštině. Ač je rumunština románským jazykem, byla literatura ve své historii spíše pod vlivem slovanských jazyků (v Rumunsku převažoval a stále převažuje vliv pravoslavné církve a s tím související slovanské kultury, až do devatenáctého století byla dokonce k zápisu rumunštiny používána cyrilice) a také osmanské turecké kultury. K rozsáhlejším kontaktům se západní kulturou došlo až ve 20. století.

Přestože rumunská literatura není u nás tak všeobecně známa jako velké světové literatury, získala během posledních dvou staletí pevné místo mezi cizími literaturami překládanými do češtiny. První poznatky o rumunském písemnictví a publicistice se v našich zemích objevily již v polovině 19. století. V této době Čechy, Slováci a sedmihradské Rumuny spojovaly obdobné cíle národní emancipace. Nutnost koordinovaného postupu utlačovaných etnik v mnohonárodnostní rakouské monarchii vyvolávala přirozený zájem o širší vzájemné poznávání, zájem projevující se humanitních vědách, především ve filologii a historii, vytvářejících morální předpoklady a východiska pro nároky politické. Seznamování s rumunským písemnictvím nabylo na intenzitěv příznivém politickém ovzduší po vzniku Československa a uzavření Malé dohody (1920–21). Slibně se rozvíjející kulturní vztahy přetrhla druhá světová válka. Československo-rumunský ústav byl německými okupačními úřady uzavřen v srpnu 1944. Po osvobození naší republiky, k němuž přispěla i rumunská armáda (přes padesát tisíc rumunských vojáků padlo na našem území), byly diplomatické styky mezi oběma zeměmi znovu navázány v říjnu 1945 a o tři roky později byla uzavřena Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci (obnovena v srpnu 1968). Ve školním roce 1950–51 se na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy ustavila rumunistika jako samostatný studijní obor, na němž pod vedením vysokoškolské učitelky a zasloužilé překladatelky Marie Kavkové (1921–2000) vyrostla nová generace překladatelů a popularizátorů rumunské literatury.

35.2 POČÁTKY RUMUNSKÉ LITERATURY

Nejstarší projevy představuje bohatá lidová slovesnost – lyrické písně (doiny), epické balady, pohádky a pověsti, poezie doprovázející obyčeje a obřady. Nejstarší zachovanou rumunskou ucelenou literární památkou je tzv. *Neacșuiv dopis* (*Scrisoarea lui Neacșu*) z roku 1521. První památky čistě literárního charakteru byly překlady slovanských liturgických textů nebo původní díla náboženského charakteru (*Șcheiský žaltář*, *Psaltirea Șcheiană*, 1482). První rumunskou tištěnou knihou byl katechismus jáhna Coresiho z roku 1559. Nejstarším dokladem rumunské poesie je veršovaný žaltář, který vytvořil moldavský metropolita Dosoftei v roce 1673 (tištěno v Polsku). Evropské kulturní proudy se do rumunské kultury dostaly až s velkým zpožděním - první známky renesance se objevují až v 17. století v kronikářské činnosti Grigore Urecha (*Letopisețul Țării Moldovei*) a Mirona Costina (dokončil Urecheho dílo, které bylo i nadále aktualizováno dalšími autory). První rumunskou skutečně renesanční osobností byl historik a spisovatel, moldavský kníže Dimitrie Cantemir, autor celé řady

významných historických a filosofických děl a také prvního rumunského románu *Historia Hieroglyphica* (1705), v němž jsou postavy soudobé rumunské společnosti alegoricky popsány jako bájná zvířata.

35.3 NÁRODNÍ OBROZENÍ

V 18. století se Rumunsko dostává pod nadvládu Osmanské říše. Vládnoucí vrstvou se stávají rumunští Řekové, tzv. Fanarioti, jejichž prostřednictvím je rumunská kultura silně ovlivněna řeckou, což v literatuře znamenalo především rozvinutí tradice anakreónské milostné poesie. Velkou úlohu v této době hraje básnický rod Văcărescu, jehož členové, v této době především Ienăchiță (zemřel 1796, mimo jiné autor první rumunské gramatiky), Alecu (zemřel 1798) a Nicolae (zemřel 1830), jsou pokládáni za největší dobové rumunské básníky. Dalším výrazným vlivem bylo pro literaturu před národním obrozením osvícenství, k jeho čelním představitelům patřil zakladatel rumunského školství Gheorghe Asachi (1788 - 1869).

V první polovině 19. století vznikl v Rumunsku nacionalismus, projevující se především touhou po vlastním státě a nezávislé kultuře (bez řeckých a slovanských vlivů). Národní buditelé, představitelé tzv. Sedmihradské školy, dokazovali na přelomu 18. a 19. století románský původ Rumunů a bojovali za jejich práva; ideje tohoto hnutí umělecky ztvárnil I. Budai-Deleanu v směšnohrdinském eposu *Cikaniáda* (kolem 1812). Výsledkem těchto revolučních idejí byla povstání v letech 1821 a 1848. Tuto epochu nazýváme rumunské národní obrození. Nositeli revolučních idejí byli především mladí Rumuni, studující ve Francii a v Německu, do rumunského myšlení se proto vnáší ideje německé filosofie a francouzské kultury, klesá naproti tomu vliv kultury starořecké a orientální. Romantická generace „osmačtyřicátníků“ (podle účasti v revoluci 1848) obhajovala ideály sociální spravedlnosti, národní nezávislosti a jednoty a položila základy novodobé rumunské literatury ve všech žánrech. Významnou osobností této doby byl básník a spisovatel Ion Heliade Rădulescu (1802-1872), plodný překladatel, zakladatel Rumunské akademie a prvního rumunského časopisu, dále básník a sběratel rumunských lidových písní Vasile Alecsandri (1821-1890) a později největší rumunský básník vůbec Mihai Eminescu (1850-1889), dále autor realistických lokálních komedií Ion Luca Caragiale (1852-1912), autor vesnických povídek Ion Creangă (1837 nebo 1839-1889) a básník Barbu Ștefănescu Delavrancea (1858-1912). V roce 1863 založil kritik Titu Maiorescu literární společnost *Junimea*, která sdružovala mnoho významných literátů té doby.

35.4 DVACÁTÉ STOLETÍ

Zlatým věkem rumunské literatury bylo meziválečné období, kdy Rumunsko konečně získalo nezávislost. Vzniká rumunský román, zprvu inspirovaný převážně válkou a s ní souvisejícími společenskými změnami. K zakladatelům tohoto žánru patří Liviu Rebreanu (1885-1944, romány *Povstání*, *Răscoala*; *Les oběšenců*, *Pădurea Spânzuraților*), dále Camil Petrescu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, *Poslední noc lásky, první noc války*). Význačnou osobností tohoto období byl také romanopisec a historik George Călinescu (1899-1965). Začali psát také někteří z nejvýznamnějších rumunských autorů vůbec, především jeden z největších rumunských básníků Tudor Arghezi (1880-1967), spisovatel a významný religionista Mircea Eliade (1907-1986) a básník Lucian Blaga (1895-1961). Ve spojení se západní kulturou vznikla také kultura modernistická a avantgardní, francouzsky píšící Rumun Tristan Tzara se stal zakladatelem jednoho z jejích nejradikálnějších směrů, dadaismu. K významným avantgardním autorům patří také romanopisec Max Blecher a matematik a

báseník Ion Barbu (1895-1961), pokládáný za jednoho z největších rumunských básníků dvacátého století.

V poválečném období po nástupu komunismu prošla rumunská literatura těžkým obdobím, ač mnozí rumunští emigranti slavili úspěchy v zahraničí (autor absurdních dramat Eugène Ionesco s dílem *Plešatá zpěvačka*, filosof a esejistka Emil Cioran). Patrně nejvýznamnějším autorem byl romanopisec Martin Preda (1922-1980), zprvu podporovatel komunismu, později jeho ostrý kritik, autor monumentálního románu *Morometové* (*Moromeții*, definitivní verze 1967), v němž popisuje život na rumunské vesnici ve dvacátém století, a rozsáhlé kruté obžaloby intrikánství komunistických prominentů *Nejmilovanější z pozemšťanů* (*Cel mai iubit dintre pământeni*, 1980). K dalším významným autorům patří básník Nichita Stănescu (1933-1983), hlavním představitelem rumunského disentu a později emigrace je romanopisec Dumitru Țepeneag (narozen 1937), dnes žijící ve Francii. Odklon od ideologických schémat a návrat k poetičnu znamenala poezie N. Labiše, po němž nastoupila výrazná „generace šedesátých let“, prosazující odvážná témata a tvarové experimenty v poezii, próze i dramatu, např. A. Blandiana, F. Neagu, D. R. Popescu, M. Sorescu. K podnětným dílům současné prózy patří díla Augustina Buzury (* 1938), L. Fulgy, A. Ivasiuka.

Obr. 101 Tristan Tzara

Obr. 102 Augustin Buzura

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] *Slovník rumunských spisovatelů*. Nakladatelství Libri, Praha 2001. Dostupné na [www: <www.libri.cz/data/pdf/100.pdf>](http://www.libri.cz/data/pdf/100.pdf)
- [2] *Rumunská literatura*. Dostupné na [www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rumunsk%C3%A1_literatura>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Rumunsk%C3%A1_literatura)
- [3] *Rumunská literatura*. Dostupné na [www: <http://leccos.com/index.php/clanky/rumunska-literatura>](http://leccos.com/index.php/clanky/rumunska-literatura)

36) RUMUNŠTÍ SPORTOVCI

Pavel Pustina (KGG PŘF UPOL)

36.1 ÚVOD

V očích středoevropanů není rumunský sport, potažmo rumunští sportovci přílišným objektem zájmu v prvé řadě díky tomu, že Rumunsko jako takové neprodukuje příliš sportovců, jenž jsou k vidění na světové potažmo evropské úrovni a v druhém případě to může být díky ne příliš velkému zájmu ze strany běžného lidu. Ale i přesto je Rumunsko zemí, která ve sportu nehrála vždy druhé housle a několik jejich sportovců zažilo i pocity vítězství na olympiádách, mistrovstvích světa, mistrovstvích Evropy, potažmo v evropských klubových soutěžích. V rámci této seminární práce si představíme několik známých tváří rumunského sportu. Vzhledem k rozsahu této práce se nelze věnovat všem odvětvím sportu, ve kterých rumunští sportovci ať větším či menším způsobem vynikali, proto budou představeni jen ti, kteří se dají ve sportech, jež provozují oprávněně považovat za nejslavnější.

36.2 NADIA COMANECI

Začneme patrně tou nejznámější, a to Nadiou Comaneci, jenž je nejslavnější rumunskou gymnastkou 20. století, narodila se 12. 11. 1961 v Onesti. Je vítězkou tří zlatých olympijských medailí na LOH v Montrealu v roce 1976 a také první ženskou gymnastkou, jenž byla oceněna 10ti bodovým skóre na mezinárodní gymnastické události. Další dvě zlaté medaile získala na Olympijských hrách v Moskvě v r. 1980. Těmito svými počiny se stala jednou z nejznámějších gymnastek na světě, což jí po zásluze přineslo ocenění v r. 2000, kdy byla jmenována jednou z atletek století a oceněna světovou sportovní cenou Laureus, dalším oceněním pro ní byl olympijský řád, jenž získala v letech 1984 a 2004, je jediným sportovcem, který získal toto ocenění dvakrát a zároveň se stala jeho nejmladším nositelem a zároveň byla také uvedena do mezinárodní gymnastické síně slávy. Mezi její další medailová umístění patří např. další tři stříbrné medaile a jedna bronzová z LOH v Montrealu a Moskvě, dvě zlaté a dvě stříbrné medaile na světových šampionátech, jedna bronzová, dvě stříbrné a devět zlatých medailí na evropských šampionátech. Její medailová sbírka je vskutku úctyhodná. Nadia Comaneci ukončila svou profesionální kariéru gymnastky v roce 1981, v roce 1984 v Bukurešti měla slavnostní oficiální ukončení kariéry za účasti předsedy mezinárodního olympijského výboru. Mezi lety 1984 a 1989 vypomáhala v tréninku juniorských gymnastek Rumunska, aby v listopadu 1989 těsně před revolucí zběhla z Rumunska do USA. 27. 4. 1996 se v Bukurešti vdala za Barta Connera a v roce 2001 se stala naturalizovaným občanem USA a zároveň si ponechala rumunský pas, takže je nositelkou dvojího občanství.

Zasloužila se také o několik inovativních gymnastických cviků, jedním z nich je tzv. "kip to front salto" a „Comaneci dismount“, který by se dal přeložit jako Comaneciové seskok a byla také první gymnastkou, jež předvedla tzv. "double twist dismount", volně přeloženo seskok s dvěma vruty. V roce 2003 poté vydala svou knihu s názvem: "Letters To A Young Gymnast", která řeší otázky, které dostávala v dopisech svých fanoušků.

36.3 ADRIAN MUTU

Vzhledem k právě probíhajícímu Evropskému šampionátu ve fotbale byl vybrán jako další zástupce rumunského sportu právě fotbalista, a to jeden z nejznámějších na Evropském kontinentu, jenž prošel několika slavnými fotbalovými kluby v Evropě a mnohý fanda fotbalu si pod spojením

Rumunsko a fotbal vybaví právě toto jméno. Jedná se o mírně kontroverzního fotbalistu Adriana Mutu, momentálně hájícího barvy Ceseny v Sérii A a taktéž barvy rumunského národního týmu.

Adrian Mutu se narodil 8. ledna 1979 v Calinesti v Rumunsku, svou kariéru odstartoval v roce 1997 rodném klubu Arges Pitesti, za jehož barvy odehrál 41 zápasů ve kterých vstřelil 11 gólů. Dalším působištěm se stalo Dinamo Bukurešť, za které ve 33 zápasech vstřelil 22 gólů. Debut v barvách velkého fotbalového klubu Evropy tedy na sebe nenechal logicky dlouho čekat, v r. 2000 podepsal v půlce sezony smlouvu v Interu Milán, kde bohužel nenavázal na svou pověst střelce a po pouhých 10 odehraných zápasech byl prodán do Verony, kde v 57 zápasech vstřelil 16 gólů. V sezoně 2002 – 2003 byl zapůjčen do Parmy, kde se stal společně s Adrianem Leite Riberio velmi obávaným střeleckým duem. Toto úspěšné působení mělo za následek jeho další a nejskandálnější působiště v kariéře, a to přestup do Chelsea. Chelsea za Mutua zaplatila Parmě 22,5 mil. Euro, začátek jeho kariéry v týmu byl velmi slibný, vsítil 4 góly ve 3 utkáních, bohužel v průběhu sezony se mu již tolik střelecky nedařilo a za Chelsea stihl vstřelit suma sumárum 6 gólů. V září 2004 ho ovšem postihl daleko větší trest, a to vyhazov z Chelsea kvůli pozitivnímu testu na kokain. Dostal sedmiměsíční zákaz činnosti a pokutu 20 000 liber. To by nebyl takový problém, kdyby Chelsea nezačala vymáhat po Mutuovi finanční kompenzaci ve výši 17 173 990 Euro. Soudní líčení v této kauze stále není u konce a Adrian Mutu dále pokračuje ve své kariéře, která po působení v Chelsea nenabrala špatný směr, spíše naopak.

V lednu 2005 podepsal smlouvu v Juventus Turín, ale jeho anabáze v tomto týmu neměla dlouhého trvání, za Juve odehrál 33 zápasů při 7 vstřelených gólech. Mnohem lepší sezony zažil ve svém následujícím působišti, kterou se stala v roce 2006 Fiorentina, ve které vytvořil společně s Lucou Tonim velmi obávané útočné duo. Celkem během 112 zápasů odehraných ve Fiorentině nasázel do sítí soupeřů 54 gólů. Jeho kariéra ve Fiorentině ovšem skončila s dalším dopingovým skandálem v roce 2010 po zápase s Laziem Řím. Mutu byl potrestán 6ti měsíci zastavené činnosti a v roce 2011 byl sice opět zařazen do prvního týmu Fiorentiny, avšak další zápasy již za Fiorentinu neodehrál. Jeho posledním a současně i nynějším působištěm je italská Cesena. Celkem v Italské Serii A odehrál prozatím přes 270 zápasů, ve kterých vstřelil 103 gólů.

Jeho reprezentační kariéra odstartovala v roce 2000 a do dnešních dnů stihl odehrát za rumunskou reprezetnaci 72 zápasů, ve kterých vstřelil 34 gólů. Z dalších fotbalistů ještě stojí za zmínku zkušený obránce Interu Milán Christian Chivu, který byl také adeptem na jméno o referování, bohužel ale nebyl stížen tolika nefotbalovými eskapádami jako jeho spoluhráč z reprezentace Adrian Mutu.

36.4 ZÁVĚR

Rumunsko disponovalo v minulosti dalšími známými olympioniky a zlatými medailisty, jako byli např. v zápase Vasile Andrei, Ion Draica a Stefan Rusu, jenž získali zlaté resp. bronzovou medaili v řecko-římském zápase na LOH v r. 1984 v Los Angeles. Simona Amanarová jako další zástupkyně rumunských gymnastů je držitelkou zlaté medaile z her v Sydney a Atlantě, stejně jako Andrea Raducan. Další jmenovanou může být také běžkyně Gabriela Szabóová, která získala zlatou a bronzovou medaili na LOH v Sydney r. 2000 v běhu na 5000 m, resp. 1500 m. Plavkyně Diana Mocanuová je pak držitelkou zlaté olympijské medaile z LOH v Sydney r. 2000 v plavecké disciplíně 200 m znak. Je patrné, že rumunský sport vždy měl světu co nabídnout, v dnešní době je patrný jeho ústup ze slávy, ale nikde není psáno, že se sportovní veřejnost nedomáká v blízké době další rumunské hvězdy, která by alespoň částečně mohla následovat úspěchy Nadi Comaneci.

POUŽITÁ LITERATURA

- Adrian Mutu History. ADRIAN MUTU. [online]. 2008 [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://en.adrianmutu.com/Istoric.html>
- Adrian Mutu. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Adrian_Mutu
- Nadia Comaneci. [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Nadia_Comănesci
- Olympic athletes of Romania . [online]. [cit. 2012-06-06]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Olympic_athletes_of_Romania

37) ČESKO – RUMUNSKÉ VZTAHY (Historie, současný stav)

Jan Langr (GÚ PŘF MU)

37.1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Vztahy těchto dvou zemí je těžké definovat hlavně v období před 1. světovou válkou, jelikož země tzv. Koruny české byly do roku 1918 součástí monarchie Rakouska - Uherska. Samotné moderní dějiny Rumunska pak můžeme počítat od roku 1881, kdy vzniklo rumunské království. Velká část rumunského území Banát, Sedmihradsko a Bukovina byli také součástí Rakouska – Uherska. Rumunským územím se oficiálně stali až s Besarabií právě po 1. světové válce, kdy vznikl stát přezdívaný Velké Rumunsko.

37.2 VÝVOJ VZTAHŮ PO 1. SVĚTOVÉ VÁLCE

Začátky diplomatických vztahů můžeme pozorovat už během 1. světové války, kdy byl náš budoucí prezident Tomáš Garrigue Masaryk během návštěvy Rumunska v roce 1917 přijat se všemi poctami náležejícími hlavě spřáteleného státu. Po skončení války se už při mírových jednání objevily snahy vytvořit obranný pakt zaměřený proti Maďarsku. Tento pakt byl složen ze separátních vojenských smluv států ČSR, Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců později nazývané Království Jugoslávie. Tyto smlouvy vznikly v letech 1920 a 1921.

Obr.103 Hranice stanovené na Pařížské mírové konferenci a potvrzené Trianonskou smlouvou.

Tento pakt je nazýván Malá dohoda. Tahle dohoda si kladla za cíl udržet ve střední a jihovýchodní Evropě mír a měla zabránit potencionální renesanci Rakouska – Uherska. A v neposlední řadě zabránit porušení Trianonských smluv ze strany Maďarska (Obr. 103), které považovali Maďaři za nespravedlivé. Svůj význam měla Malá dohoda výrazný jen ve dvacátých letech, kdy ČSR nemalými částkami pomáhala vyzbrojit rumunskou i Jugoslávskou armádu. Pomoc však nebyl jen vojenská ale i ekonomická a kulturní (podpora Čechů a Slováků žijících především na území Banátu).

Malá dohoda byl vrchol diplomatických vztahů mezi Rumunskem a Československem v meziválečném období. Jak jsem již psal, v třicátých letech začala Malá dohoda ztrácet svůj význam. Což bylo důsledkem Velké hospodářské krize, během které Německo již v čele s Adolfem Hitlerem začalo ohrožovat ČSR, zato Rumunsko se spíše cítilo ohrožené Sovětským svazem socialistických republik (SSSR), a hledalo oporu právě u Německa. Těmito začínajícími rozpory jsme se dostali až do situace, kdy Rumunsko po Mnichovské dohodě nepřislíbilo pomoc ČSR (jen pokud si bude území nárokovat Maďarsko). Definitivně pak Rumunsko (i Jugoslávie) vypovědělo své závazky v lednu roku 1939.

Obr.104 Malá dohoda měla takový význam, že se její představitelé vyobrazovali třeba i na pohlednicích

Poté během 2. Světové války prošlo Rumunsko složitým vnitropolitickým vývojem, až se nakonec opět v roce 1944 připojilo na stranu spojenců a dokonce rumunští vojáci pomáhali osvobozovat české země. Po skončení války se oba státy snažily o obnovení dobrých diplomatických vztahů. Ale po získání moci komunistů se obě ocitli ve sféře vlivu SSSR, kde již rozhodující slovo měla Moskva, která se o dobré vztahy zasloužila. Obě země byly součástí Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), která zajišťovala hospodářskou pomoc a Varšavské smlouvy, která se měla postarat o vojenskou pomoc. Velmi kladně bylo vnímáno, že se rumunská vojska podřízená Nicolaeovi Ceauseskovi neúčastnila srpnové okupace ČSR roku 1968. Ten totiž nesouhlasil s Brežněvem a snažil se v Rumunsku prosazovat politiku nevměšování. Poté se situace moc neměnila až do konce komunistických režimů v obou zemích.

Po rozpadu komunistických režimů se obě země chtěly navrátit k demokracii a kapitalismu. Navázaly přátelské vztahy, které stále pokračují, a dalo by se říci, že jsou potvrzené tím, že obě země jsou součástí Evropské unie (EU) a Severoatlantské aliance (NATO). Spolupráce probíhá i na poli ekonomickém a hospodářském. Jediný problém, který jsem diskutoval se studentkou geografie z Bukureště, bylo, že se naše republika málo ozyvá k problematice členství Rumunska v Schengenu.

Obr.105 Český ministr zahraničí na oficiální návštěvě Rumunska (2011)

37.3 ZÁVĚR

Závěrem by se dalo říci, že diplomatické vztahy mezi těmito zeměmi byly skoro vždy kladné až přátelské, a když tomu tak nebylo, bylo to alespoň z jedné strany pochopitelné, proč se tomu tak neděje. V současné evropské integraci by neměly existovat nepřátelské státy na politické mapě Evropy. A historický vývoj těchto vztahů popsany výše je podle mě racionálně přijatelný, i když někdy více, někdy méně.

POUŽITÁ LITERATURA

- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *90. let česko-rumunského přátelství* [online]. 2011 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/tema/Historie-cesko---rumunskych-vztahu.pdf>
- *Malá dohoda* [online]. 2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Mal%C3%A1_dohoda
- *Vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Rumunskem* [online]. 2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/bucharest/cz/vzajemne_vztahy/vztahy_rumunsko_ceska_republika_v_roce.html
- *Rumunsko: Zahraničně-politická orientace* [online]. 2008 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rumunsko-zahranicne-politicka-orientace/3/1000686/>
- *Trianonská smlouva* [online]. 2012 [cit. 2012-06-04]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Trianonsk%C3%A1_smlouva

38) RUMUNSKÉ TRADICE A ZVYKY

Iveta Kluzová (GÚ PŘF MU)

38.1 ÚVOD

Díky historickým okolnostem bylo Rumunsko natolik izolováno, že se na některých místech dodnes uchoval středověký způsob života. Jen málo oblastí v Evropě nabízí takové úzké pojitko se starým světem. Ve venkovských oblastech země potkáte statkáře, kteří stále jezdí na vozících tažených koňmi, pěstují vlastní zeleninu, chovají dobytek a vyrábějí si oblečení. Tito lidé žijí v úzkém spojení s přírodou, kterou také dobře znají.^[1] Životy lidí probíhaly podle zvyků a obyčejů, které se vázaly k lidovým svátkům považovaným za magické okamžiky. Úkony měly zajistit ochranu před zlými silami, hojnost, plodnost a předpovídat budoucnost.^[2]

38.2 RUMUNSKÉ SVÁTKY

Oficiální svátky v Rumunsku^[4] připadají na tyto dny:

- 1. a 2. leden – Nový Rok,
- první a druhý Velikonoční den,
- 1. květen – Mezinárodní svátek práce,
- 1. prosinec – Státní svátek Rumunska,
- 25. a 26. 12 – Vánoce.

Náboženské svátky^[4], tedy dny, kdy není volno, ale lidé spíše slaví, než pracují jsou:

- 7. leden – Sv. Ion (Jan)
- 8. březen – Mezinárodní den žen
- 24. duben – Sv. Georgie (Jiří)
- 21. květen – Konstantin a Helena
- 15. srpen – Sv. Marie
- 6. prosinec – Sv. Nicolae (Mikuláš)

38.2.1 Vánoční zvyky

Během Štědrého večera se připravuje speciální večeře. Na sváteční tabuli se objevují kulaté koláče, které znázorňují Slunce a Měsíc a koláč zvaný **Creicun**, který má tvar čísla osm a symbolizuje kosmickou rovnováhu. Tento speciální koláč se uchovává už od 9. března. V rumunské Bukovině jsou Vánoční svátky velice dodržovány, na štedrovečerním stole je možné mnohdy najít až 12 druhů postních pokrmů (horké uzené švestky, vařené boby, sekané houby s česnekem, houbová polévka, vařené fazole, atd.) a pokrmy z ryb. Všechno jídlo se nechává na stole až do Tří králů, kdy se zbytky dají zvířatům nebo se položí na okenní parapet se sklenicí vody, aby se nasýtily duše zesnulých.

24. prosince začíná **koleda**, během které **děti a mladí lidé**, odění v selských kabátech s čepicemi zdobenými myrtou a muškáty, obcházejí domy v nejbližším okolí po celou noc. Počínaje **Božím hodem** až do **Tří králů** chodí po sousedech a příbuzných koledovat **hospodáři** nebo tzv. **stará koleda**, tedy muži, kteří shromažďují finanční prostředky na místní kostel.^{[2], [3]}

38.2.2 Novoroční obyčej

Projevy novoročních tradic jsou v mnoha částech velice různorodé. V oblasti Bukoviny je Nový rok považován za jeden z nejpříznivějších okamžiků pro předpovídání počasí (**skládání kalendáře ze slupky cibule**), budoucí úrody (**kalendář z uhlí**), délky života (**vařečkový rituál**), lidského štěstí či

zjišťování osudu . Tradiční tanec masek byl vystřídán hudebně doprovázeným průvodem lidí, který přechází od domu k domu, aby z nich vyhnali zlo. Lidé jsou převlečeni do barevných kostýmů nebo zvířecích kůží a každá maska má svou jasně danou roli:

- **Ošklivci** představují **zlé duchy**, jejichž síly se na přelomu roku násobí.
- **Krasavci** reprezentují **dobré duchy**, kteří nakonec získají převahu nad škodlivými duchy.
- **Medvědi** jsou představiteli **přírodních sil**, jež se periodicky vrací k životu.
- **Koza** symbolizuje **úrodnost a plodnost**.
- **Kůň** je **symbolem slunce a chrání** před zlými silami.
- **Jelen** symbolizuje **čistotu a spravedlnost**.
- **Císařové** představují **144 let trvající rakouskou přítomnost v Bukovině** a jejich tanec má přímou spojitost s dávnými rakouskými vojenskými hodnostáři.

Tance masek se odehrávají téměř současně s představeními souborů lidového divadla, kde herci jako připomínají hrdinskou minulost Bukoviny. ^{[2], [3]}

Obr.106 Tradiční oslavy Nového Roku v Rumunsku. (zdroj:tyden.cz)

38.2.3 Rumunské zvyky

Rumunové jsou známí jako lidé chaotičtí, emocionální a neuctiví, ale zároveň silně věřící a uznávající autoritu. Cizinci přijíždějící do země by se měli uvědomit, že Rumunsko je největší zemí regionu a hrdě se hlásí ke svým románským a dáckým kořenům. V případě obchodních styků je nutné rumunské partnery častěji urgovat, nejlépe emailem, oficiální pozvánky by však měly být na kvalitním papíře a dostatečně reprezentující, na konci jednání je vhodné občerstvení a rozhodně jsou vhodné i drobné dary typu Becherovky. V chování místních lidí v běžném i obchodním životě se velmi projevuje jižanský charakter, např. komunikace s Rumuny vzhledem k Evropanům má spíše charakter hádky. Je běžné, že konverzace, zejména na ulici, je velmi hlasitá, plná teatrálních gest a emocí. Spolupráce ani domluva však nemusí být náročná. V Rumunsku totiž neshlednete dabované filmy, úroveň angličtiny je tedy poměrně dobrá. ^[4]

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] NATIONAL GEOGRAPHIC. *Rumunsko: Velký průvodce*. Brno: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press a. s., 2007. ISBN 978-80-251-2249-5.

- [2] <http://www.icr.ro/praha/kulturni-udaje/zimni-zvyky-a-obyceje-v-bukovine-masky-a-kostymy-z-rumunsku.html>

- [3] Tradice v Rumunsku. *Týden.cz* [online]. 31. 12. 2010 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/fotogalerie/tradice-v-rumunsku_4391/?imgOffset=0#thumbs

- [4] Rumunsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/rumunsko/

39) RUMUNSKÁ GASTRONOMIE

Bc. David Kazda (KGG PŘF UPOL)

39.1 ÚVOD

Pro rumunskou kuchyni je důležitý vliv okolních států. Je ovlivněna tureckou kuchyní, což je pozůstatek z dob Osmanské říše. Dále také kuchyní jihoslovanskou a bulharskou. *Od Turků Rumuni převzali sladké zákusky, jako je baklava, od Řeků musaku, od Rakušanů řízek (snitel), od Maďarů guláš a od Bulharů zeleninová jídla jako je ghiveci.*¹³ V Rumunsku je stále rozšířené tradiční zemědělství a zemědělských produktů je zde mnoho. Teplé rumunské nížiny dodávají dostatek zeleniny, která je základem pro mnoho jídel. Jde především o lilek, papriku a pórek. Rumunská kuchyně se vyžívá také v rožnění masa, především vepřového. Na rožni se připravují masové rolky, pochoutky z mletého masa, kýta ale i beraní varlata. (viz. speciality) Pro přímořské oblasti jsou typické ryby.

39.2 VLASTNÍ SDĚLENÍ

39.2.1 RUMUNSKÉ SPECIALITY

Mamaliga – jde o rumunské národní jídlo, původně pokrm chudých. Mamaliga je kukuřičná kaše, která se míchá s tvarohem, mlékem nebo brynzou. Podává se jako příloha a je připravována na mnoho způsobů.

Čorba – jde o souhrnný název rumunských polévek, u kterých se výrazné kyselé chuti dosahuje pomocí citronu, kysaného zelí, zkvašených pšeničných otrub nebo libečku. Navrch se dává kyselé smetana. Častou variantou je čorba de burta, která je podobná naší držkové a česnekem.

Sarmale – Toto jídlo se skládá ze čtyř ingrediencí. Povařené vinné nebo zelné listy se plní směsí kořeněného mletého a uzeného masa s míchaného s rýží. S tím to jídlem se setkávám i v dalších balkánských zemích ale i v Turecku a Maďarsku. Sarmale jsou k dostání v každé správné rumunské restauraci, něco jako naše knedlo, zelo, vepřo.

Mititei

Jedná se o grilované kořeněné mleté maso, kterému se dává tvar kuliček, válečků nebo malých šištiček. Toto jídlo se dá přirovnat k našemu čevapčiči. Maso se před tím než jde na rožňák koření česnekem, černý pepř, tymián, koriandr, anýz a saturejku. Podává se s hořčicí a často se zapíjí pivem. Tento pokrm je také velmi vyhledávaný, proto je velká pravděpodobnost, že maso bude čerstvé.

Jednou z rumunských typických zvláštností je **nakládaná zelenina**, která se zalévá lákem složeným pouze z octa a soli. Do sudu, který se nejprve vytře česnekem, se nakládají okurky, kápie, paprikové lusky, malá zelená rajčata, malé hlávky zelí a kořenová zelenina.

¹³ www.sluzbygastronomie.cz

39.2.2 DESERTY

V úvodu byly zmiňované deserty nebo sladká jídla, která byla převzata především z turecké kuchyně. Nejtypičtějším sladkým pokrmem je **chalva**. Příprava je jednoduchá, jde o vlastně o výluh rostlin obsahující saponiny smíchaný s cukerným roztokem a pastou ze sezamových semínek. Často k dostání je **placenta** (pirožky) a **papanasi** (tvarohové dortíky). Cukrářské výrobky jsou často dosti přeslazené.

39.2.3 NÁPOJE

Pro Rumunsko jsou typické ovocné pálenky. Nejznámější je **tuica**, která se nejčastěji pálí ze švestek a má obsah alkoholu kolem 30 % alkoholu, silnější je pak **palinca**, která má obsah vyšší, asi jako naše slivovice 50-60 %. Rumuni pijí pálenku nejčastěji před jídlem jako aperitiv nebo jako přípitek při různých příležitostech.

Rumunsko také produkuje víno, které je spíše sladké. Červené víno se označuje negru nebo rosu, bílé alb, suché sec, sladké dulce a šumivé spumos. Ve světě není nijak vyhlášené.

V Rumunsku je k dostání i pivo, nejčastěji v lahvi, méně často točené. Většinou jde o světlé pivo. Nejznámějšími značkami je Silva, Ciuc a Ursus.

39.3 ZÁVĚR

Jak už bylo napsáno, rumunská kuchyně je ovlivněna národními kuchyněmi okolních států. Proto se zde objevují pokrmy, které můžete najít i v jiných balkánských státech, ale třeba i v Turecku. Při cestě do Rumunska by měl každý návštěvník rozhodně ochutnat tradiční kukuřičnou kaši mamaligu, polévku čorbu a také zelné listy plněné směsí kořeněného masa, které se nazývají sarmale.